ਸੱਚਾ ਢੰਡੋਰਾ

ਅਬਾਦਉਲਾ ਗਿਆਨੀ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

kirpal singh chana

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ।
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ।

ਸੱਚਾ ਢੰਡੋਰਾ

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ

ਬਾਰੇ

ਵਿਚਾਰ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ

[ਸੋਢੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ]

ਲੇਖਕ :-

[illegible] ਗਿਆਨੀ

[[illegible]]

[~~[illegible]~~]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

13

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਤਤਕਰਾ

ਲੜੀ:	ਲੇਖ	ਪੰਨਾ
੧.	ਸਮਰਪਣ	੨
੨.	ਮੁੱਢਲ ਬੱਚਣੀ	੩
੩.	[illegible]	੫
੪.	ਭਾਗ ੧. ਜੋਤੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਤੇ ਕਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਜਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ	੭
੫.	ਅਕੀਤ ਗੱਲ	੯
੬.	ਜੋਤੀਆਂ ਰੁੱਤਾਂ ਤੇ ਕਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਜਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ	੧੧
੭.	ਸੋਚ ਪਰਖ	੩
੮.	ਭਾਗ ੨. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸੋਚ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ	129
੯.	ਅਸਲੀ ਗੱਲ	੧੨੬
੧੦.	੧. ਪਹਿਲੀ ਚਿੱਠੀ	੧੩੨
੧੧.	੨. ਦੂਜੀ ਚਿੱਠੀ	੧੩੪
੧੨.	੩. ਤੀਜੀ ਚਿੱਠੀ ਦੂਜਾ ਪੱਤਰ	੧੪੦ ੧੪੮
੧੩.	੪. ਚੌਥੀ ਚਿੱਠੀ	੧੫੦
੧੪.	੫. ਪੰਜਵੀਂ ਚਿੱਠੀ	੧੫੭
੧੫.	ਭਾਗ [redacted] ੩. ਅਧਿਕਾਰ [redacted]	੧੫੬
੧੬.	ਅਧਿਕਾਰ [redacted]	੧੬੨
੧੭.	ਤਾਰ. ਅਨੁਵਾਦ	੧੬੫
੧੮.	ਅਸਲ ਲੋਂ ਕਾ ਰਾਜ	੨੧੭
੧੯.	ਗੁਰੂ ਤੇ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ	੨੨੦
੨੦.	ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੀ ਥਾਂ ਪੈਰ ਪਹਿਚਾਣ	੨੨੨
		੨੨੪
੨੧.	ਪ੍ਰੇਮ	੨੨੫
੨੨.	ਇਨਸਾਨ	੨੨੮
੨੩.	ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ	੨੨੯
੨੪.	ਸਾਡੇ ਲਈ ਤ ਹਕੀਕਤ	੨੩੦
੨੫.	ਪੰਥ ਪੰਥ ਤੇ ਨਾਮੁ ਬਿ	੨੩੨
੨੬.	ਫਿਰ ਸੱਚਿਆਂ ਤੇ	੨੩੨
੨੭.	ਟੋਪੀ	੨੩੬
੨੮.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [illegible]	੨੩੭
੨੯.	ਤਾਜਗੱਦੀ ਸੰਕਟ	
੩੦.	ਸ੍ਰੀ ਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲੀ ਗੁਰੂ	
੩੧		
੩੨		
੩੩		

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸਮਰਪਣ

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ
ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ।
ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ
ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ "

ਸਲੋਕ, ਕਬੀਰ,
ਪੰਨਾ ੧੩੭੫

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ।
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ।

[ਵਾਰ ਆਸਾ, ਮ: 2
ਪੰਨਾ ੪੬੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰ ਪੀੜ੍ਹੀ

ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਤ ਮੇਰੇ ਆਪਣਾ
ਜਿੰਨ ਮਿਲਿ ਦਸ ਦੇਹ ਦਸੰਦੀ।
ਹਰਿ ਜੁਗਹ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਜੁਗਹ ਜੁਗੋ
ਸਦ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਚਲੰਦੀ।

ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ
ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ।
ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨ ਕਬਹੀ ਬਿਨਸੈ ਜਾਵੈ
ਨਿਤ ਦੇਵੈ ਚੜੈ ਸਵਾਇਆ।
ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਸੰਤ ਹਰਿ ਏਕੋ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੋਹੰਦੀ।
ਹਰਿ ਜਨ ਸੰਤ ਮੇਰੇ ਆਪਣਾ
ਜਿਨ ਮਿਲਿ ਦੇਹ ਦਸੰਦੀ।

ਸਿਰੀਰਾਗ, ਮ:੪
ਪੰਨਾ ੧੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਭਾਗ ੧.

ਮੇਰੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਜੀ
ਦੇ
ਉੱਤਰ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅਭੁੱਲ ਗੱਲਾਂ

ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ 30-35 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਬਹਾ ਕੇ [illegible] ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ [illegible] ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਧੂਆਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਹੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਿਚ ਪਈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਪਤਾਹਕ ਅਖਬਾਰ [illegible] ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, [illegible] ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ "ਸਤ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ [illegible] ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਕੱਚੀ-ਪੱਕੀ [illegible] ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਕਰਕੇ ਕਈ ਲੇਖ ਛਪਾਏ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ [illegible]।

[illegible] ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ [illegible] ਪਹਿਲ, ਪਰਚੇ ਛਾਪੇ, ਸੰਤ [illegible] "ਆਲਿਮ" ਨੇ ਇਸ [illegible] ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਿਰਣੈ" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਿਆ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ [illegible] ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ [illegible] ਕੀਤਾ। "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਉੱਤਰ — "ਗੁਰੂ ਘਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਗ ਦੂਜਾ" ਪੁਸਤਕ) ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ। "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ [illegible] ਇਸ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਢੰਗ [illegible] ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ [illegible] ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ "ਗੁਰਿਆਈ ਹਉਮੈਂ" ਦੇ ਖੰਡਨ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਤੇ ਕਈ "ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ [illegible] ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਗਾਏ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਿਰਣੈ" ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਲਿਖ ਕੇ "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ। "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਫਿਰ ਪੁਸਤਕ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਗ ਤੀਜਾ" ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ [illegible] ਲਿਖ ਰਹੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ [illegible] ਅਤੇ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਤੇ ਜੀ [illegible] ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸਾਹਿਬ — [illegible] ਜਾਈਏ ਉਥੇ ਸੀ [illegible]। [illegible] ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਇਸੀ [illegible] ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜੇ ਪੁਸਤਕ ਅੱਜ ਦੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਮੈਂ ਨਾਲ ਦੀ "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋਨਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਚਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। "ਆਲਿਮ" ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਲਮ ਜੀ ਸਨ। ਆਪ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਗਿਆਤਾ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਧਾਰਾ ਤੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਆਈਆਂ ਤੇ ਜੀ [illegible] ਜੀ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ — "ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਿਰਣੈ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ" ਤੇ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਿਰਣੈ ਭਾਗ ਦੂਜਾ" ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਦੀ ਤੀਜੀ ਆ. ਰਣੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕੇ। "ਆਦਿਮ" ਜੀ ਨੇ ਝੂਠੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ:-

> "ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਵਿਸ਼ਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਗੁਰੂ" ਪਦ ਦਾ ਲੱਛਣ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹਧਾਰੀ ਤੇ ਘਟਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ? ਆਪ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਪਦ ਲੱਛਣ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹਧਾਰੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਘਟਦੇ ਬਲਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਘਟਦੇ ਹਨ ...... ਆਪ ਨੇ ਘੜੀ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਨਾਮ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਤਾਂ ਜੀ ਉਲਟ ਜਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।"
>
> [ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੧੪੨

ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। "ਆਦਿਮ" ਜੀ ਤਾਂ ਇਕ ਧਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕਪਾਸੜ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਇਹ ਲਿਖਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ"। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ "ਆਦਿਮ" ਜੀ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾ ਰਾਹ ਢੂੰਡੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ [illegible] ਰੋਕਿਆ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਅਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ [illegible] ਪੁਸਤਕਾਂ, ਪਰਚੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਦਾ ਲਈ ਨਿਬੜ ਜਾਏਗਾ। ਪਰ ਜਦ ਪਰਮ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਰਮ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਰਤਿਆਂ-ਧਰਤਿਆਂ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਆਪਸੀ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ ਖੀਰਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਕਰ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ~~[illegible]~~ [illegible] ਕਰਦੇ ਸੋਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਾ ਸਮਝਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਮਾਚਾਰ" ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਾਂਝ-ਪਛਾਣ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨਾਲ [illegible] ਦਾ ਵਾਕਿਫ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਮੰਨਦੇ [illegible] ਹੋਰ ਸਮਝਦਾ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਰਯਾਦਾ, ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਜਗਾ ਦੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮਸਲੇ, ਬਹੁਤ, ਆਪਣੇ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ?

ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਜੀ 'ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ [illegible] ਵਿਚ ਵੱਡੀ [illegible] ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ [illegible] ਕਿ [illegible] ਇਕ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਕੇ ਆਪਣਾ [illegible] ਸ਼ੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ [illegible] ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible] ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਨਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible] ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਨਾ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਸਕੇ। ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ [illegible] ਕਰਨ ਦੀ [illegible] ਤੋਂ ਹੀ [illegible] ਨਾਲ [illegible] ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ [illegible] ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ [illegible] ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਨਾਲ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਜੇ [illegible] ਕਿ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ [illegible] ਹਨ; ਕਿਉਂ [illegible] ਤੇ [illegible] ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਤੇ [illegible] ਹਨ), ਤਾਂ ਵੀ [illegible] ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible] ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਸਿੱਧ [illegible] ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ [illegible] ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

[illegible] ਜੀ [illegible] ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ [illegible] ਦੀ [illegible] ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਸ [illegible] ਮੇਰੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਕਰਦਾ ਦਿੱਤੀ। [illegible] ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ [illegible], ਮੇਰੇ ਤੇ [illegible] ਦਾ [illegible] (ਪਾਰਿਸੰਗਤ [illegible]) ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਸਾਹਿਬ (ਰੋਡ) [illegible] ਸਿੰਘ-[illegible] ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸਾਹਮਣੇ [illegible] ਕਰਨ ਦਾ [illegible] ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ [illegible] ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਮੈਨੂੰ [illegible] ਸਮਝਣੇ ਤੇ [illegible] ਹਨ।

[illegible] ਉਸ [illegible] ਤੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉੱਤਰ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਦਾ [illegible] ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ [illegible]। [illegible] ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਉਸ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਤੇ [illegible] ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਪਰ [illegible] ਦੇ ਪੱਕੇ [illegible] ਨਾਲ ਜੋ [illegible] ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂ [illegible] ਪਰ [illegible] ਤੇ [illegible] ਨਾਲ [illegible] ਹੈ ਅਤੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਦੇ ਪੱਕੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਸਨ, ਤੇ [illegible] ਜੋ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible]। [illegible] ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੇ [illegible] ਸਨ, ਕਿ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸਨ ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰ-[illegible] ਦੇ [illegible] ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ [illegible] ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। [illegible] ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਨਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਤੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕਈ ਨਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇ "ਸਤਿਗੁਰਾ" ਜੋੜਕੇ ਨਾਮ, ਜਿਹਾ ਸਿਆਮ, ਵਿਚ ਦੀ ਵਰਤਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਅਰਥਾਂ ਤੇ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਤੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤੇ ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਏਹੋ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਏਹੋ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ—

"ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਸਤਿਗੁਰ
ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕਰਕੇ
ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਨ ਕਬੂਲ।"

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ—

ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ ਕਰਿ ਪਰਗਟੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਸਦਾ ਮੁਕਤੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਆ।
ਉਤਮੁ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ਹੈ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ।
ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ।

[ਵਾਰ ਆਸਾ, ਮ: ੧,
ਪੰਨਾ ੪੬੬

ਸੋ ਇਸ ਲਿਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਕੇ ਹੀ ਉਸਦਾ ਲੇਖ ਤੇ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਦੀ ਪਾਟੀ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ, ਸਦਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗੇ ਜੀ।
ਦਾਸ:—

[illegible]
[illegible]

[illegible] }

ਮੇਰੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ

ਤੇ

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ

(ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ)

"ਕੁਝ ਕੁ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ (ਜਿਤਨਾ) ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛਾਂ ਸ੍ਰੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭੇਜ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਇਕ ਸਰਬ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮ ਸੰਸਥਾ ਹੋ ਕੇ (ਜਾਣਕਾਰ) ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਬਾਰੇ (ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਆਪ ਖੁਦ ਵੀ ਸ੍ਰੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪਦੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ ਆਉਣ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇਹ ਪੁੱਛਾਂ ਸਿੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਏਦਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਸੋ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੱਛਾਂ ਹੋਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ, "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਐਡੀਟਰ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ; ਜਦ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਭੇਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ:—

"ਦਿਆਲੂ ਜੀਓ!

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਕਿ ਦਾਸ ਨੇ ਸ੍ਰੋ: ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਪੁੱਛਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਬਕ ਮੇਰੀਆਂ ਪੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ।"

ਜਦ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਪ੍ਰਤਿਉੱਤਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਆਪਣੀ ਦਾਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਵਿਖਾ ਦੇ ਔਖੇ ਮੁਕਾਮ ਹਲ ਕਰ ਦੇਣ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਆਪਣੇ ਉੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੀਬ ਢੰਗ ਦੇ ਦੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਔਖੇ ਹਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਔਖੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ
ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰਮ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਹਾਲ ਕਰਕੇ ਨਾ
ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ; ਕਿਉਂਕਿ ਏਨਾਂ ਔਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ~~ਉੱਤਰ~~ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰ ਪੰਥ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ।
ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਾਂ ਔਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਟੋਟੇ
ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨਵੀਂ ਥਾਂਈਂ ਔਖੀ ਵਿਚਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਅਰਜ਼ਾਂ ਪਰਚੀ ਕਰਨ ਤੋਂ
ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ~~ਸੀ~~ ਸੀ ਕਿ ਔਖੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੀ ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖ ਕੇ
ਇਕ ਕ੍ਰਮ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦੇ। ਤਾਂ ਜੁ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਔਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ
ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਔਖੀ ਵਿਚਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪਤਾ ਦੇ
ਨਾ ਲਿਖਦੇ, ਪਰ ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਹੀ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਇਕ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ?
ਗਿਆਨੀ ਮੋਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਢੰਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ
ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸਲ ਤੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ
ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਜੇ ਜ਼ੋਰ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਤੇ ਅਜੇਹਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੇ ਖਰਚ
ਕੀਤਾ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਔਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖ਼ਾਸੀ ਹੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਤੇ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਨੂੰ
ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਤਿਆਂ ਉਸ ਲਿਖਣ ਦੇ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋ
ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਮੋਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੁਭਾਉ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਭਗਤ ਏਨ੍ਹਾਂ
ਉੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ-ਸੁਣ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ, ਪਰ ਵਿਆਪਕ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਏਨਾਂ
ਨਾ ਤਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਦਿਖਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਡਿਆਈ-ਪਾਕੀਆਂ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਜੇ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰ
ਸਮੇਂ ਹਰੇਕ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਆਰ ਭਾਵ ਦੇ ਅਸੂਲ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ
ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਜੈਸੇ ਕਿ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ
ਤਰਕਿਆਣੀ ਢੰਗ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸਿਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ
ਇਸ ਦੀ ਅਜੇਹੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ ਤੇ
ਦੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਜ਼ਕ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਚੀਫ਼ਕੋਰਟ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਤੇ
ਸੰਪੂਰਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਆਪ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ; ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਆਪਣੀ ਸੱਚਾਈ ਆਪ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਿਆਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ! ਬਸ, ਜੇ ਦੋਵੇਂ ਸੰਗਲ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਆਪੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਰਮਾਣਤ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਗਲ ਸਾਂਝੇ ਤਕ ਦੀ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਾਂ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਗਵਾਹੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਈ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇਣ ਮਨੋ ਆਪਣੀ ਮੀਮਾਂਸਾ ਪੁਰ ਆਧਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਖਦੇ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹੀ ਖੋਜੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪਰਮਾਣ ਲੱਭੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

"ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਕਈ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸੋਢੀਆਂ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਛਪੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉੱਤਰ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ! —

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਹੈ, ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣਾ? ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ! ਅਰਥਾਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਨੂੰ? ਅਥਵਾ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਦਮਦਮੀ ਨੂੰ — (ਭੇਟਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਅਜੇਹੇ ਵਾਲੀ - ਜਿਸ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ — ਆਦਿ

---

* ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ —

"ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੇਂ ਲਿਖਾ ਹੈ, ਦਮਦਮੇ ਸੇ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਕੀ ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਯਾ ਥਾ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ, ਗੁਰਗਿਰਾਰਥ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੩੪੬ ਤੇ ੨੬੭]

(ਦੇਖੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਿਸ੍ਰਾਮ ੩੬)

ਜੇ ਇਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨੀ ਹੈ!

ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤੇ ਅਮਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤੇ ਅਸਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਬੋਲ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਮਾਧੀਆਂ ਤੇ ਟੀਕਾਵਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਬੀੜਾਂ ਜਾ।) ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਿਵੇਂ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸੀ? ਆਖਰ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ? ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ? ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਜੁ ਅੱਜ ਕਲ ਜੋ ਸਿੱਖ ਭਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਲੀਲ ਗਰਦਾਨਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਵਾਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣੀ ਆਪਣਾ ਆਪ ਝਮੇਲਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਲ ਢੰਗ ਜੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਉੱਤਰ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ? ਜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਆਧਾਰ ਪੁਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਖਿਆਲ ਜੋ ਸਿੱਖ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਜਦਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਜੁ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਭੇਦ ਫਰਕ ਹੈ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ? ਜੇ ਇਹ ਮੰਨੋ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰੂ ਹਨ,* ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ

---

* ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡੀਟਰ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਗੁਰੂ ਪਰ ਨਿਰਣਯ" ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ; ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ?

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਖਿਆਣੀ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ – ਜਗਤ ਨਵਿਲੋਕਾ ਤੇ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਧੀਰਮਲ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ[1] ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬੰਸ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਘਰੋਂ ਪੈਂਦੇ ਸਨ[2] ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੀ ਜਾਣਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪਰਤਖ ਧੀਰ ਨੂੰ ਹੀ – ਜੋ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਧੀਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧੀਰ ਨਾਲ – ਪਰਾ ਪਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ? ਅਰਥਾਤ ਬਾਕੀ ਧੀਆਂ ਹੀ ਨਿਉਂਦੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਣ?[3]

ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰੋਗੇ।

---

[1] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਸ ਵਾਰ ਰਾਮਰਾਇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:–

ਤਬਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਮਨਿ ਜਾਨੇ।
ਗੁਰਤਾ ਜਿਸ ਆਗੈਂ ਜਿਸ ਠਾਨੇ।
ਦੇਤੇ ਰਾਮਰਾਇ ਗੁਰ ਸਾਚਾ।
ਗੁਰ ਘਰ ਕੇ ਜਿਤ ਸੋ ਹਿਤ ਰਾਚਾ।
[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੨, ਅੰਸੂ ੩

ਅਥਵਾ:–

ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਨ ਕਿਯ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨੇ।
ਸਭਿ ਕੇ ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਭ ਦਿਹ ਧਿਆਨੇ।
ਰਾਮਰਾਇ ਤੇ ਹੈ ਗੁਰ ਸਾਚੇ।
ਇਸ ਕੇ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਮਤਿ ਰਾਚੇ।
[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੨, ਅੰਸੂ ੩

[2] ਦੇਖੋ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਧੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ, ਪੰਨਾ ੪ ਪਰ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪੁਰੀ ਧੀਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੧੬ ਪਰ ਤੇ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪੁਰੀ ਧੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੮ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੋਤ ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਧੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਧੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਬਕ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਕਿਸ ਧੀਰ ਨੂੰ ਤਖਿਆਣੀ ਮਿਲੀ? ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣਾ।

[3] ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੇਵਲ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੈਂਦੇ ਅਤੇ ਜਾਣਨਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਦੀ ਧੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਾਰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਸਾਹਿਬੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਪਾਰਸਮਣੀ ਪਲਟਣ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਦੀ [illegible] ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਆਸ ਪੰਜ ਗੁਰਗੱਦੀਆਂ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ। [illegible] ਕਰਦੇ। ਜੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਕਿ ਜੇ ਪਿੱਛੋਂ [illegible] ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਾ [illegible] ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ [illegible] ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ? [illegible] ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਜੇਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਜੀਓ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਜਾਓਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੱਜਣ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰੇ; ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤਕ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਯਥਾਰਥ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ [illegible] ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲੀ [illegible] ਤੋਂ ਦੂਰ [illegible] ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ [illegible] ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ [illegible] ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ [illegible] ਵੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਪਰ [illegible] ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਨਿਰਣੇ [illegible] ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ [illegible] ਸੀ ਕਿ [illegible], ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ [illegible] ਦੀ [illegible] ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ [illegible], ਜੋ [illegible] ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible] ਤੇ ਇਹ [illegible] ਇਸ ਪਾਸੇ [illegible], [illegible] ਦਾ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ [illegible] ਇਸ [illegible] ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible]। [illegible] ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ [illegible] ਕਾਰਨ ਤੋਂ [illegible] ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੇ [illegible] ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ [illegible] ਹੀ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਉਹ [illegible] ਨੂੰ ਇਹ [illegible] ਤੇ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਬੜਾ [illegible] ਹੈ।

[illegible] ਭਾਈ [illegible] ਜੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ [illegible] ਉੱਤਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਹ [illegible] ਜੋ ਭਾਈ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਨਕਲ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਉਹ ਉੱਤਰ [illegible], ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ [illegible] ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ [illegible] ਦੇ [illegible]।

"ਪ੍ਰਸ਼ਨ:— ਸ੍ਰੀ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਹੈ, ਜਾਂ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦਾ [illegible] ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਣਾ?

ਉੱਤਰ:— ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ: ੩੨

ਵਿਚਾਰ:— ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ [illegible] ਸੀ ਕਿ ਆਪ [illegible] ਜੀ [illegible] ਤੇ [illegible] ਕਰਦੇ। ਮੈਂ [illegible] ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ [illegible] ਵਾਲੀ ਗੱਲ [illegible] ਸੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ [illegible] ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੇ [illegible] ਹੋਣਾ ਸੀ? [illegible] ਮੈਂ ਤਾਂ [illegible] ਨੂੰ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible] ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸ੍ਰੀਮਤੀ [illegible] ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੀ ਸੀ।
ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜੀ ਉੱਤਰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ।

ਮੇਰਾ ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਭਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—

> ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ।
> ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ॥

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ—

"੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਦੇਣਾ ਕਹਿਆ।"[1]

ਗੁਰ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਤਸਲੀਸ ਵਾਂਗ ਇਹ ਢੰਗ ਦਾ ਕੇਵਲ [illegible] ਹੀ ਅੰਤਰ ਹੈ; ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਨਾ-ਤਾਰਕੀ ਦਾ ਬੋਲਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਮੰਨੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸੁਆਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮੁਕੇ ਸੰਨ ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ।

<u>ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ</u>:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਆਪਣਾ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਸੀ।[2] ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[3] ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸੁਆਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮੁਕੇ ਸੰਨ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਦੂਸਰੇ [illegible] ਸਿੱਖ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅਮੁਕੇ ਸੰਨ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲੀ ਸੀ[4] ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਣਾਏ ਗਏ।[5] ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। [illegible] [illegible] [illegible] ਸਨ।

---

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—
   "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਨ।"
   [ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਪੰਨਾ ੨੨

2. ਪ੍ਰੋ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣੈ" ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਸੰਨ ੧੪੯੦ ਈ: ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣੈ, ਪੰਨਾ ੨੬) ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਸਗੋਂ ੧੪੯੦ ਈ: ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਬਣੇ ਸਨ?

3. ਮਹਾਨਕੋਸ਼ [illegible], ਪੰਨਾ ੯੩੭.

4. ਸਮਾਚਾਰ [illegible], ਪੰਨਾ ੪੧੧.

5. ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੪੧੧.

1. "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਥ [illegible] ਅਤੇ ਪੰਥ [illegible] ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣਾ ਖ਼ਾਲਸਈ ਤਸਲੀਸ ਹੈ।"
   [ਗੁਰੂ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੨, ਪੰ: ੭੫

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹਾਲਤਿ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਏਨਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਣਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਜੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲੀ ਸੀ। "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਂਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ। ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਾਲਤ [illegible] ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੇਹਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ੰਕਾਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸੇਤੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਏਹੋ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ [illegible] ਪੈਦਾਇਸ਼ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ [illegible] ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਦੇ [illegible] ਇਕ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਪਹਿਲੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ [illegible] ਲਿਖੀ ਕੱਢਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਤਿ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਤਿ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਤੋਂ ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਹਨ।

---

*ਨੋਟ: ਏਥੇ ਏਹ ਕਿ ਇਸੇ ਜਾ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ [illegible] ਇਹ ਦਾਸ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਲਿਖਤ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ—

"ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।"

(ਰਸਾਲਾ ਪੰਥਿਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜੁਲਾਈ ੨੮-੩੭

ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਬਰਾਬਰ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਤੇ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਇਹ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਹਕੀਕਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ [illegible] ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਮਾਣ ਹੋਣ ਦੇ ਤੌਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੇ ਨਹੀਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਹਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ [illegible] ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਣੀ ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਦਾ [illegible] ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਦਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਖੰਡਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

[illegible]

ਕਿਉਂ, ਫੇਰ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਜੇ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾਲ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। ਸੀ ਮਾਨ ਜੀ ਸੰਤੋਖ ਜੀ!

"ਜੋ ਦੂਜ ਕਹਿ ਛੋਡੇ, ਤਿਸੈ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਲਿਖੋ।
ਆਉਂਦੇ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਰਹੀ ਅਗਲਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।"

[ਮਾਨਸਾ ਮਹਾਰਾਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਮਿਤੀ ੨੬, ਨੰ: ੬੨

ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਇਸ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਖੂ। ਇਹ ਇਕ ਸਮਝ ਆਵੇ ਆਪ ਜੀ ਸਭ ਤੇ ਆਵੇਗਾ:-
ਦੇ ਸੀਸੇ ਡੋਲ ਦਰ ਠੀਕ ਤੇ ਸਾ।
ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇਰਾ ਜੀਤੇ ਰਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਦੱਸੋ, ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਕਹੀਦੀ? ਅਰਥਾਤ ਵਰਤਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਘੱਟ ਵਰਤੀ ਹੋਵੇ, ਅਥਵਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵੀ ਜਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਵੀ; ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਤੀਸਰੀ ਵਸਤੂ ਤੇ ਪਰਖੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ — ਜਿਸ ਤੇ ਗਿਆਨੀ/ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਸ ਕੇ ਸਹਿਜਭਾਵ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਕੇ ਆਖੋ।

ਉੱਤਰ:- (੧) ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਧੂਰਾ ਤੇ ਵਿਰਲਾ ਜਿਹਾ ਹੈ।

(੨) ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ। ਵਰਤਣ ਪਿਛੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਵਰਤਿਆਂ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ ਵੀ ਘਟੀ ਭਾਵੇਂ ਘੱਟ ਦੇ ਵਧਾਈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਦੇਵ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ।

(੩) ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਉਹ ਆਪ ਸਮਝੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਵਧੀਕ ਵਧ ਪਦਾਰਥਾਂ; ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਧ ਭੇਦ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਹੋਣ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇਹ ਭੇਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਆਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੀ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਵਰਤਾਰਾ ਤੇ ਸਮਝ ਹੈ, ਪਰ ਇੰਨੇ ਅਜੇ ਭੇਦ ਵਾਲੀ ਦੱਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੪) ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੰਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ। ਫਿਰ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਂਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਆਦਿ ਬੀੜ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਸੋ ਏਹ ਦੋ ਬੀੜਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੇਰ ਨਹੀਂ।[1]

(੫) ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਿੱਖ ਸਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨਕਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕੁਝ ਜਾਂ ਘਟ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਬੀੜ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਨਾ ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ।

(੬) ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਲਿਖੀ ਨਕਲੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਕਲੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਸਲੀ ਤੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਕੋਈ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਸਕਦਾ। ....

(੭) ਤਰੰਤ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਤੇ ਪਕੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦੂਜੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਨਾਲ ਘਾਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਫੇਰ ਨਹੀਂ; ਏਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰਾਂ ਫੇਰ ਦੱਸਣਾ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਰਾਂ ਪਿਛਲ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਹੈ।

(੮) ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਲਈ ਦੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਆਪ ਕੁਰਾਨ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਸਾਂ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਪਕੇ ਅਖੀਰ ਦਸਤਖਤ ਹੋਇਆ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚੋਂ। ਇਸ ਦੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇਆਂ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਇਸ ਬੀੜ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਦੇਵੇ?"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੨, ਨੰ: ੩੨

ਵਿਚਾਰ:— ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਨੇ, ਲੇਖੇ ਪਾਠ ਦੇ ਫਰਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਪੜਤਾਲਣੀ ਤੇ ਅਸਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸਤਖਤ ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਭੀ ਲਿਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਕੇ ਤਾਰਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤੇ ਲਿਖੇ ਲਿਖੇ ਉਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਪਣੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ; ਅਸੇ ਪਰਤੀਆਂ ਜਾਂ, ਜੋ ਏਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਫੇਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੀ [illegible] [illegible]

[illegible]

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਜੋ ਤਾਊ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਲੰਮਾ ਕਰਕੇ ਦੋਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਲਈ ਲਿਖੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਔਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਸਾਡਾ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰੇ ਹਨ। ਹਰ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੇ ਬਚਨ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਏਹ ਹਨ ਕਿ—

"ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਗਏ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਲੱਗੇ,
ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੀ ਦੇਖਾ ਕੋਈ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।"

ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਤੇ ਅਤੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਉਪਰੋਕਤ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨਗੀ ਬਿਨਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—

"ਜੇ ਤਾਊ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ,
ਤਾਂ .... ਕਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ
ਕਿਵੇਂ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਕਰਨ।"

ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤਾਊ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ? ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਿਵੇਂ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੂਹਾਨੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਰੂਹਾਨੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜੋ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਆਖੀਏ ਕਿ ਜੋ ਕੇਵਲ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੧

---

੧. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਮਾਲਿਕ" ਦੇ ਸਬੰਧ "ਅਧਿਕ" ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਉਹ ਕੇਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਮਿਲੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਇਸ ਸੁਰਤ ਦੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਭੇਦ ਤਾਂ ਹੀ ਸਨ ਜਾਪਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਹੜੀ ਹੈ?"

[ਤਾਊ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੮]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਸਤਗੁਰ ਕਿਉਂ ਅਖਾਏ ਜਾਣ? ਜੇ ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਸਤਗੁਰ ਅਖਾਉਣ ਲਗਾਂਗੇ ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਮ ਹੀ ਸਤਗੁਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਜਾਈਏ ਜਾਣ। ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੀ ਹਰ ਜੋ ਸਤਗੁਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ; ਸਗੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਜੋ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਪੱਕੇ ਸਤਗੁਰ ਨਾਲ ਕਰਨਾ। ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਸਤਗੁਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਰਗ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਸ, ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ ਦਸਵਾਂ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਤਬਿਆਈ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੇਵੀ ਉੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ; ਕਿਉਂ ਜੁ ਇਹ ਫਿਰ ਦੇਸਪ੍ਰਭਤਾ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਸਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡਾ ਪਰਨ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਠਹਿਰਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ, ਕਿਸ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਤਬਿਆਈ ਮਿਲੀ ਸੀ? ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਪੱਕੇ ਸਤਗੁਰ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਤਗੁਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ, ਸਾਡੇ ਵਰਗ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਇਹ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੱਕੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਪਦਾ।

ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਾਤ੍ਰਾਂ [illegible] ਮਨੁੱਖਾ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਜਿਥੇ [illegible] ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਫੇਰ ਜੀ ਉੱਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ——

ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਹਿਤ ਵਿਆਕਰਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(੨) ਦੂਜੇ ਪੰਨੇ ਵਿਚ ਪਾਠਕ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਇਹ ਦਸਾਂਦੇ ਹੋਏ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਬਾਣੀ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਕਿਉਂ ਜੁ ਇਹ ਪਾਤ੍ਰ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ [illegible] ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਰ ਗਈ ਬਾਣੀ [illegible] ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜੇ ਕਦ ਅੱਜ ਪਿਛਲਾ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਭਾਈ ਪੰਨੇ [illegible] ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਉੱਚਾ ਸਮਝ, ਤਾਂ [illegible] ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਦੇਖ ਦੇ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਜੀ ਕਿ [illegible] ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹੋ; ਜਿਹਾ ਕਿ:—

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੀਛੇ ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾਈ ਗੁਰ ਆਪ।
ਆਗੇ ਨਹੀ ਆਪ ਦੇ ਭਾਈ ਆਪ ਭਾਈ ਜੇ ਆਪਣੀ ਕਹਿ।
ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦੇਖਤ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਸਭ ਬਾਤਨ ਦੇ ਤੁਮ ਉਚਾਰਿ।
ਪਾਠ ਕਰੀਜੇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਤਬ ਹੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇ ਧੁਰ ਪਾਸ।
ਬਾਣੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਸਾਰੀ ਭਲੀ ਪਛਾਨੀ ਜਗ ਦੇ ਨਾਥ।
ਆਛੀ ਹੈ ਤੁਮ ਦੇ ਲਿਖ ਲੀਨੀ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਭਾਈ ਦੇ ਸਾਥ।
ਜਗ ਭੀ ਲੋਕ ਤਰਹਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜੋ ਅਰਥ ਜਗ ਗਾਥ।
ਆਪ ਕਿਹ ਪਾਤ੍ਰ ਦੂਸਰੀ ਤੇਈ ਤੇਹਿ ਜਗ ਕੀ ਬਲੋਂ ਗਾਥ।

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੪
ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ]

ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਅਪਰਵਾਨ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਿਤਾ ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ -"ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ"-¹ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਹਸਤਲਿਖਤ ਦਸਤਖ਼ਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:--

"ਪਹਿਲੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ, ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ,
ਦੂਜੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ, ਜੋ ਮਾਂਗਟ ਵਿਚ ਬੰਨੋਆਣੀਆਂ ਪਾਸ
ਹੈ। ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਦੋ ਜਗਾਂ ਦਸਤਖ਼ਤ
ਹਨ। ਇਕ ਜਗਾ ਪੰਜਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ, ਦੂਜੀ ਜਗਾ ਛੇਵੇਂ
ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ।"

(ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ, ਪੰਨਾ 3)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਦੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਤੇ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਉਸ ਬੀੜ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਦਸਤਖ਼ਤੀ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ "ਖਾਸ ਬੀੜਾਂ" ਪਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਪੰਨਾ 62-63) ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਦਸਖ਼ਤੀ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ "ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ" ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਤਖ਼ਤ ਸਹਿਤ ਹੈ; ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੋਣ ਦੀ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਿਸਚੇ ਦੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਣ ਤੋਂ।"

(ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਭਾਗ 2, ਪੰਨਾ 136)

---

¹ ਕਰਤਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪੰਡਤ "ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ" ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਡਤ ਪੰਨਾ 508) ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਵਾਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਆਖੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਸ, ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਆਖਣਾ ਕਿ ਭਾਈ ਚੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕੀਆਂ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਬਤ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮਝ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ, ਭਾਈ ਚੰਦੇ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਕੀਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੱਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਤੇ ਦਸਤਖਤੀ ਦਸਤਖਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ।

ਹੋਰ ਸੁਣੋ! ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ - ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ "ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ" ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਤੇ "ਚੰਦੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

> "ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧[1] ਬਿ: ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਜਿਲਦ ਬੰਧਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇ ਵਧੀਕ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੇ ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਖੇ ਲਿਖ ਰੱਖੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਹੀ ਰਖ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੰਗਟ ਪ੍ਰਸਤ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ ਹੈ।"
>
> [ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੪੧੮]

---

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਸੰਮਤ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛਿੱਬਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਅਠਵੰਜਾ ਸੇ ਜਾਣੋ।
ਪੁਸਤਕ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਲਿਖਿਆ ਕੇ ਮਾਣੋ। [ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ, ਪਉੜੀ ੩੬੭]

ਜਿਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋ: ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਪਰਮ" ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਮੂਰਤੀ ਵਿਚ ਆਦਿ ਬੀੜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਭਾ: ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ 'ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮੇ' ਵਿਚ ੧੬੫੮ ਬਿ: ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਦਸਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਸੱਜਣ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਅਸਲ ਬੀੜ ਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਹੀ ਤੇ ਸਮਾਂ ਹੈ।" [ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਮਾਰਚ ੧੯੪੬]

(ਵੇਖੋ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਬੀੜ ਲਿਖੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। [illegible] ਪੰਨਾ ੧੭)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਪਰ ਰਚਨ ਦਾ [illegible] ਉਤਾਰੇ ਰਚਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ (ਦੇਂਦੀ)? ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦਿੱਤੀ ਪਹੁੰਚ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ! (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ)

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਟੀ ਸੰਗਤ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਜੀ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਂਝੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ; ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿੰਘ [illegible] [illegible] ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਾਂਝੀ ਪੀੜ੍ਹੀ" ਦਾ ਭਾਵ ਕੀ ਹੈ? ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਪਰੰਤੂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।"

[ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੫੨੬

[illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੩੬, ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਪੰਨਾ ੧੫੮੩ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਜਿਲਦ [illegible])

ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ [illegible] ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਜਾਂ ਸਕੇ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਦੇ ਅਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ [illegible] ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ [illegible] ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ [illegible] ਉਸ ਦੀ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਇਕ [illegible] ਪੰਥ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਹੈ [illegible]; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਕ [illegible] ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਵਿਚ ਛਪੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਭਾਈ ਜਵਿੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] [illegible] ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਘਰ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਛਾਪੀ ਹੋਈ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਹੋਏ।"

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ, ਭੂਮਿਕਾ ਪੰਨਾ [illegible]

ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਇਹ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ [illegible] [illegible] ਤੋਂ [illegible] [illegible] ਦੀ ਭਾਈ ਪੰਨੇ ਦੀ ਛਾਪੀ ਹੋਈ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਇਕ [illegible] [illegible] ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ— "ਮਿਸਲ ਬੰਸ ਗੁਰਸਾਂਝਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੀ ਖ਼ਿਆਲ ਸਾਲ ਦੇ [illegible] ਦੇ ਛਪਾ।"

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ, ਪੰਨਾ ੪੦੪

ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ [illegible] ਤੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ [illegible] [illegible] ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਬਚਨ" ਦੇ ਸਤੰਬਰ, ਅਕਤੂਬਰ ਤੇ ਦਸੰਬਰ [illegible] ਅਤੇ [illegible] [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਮਾਰਚ ੧੯੫੩ ਤੇ ਮਈ ੧੯੫੩ ਦੇ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਖਬਾਰ "ਅਕਾਲੀ ਪੱਤਰ" ਦੇ ੨੮ ਨਵੰਬਰ ੧੯੫੨, ੨੯ ਨਵੰਬਰ ੧੯੫੨, ੧ ਦਸੰਬਰ ੧੯੫੨, ੨ ਦਸੰਬਰ ੧੯੫੨ ਤੇ ੩ ਦਸੰਬਰ ੧੯੫੨ ਦੇ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਬਸ, ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਿਉਂ ਲਿਖਿਆ? ਇਸ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਕਿਉਂ ਹੋਏ? ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਦ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਹੋਈ? ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ?

ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਅਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਏਸੇ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਇਹ ਸਮਝ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਤਾਰੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਾਦ ਛਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਹੋਈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਰਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਨਕਲਾਂ ਉਤਾਰੇ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਜੇ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਅਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਤੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਜੋੜਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਪੋਥੀ ਦਾ ਹੈ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣਾ, ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਵੀ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਭੇਦ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ, ਹੀਣਾ ਤੇ ਨਿਰਾ ਨਿੰਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਉਂ ਜੁ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਤੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਉੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਲਮ ਨਾਲ ਤਸਦੀਕ ਹੋਤਾ ਹੈ।* ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਅਸਲੀ ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਮਾਣ - ਗੁਰੂ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਵਿਚ

---

* ਪਰਵਾਨ ਜੀ. ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਅਪਰਵਾਨ ਸਿੱਧ ਕਰ ਸਕਣ। ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਪੇ ਉਤਾਰੇ ਇਸੇ ਪੋਥੀ ਦੇ ਹੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਛਾਪੇ ਉਤਾਰੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਪਾਠ ਦੇ 'ਮਾਪਦੰਡ' ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ— →

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਕ ਹੀ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਇਕ ਸਚ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਉਸੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਾਲ ਹਨ

2— "ਆਦਿ ਬੀੜ ਦੇ ਸੰਕਲਨ ਦੇ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।...... ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਕਲ ਨਹਾਂ ਦੀ ਉਤਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਏ। ਉਹੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਰਬ-ਪ੍ਰਥਮ ਉਤਾਰਾ ਹੈ।"

[ਅਜੀਤ, ਜਲੰਧਰ, ੧੧ ਅਗਸਤ ੧੯੬੮

ਕਿਉਂ ਪਾਠਕ ਜੀ! ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਨਕਲਾਂ ਉਤਾਰੇ ਕਰਕੇ ਚਾਲਿਆਂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਗਿਆਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ? ਇਸ "ਖਾਰੀ ਬੀੜ" ਬੀੜ ਦਾ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ?

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ, ਉਹ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਵਾਲਿਆਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

" ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ, ਇਸ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਦਾ ਭੋਗ ੧੭੪੮ ਵਿਚ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਪਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਢੌਂਗੀ ਬਾਬਾ ਇਸ ਨੂੰ ਦਬਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਦ ਦੇ ਪਟਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਖਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਅਤੇ ਦੇਦੀਪਮਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਬਚਨ ਸਮਤਰ, ਪੰਨਾ ੪੬

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ" ਬਹੁਤਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸੋਢੀ ਰਾਮਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਉਤਾਰਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਰਸਾਲਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ, ਜੂਨ ੧੯੬੩)

ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ—

"ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ, ਸੋ ਪਟਨੇ (ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਤਖਤ ਮੰਦਰ ਮੇਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਬੀੜ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਹੈ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ ਪੰਨਾ ੩੫੮

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਪਦਮ" ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਥ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਬੀੜ, ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਛਪੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ।"

[ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ/ਜੀ, ਮਾਰਚ ੧੯੬੬

ਦੇ ਗਲ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਤੇਰਾ ਕੁਝੀ ਜਾਂਦਾ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਫ਼ਾ ੬੫

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਰਗੇ ਇਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਵਿਚ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ੧ਓ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਪਾਠ ਅਖ਼ੀਰੀ ਸਲੋਕ ਦੀ ਥਾਂ ਅਖ਼ੀਰੀ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।"

[ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੫੮੭

ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਨਰੋਤਮ" ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਪੰਨਾ ੩੩੪)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਬੀੜਾਂ ਦੀ ਤੇਰਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਕਿ—

"ਚਾਰ ਬੀੜਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਨ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੬੨

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀ ਇਕ ਬੀੜ ਪਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਹੁਰਾ ਬਾਬਾ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਜਾਂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਖਣ ਤਕ ਉਤਾਰਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਏ ਜੀ ਬੀੜ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਏ ਜੀ ਬੀੜ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਾਈ ਗਈ, ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਾ ਕੇ "ਦੇਹੁਰਾ ਬਾਬਾ" ਤਿਆਰ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਾਈ ਹੈ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ। ਜੋ ਤਖ਼ਤ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮੇਤ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਉਪਰੰਤ ਤਸਦੀਕੀ ਦਸਤਖ਼ਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਇਸੇ ਉਤਾਰੇ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਧ ਅੰਤਰਿਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਜਰੀਏ ਉਤਾਰੇ ਕਰ ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰ ਅਰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਦਾ ਸਤਰ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਏਹੋ ਜੀ ਸਿਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਿੱਖ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਤੇ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀ! ਇਸ ਤਰਾਂ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਛੇੜ ਛਾੜ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਛੇੜ ਛਾੜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਇਸ ਕਥਨ ਤੋਂ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵੀ

← ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਢੀਆਂ ਪਾਸ ਬੀੜਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਹੀ ਉਤਾਰੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ — ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ, ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਸਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।"
[ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੭੩

ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਅਸਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਨਹੀਂ, ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਹੀ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਕਿ ਇਹ ਉਤਾਰੇ ਕਿਸੇ ਉਸ ਬੀੜ ਦੇ ਹੀ ਹੋਣ, ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।"
[ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੭੬

ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਈ ਇਕ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਸ: ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਖਾਲਸਾ" ਨੇ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ:—

"ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਇਕ ਬੀੜ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਵੀ ਦੇਖੀ ਹੈ।"
[ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਿਆਸਤੀ, ਅਕਤੂ ੧੯੪੬

ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ "ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ" ਅਖ਼ਬਾਰ "ਸਿਆਸਤੀ" ਨੇ "ਖਾਲਸਾ ਜੀ" ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਸਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ:—

"ਖ਼ਬਰੀ

ਇਸ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਮਜ਼ਮੂਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਸਫ਼ੇ ਸਫ਼ਾ ੧੭ ਤੋਂ ੩੬ ਤਕ ਰੱਦ ਸਮਝੇ ਜਾਣ।"
[ਸਿਆਸਤੀ, ਅਕਤੂ ੧੯੪੬

ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਇਸ ਮਜ਼ਮੂਨ ਸਮੇਤ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। [ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨਿਰਮਲ ਦਾਸ ਦੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ।]

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਬੀੜ ਅਜੇਹੀ ਪਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਲਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੀ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੩੨੮) ਦਮਦਮੀ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ "ਜਿਤ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ" ਆਦਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਾਲੀਆਂ ਵਧੀਕ ਬਾਣੀਆਂ ਵੀ ਦਰਜ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਬੀੜਾਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੩੨੮ ਤੇ ੩੩੨)

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ: ਜਿਵੇਂ ਕਿ:—

→

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨਾਲ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੩) ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣੇ ਵਿਚ ਦਿਕਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਏਹੋ ਜਿਹਾ [illegible]। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਣੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਤਰੱਕੀ ਹੀ ਹਰ ਪੱਖੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਇਥੇ

— ਜੋਰ ਕਰ ਕਿਸ ਪਰ ਤੇ ਕਰੇ।
ਦੀਪ ਦੀਪਕ ਸਰੀਰ ਵਿਖੇ।
ਇਹ ਮਾਨ ਭੁੱਗੇ ਇਹ ਪਰੇ।
ਕਿਤੀ ਤਾਹੂ ਰਚੇ ਕਿਤ ਪਰੇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਿਤ ਸਮਰਥ ਸਾਹਿ।
ਏਕ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਰਾਹਿ ॥

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਿਸ਼ਾਮ ੩੬

ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬਾਬਾ - ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਤ ਦਸਤਖ਼ਤਿਆਂ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ [illegible] ਉਹਨਾਂ ਜੀ ਕੋਲ ਤਖਤਾਂ ਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ।

ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਸ ਦੇਣਾ ਵੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰ ਬਾਣੀ ਪੀੜ ਰਾਗਮਾਲਾ [illegible] ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਬਾਬਤ ਇਕ ਵਾਰ "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੀ ਕਿ—

"ਰਾਗਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਂਦੇ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਾ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਜਿਲਦ ੬, ਨੰ: ੬

ਅਤੇ "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਇਸ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ੧੭ ਦੇ ਦੁਸਮਨਾਂ ਪੰਥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ] ਦੇ ਇਕ ਵਾਰ [illegible] ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਛਾਪਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੰਨਾ ੩੨) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੯੦੫ ਵਿਚ ਅਸਲਾਮ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਤੇ ਛੱਪ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੀ। (ਰਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ, ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਕ, ੧੯੫੬) ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਹੱਥ ਲਿਖੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। (ਰਾਗਮਾਲਾ, ਪੰਨਾ ੨੨ ਤੇ ੨੩) ਤੇ ਹੀ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਬੀੜਾਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। (ਨਾਨਕ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੪੬) ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਖੋਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸ੍ਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਾਲ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ; ਜਿਸ ਦਿ ਕਾਰਨ ਦਾ ਦਸਣਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਜਿਤ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਣਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਨਾ-ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਭ ਪਾਸੇ ਸੱਚੇ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੋਝਾਈ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਸੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ, ਜਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

[ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੨, ਪੰ: ੪

ਜਸ ਇਤਿਹਾਸ ਉਸ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੈ, ਦਸੂਰ ਅਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਿਆ।

ਦੇਵੀ ਭੇਟ ਕਰਨੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਅਜੇਹੀ ਚੀਜ਼ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦੇਵੀ ਭੇਟ ਹੋਵੇ। ਸਗੋਂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਗ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਤਕਾਰਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇ ਉਨ ਸਮਾਨ ਹਨ।¹

ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ; ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਹਨ। ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਤੇ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਗ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ - ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੌ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਅਸਲ ਤੇ ਅਸਲਿ ਚੀਜ਼ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹਨ - ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ~~[illegible]~~ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਬੀੜ ਤੇ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ~~[illegible]~~ ਦਸਤਖ਼ਤ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਉਸੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਗ ਕਰਵਾਈ ਚੀਜ਼ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਹਾਲਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੇ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਰਤਾ "ਆਪਣੀ ਲਿਖਤਾਂ" ਤੇ "ਆਪਣ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਤੇ ਹਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਦੇਖਣ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਤਿਮ ਵਾਰੀ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਇਕ ਰਾਤ ਅੰਦਰ ਉਤਾਰ ਲਿਖ ਆਪਣੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਸੰਤੂ ਤੋਂ ਤਿਆਗ ਕਰਵਾਈ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

---

¹ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੋਣੀ ਬੰਦ ਤਾਂ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ।" [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੧੫]

"ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ:—

"ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਬੀੜ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਤਰਦੀ ਸੀ, ਕੁਝ ਸਫ਼ੇ ਖ਼ਾਲੀ ਛੋੜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਅਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਵੀਂ ਖ਼ਾਲੀ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਤਹਿਕੀਕਾਤ ਕਰਨੀ ਜਾਪਦੀ। ਫੇਰ ਪਿਛੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ, ਤੇ ਬੀੜ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਛੱਡੇ ਸਨ।"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੩ ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੯]

ਏਥੋਂ ਖਾਲੀ ਪਤਰਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਚੜ੍ਹਾਉ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ।

| |

[illegible]

[illegible]

"ਸੰਮਤ ੧੬੬੨ ਵਿ: ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਭੂਤੇ ਮੰਝੂ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਈ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਮਹੱਲਾ ਸੈਦਪੁਰੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਾਲਾ ਦੁਆਰ ਕਿਆ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮਨ, ਪੰਨਾ ੬੨

ਇਸ ਉਕਤ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਸੰਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲੋਂ ਭੂਤੇ ਮੰਝੂ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਸਤਾਖਰੀ ਦਸਤਖਤ ਵੀ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਆਓ ਹੁਣ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕਹੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਅਰਥਾਤ ਕੀ ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਹੀ ਉਤਾਰਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੁਝ ਫੇਰ ਹੈ। ਤਦੇ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇ ਬਾਰੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਹ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਂਏ ਸੰਮਤ ੧੬੬੨ ਬਿ: ਨੂੰ ਭੂਤੇ ਮੰਝੂ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਭਾਈ ਮਿਲਖੀ ਪਸ਼ੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਸੀ, ਫੇ ਹੁਣ ਤਕ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਖੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬਾਬੇ ਵਿਖੇ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਹਰਤੀਪਦਾਰ ਲਿਖੇ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਬਦ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ, ਸ਼ਬਦ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਸਦਦੀਏ ਭੁੱਟਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮ: ੧ ਜਿਤ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ, ਸ਼ਬਦ ਮ: ੨ ਬਾਣੀ ਆਤਮ, ਸ: ਰਤਨਮਾਲਾ, ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ, ਗੋਲਿਤ ੯ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਤਕ ਹੈ।......

ਪਿਆਰੇ ਸਜਣੋ! ਐਸਾ ਕੋਈ ਰਾਗਮਾਲਾ ਸਿਧ ਕਰਤਾ ਕਿਤੇ ਸਾਹਿਤ ਜੀ ਮਿਲੇਗਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ ਇਕ ਪਰਸ ਜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖਿਆ, ਭਾਈ ਮਿਲਖੀ ਪਸ਼ੌਰ ਵਾਲੇ ਦੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਦੇ ਜੀ ਮਿਸਾਲੀ ਜੀ ਵਿਧਿ, ੯ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਤਕ ਲੇਤੀਜੇ ਸਮਾਉਣ, ਤੀਸਰਾ ਕੁਦਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪੁਰਖ, ਤੇ ਨਵਾਂ ਸਤਿਆਰ ਤਿਤ ਸਾਰਦੇ, ਭਾਈ ਪਰਮਾਤਿ ਆਦਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਇਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਸੋ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।............

ਜੋ ਇਸ ਤੀਸਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਜੀ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ਦੇ ਇਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਸੋ ਰਾਹ ਚਲਾਏ ਹਨ।"[੫੬]

[ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੰਰਨ, ਪੰਨਾ ੧੦੪ ਤੇ
[ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੰਰਨ, ਪੰਨਾ ੧੭

---

[੫੫] ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕਦ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਦਰਜ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ, ਪੰਨਾ ੨)

[੫੬] ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਨ, ... ਆਦਿ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਕਹੇ ਗਏ ਦਰਜ ਕਰਾਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭੂਤੇ ਮੰਝੂ ਦੇ ਪਰਤ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿੱਤੇ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੨੬

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ:-

"(ੳ) ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧। ਜਿਤੁ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ......
ਨਾਨਕ ਤਾਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਕੋਈ ਕੇਤੜਾ ॥੧॥
ਇਸ ਕਲਜੁਗਿ ਮਹਿ ਕੀਰਤਿ ਪਰਧਾਨਾ ....
ਰਹਾਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ੨ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਘਟਿ ਪਰਗਟੇ ॥ ੩ ॥

(ਅ) ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧॥ ਖਾਇ ਖਾਇ ਆਪ ਬਰ......
ਆਖਿਓ ਹੋਇਆ ਭੁਖਿਆਂ ਸਭ ਸਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ।

(ੲ) ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਰਤਨਮਾਲਾ,
ਆਸਨ ਸਾਧ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹੈ......
ਤਾਸ ਤੁਹਾਰੇ ਸਭੈ ਤਿਆਗੀ ਨਾਨਕ ਕਹੇ ਸੋਈ ਬੈਰਾਗੀ ॥੨੫॥
ਰਤਨਮਾਲਾ ਸੂਚ ਉਤਾਰ ਦੀਤਾ ਜਿਲਦ ਦਾ ਅਖੀਰੀ ਪੰਨਾ
ਜੀ ਤੇ ਅਖੀਰੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖੀ।

(ਸ) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜੇ ਸਿਵਨਾਭ ਕੀ।

(ਹ) ਰਾਗਮਾਲਾ।

(ਕ) ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ (ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਤਰਾਂ ਵਾਲੀ)

(ਖ) ਚਲਿਤ੍ਰ ਜੋਤੀਜੋਤ ਸਮਾਵਣੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ, ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਮਤ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਪਤਰੇ ਤੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੨੧-੨੨

ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਝੂਠਾ ਤੇ ਬੇਦਲੀਲਾ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਉਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀੜ ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ਇਹ ਦੂਜਾ ਵਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ, ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੋਥੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਤਰਤੀਬ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਅੱਡਰੀ ਜੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਰਜ ਹੈ।

ਬਸ, ਜਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਹੈ; ਤਿਵੇਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਦੂਜਾ ਮਗਰੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਵੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਨਾਨਕ ਜੋਤ ਦੋਸ਼ ਝੂਠਾ ਤੇ ਬੇਦਲੀਲਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਥਨ ਹੈ, ਕਿ ਝੂਠ ਆਪ ਹੀ ਮੋੜ ਦੇਂਦੇ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਰਚਨਾ ਦੇ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਸਿਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ -ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਬਾਰੇ - ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਾਰ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸਗੋਂ ਕਰਤਾ "ਗਿਆਨ ਮੰਡਲ" ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਇਕਸਾਰ ਸਗੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਤੀਜੀ ਬੀੜ ਆਪ ਜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।[1] ਦੂਜੇ ਪਰ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਜੇਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ~~[illegible]~~ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਜੋ ਅਸੀਂ ਦਰਸਾ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਰ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ, ਤਫ਼ਸੀਲ ਨਾਲ ਸੂਚੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ, ਦਰਸਾਵਾਂਗੇ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਏਨੀ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਦੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਸਮ-ਖਿਆਲ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਅਧੂਰਾ ਤੇ ਇਕਪਾਸੜ ਹੈ?

(ੳ) ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬੀੜ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ, ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ, ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੈ।[1]

ਜਦ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ~~[illegible]~~ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੜੀ ਭਿੰਨਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਦਮਦਮੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ:—

[1] ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੱਤਰੇ ਛੱਡੇ ਸਨ। (ਤਵਾਰੀਖ਼ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੨੯੩) ਸ. ਬਾ. ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੩੦੬) ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਛੱਡੇ ਸਨ। (ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੩ ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੯) ਕਈਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਹੀ ਖ਼ਾਲੀ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੰਨਾ ੫੯ ਦੀ ਟੂਕ; ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਨਾ ੬੬ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ "ਕ" ਭੂਮਿਕਾ ਆਦਿ)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਕਥਨ	ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਚਾਈ
(੧) ਰਾਮ ਸਿੰਘ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ [illegible]। [illegible] ਸਭੀ ਕੁਝ ਹਨ। (ਰਤਨਾਕਰ ਪੰਨਾ)	ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਚਾਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।
(੨) ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੀਆਂ [illegible] ਤੁਰੇ ਹਨ। (ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ੩)	ਕਾਫੀ ਤੁਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਤੁਰ [illegible] ਦੀ ਕਾਫੀ [illegible]। [illegible] ਦਾ [illegible]। (ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ੩)
(੩) [illegible] [illegible] ਹੈ। ([illegible])	ਇਸ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਜੋ ਕੋ ਕਾਫੀ ਹੈ। [illegible] ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੪) [illegible] ਕਾਫੀ ਦੀ ਕਾਫੀ [illegible] ਹੈ। ([illegible])	ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੫) [illegible] ਹੈ। (ਰਤਨਾਕਰ ਪੰਨਾ)	ਇਹ ਸਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੬) [illegible] [illegible] ਦੀ [illegible] ਹੈ। (ਰਤਨਾਕਰ ਪੰਨਾ)	ਇਸ ਦਾ [illegible] ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।
(੭) [illegible] ਦੀਆਂ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਪ੍ਰਤੀ [illegible] / [illegible] ਪ੍ਰਤੀ [illegible] / ਰਤਨਾਕਰ ਪੰਨਾ / [illegible] ਆਦਿ	ਨਹੀਂ ਹਨ।
(੮) "ਸੰਮਤ ੧੯੫੫ [illegible] [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] [illegible]। [illegible] ਨੂੰ ੮੨ ੯੬ [illegible] [illegible] ੭. [illegible] ੧੫" / ਰਤਨਾਕਰ ਪੰਨਾ / [illegible]	ਨਹੀਂ ਹੈ।

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸੀ ਪੀੜ	ਸਤਿਆਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ
(੯) ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀਰਤ ਸਾਹਿਬ ਨਿਹੰਗ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਦੇਣ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੇ ਸੁਣਾਰ ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ, ਮੇਰਾ ਦਾਸ।" [ਕਰਮਜੀਤ ਪੰਡਤ / ਪ੍ਰਸੀਧ ਪੀੜ੍ਹੀ – ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸੀ ਪੀੜ ਦਾ ਪੰਨਾ ੪੭੬]	ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੧੦) "੧੮੨੪ - ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਭ ਮੇਂ ਆਯਾ ਬੱਗੀ।" [ਕਰਮਜੀਤ ਪੰਡਤ / ਪ੍ਰਸੀਧ ਪੀੜ੍ਹੀ]	ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ।
(੧੧) ੧੮੮੮ – ਦਾਸਾਨ ਮੇਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ।" [ਕਰਮਜੀਤ ਪੰਡਤ / ਪ੍ਰਸੀਧ ਪੀੜ੍ਹੀ]	ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ।
(੧੨) ਸਿਆਣਾ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ ਹੈ।	ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
(੧੩) ਰਾਮ ਰਚੀਆ ਦੇ ਨਾਮੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ [ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸੀ ਪੀੜ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੭੬]	ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ: ਪਾ. ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਤਗੁਰ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਂਚੀ ਸਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲਿਖੀ ਵਿਚ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸੀ ਪੀੜ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਠੋਸਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਭਾਈ ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਦਸਮੇ ਦਿਵਦਾਨ ਸੰਗੀ ਦੇ ਇਹ ਲਿਖੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ...... ਇਸ ਪੀੜ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਵੀ ਹੋਰ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ—

੧. ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦਸ ਪਤਰੇ ੨੭੪.
੨. ਸਿਆਣਾ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ.
੩. ਸਰੀਰਕ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸੰਗ.
੪. ਕਰਮਜਾਤਾ.
੫. ਸਤੇਰ ਘਾਟ ਆਦਿਕ.
੬. ਜਿਤ ਦਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਾ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸੀ ਪੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੨ ਭੂਮਿਕਾ, ਕਰਮਜਾਤ ਪੰ.]

ਗਿਆਨੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨੰਗਾਣੀ ਦੀ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸ: ਅ: ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਰ, ਅਤੇ ਜਾਂ ਇਹ ਪਰਚੋਂ ਝੂਠੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਇਹ ਪੰਨੇ – ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦਰਜ ਸੀ – ਪਾੜ ਕੇ ਅਲੋਪ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸ: ਅ: ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਾ ਦੋਸ਼ੀ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਇਸ ਕੁਝ ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਖੋਜੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਹੈ? ਸਰਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਇਸੇ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕੀ ਯਾਤਰੀ ਦੇ ਭਾਰਤੋਂ
ਚਲੇ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸੀ
ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ।"

[ਪ੍ਰਚੀਨ ਪੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੫੩
ਨਾਨਕਮਾਰਗ ਪੰਥ, ਫ਼ਿ...

[illegible] ਸ: ਅ: ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਰਕਤਾਰ ਪੁਰੀ [illegible] [illegible] ਦੇ ਸਵਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ [illegible] ਹੈ ਅਤੇ [illegible] ਗਿਆਨੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਹੋਰ [illegible] ਤੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਸਮੇਂ [illegible] ਦੀ ਇਸ ਰਕਤਾਰ [illegible] ਉਤਾ [illegible] ਹੈ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹੋ ਜੀ ਗੁਰਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਤਾਂ [illegible] ਇਹ ਮਜਾਕਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰਕਤਾਰਪੁਰੀ ਪੀੜ੍ਹੇ [illegible] ਇਹ ਨਿਰਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ—

"ਰਕਤਾਰ ਪੁਰੀ ਸੰਗਤੀਆਂ ਪਾਸ ਇਹਤੋਂ ਵਧੀਕ ਲਿਖਤੀ
ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੀ,
ਉਹ ਹੋਰ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਖਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ
ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਹੈ।"

[ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਮਾਰਚ ੧੯੬੬

ਸ: ਸ੍ਰੀ. ਕੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸ: ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਜੇ ਕੋਸੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨਹਿ ਦੇ
ਅਮਰੀਕੀ ਯਾਤਰੀ ਹੋਣ, ਤਰਕ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਕਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਰਕਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੀ ਕਾਪੀ ਤਾਂ ਦੇਣਾ
ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੈਰ ਲਈ ਚਾਰ ਦਿਨ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। ... ...
ਜਾਂ, ਜੇ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਰਜ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਏ
ਹੋਣ, ਤਾਂ ਦੁਖਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।"

[ਪ੍ਰਚੀਨ ਪੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੫੮ ਦੀ ਟੂਕ

ਪੀੜ੍ਹ ਰਕਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਰਗਟਾਈ ਹੈ ਕਿ:—

"੧੦ ਪੱਤਰਿਆਂ ਉਪਰੋਂ ਅੰਦਰਾਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪਾਇ ਸਤਗੁਰ
ਕਰਮਸਾਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕਰ ਕੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਬਾਅਦੋਂ ਸੋਈਆਂ
ਉੱਪਰ ਦੂਰ ਪੋਸਟ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸੱਚ ਜੀ ਬਣ ਗਏ ਹੈ।"

[ਨਾਨਕਮਾਰਗ ਸੰਦੀਪੀ ਪੁਸਤਕ, ੩:੨,
ਪੰਨਾ ੨੨

(P. T. O.)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅਰਥਾਤ:—

[illegible]

ਨੰ: 2, ਪੰਨਾ 28

ਮਾਸਟਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਪਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਸਤ-ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਮਨਘੜਤੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਂਦਿਆਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ; ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਜਦੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੇ ਗੌਰ ਪਾਇਆ,
ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਾਲਾਕ ਅਤੇ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ
(ਜੋ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੀ ਸੀ) ਪੁਜਾਰੀਆਂ
ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇ ਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ
ਬੀੜ ਵਿਚੋਂ ਪਤਰੇ ਸਾਰੇ ਕੱਢ ਕੇ ਹੋਰ
ਲਿਖਤੀ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਪਤਰੇ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ
ਸੂਰਤ ਬਦਲ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।"

[ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਪੰਨਾ ੧੨੬

ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਪਈ ਹਸਤ-ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਬੀੜ[1] ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਬੀੜ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਅਸ਼ੁਧੀਆਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲੀ ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਪੱਤਰੇ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲ ਦੇ ਨਕਲ ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

---

[1] ਮਾਸਟਰ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀੜ, ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਾਈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੀੜ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀੜ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ।"

[ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਪੰਨਾ ੧੨੮

ਅਗਾਂਹ:—

"ਇਹ (ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ) ਬੀੜ ਉਹ ~~ਨਹੀਂ~~ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬੀੜ ਕਾਲੇ ਦੇ ਕਈ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ।...... ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ।"

[ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਪੰਨਾ ੧੨੯ ਤੇ ੧੩੦

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਤਨਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਵਧੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਮਤਲਬ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਜੋਤੀਸੋਤ ਸਮਾਵਣੇ ਦਾ ਚਲਿਤ੍ਰ ਇਸ ਦਾ ਪਤ੍ਰਾ-ਅੰਕ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ੪੧ ਹੈ, ਪਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ੨੫ ਹੈ। 'ਸੀਸਾਰੁ ਤਰੂ ਜੀਉ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਮ: ੫' ਜਿਸ ਦਾ ਪੱਤਰਾ-ਅੰਕ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ੪੫ ਹੈ, ਪਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ੩੬ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੱਤਰਾ-ਅੰਕ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ੪੬ ਹੈ, ਪਰ ਬੀੜ ਵਿਚ ੫੫ ਹੈ।"

(ਸ੍ਰੀ ਰਤਨਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ ੪ ਭੂਮਿਕਾ)

ਏਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਬਦਲਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੱਤਰਾ-ਅੰਕ ਵਧੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਭੁੱਲਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਭਗਤੀ ਰਤਨ ਦੇ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਪਰਮਾਣਕਤਾ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ? ਇਹ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਮ-ਖ਼ਿਆਲ ਸੱਜਣ ਹੀ ਜਾਣਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ* ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮੁਖ ਅਜੇਹੀ ਤੁਕਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇਹੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੀ ਪਰਮਾਣਕਤਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਤਨਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

(੨) "ਮਾਰੂ ੩ ਲਿਖਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ 'ਨਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵੀ ਆਪਣਾ।' ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲਿਖਤ ਔਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਸੀਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਵੱਟਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੁਬਾਰਾ ਹੈ। ਵਿਚ ਲਿਖਿਆਂ ਹੈ* ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹਦੀ। ਪਰ ਪਤਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਮਾਰੂ' ਰਖਿਆ ਹੈ।"

(ਸ੍ਰੀ ਰਤਨਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ ੫੧)

---

* ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਲੋਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੀ ਉਚੇਰੀ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

ਇਕ ਉਤਮੀ ਪੁਰਖ ਹੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭੇਸ।
ਪਰ ਲਿਆ ਜੀ ਏਸਨੇ ਲਗਾਰ ਸਿੱਖੀ ਸੰਦੇਸ਼।

(ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੌਰਵਤਾ ਪੰ: ੪੬)

ਅਰਥਾਤ:—

ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੀਸ ਤੋਂ ਦਸਤਾਰੀ ਸਿੱਖ।
ਆਪ ਤੇਗ਼ ਤੇ ਪਿਰਵੀਏ ਕਰਕੇ ਦਾ, ਭੁਲਾ ਰਹੇ ਨਾ ਸਾਰ ਭੁਲਾਈ ਸਿੱਖ।
ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਲ ਗੁਰਦਾਸ ਵਰਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਪੋਥੀ ਦੀ ਕਲੀ ਲਿਖਾਈ ਸਿੱਖ।

(ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੌਰਵਤਾ, ਪੰ: ੧੬)

* ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਤਨਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਵਾਏ ਸਨ। ਕੌਣ ਲੋਕ ਸਨ? ਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਸਨ? ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੨) ਗਉੜੀ ਮ: ੫, (ਕਿਰਤ ਤਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾ ਨਾਲ ਸਿਖ ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਤੋੜਿਆ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੫੭

(੩) "ਗੁਰ ਦਾ ਨਾਮੁ ਵਿਖੈ ਕਿਤ ਕਿਸਾਣੀ ਤੋਂ ਆਗਲਾ ਗੜਬੜ ਹੋਵੇ ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੬੭

(੪) "ਦੇਖਣ ਹੋਵਗਾ ਗੁਰ ਦੀ ਸਗਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿਖ ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੭੩

(੫) "ਅਤੇ ਸਿਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੰਦਿਆ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। ਪਾਠ ਹੈ — ਤੁਧ ਸਰਿ ਅਵਰ ਆਖਿਆ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੮੩

(੬) "ਤੇਰ ਵਿਖਿਆ ਸੁੰਦਰ ਸਿਖ ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰ ਗੁਰ [illegible] ਕੀਏ ਸੰਤ ਉਧਾਰਿ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੮੪

(੭) "ਭੈਰਉ ਮ: ੫, ਗੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਦਾ ਰਹਣ ਗਾਵਹਿ [illegible] ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਹੈ, ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੧੦੮

(੮) "ਸਿਖ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਤੇਰ ਗੁਰ ਦੇ ਚਰਣ ਕਿਰਦੇ ਜਾਇ ਤੂ ਸਿਖ ਦੇ ਦੰਦੀ ਤੋੜੀ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੧੧੬

(੯) "ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਤਰ ਪ੍ਰਭੋ ਸਧਿ ਭਏ ਦਇਆਲ ਸਿਖ ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਤੋੜਿਆ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੮੭

(੧੦) "ਸਲੋਕ ਤੌ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਤੁ ਆਦਾਰੁ .....ਤੇ..... ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਜੀ ਪਤਿ ਅਪਣੀ ਦਾਤਾਰ ਸੰਦੇਰੇ ਸੋਹਿ। ਤੀਰ ਸਿਖ ਦੇ ਦੰਦਿਆ ਹੈ, ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੧੨੨

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸੀ ਸੁੰਦਰਾਂ ਤੇ ਗੜਬੜ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤੋੜੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਦੇ ਵਚਨ ਹੈ ਕਿ—

(ੳ) "੪ ਸਤਰਾਂ ਸਿਖ ਦੇ ਗੜਬੜ ਹਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਗੇ ੨੯੮/੨ ਤੇ ੨ ਸਤਰਾਂ ਸਿਖ ਦੇ ਗੜਬੜ ਹਿਲੀ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਸਤਗੁਰ ਪ੍ਰਗੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਵਚਨ, ਪੰਨਾ ੬੩

(ਅ) "ਹੋਰ ਸਤਰਾਂ ਪਰ ਹੜਤਾਲ ਫੇਰੀ ਹੈ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੧੦੫

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖਰੇ ਵੀ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹਨ; ਜਿਹਾ ਕਿ—

I. "ਜੈਤਸਰੀ ਬਾਣੀ ਮਹਲਾ ੫। ਅਖਰ ਸਤਿਕਰ ਪਤਿ ਲਿਖਤੁ ਰਹਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੋਰ ਹੈ, ਸਿਆਹੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਕਾਗਜ਼ ਫਿਕੇ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਫ਼ਾ ਹੋਰ ਹਥ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੨੨

II. "ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਸ਼ਬਦ ਆਪੁ ਨਰਾਇਣੁ ਦੇਸਦ ਹੋਰ ਕਲਮ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ ੧੦੬

III. "ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜਮ ਕੇ ਪਤਰੇ....... ਲਿਖ ਕੇ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਲੋਕ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਲਕੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰ ਲਿਖਤ ਹੈ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੧੧੯

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਹ ਮੰਨ ਚੁਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਅਖਰ ਲਿਖ ਕੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਅਖਰ ਦੂਜੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਤਕ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਢੀਆਂ ਸਮਕਾਲੀ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਲਿਖਾਈਆਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਉਦੋਂ ਅਜੇ ਜਨਮੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਅਜੇ ਜਨਮੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। (ਵੇਖੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੩੧੨)
ਹਾੜ੍ਹ ਵਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਬਿ: ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—
"ਇਹ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਦੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਦਸਦੀ ਹੈ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੪੫

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ:—
"ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਸੀਸ਼ਾਂ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਪਤਰੇ ਮਗਰ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਸਤਖ਼ਤ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੮ ਦੂਸਰਾ

ਫਿਰ ਹੋਰ ਥਾਂ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—
"ਮਹਲੇ ੧ ਦਾ ਦਸ ਚਉਤੁਕਿ ਬੀਸ ਦੁਪਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ...... ਕਈ ਜਗ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੫੬

ਅਤਏਵ:— "ਦੋ ਸਤਰਾਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਰ ਲਿਖ ਕੇ ਚਿਪਕਾਈਆਂ ਹਨ।"
[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੭੮

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਮੰਨ. ਏ. ਦੁਰਗਾ ~~ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਹੀ - ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ~~ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਜੀ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਅਸਲ ਆਦਿ ਬੀੜ ਮੰਨਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ — ਜਿੱਥੇ ਜਾਣ ਦੇ ਜੀ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲ ਸੁਧਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ? ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸਾਏ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ; ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹੀ ਜੀ ਚੁਪ ਸਾਧ ਲਈ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਭਾਈ ਬਨਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਆਖੇ ਤੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਉਲਟ ਲਿਖ ਗਏ ਸਨ? ਜਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਸਨ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਉਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਅਸਲ ਆਦਿ ਬੀੜ ਮੰਨੀ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀ ਦਰਦਨਾਕ ਸਰਗਰਮੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾਖਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਕਾਰਨ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਗੀਤੋਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਬੀੜ ਆਦਿ ਬੀੜ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ। ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।"

[ਰਾਗਮਾਲਾ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਮਤ, ਨੰ: ੨, ਪੰਨਾ ੨੧

ਅਰਥਾਤ:—

ਰਾਮ ਜੋਹਾਂ ਸੋਰਠ, ਸਾਰੰਗ ਆਦਿ ਸੁਧਾਰ ਆਸਾ ਦਸਤੀ ਵਿਚ ੩੭੫ ਪੰਨੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਾਣੂ ਰਾਗਾ ਵਿਚ ਜੀਆਂ ਪਾਈ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਲਿਖ ਦੇ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ੩੭੬ ਪੰਨੇ ਤੇ ਦੇਖੋ ਦੇਹਰਾ ਨਾਲ ਸੀਸਗਾਈ ਦਾਸ ਸੁਧਾਰ ਭੀ ਲਿਖ ਦੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਹਾਰ ਸਭਿਆ ਦਸਤੀ ਵਿਚ (ਪੰਨਾ ੨੭੫) ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਿਖ ਦੇ ਪਰ ਅੱਖਰ ਵਿਚ ਚੇਤਨੀ ਸਾਰ ਭ੍ਰਮੀਆ ਹੂਲ। ਅੱਖਰ ਉਹ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹ ਪਏ ਦਸੂਰ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਏਹ ਸਭ ਲਿਖਤਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਜੇ ਇਹ ਬੀੜ ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਉਪਰ ਗਲਤੀਆਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਜਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈ ਆਖੋਗੇ? ਕੀ ਕਿਉਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਬੀੜ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਗਈ ਜਾਵੇਗੀ? ਹੋਰ ਦੇਖੋ, ਉਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਪੰਨੇ ੯੯੧ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰ ਸੰਗਾਲੀ ਮ: ੧ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀੜ ਵਿਚ ਲਿਖਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।........

ਸੱਚ ਉੱਠੇ ਇਹ ਭਾਈ ਦਰਸ਼ਨ 'ਆਦਿ ਬੀੜ' ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੋਸ਼ਾਂ ਮਤਾਬਿਕ ਭ੍ਰਮੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸ਼ੁਧ ਅਧੂਰੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਬੀੜ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਹਿਬ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਮੇਟੀ ਭੀ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ?"

[ਰਾਗਮਾਲਾ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰਮਤ, ਨੰ: ੨, ਪੰਨਾ ੨੧-੨੨

ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ:-

"ਰਾਗਮਾਲਾ ਤਥਾ ਸਿੰਘਲ ਦੀਪ ਕੀ ਕਥਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਵਿਧਿ।"

[ਸ੍ਰੀ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਤਤਕਰਾ ਭੂਮਿਕਾ ਪੰਨਾ ੲ ਤੇ ਪੰਨਾ ੪

ਬਾਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ [illegible] ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਉੱਤਰ ਉਸ ਦੇ ਸਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਧਿ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਛਪੇ ਸੰਸਕਰਣ ਤੋਂ ਉਹ ਪੱਤਰੇ ਪਾੜਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪੱਤਰੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਡਿਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਏਹੋ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰੇ ਅਜੋਕੇ ਪਾੜ੍ਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਢ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਉੱਤਰ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਗਿਆਨੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਾਣੀਕੀ [illegible] ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਦਸਦੇ ਉਹ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਤਕ ਇਹ ਤਤਕਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਲਿਖ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਇਹ ਤਤਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਗਿਆਨੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜੀ [illegible] ਦੇ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਤੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਪਰਕਰਤ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ [illegible] ਰਾਗਮਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਾਣੀ ਉਪਯੋਗੂ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ [illegible] ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

"~~ਰਤਨਾਕਰ~~ ਰਤਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਹੈ ਨਾਦਰ ਹਨ, ਪਰ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰਤੀ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪੰਜ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਤਨਾਕਰ ਪ੍ਰ. ਦਾ ਕਰਤਾ ਭਰਤ ਆਦਿ ਆਚਾਰਯ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਗੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਤ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।" [ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ ਪੰਨਾ ੧੦

---

੮ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਚ ਤੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ ਆਲਮ ਤੌਰ ਅਤੇ ਤੌਰ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਜਰੀ ੧੫੩੨ (ਸੰਮਤ ੧੫੮੯) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।....... ਮਾਧਵਾਨਲ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ [illegible] ੧੬੭੩ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੋਂ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਤਾਂ, ਅਕਬਰ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਨੀਮ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਕ-ਪਰਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸਾਧੂ ਉਪਰਲਿਖ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ।" [ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪੰਨਾ ੧੪੨

੯ ਰਤਨਾਵਲੀ ਪੀੜ੍ਹ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਜੋ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ [illegible] ਦਾ ਅਜੇਹੇ ਗੱਲਾਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਧੂ ਹਨ, ਤੇ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀੜ੍ਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀਆਂ।" [ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੧੪ ਤੋਂ ੧੫

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਕਰਿਆਸ ਵਿਚ ਜੋ ਤਰਥ ਸਾਲ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਸੁਧਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਬਾਬੂ ਦਸਵੰਟ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਭੀ ਪਿੱਛੋਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਧ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਏ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੬੦

ਅਨੁਵਾਦ:—

"ਮੋਹਨ ਵਾਲੇ ਪੋਥੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ 'ਜੋ ਤਰਥ' ਵਾਲੇ ਗੁਰ ਸੁਧਾਰ ਭੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੮੮

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਭੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਰਾਮ ਮੇਰੇ ਸਤਗੁਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦੇ ਸਹਿਬੀਆਂ (ਰਘਬੀਰ ਜੀ) ਅਨੁਸਾਰ ਦਸੀ ਇਕ ਸੁਧਾਰ ਸਨ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ। ਜੀ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਖਣਗੇ ਕਿ ਉਕਤ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਜਾ ਚੁਪਣ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਬੀੜ ਪੰਡਤ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਸੌਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਰਾਮ ਮੇਰੇ ਸਤਗੁਰ ਵਾਲਾ ਸੁਧਾਰ ਉਥੇ ਕਿਥੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿ ਸੁਧਾਰ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਰੱਖਿਆ? ਤਾਂ ਆਖੇ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਅਸ਼ਰਜ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਥਾਨ ਪਰ ਸੁਧਾਰ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਣ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਟਾਉਂਦੇ।"

[ਗਿਆਨਾਂਜਨ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੧੦

ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸੁਧਾਰ ਲਿਖਵਾਉਂਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਮਝ ਕੇ ਕਟਵਾ ਦਿੰਦੇ। ਕਈਆਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਇਸ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਆਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੁਧਾਰ-ਜੋ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦੱਬੇ-ਦਬੇ ਹੋਏ ਸਨ- ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਕ ਗਿਆਨਾਂਜਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਸੁਧਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਲਏ ਸਨ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੀਰ ਪਰਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਚਦੀ ਹੈ, ਉਥੀ ਜੀ ਲਿਖੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਰੇਖ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸਿਧ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵਾਧੀ ਘਾਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ......

ਸਾਡਾ ਏਹੀ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨਾ ਸਾਗਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ।........ ਅਤੇ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਖਲ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਏ।"

[ਗਿਆਨਾਂਜਨ ਖੰਡਨ ਪੰਨਾ ੨੦-੨੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸੋ ਗੱਲ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਪਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਸਤ-ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਰਲ-ਗਲ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਨਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੀ ਸਭ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਉਸ ਰਲ-ਗਲ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮੜ੍ਹਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੰਨੋ ਦੀ ਕੁਕਰਮ ਕਾਰਵਾਈ [redacted] ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠੀਆਂ ਲਿਖ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਟਾਈਮ ਤੇ ਪੜ੍ਹੋਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਦੇ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਅਸਲ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਖੋਹੀ ਬੀੜ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਆਦਿ ਬੀੜ ਦਰਿਆ ਦੀ ਭੇਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੀੜ ਬਿਆਸ (ਪਾਰ) ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਛੱਲੀਆਂ ਬਿਆਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਇੰਜ ਇਹ ੧੩-੧੪ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਧੀਰਮਲ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਅਰਥ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਤਨੀ ਕੀਮਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬੀੜ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਹੋਵੇ। ਦੂਸਰੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਈ ਬੀੜ ਨੂੰ ਧੀਰਮਲ ਦਾ ਸਾਬਤ ਕੱਢ ਲਿਜਾਣਾ ਵੀ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਹੈ।"*

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਦਿੱਲੀ, ਮਾਰਚ ੧੯੬੩]

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣੇ ਨੇ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਪਰ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰਖ ਲਿਆ। —— ਜਦ ਇਹ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਚੱਲੇ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸਮਰਪਨ ਕਰ ਗਏ। —— ਧੀਰਮਲ ਦਾ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆ ਕੇ ਕੱਢਣਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। —— ਧੀਰਮਲ ਇਕ ਅੱਛਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਲਾਲਚੀ ਆਦਮੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਮਲੂਮ ਇਸ ਪਤਰੇ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਹੋਰ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ।" [ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ ਪੰਨਾ ੮੫]

---

* ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—
"ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਹੋਣਾਂ ਤੇ, ਕਈ ਥਾਂਈ ਫਟਦੇ। ਜਾਪਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਦਰਿਆਈ ਬਿਆਸ ਵਿਚ ਬੀੜ ਡੁਬੀ ਹੋਈ ਸਾਬਤ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਸੀ। ਧੀਰਮਲ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਤਰਦਾ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਧੀਰਮਲ ਦੀ ਦੂਜਲ ਕਾਰ ਹੈ।"
[ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤੀ, ਪੰਨਾ ੨੫੬]

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫਿਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ (ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ, ਸਿਆਣੀ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲਿਆਂ) ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਲੁੱਟ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ) ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਭੀ ਸੀ। ਜਦ ਇਸ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਲਿਆਏ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਤ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮੋੜ ਕੇ ਧੀਰਮਲ ਪਾਸ ਹੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਸਿੱਖ ਇਸ ਅਮਾਨਤ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਲਈ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਅਮਾਨਤ ਤੇ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਜਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰ:, ਪੰਨਾ ੬੬੭

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਦਿ ਬੀੜ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਤੇ ਰਹੀ। ... ਜਦ ਤਕ ਧੀਰਮਲ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸੀ ਸਰਕਾਰੀ ਘਰਾਣੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇ ... ਤਕ ਆਪਣੇ ਤਕ ਤਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪਾਰ ਨਾ ਦੇ ਦਿਆਸਪੁਰ ਜਾਣ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ: ਪੰਨਾ ੧੦੭

ਕਵਿਤਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਾਰਨ ਲਿਖੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਜਾਏ ਦੱਸਾਂ।
ਉਤੇ ਪੋਥੀ ਆਪ ਦੇ ਰੂਪ ਜੋ ਸੀ ਦੇਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ ਉਠਾਏ ਦੱਸਾਂ।
ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਉਤਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਹਾਂਗੀ ਬੀੜ ਨਾ ਲਿਖ ਲਿਆਏ ਦੱਸਾਂ।

[ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਪੰਨਾ ੧੨੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਬੀੜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਤੋਰ ਨਜ਼ਰ ਸੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇੰਨੇ ਆਖੀਂ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਪ੍ਰੋ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ— "ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਕ ਖਾਸੀ ਬੀੜ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੀੜ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਭੇਟ ਤੇ ਰਹੀ ਸੀ।"

[ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ, ਪੰਨਾ ੨੫

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤਦ ਉਥੇ ਬੇਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਜਾਨੀ ਕੁਰਮ [illegible] (ਜੈਰਾਮ) [illegible] ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬੇਬੀ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਪਤੀ (ਪਤੀ) ਅਤੇ [illegible] ਕੀਤਾ ਦਿੱਤਾ। [illegible] ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ [illegible] ਦੇ [illegible] ਰਾਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ........ [illegible] ਜਾਣ ਵਿਚ [illegible] ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਬੇਬੀ [illegible], [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਅਤੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਸਿੱਖਾਂ [illegible] ਬੇਬੀ ਨਾਨਕੀ ਤੋਂ [illegible] ਦਿੱਤੀ ਹੈ।........

ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਦਸਤੇ[1] ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੈਠ ਦਾ ਸੀ। [illegible] ਬਾਣੀ [illegible], [illegible] ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਤੁਸਾਂ ਦੀ [illegible] "ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਲਾਸ ਹੋਰ ਰਹੀ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੀ [illegible] ਕਰਦੇ [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਕਰ ਦਿੱਤਾ।"

[ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਹੋਰ ਰਹੀ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਪੰਨਾ ੩੪

ਇਸ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਪ੍ਰਥਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਬੇਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਜਾਨੀ ਕੁਰਮ ਨਾਲ ਸੁਪਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬੇਬੀ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਪਤੀ, [illegible] ਦਰਜਾ ਅਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।......

ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਜੀ [illegible] ਪਹਿਲੀ ਸੀ।"

[ਬਾਬਾ [illegible]
[illegible] ੨੨੬੨

[illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਹੈ, ਇਸ ਦਾ [illegible] ਨਾਲ ਰਹੀ [illegible] ਹੈ। ਇਸ [illegible] ਨਾਨਕ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

---

1 [illegible] ੧੫੪੬ [illegible] ਹੈ, ਗੁਰੂ [illegible] ੧੬੫੨, ੧੬੪੪, ੧੬੪੯ ਅਤੇ ੧੬੬੨ [illegible] ਜੀ। [illegible] ਸੀ। [illegible]

2 [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਸੀ। [illegible] ੨੦੫੫, ਪੰਨਾ ੨੫)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

" ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ 'ਬੀੜ' ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਬਾਣੀ ਸੀ......... ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੱਖ ਬੀੜ ਨੂੰ ਦੇ ਉਸ (ਪ੍ਰਬੰਧਕ) ਦੇ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਮਤ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ [illegible] ਵਿਚੋਂ ਅਤੇ [illegible] ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ [illegible] ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਹੱਥ ਲਗੀ ਹੈ. .... ਇਹ ਆਮ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਿਆ, ਕਿ 'ਬੀੜ' ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਲਿਖਤ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਵਾਰਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਆਪੇ ਹਿੰਦ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੀ ਕਰਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਸੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕੇ .... ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇ .... ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ [illegible] ਦੀ .... ਨਵੀਂ [illegible] ਬੀੜ ਲਿਖੀ।"

ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਭੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪੂਰਨੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਬਾਬਾ [illegible] ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਇਸ ਸਾਖੀ ਉੱਤੇ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਔਕੜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ 'ਬੀੜ' ਦੇ ਨਵੀਂ ਉਤਾਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

[ਸੌ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ, ਪੰਨਾ ੪੦-੪੨

ਸਾਫ਼ ਹੀ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਠ ਵਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

---

[1] ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ—

"ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ (ਇਸੇ ਨੂੰ ਆਦਿ ਬੀੜ ਜਾਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਉਤਾਰੇ ਉਤਾਰੇ ਗਏ ਸਨ।"

[ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ, ਪੰਨਾ ੩੧-੩੨

[2] ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ੧੫੦੪ ਤੋਂ ੧੫੫੫ ਤੱਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੋਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। (ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ੬੦੨, ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੰਨਾ [illegible] ੧੫੫੫।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਇਤਨੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਪਰਤਾਪ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭੇਸ ਕੀਤਾ।........ ਪਰਤਾਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ...... ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—

ਫਕੀਰ ਜਿਨ੍ਹੀ ਰੈਣੀ ਨਾਲ ਗਲ ਤੇ ਨੈਣ ਵਿਚਾਰ।
ਸਤ ਸਰਬਹਿਤ ਚੀਰਨੀ ਸਾਈਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ।

[੫੨ ਸੌ ਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੭

ਸੁਰੰਗੀਤ ਪਰਤਾਪ ਦੇ ਤੇਰਵੀਂ ਨਦੀ ਕਾਹਦੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਸਕੇਰ ਤੇਹ ਸਨ। ਇਵੇਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਛਿਆ ਜੀ ਕਿ—

ਫਕੀਰ ਪੀਰਿਆਂ ਦੁਨੀਆਂ ਛੋਡ ਨ ਤਰੀ ਮੀਤ।
ਦਾਮਨੀ ਕਰਿ ਨ ਆਇਆ ਕੈਸੇ ਰਖਤ ਮਸੀਤ।
ਉਹ ਫਕੀਰ ਉਹ ਸਾਹਿ ਤਖਤ ਨਿਵਾਸ ਤਜਾਇ।
ਜੋ ਜਿਸ ਸਾਂਈ ਨ ਜਿਨ੍ਹੈ ਸੋ ਜਿਸ ਨਹਿ ਉਤਾਇ।[a]

[੫੨ ਸੌ ਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੮

---

[a] ਤਰਤ ਪਾਣੀ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜਿਸ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ੧੭੦੦ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰ ਜੀ ਪੈਂਸਠ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਤਰਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪਵਿਤ੍ਰ-ਪਵਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਤ-ਪ੍ਰਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤਰਤ ਦੀ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਰਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।"

[ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਟੀਕਾ, ਸਟੀਕ, ਪੰਨਾ ੩੬

ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਆਦਿ ਆਪਣੀ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰਾਸ ੩, ਅਧਿਆਇ ੪੨; ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ, ਪੰਨਾ ੬੬; ਇਤਿਹਾਸ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਪੰਨਾ ੨੩੦; [illegible] ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੨੦੨; ਸੋਢੀ ਚਮਤਕਾਰ, ਪੰਨਾ ੧੬੬; ਦਸ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਨਾ ੮੮; ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੭੦; ਤਰ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾ: ੧੦, ਅ: ੪; [illegible] ਗੁਰਮਤਿ ਰਤਨਾਕਰ, ਪੰਨਾ ੧੨੩ [illegible] ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਗੁਰੂ ਤਰਸ ਸੀ. ਭਾਗ ੩, ਪੰਨਾ ੬੫-੬੬;

ਕਈ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਤੇ ਪੈੜੀਆਂ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਇਹ ਤਰਤ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੨੦੫; [illegible] ਪੰਜਾਬ; [illegible] ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪੰਨਾ ੪੨; ਪੈਂਤਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਤੀਜਾ ਸੂਰਜ ਪੰਨਾ ੨੮੮; [illegible] ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੦ ਆਦਿ)

ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਇਕ ਵਾਰ ਦੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ, ਪੰਨਾ ੩੬੭; ਤਰਤ ਪਾਣੀ ਸਟੀਕ, ਪੰਡਤ [illegible] ਪੰਨਾ ੧ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਟੀਕਾ, ਸਟੀਕ, ਪੰਨਾ ੩੪ ਆਦਿ)

[illegible] ਤਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਤਾਪ ਦੇ ਨਾਮ ਤਰਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ [illegible] ਤੇਗਾ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਤਰਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਸਾਹਿਤ ਭਾਗ ੩ ਆਦਿ) [illegible] ਤਰਤ ਪਾਣੀ ਪੈਰੇ ਸੀ ਨ [illegible]

ਸਿੰਘਾਂ ਇਹ ਅਜੇ ਕੋਈ ਕੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰਤੀ ਪੈਰੇ ਸੀ ਨ [illegible] (੧੯੫੫) ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸੀ। (ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗਜ਼ਟ [illegible] ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਤਰਤ ਪਾਣੀ (ਪਤੀਰਿਤ) [illegible] ਪੰਨਾ ੧੪੨ ਤਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਤੁਨਾ ਪੰਨਾ ੨੫ ਆਦਿ)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗਿਆਨੀ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਜਿਹੜੇ ਅਜਕੱਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹਨ), ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਿੰਤ; ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ੫੧ ਮੁਹਰਾਂ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਗਾਵਤੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਸੱਚ ਹੈ।[1]"

[[illegible], ਪੰਨਾ ੩੭-੩੮.

---

[1] ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ; ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੰਗਵਾ ਭੇਜਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਵਾਕ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ:—

ਖਾਕ ਨੂਰ ਕਰਦੰ ਆਲਮ ਦੁਨੀਆਇ।
— ਅਸਮਾਨ ਜਿਮੀ ਦਰਖਤ ਆਬ ਪੈਦਾਇਸਿ ਖੁਦਾਇ।.....

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੮੨

ਜਦ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਿਹਾ ਕਿ [illegible] ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਹੀ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜੀ ਢੂੰਡ ਲਿਆ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਹੋਰ ਪੰਨਾ ਉਲਟ ਕੇ ਉਥੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ:—

ਅਲਹ ਅਗਮ ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ।
ਛੋਡਿ ਖਿਆਲ ਦੁਨੀਆ ਕੇ ਧੰਧੇ।
ਹੋਇ ਪੈ ਖਾਕ ਫਕੀਰ ਮੁਸਾਫਰੁ
ਇਹੁ ਦਰਵੇਸੁ ਕਬੂਲੁ ਦਰਾ।
... ...
ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਮੋਮ ਦਿਲਿ ਹੋਵੈ।
ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਦਿਲ ਤੇ ਧੋਵੈ।
ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ
ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੮੨

ਇਸ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੈਂਤੜਾ ਬਦਲ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਬੁੱਤ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਮਜ਼ਮਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫਿਰ ਆਪ ਇਕ ਪਤਰੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ; ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ:—

ਘਰ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ।
ਗਲ ਮਹਿ ਪਾਹਣੁ ਲੈ ਲਟਕਾਵੈ......

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ, ਪੰਨਾ ੮੨

ਇਸ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਝੂਠੇ ਹਨ। ੫੧ ਮੁਹਰਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਇਕ ਦੁਸ਼ਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਈ ਦੇ ਕੇ [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਦੇ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਚਨਾ ਤੇ ਸ਼੍ਰਾਂਗੀਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਦੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਦਸਤਾਰ ਧਰ ਵਿਚ ਪਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹਸਤ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਅਸਲ ਬੀੜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਅਸਲ ਬੀੜ ਸ਼੍ਰਾਂਗੀਤ ਦੇ ਸੁਪਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਨਿਰਮੂਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਥੇ ਇਹ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਂਗੀਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਦ ਕਰ ਗਈਆਂ ਸਨ? ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਉਕੇਰਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਂਗੀਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੁਪਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਂਗੀਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਤਰਦੇ ਇਹ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ [illegible] ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ:—

> "ਕਿਉਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਠਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰਾਂਗੀਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ 'ਬੀੜ' ਜੋ ਸੁਪਰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਉਤਾਰੇ ਵੀ ਸੁਪਰਦ ਕਰ ਗਏ ਸਨ? ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪੀ ਹੁੰਦ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਰਦ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਿਰਫ ਇਕੱਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਸੁਪਰਦ ਹੋਇਆਂ ਬਾਕੀ ਤੋਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਸੁਪਰਦ ਹੋਣਾ ਸਿਰਫ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਤ ਤਾਂ ਮਜ਼ਾਕ ਪਰਤੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ?"
>
> [ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਪੰ. ੯੨

ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਭੇਦ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛਪਵਾਈ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਧੂ ਹਨ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।—

ਛਪਵਾਈ ਪ੍ਰਚਲਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ	ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ
(੧) ਆਸਾ ਮ: ੪ ਤੂ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ। [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੧	ਇਸ ਬੀੜ, ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, [illegible]; ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ)
(੨) ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਤਿਤੁ ਸਰਵਰੜੈ ਭਈਲੇ ਨਿਵਾਸਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੨	ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਨਹੀਂ (ਦੇਖੋ [illegible]; ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ)
(੩) ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹਰਿ ਅਗਮਾ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ॥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੦	ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। [illegible], ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ)
(੪) ਆਸਾ ਮ: ੫ ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ। [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੨	ਇਸ ਪੰਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ([illegible]; ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ)
(੫) ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੧੬੮ ਤੋਂ ੧੧੯੬ ਤੱਕ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਦਰਜ ਹੈ।	ਤਰਤੀਬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵਿਖਿਆਂ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ [illegible] ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
(੬) ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੩੮੮ ਤੇ ਮ: ੨ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:- ਇਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀਆਇ.....	ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਤੇ "ਮ: ੨" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਪਤਰਾਂ ਦੀ ਛਪੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ)
(੭) ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੬੬੧ ਤੇ ਮ: ੧ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:— ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਇ।	ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਇਸ ਪੰਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਹਲਾ ੩ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
(੮) ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਬੀੜ ਛਾਪੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਕੀ [illegible] ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਬੀੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ [illegible] ਤੋਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible]	ਇਸ ਬੀੜ ਤੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਏਨਾਂ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸੇ ਸਮ-ਵਿਚਾਰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਇਕ-ਮਿਕ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰ ਆਂਦਾ ਹੈ- ਏਹੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?[1] ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੈਣ।

ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਇਸੇ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ; ਜਿਸ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਜਦੋਂ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਚਲੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਪਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕਈ ਸਭੇ ਵਾਲੀ ਚਾਲਣੂ ਕਾਪੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਘੱਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰੰਤੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸੱਚਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨ ੭੦ ਸਾਲ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ .... ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਸਲ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਉਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਬ ਦੇ ਭੈਲੀ ਭੈਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਭੀ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ।"

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ
ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਕ, ੧੯੫੯

---

[1] ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਦੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਏਨਾਂ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਏਹੀ ਸੱਚ ਆਖੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਅਸਲ ਬੀੜ ਹੋਣ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਅਜੇਹੇ ਸੱਜਣ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ.ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ) ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉਤਾਰੇ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪਰਤ (ਪਿੱਛੋਂ) ਆਈ ਸੀ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੭੨

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

"ਆਦਿ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਤਰ ਦਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਇਕਪਾਸੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੀ ਹੁਣ ਤਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਬੀੜ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੂਲ ਆਦਿ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਾਰਿਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਨਸ਼ਾ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।" [ਅਜੀਤ, ਜਲੰਧਰ, ੧੧ ਅਗਸਤ ੧੯੬੮

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਜੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਹੀ ਉਤਾਰਾ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਅਸਲ ਆਦਿ ਬੀੜ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਸਗੋਂ ਜਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਾਲਸੀਆਂ ਤੇ ਕਰਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਏਨਾਂ ਭੇਟਾਂ ਦੀ [illegible] ਭੇਦਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਏਹੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਡੱਲੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਉਸ ਵਿਚ ਡੱਲੇ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਪਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਵ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਬੀੜ ਰਚਨਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"<u>ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ।</u>"

ਆਂਗੇ ਬੀੜ ਰਚਨਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਤਾਰੇ ਕਰਕੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਤੇ ਬੀੜ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ
ਦਿਤੰਬਰ ਅੰਕ, ੧੯੫੬]

ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਖਤ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ "ਡੱਲੇ ਦੀ ਸਾਖੀ" ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ:—

"ਦੱਖਣੀ ਤੋਂ ਲਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਦਾ ਪਾਠ ਵਿਚ ਰਹੇ ਜੀਵ। ਉਤਾਰੇ ਭੀ ਹੋਵਣ। ਬੀੜ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਬਾਣੀ ਤੀਜ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਪਰਸਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਵਰਤੀ ਤਰਾ ਤਰੀ। ਗੁਰੂ ਹੋਰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਜੋ ਰਤੀ ਹੋਰ। <u>ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ।</u> .... ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਸ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸਾਹਿਬ ਤਰਕਤ ਜੀ ਸੁਣਾਉ ਆਵੇ। ਬੀੜ ਨੂੰ ਸਤਿਅਦਬ ਵਿਖੇ ਬਾਪਨਾ ਕਰਕੇ ਉਤਾਰਾ ਦੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਹੋਵਨੀ ਬਾਣੀ ਪੱਤੀਆਂ ਤਾਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ।"

[ਤਖਤ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਸਫ਼ਾ ੨੨]

ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਹਿਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਬੀੜ ਦਾ ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ" ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਜੋ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ "ਸਾਖੀ ਪੋਥੀ" ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ; ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ ਨੂੰਵਾ ਤਰਮੀਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼" ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ "ਮੁੰਦਾਵਣੀ" ਪਦ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਦਰਜ ਸੀ ਕਿ:—

" ਮੁੰਦਾਵਣੀ —— ਜਿਸ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਮੋਹਰ, ਛਾਪ, ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ।

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੋਂ ਪਰਤਾ ਬਾਦ, ਸਲੋਕ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ:੫ ਬਾਦ ਇਹ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੂਰੀ ਬੀੜ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ ਜਾਣੀ।"

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੮੬

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਉਕਤ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਤ ਰਾਗਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਮਗਰਲੇ ਅੰਤਿਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:-

"ਮੁੰਦਾਵਣੀ:- ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ। ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅੱਜੀ ਰਚਨਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਪਰਗਟ ਅਰਥ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੋਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਪਰਚੀ ਘਟ ਜਾਵੇ।...... ਪਹੇਲੀ, ਮੁੰਦਾਵਣੀ - ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਅਰਥ ਮੁੰਦੇ ਹੋਣ, ਬੀੜ ਦਾ ਭੋਗ ਜਾਂ ਅੰਤ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ ਮੁਹਰ, ਮੁਹਰਛਾਪ, ਅੱਜੀ ਗੱਲ ਜੋ ਹੋਰ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ।"

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੦੪੪

ਸਾਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਾਲੇ ਮਸਲੇ ਦੀ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਸਪਰ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੀ ਦੇ ... ਦੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। (ਸ੍ਰੋਤ ਮਿਸਾਲੀ ਜੀਵਨ ੨੦੨-੨੦੪) ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।[a] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼" ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪੁਸਤਕ ਆਪ ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਛਾਪਿਆਂ ਛਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣਾ ਤੇ ਜੋ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਅਤੇ ਆਪ ਉਤਲੇ ਇਸ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਧਰਮ-ਨਿਸ਼ਚਤ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਮਤ੍ਹ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਆਪਣੇ ਕਦਰਦਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ:—

(੧) ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਕ ਜਨਮਸਾਖੀ ਐਡਿਟ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅਦਲ ਬਦਲ ਤੇ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:— "ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦਸੀਏ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਛਪੀ ਪੁਸਤਕ "ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ" ਕੁਝੀ ਸੀ, ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ੍ਹੀ ਅਸਲ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਵਿੱਥਕੇ ਅਵਗਤ

[a] ਇਹ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ— "ਕਈ ਭੋਲੇ ਸੱਜਣ...... ਏਥੇ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁਧ ਲੇਖਾਂ ਹੈ ਕਈ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਗਾੜਤਾ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਜੇਕਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਉਹ ਮਤ ਦੇ ਘਸਾਏ ਗਏ ਲੇਖ ਕਢ ਦੇ ਨਿਰੋਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ੁੱਧ ਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਏ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਘਰ ਘਰ ਸੋ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰ...... ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਚਤਰ ਸੇ ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰ...... ਤੇਰਾ ਪਾਠਕ ਲਾਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।" [ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੰਨਾ ੨

[illegible]

[illegible]

ਈ- ਕੋਲ ਬੈਠਕੇ, ਸਾਰੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ | (ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ) ਕੀਤਾ। ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੀ ਕੀਤਾ ਸੀ।"

ਮਾਸਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ
ਫਰਵਰੀ ੧੯੬੪.

(੨) ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ੧੯੧੨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ-ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ - ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ੧੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾ - ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਕਾਫ਼ੀ ਫੁਟ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਸਨ, ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰੀਵ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁਰਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੈਂਚੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ੫੮ ਤੇ ਦੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਮੁਤਫ਼ਿਕ ਹੋ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਦੇ [illegible] ਪਾਠ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵੀ ਜੋ ਦਰਜ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਮਝਦਾ।

(੩) ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮੱਥੇ ਸਬੰਧੀ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿਚ ਦੀ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਇਸੇ ਤਸਤ-ਵਿਸਤ ਕਾਵਿ ਦਾ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਲ ਵਿਚ ਜਨੇਊ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੰਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

ਗਰੇ ਜਨੇਊ ਪਹਿਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।
ਤਿਲਕ ਕਰਯੋ ਕੇਸਰ ਭਲ ਭਾਲਾ।

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂ: ਅ: ੫੭,
ਸੰਪਾਦਿਤ, ਪੰਨਾ ੬੨੭

ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਪੰਕਤੀਆਂ "ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਏਹਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਧਾ ਦੇਣ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਦ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਡਿਆਈਆਂ ਪਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਗਲ ਵਿਚ ਜਨੇਊ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ:-

ਧਾਰੇ ਸੁ ਜਾਣੀ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ।

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂ: ਅ: ੫੭
ਸੰਪਾਦਿਤ, ਪੰਨਾ ੬੨੭

(P.T.O)

---

੧. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਖੰਡਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

ਘਾਹ ਛੋਡ ਸਭੇ ਕੀਆ ਨੀਲ ਬਸਤਰ ਧਾਰੇ ਬਨਵਾਰੀ।
ਮਾਲਾ ਜਪ ਇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਨੂਰਾ ਧੰਨ ਗੁਸੈਂਲਾ ਪਾਲੀ।

[ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ
ਵਾਰ ੧, ਪੌੜੀ ੩੨

ਇਕ ਤੋਂ ਅੰਗ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਰਕੇ ਤੋਂ ਕਿ—
ਸਾਜੀ ਸੰਗ ਤੇ ਉਸਦਾ ਦਾ ਟਾਂਹਦੇ ਹੀ,
ਇਕ ਤੋਂ ਇਤੂਆਂ ਦੇ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਭਾਈ।
(ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਰਨ ਦਾਸ, ਪੰ: ੧੨੨

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਇਹ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਹੀ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਗੁਰ-ਰੀਤਿ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਜਨੇਊ ਪਹਿਨਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮੱਥੇ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਇਮ ਸਨ ਕਿ—

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ।
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ।
ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ।
ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥
[ਰਾਗ ਆਸਾ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੭੧

ਜੇ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਤਾਂ ਜਨੇਊ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਧਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਜਨੇਊ ਧਾਰੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੈਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ—

"ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਤਾਂ ਜਨੇਊ ਦਾ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਗਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ।"
[ਸੰਤਨ [illegible], ਪੰਨਾ ੬੭

ਜੇਕਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚਾਰ [illegible] ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਜਾਪਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਰਤਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਰਗੇ ਜਨੇਊ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਖੰਡੀਆਂ ਸਿੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਰੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕਹਿਣੇ ਕਿ ਉਹ ਜਨੇਊ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਨਘੜਤ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਟੈਂਪਾਇਤ, ਪੰਨਾ ੪੫੨) ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਅਸ਼ੁੱਧ [illegible] ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਗੁਰੂ .... ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਜਨੇਊ ~~[illegible]~~ ਹੋਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ।"
[ਸਾਖੀ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ, ਪੰਨਾ ੯੦

ਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਗਲ ਵਿਚ ਜਨੇਊ ਪਹਿਨਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਹੀ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਸੈਂਚੀ ੩, ਅੰਕ ੩, ਪੰਨਾ ੨੨੪)

---

* ਇਸ ਜਨੇਊ ਧਾਰੀ ਸੱਜਣ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ— "ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੱਤ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੋਣੀ ਕਹੀ ਹੈ ਸੋ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਖਿਦਾਰਸਾ ਜਾਤਿ ਜੇ ਕਹੇ ਹੈਂ ਤੈਸੇ ਜਨੇਊ ਆਦਿਕ ਚਿਹਨ ਭੀ ਕਹੇ। ਜਿਥੀ ਮੈਂ ਐਸੇ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤੈਸੇ ਜਨੇਊ ਚਿਹਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਜੋਗ ਹੈਂ।"
[ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ
ਉਲਾਸ ੨੮, ਪੰਨਾ ੪੫੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਆਪਣੇ ਪਰੰਪਰਾ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਘਾੜੇ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਜੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਿਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਤੌਰ ਦੀ ਨਵੀਂ-ਬਾਣੀ ਬਣਾਉਤ ਛੋਟੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਅਦਲ-ਬਦਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਥੋਂ ਕੁ ਭਾਈ ਜੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰ ਦੇਣੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਏਹ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਾ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਲੋਕ— ਜੋ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਘਟ੍ਹ ਸਿਮਝਦੇ ਸਨ— ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਜਦ ਇਹ ਅਰੋ-ਬਲਵੰਤ ਆਸ਼ਰਾਂ ਪੰਥ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਇੰਨਾਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਸਰਾਉਣ ਦਾ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ....

ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਭਾਈ ਇਹ ਗਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਈ ਅਜੇਹਾ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਖੀਆਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਸੱਜਣਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਟਲ ਗਏ।"[1]

[ਪਰਤੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖ, ਪੰਨਾ ੧੧੨

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤਕਾਵੀ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜੋ ਅਦਲ ਬਦਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ ਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਏਹ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ" ਤੇ "ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ" ਨੂੰ ਲੋਕ ਤੇ ਵਧੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਦੇ ਹੋਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਨਿਰੋਲ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਆਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।"

[ਕਲਗੀਧਰ ਪੰਜ ਰਚਿਤਾਂ, ਦਸੰਬਰ ੧੯੬੫

ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮ ਖਿਆਲ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਮਤਭੇਦ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਚਾਰ ਦੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਇਮਾਰਤਨਾਮੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਵਾਬਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਖੀਰ ਦੀ ਘਾਣੀ ਨੂੰ ਘੜਣ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹਨ।

---

[1] ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਹਨ। ਉਹ ਹਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਟਲ ਗਏ।

[illegible]

ਏਹਨਾਂ ਵਿਚ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ। ਇਕ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ; ਇਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਪ੍ਰੋ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਦਿ ਬੀੜ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪ ਉਤਾਰਾ ਕਰਦੇ। ਤਿਸ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਸੇਤਾ ਦੀ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਤੋਂ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਅਤੇ ਲਿਖਾਈ ਲਿਖੀ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਫਰਕ ਨਿਕਲਿਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਦੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਇਸ ਬੀੜ ਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਗਈ, ਜੋ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਬੀੜ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।"

[ਖਾਲਸਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੩

ਪਰ ਕਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਅੱਖਰ ਦੇ ਫਰਕ ਦਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਦੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀ? ਅਤੇ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚੋਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ? ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਹੀ ਸੋਧਿਆ ਸੀ? ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩-੬੪ ਵਿਚ ਜੰਗਾਂ ਬਾਦ ਸ੍ਰੀ 'ਲਖੀ ਜੰਗਲ' ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਦਾ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਮਿਲਿਆ, ਅਤੇ ਦੇਹੀ ਦੇ ਜਿਹੜਾ ਛੱਡ ਛੱਡ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨੌਂਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੇ ਗੁਰਦਆਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ...... ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੈਵੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਹੀ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰ ਦਾ ਵੀ ਫ਼ਰਕ ਨਾ ਆਇਆ। ...... ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਨਹੀਂ। ਤਦ ਤਕ ਬਾਣੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੰਠ ਪਾਠੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਦਰਸਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੬੦-੬੧

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਜਾਇਆ,
ਗੁਰਅਰਜਨ ਜੀ ਨਾਮ ਚਲਾਇਆ ਸੀ।
ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ,
ਨੰਦਲਾਲ ਗੁਰ ਤੋਂ ਖੁਦ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ।
ਅਨੁਭਵ ਆਪਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਆਖਿਓ ਨੇ,
ਭੇਦ ਅੰਤ ਉਘੇੜ ਪਾਇਆ ਸੀ।
ਨੌ ਸਾਲ ਤੇ ਨਾਵੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਿਆਦੇ,
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵਣ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਚਲਾਇਆ ਸੀ।
ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਪਹੁੰਚ ਦਾਣੇ,
ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਦ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ।
ਜਿਥੇ ਨਾਮਧਾਰ ਸਰੋਵਰ ਗੁਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ,
ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸੈਨਾ ਦੌਲਤੀ ਪਾਇਆ ਸੀ।
ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਸਾਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ,
ਪਾਠ ਭੇਦ ਵੀ ਆਪ ਦਸਾਇਆ ਸੀ।
ਸਾਧਕ ਵਰ ਵਧੀਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਾਨ,
ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ।
ਜਿਤੇਂ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਜਿਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ,
ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਚਲਾਇਆ ਸੀ।
ਮੁੱਖੀ ਗੱਲ ਦੂਜੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਦੇ,
ਕਲਮ ਗੁਰਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਖਾਇਆ ਸੀ।

(ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੭
ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੨੫-੨੬

ਫਿਰ ਤੇਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦਾ ਹਜ਼ੂਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਪੰਥ" ਦੇ ਰਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਧਮਕਤੇਈ ਜਿਸ ਦਿ ਰਚੀਆਂ ਜੀ ਦਾ ਰਚਨ ਤੇ ਕਿ—

ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀ, ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਸਰਦਾਰ।
ਜਿੱਥੇ ਲਿੱਖੋ ਤੇਰ ਜੀ, ਦੱਸੀ ਦਸੀਂ ਵਿਚਾਰ।
ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਤੁਸਾਂ ਹੀ, ਭਾਵੇਂ ਆਦਿ ਬੀੜ।
ਦੱਸੀ ਬਾਣੀ ਨਾ ਰਲੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਬੀੜ।
ਰਲੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕੀਤਾ ਇਹ ਪਰਚਾਰ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤੇਰ ਨਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ।
ਬਾਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ, ਰਖਦੇ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰ।
ਆਪਣੀ ਨਾਲ ਉਚਾਰੀ ਆ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਾਧਿਕਾਰ।

* ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਕਰਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਸਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹੈ ਮਰਨੇ ਦਸ ਦਸ ਕੇ, ਹੈ ਜਾਮਨ ਫਿਰ ਵਾਇ।
ਸਾਤੇ ਪਾਛੇ ਦਸੇ ਹੈ ਪੈਰੀ ਸੁਭ ਸੁਭਾਇ।
[ਕੂਕਾਵਾਲੀ ਜੋਸਤ, ਪੰਨਾ ੬੮

ਪਿੱਛੇ ਜੇਹੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਕ ਅਜੋਕੀ ਬੀੜ ਦੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ. ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੭੪੪ ਬਿ: ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਬੀੜ ਭਾਰਤ ਘਾਟੀ ਤੋਂ ਲੱਭੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਸੁਰਜਾਨੂ ਸੰਤ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਅਦਭੁਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਹੈ। ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ੧੭੪੪ ਬਿ: ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ

ਭਾਖਿਓ ਆਪ ਅਕਾਲ ਨੇ
ਲਿਖਿਓ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਤੇ ਇਹ ਬੀੜ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ; ਸਗੋਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਵਿਕਾਸ, ਸਰੂਪ, ਆਕਾਰ ਤੇ ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਧਿਆਇ ਜੋੜਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਲਿਖੀ/ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਮੰਤਰਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਘਾਟੀ ਦੀ ਅਨਮੋਲ ਆਦਿ ਰੂਪ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਸੰਬੰਧੀ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।......

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।"

[ਅਜਾਦੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ੮ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩
ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਪੰਜਾਬ
ਫਰਵਰੀ ੧੯੬੩

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੭੪੪ ਬਿ: ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ. ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਘਾਟੀ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਅਸਲ ਬੀੜ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਇਕ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਚਿਆ ਵੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਚਿਓ ਦੋਹਰਾ "ਨਾ ਰਚਿਓ ਨਾ ਤੇਰਾ ਖਾਲਸੇ" ਦੀ ਥਾਂ "ਦਾਸ ਰਚਿਓ ਨਾ ਤੇਰਾ ਖਾਲਸੇ" ਇਹ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਦਾਰ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ

[illegible]

ਪਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕਬੀਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੁਕ ਪਹਿਲਾਂ "ਅਲਾਹੇ" ਪਾਠ ਰਖਦੀ ਸੀ, ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ 'ਖਾਲਸੇ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠ ਖਾਲਸੇ ਹੈ।" [ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੩੦]

ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠ 'ਖਾਲਸੇ' ਸੀ। ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ [illegible] ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਤਸਦੀਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। (ਵੇਖੋ [illegible] ਪੰਨਾ ੪੬੬; [illegible] ਪੰਨਾ ੬੪੫; [illegible] ੧੯੬੫ ਆਦਿ)

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਸੰਮਤ ੧੭੬੩-੬੪ ਤਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਵਿਚ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ੧੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਉਤਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਠ ਭੇਦ ਵਾਹਵਾ ਦੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਥ ਦੀ ਸੰਭਾਲੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲ ਕੋਈ ਇਕ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਮਦਮੇ ਉਤਾਰੇ ਗਏ ਦੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੇ। ਏਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂ ਤੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਮਤ ਸਨ ੧੭੪੫ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀਹ-ਇੱਕੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਯੂ. ਪੀ. ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਬੰਗਾਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਹਨ ...... ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ..... ਸਮੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ....ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮੇਤ ਮੁਕੰਮਲ ਬੀੜ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਢਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। .... ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀ। ..... ਇਹ ਦਮਦਮਾ ਸਿੱਖ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਆਖਦੇ ਦਾਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ੧੭੬੮।" ...... ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੰਦੇ ਦਰਜੇ-ਕਲਪਨਾ ਹੈ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੨,੨੮ ਤੇ ੭੬

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੭੩੨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਮਸਨੂਈ ਬੀੜ ਘੋਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਉਸ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਦਰਜ ਹਨ ਕਿ:-

(ੳ) "ਜੋ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਲੇ ਰਾਗ ਨੰਬਰ ਤੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨੰਬਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਖਿਆਨ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੨੨

(ਅ) ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ (ਮਾਰੂ) ਰਾਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੭੬

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ:-

(ੳ) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ - ਜਿਤ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ

(ਅ) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ - ਬਾਇ ਆਤਸ਼ ਆਬ।
ਇਹ ਗੋਸ਼ਟ ਮਲਾਰ ਨਾਲ ਹੈ।

(ੲ) ਰਤਨਮਾਲਾ ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ (ਅਣਛਪੀ ਟਿਪਣੀ ਸਮੇਤ)

(ਸ) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਕੀ।

(ਹ) ਰਾਗਮਾਲਾ।

(ਕ) ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ।

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੩੪

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ੮੩੨ ਬਿ. ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਬੀੜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਬੜੀ ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਗੱਲਾਂ ਦਰਸਾਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪਾਠਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਚ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਦਸਤਖ਼ਤ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਇਹ ਅਜੇਹਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰਾਵਾਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹੜੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ? ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਜੇ ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੫) ਪੰਜਵੇਂ ਥਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਚੰਦੋ ਜਾਂ ਜਿਸ ਤੌਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਜੰਮੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਿੱਤੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੀਰ ਦਾ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ... ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕੀਤੇ ਸਨ; ਸਗੋਂ ਉਸ ਪਾਸ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦਸੂ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਸੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਤਾਰ ਆਦਿ ਲਿਖੇ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਭਾਈ ਚੰਦੋ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਦ ਤਕ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਨੇ ਉਸ ਤੇ ਅਪਣੀ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਆਪੇ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਹੁਣ ਉਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਕਹਿਣਾ, ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਉਦੂਲੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

(੬) ਛੇਵੇਂ ਥਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਸਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ; ਕਿਉਂ ਜੁ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ—

ਗੁਰੂ ਸਿਖੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਹੈ
ਏਕੋ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸੁ ਚਲਾਏ।[1] [ਆਸਾ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੪੪੪]

ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਉਕਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਸਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਆਏ ਇਸੇ ਹੀ ਸਲੋਕ ਦੇ ਨਾਲ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ "ਗੁਰੂ ਸਿਖੁ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਹੈ" ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਸਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂ ਜੁ ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਵਾਂਗ ਹੀ "ਸਿੱਖ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੈ" ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਸਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਬੀੜ ਤੇ ਤਸਦੀਕੀ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਆਪ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

(੭) ਸੱਤਵੇਂ ਥਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਖਰੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਬਾਣੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ

---

੧. "ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਵੀ ਉਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕਮਾਈ ... ਹੈ ਜੋ ਗੁਰ ... ਹੈ।" [ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੪੪੪]

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸੋ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤਰੇਲੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਕੋਈ ਥਹੁ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਾ ਲਿਖਦੇ।

ਤਰੇਲੀ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਇਹ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬੀੜ ਆਂਦੀ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਤੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇਗਾ, ਉਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਤੇ ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਹਾ ਕਿ—

ਦੂਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਉਸ ਪਰਵਾਨ ਨਾਹੀ।
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਪਰਖਣ ਮੈਂ ਨਾਹੀ।

[ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ, ਪਾ:੧੦, ਅ:੧੦]

ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਉਸ ਲਿਖਤੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਫਰਮਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤਰੇਲੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਉਤਾਰਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਣ? ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰੇਲੀ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ?

ਬਸ, ਜਿਵੇਂ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਬੀੜ, ਲਾਹੌਰੀਆਂ ਦੀ ਬੀੜ, ਆਦਿ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਰੇਲੀ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੇ "ਨਹੀਂ" ਕਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੇ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਰੇਲੀ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਤੋਂ ਸੁਣ ਸੁਣਾ ਕੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਤੋਂ ਸੁਣ ਸੁਣਾ ਕੇ ਇਹ ਰਾਏ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਿਤੇ ਫਰਮਾਨ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ? ਜੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਦੀ ਵੇਰਵੇਵਾਰ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਸੁਣ ਸੁਣਾ ਕੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਕੀ ਸੀ? ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੀ ਇਹ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ [illegible] ਦੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸੇ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਹਾ ਹੀ ਕਿਉਂ; ਸਗੋਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਹ-ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਹੀ ਲਿਖੀ; ਸਗੋਂ ਅਸਲ ਜਿਸ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਥਮ ਰਸ ਦੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।[1]

(੮) ਅੱਠਵੇਂ ਥਾਂ ਉਤੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੱਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:— "ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਾਤਪਾਤਾਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਬਣੇ ਤਾਂ ਆ-ਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦਾਨਕੀਅਤ ਦਾ ਭਾਰਾ ਆਪ ਜੀ ਦੁਆਰੇ ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।"

[1] ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵੀ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:— "ਦਾਨਾਈ ਵਿਚ ਸਭੁਤਾ ਨੇਹੀ ਪਰਾਇਤ ਤਰਕਸੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ।" [ਗੁਰੂ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੰਨਾ ੬੬

ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

" ਜਦਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੇ ਦਸਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਲਾ ਉਤਾਰਾ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦੀ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦੀ ।"

ਏਥਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੋਰ ਮਚੌਲ ਉਤਾਉਣ ਦਸਮੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇਗੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਪਰ:—

ਜਾਮਿ ਤਤੁ ਜੋਇ ਧਰਿ ਲਖ ਪਾਤੇ ਕਿਆ ਕਿਸਾਇ। [ਸਰਬਲੋਹ ਪ੍ਰਕੇ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੬੬]

ਆਸਾਰ ਮੇਰਾ ਸਾਤਾਕਾਰ ਪੜ੍ਹ ਸੌਰੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਜੀ ਦ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇਸ ਉਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਮੇ ਜੀ ਅਜੀਤਾਕਾਰ ਲਿਖ ਹੋਇਆ। ਕਾਸ਼ੁਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਸੌਰੇ ਵਿਚ ਇਖਟਲਗੇ ਆਪਣੇ ਕਲਮ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਤੇ ਇਨ ਸਤਗਿਰਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੌਰੇ ਸੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਗੋਰ ਸ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਦੋਨੋਂ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਵਾਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਜਦਕਿ ਸੌ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਪੜ੍ਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ; ਕਿਉਂ ਸੌ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਦਸਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਸਨ। ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁਲਦੇ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਾਖੀ ਤਿੰਨੇ ਭਾਸਾਵਾਂ ਕਰ; ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

" ਭਾਈ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜਲਾਲ ਪੁਰੀਆ ਪਰਗਨੇ ਜਸਨ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾਨਾ ਇਕ ਵੱਡੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸਤਕ - ਜੋ ਉਸਨੇ ਆਦਿ ਤਤੁ ਸੀਂ ਹੱਥ ਦੇ ਗੁਰਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ - ਸੌ ਤਕ ਪਹਿਲੇ ਤਤੁ ਪਾਸ ਹੈ ਆਇਆ। ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਗਾਨੀ ਤਤੁ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ, ਉਹ ਲਿਖ ਲਈ ਤੇ, ~~ਉਸ~~ ਪ੍ਰਸਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਪ੍ਰਸਤਕ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿਚ ਭੂਟਾਂ ਸਿੰਘ ਪੰਸਾਰੀ ਪਾਸ ਗਾਦਲ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਜਾਣਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ...... ਪੀੜ. ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਮਸਾਂ ਚੁਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਘਣੀ ਮੋਟੀ ਹੈ, ਜਾਣੋ ਇਸ ਗੁੰਥ੍ਹ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਦਸਤਖਤ ਉਸਤੇ ਦਸਾਂ ਜੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਸਮੇਂ ਦੇ ਉੱਤਰ- ਪੱਤਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਦੇ ਲਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੪੭੮

ਗਿਆਨੀ ਪਾਠਕ! ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਦਸਮੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਕਿ ਕਿਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਚੁਰਾਹੇ ਵਿਚ ਟੁਟਿਆ ਹੈ?

● ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:— " ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੈ ਕੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਤੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਤਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਪੰਨਾ ੫੭-੫੮

ਮੰਨ ਕੇ ਏਹੀ ਸਿੱਖ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਤੁਰਦੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਫੇਰ ਪਰਤ ਆਵੇਗਾ ਵਾਲਾ ਜੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤੁਰ ਪਈ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬਸ, ਜੇ ਏਹੀ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਫੇਰ ਪਰਤ ਆਵੇਗੀ ਵਾਲੀ ਜੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਤੋਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਪੋਥੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਹੀ ਪੋਥੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ; ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।*

ਪ੍ਰਸ਼ਨ- ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਥਾਪਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੀ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸੀ, ਆਗਿਆ ਪਰਗਟੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੈ ਦੇਹੈ* ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ?

ਉੱਤਰ:- ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ। ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੈਰੋਕਾਰ ਉਹੋ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਇਹ ਪੁੱਛ ਕਿ ਪਰਗਟੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੈ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦੀਆਂ ਤਰੀਆਂ ਤਰਤੀਬਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ, ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।"

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਜਿਲਦ ੩੨, ਨੰ: ੪੦

---

* ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਜਦ ਏਹੀ ਆਦਮੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰੇ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿਖਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ; ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ।" (ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੪੨

* ਜੋ ਪਰਤ ਆਵੇਗੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ, ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਹੁਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਂ। [illegible] ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ... [illegible] (ਸੰਮਤ ... ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਵਿਚਾਰ:- ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨੌ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿੰਨਾਂ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਸੀ: ਸਗੋਂ "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ" ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਇਹ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ:-

> "ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ੫ (ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ) ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚ ਕਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ (ਪਿਛਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (੬, ੭, ੮, ੯ ਤੇ ੧੦) ਬਰਾਬਰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਖਾਲਸਾ ਜਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।"
>
> [ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੩੪

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:-

> "ਪੁਰਾਣੇ ਲੇਖਕ 'ਗਰੰਥ' ਅਤੇ ਪੋਥੀ ਦੋਵੇਂ ਲਫ਼ਜ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਦੇ ਸਨ; ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਵਰਤੀਜਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਗੁਰੂ ਪਾਛਾ ਹੋਰ ਵੀ ਪਿੱਛੋਂ।"
>
> [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੬੬

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਆਪ ਤੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਹ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਮੰਨੀ ਜਾਏ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਏਥੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

> "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਦੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਤੋਂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਾ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇਗ ਤੋਂ [illegible]
>
> [ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਭਾਗ [illegible] ਪੰਨਾ ੫੩੬

ਜੇ ਕੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਮਾਨਤਾਯੋਗ ਹੈ [illegible] ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ, ਜਦੋਂ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ।

ਇਸ ਉਕਤ ਹਵਾਲੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ। ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟਕਰਾਉ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਸਪਸ਼ਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ; ਸਗੋਂ ਪੁੱਤ ਪੋਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪੀਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

੫ ਸ: ਭਾ: ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ:- ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ (ਦੇਖੋ ਗੀਤਾ, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੩੦੩) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥ।"

[ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੨੫੮

੬: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਮ.ਏ. ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਵਿਚ ਆਦਰ ਦੇ ਸੂਚਕ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ।"

[ਸਮਾਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀਵਾਨ ੧-੨-੩੨

ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪੂਰਾ ਟਾਈਟਲ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੈ। "ਸ੍ਰੀ" "ਜੀ" "ਸਾਹਿਬ" ਇਹ ਪਦ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਚਕ ਹਨ।

ਇਸ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੋਥੀ।"

[ਸਮਾਚਾਰ ਗੁਰੂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ (ਦਿੱਲੀ), ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੬੫

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਰਥ ਵੱਡੀ ਪੋਥੀ ਹੈ।

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੀਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਇਣ, ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ, ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ, ਗ੍ਰੰਥ ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ .... ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ।"

[ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਗਜ਼ਟ ਪੰਨਾ ੬੫

[ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਜਨਵਰੀ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ ੫੨

ਏਨਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਆਦਿ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਤੁਲਸੀ ਰਾਮਾਇਣ ਆਦਿ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਵਾਲਮੀਕੀ ਰਾਮਾਇਣ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਾਂ ਪਰਮਾਰਥਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗ੍ਰੰਥ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗਾ ਵਿਚ ਰਹਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।—

ਪਰਮ ਅਗਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਨੇ ਸਭ ਪਰਤ ਲਿਖਾਇ।
ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਸਭ ਜਾਨੀਓ ਭੇਦ ਨ ਕੋਊ ਦਿਖਾਇ।

[ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ, ੨੨

ਇਸ ਉਕਤ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਏਹੋ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ" ਜਾਂ "ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਪਰਚਾਇਆ ਗ੍ਰੰਥ" ਹੈ। ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ... ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨਾ ਸੌਂਪਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਰੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਿਆਈ ਵੀ ਸੌਂਪ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਕੋ ਸੱਚ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਸਲਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਆਪੀਂ ਜਦ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ (ਪੋਥੀ)। ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਟੋਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਡਾ: ਮ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਮਿਤੀ ਭਾਦੋਂ ਵਦੀ ੧ ਪੋਥੀ ਲਿਖ ਪਹੁੰਚੇ।
ਸਾਰੇ ਪਤਰੇ 'ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ' ਦੇ ੯੭੪।"

[ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ
ਪੰਨਾ ੭੨, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੫੬
ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੭ ਆਦਿ

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ ਕਿ:—

---

* ਇਸੇ ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—
"ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਤਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਆਸਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ।"
[ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੩੦੮.

ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਤਰੇ ੯੭੪ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਅਲਾਵਾ ੭ ਵਧ ਹਨ, ਇਹ 'ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ' ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੭ ਤੇ
ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜਾਂ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ
ਪੰਨਾ ੯੦

[illegible]

ਆਪ ਤੇ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋਵੈ
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰ ਸੁਧਾਰ ਮਨਾਵਾ।

[ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੭੩

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਪੁਸਤਕ - ਕੁਝ ਕੁਝ ਜੀਵਨੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ - ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

"ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ...... ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿਚ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਰੱਖਿਆ।"

ਫਿਰ ਏਸੇ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

"ਆਦਿ ਬੀੜ ਨੂੰ...... ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ।" [ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ, ਪੰਨਾ ੫੪

ਸੋ ਉਪਰਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ [ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਪੰਨਾ ੫੪] ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ "ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ" ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ 'ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ' ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਜੋ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ' ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਨਿਰਮੂਲ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਸਗੋਂ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਈ ਜੀ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਉਤੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸੀ ਜੋ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ [redacted] ਕਥਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ" ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਦਸ ਪਾਣੀ ਪੋਥੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋਈ? ਜੇ ਪੋਥੀਆਂ ਇਕ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸੀ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦੇਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਗ਼ਲਤ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਤੇ ਪੋਥੀਆਂ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ? ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ?

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀੜ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ—

ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਸਭ ਮਾਨੀਓ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਹੁ ਵਿਚਾਰ।

ਅਤੇ ਆਪ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਪੋਥੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਬੀੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੇਹਰਾ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਜੀ ਗਲਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।[1] ਓਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਆਪੂੰ ਆਪੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਤੌਰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਇੱਕੋ ਜੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕੋ ਜਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿ ਗਲਤ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਹੀ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਗਲਤ ਬੀੜ ਦੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਹਿਬ ਛੇਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ, ਅੱਠਵੇਂ, ਨੌਵੇਂ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਇੱਕੋ ਜੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ, ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਗਲਤ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਪੰਨੇ ਪਿਛੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੱਸੇ ਜੀ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੰਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੱਥੋਂ" ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖ" ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ? "ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੇਖ" ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ "ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੱਥੋਂ" ਆਪਣੀ ਆਦਤ[2] ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਆਰੋਪਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਇਹੋ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੋਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨੇ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੀ ਕਿਤੇ ਲਾਭ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਉਠਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਢੰਗ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰੋਲ ਵਿਤੰਡਾਵਾਦ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਾਂ, ਵਿਚਾਰ ਨਿਰਾਰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

[1] ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਸ: ਪ: ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ —

"ਇਹ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬਿਰ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿਚ
ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੱਥੋਂ
ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।"

(ਸ਼ਬਦ ਮੂਰਤਿ ਪੰਨਾ ੧੩੦)

[2] ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਆਦਤ ਬਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੂਰਨ ਪੱਤ੍ਰ ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਆਲੋਚਨਾ" ਨੇ ਵੀ ਲੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਰ ਰੂਪ, ਪੰਨਾ ੪੭)

"**ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-** ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਕੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ:- ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਵੀ ਏਹੋ ਭਾਵ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਜਿਲਦ ੩੬ ਨੰ:੪੦)

ਵਿਚਾਰ:- ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪਿੱਛੇ ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਭੀ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਉਹੋ ਭਾਵ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ; ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ "ਬਾਣੀ" ਕਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਭਾਵ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂ ਕੁਝੀਆਂ "ਬਾਣੀਆਂ" ਦੀ? ਜੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਬਾਣੀ" ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੇਹਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ [illegible] ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਹੀ ਭੇਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਂ ਪਰੰਪਰਾ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਹੀ ਭੇਤ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਚੋਂ ਕਿਧਰੇ ਜਾਵੇਗੀ? ਜੇ ਉਹ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦੇਹਧਾਰੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਚੋਂ ਕਿਧਰੇ ਜਾਵੇਗੀ? ਜੇ ਉਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਉਹੋ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਉਹੋ ਹੀ ਭਾਵ ਫਿਰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਤੇ ਜੋ ਭਾਵ ਉਦੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ 'ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ' ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗਏ? ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗਏ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੀ ਹੀ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੀ ਹੀ ਦੱਸੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜੇ ਕੇ ਅਸੀਂ ਦੋ ਪਲੜੀ ਇਕ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਉਹੋ ਕੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਗੱਲ ਬਰਾਬਰ ਚਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪੱਕਾ ਹੈ; (ਵੇਖੋ ਨ ਆਪ ਇਹ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ ਪੰਨਾ 22)

ਜੇ ਗੱਲ ਹੈ, ਅੱਜ ਕਲ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦਾ ਇਸ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਦੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵੱਲ ਤੋਰਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਵੱਲ ਤੋਰਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਉਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹੋ ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹੋ ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਾਰੀ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਹਧਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਾਰੀ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੂਜੇ ਸਾਰੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝੋਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝਦੇ

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਅਸਚਰਜਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਤੋਰ ਫਿਰ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ "ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਆਪੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਇਕ ਦਰ ਤੇ ਅਰਕਤ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਉਹ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਵੀ ਅਸਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚਾਰ ਮੌਜੂਦ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਦਸਦੇ/ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਕਰਦੇ ਜਦ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ~~[illegible]~~ ਮਗਰੋਂ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ਅੱਡਰੀ ਬੀੜ ਹੈ।

"**ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-** ਕਿਉਂ ਨਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਿੱਖ ਭਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਲੀਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਉੱਤਰ:- ਠੀਕ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਵੀ ਇਹ ਹੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।"

(ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜਿਲਦ ੩੨, ਅੰਕ ੪੦)

ਵਿਚਾਰ:- ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ, ਇਸ "ਆਪੇ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਨੌਖ ਜਾਣਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਲੀਲ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਦਾਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਦੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਅਖੌਤੇ ਦਾਸ ਉਹ ਧੀਰ-ਮੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋੜ ਲਿਆ ਸਾ ਕੁੜਾ ਸਮਝਤੇ ਲਿਖੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਗਿਆਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀਆਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਤ ਅਠ ਦੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤੇ ਚਾਰ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ-ਗੱਦੀਆਂ ਦੀ ਜੋਤ ਸਾਬਤੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਜੋਤੇਗਾ ਤੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਸਿਖ ਜੋੜੇਗੀ, ਅਰਥਾਤ ੧੨੬੪ ਤੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤਰਕਿਆਣੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਾ ਹੀ ਭੇਖ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੋਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਾਡਾ ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਮਝਣ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰਾਂ—

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਜੇ ਇਹ ਦਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਤਰਕਿਆਣੀ ਪਿਛਲੀ ਆਖਣਾ ਚਾਰ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰ:- ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਰਥਾਤੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਉੱਤਰ

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹੈ ਕਿ ਇਕਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ? ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਕਲੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਉਦੋਂ ਤਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਾਨ ਲਯਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਕਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਗ ਦਿਤੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਣੂ ਕੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਬਣ ਕੇ ਆਵੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ। ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣਾ ਕੋਈਆਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਕੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇਣਾ ਦੱਸਦੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਅਤੇ ਦਸਵੀਂ ਗੱਲ ਸੀ,"

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੨, ਨੰ: ੪੦]

<u>ਵਿਚਾਰ!</u>— ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਯਾ ਤਾਂ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਤੇ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੁਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਲਿਖ ਕੇ ਨੰ: ੧ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮ ਖਿਆਲ ਸੱਜਣ ਆਖਦੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਦਲੀਲ ਮੰਨ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੁਕ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪਣਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ "<u>ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ</u>" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ; ਕਿਉਂ ਜੁ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ੧੧ ਪੀਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਕੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਰਥਾਤ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ — ਜਿਹੜੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਚਾਈਆਂ ਦਾ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ ਸਚਾਈਆਂ ਹਨ? ਜੇ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਪੰਥ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਇਹ ੧੭੬੫ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਖੀਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪੰਥ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੀਯਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਦੋਵਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫੦ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ

[illegible]

ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸਿਧਾਂਤੀ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਭੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਦੇ ਰਹੇ ਅਰਥਾਤ ਜੀ, ੧੬੬੧ ਬਿ: ਤੋਂ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਤਕ, ਪੂਰੇ ੧੦੪ ਸਾਲ ਉਹ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰ ਸਾਰ ਦੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤੁਰੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ "ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ" ਜਾਂ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਲਿਖ ਗਈ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਭ ਵਧੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ; ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਕੇਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ, ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਿਰਣਾ ਕਰੀਂ ਗਏ। ਸੋਚੋ, ਸੋਚ ਤੇ ਵੇਖੋ ਕਿਸ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ ਇਹ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਹੈ?

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਜੀਬ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੋਰ ਤੇ ਵੇਦਬਾਣੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਪੱਖ ਤੋਰ ਕੇ ਦਲੀਲ ਵਿਚ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ● ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾ ਅਜੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਤੋਰ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਨਿਰਣਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾਵੇ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸ ਬੀੜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਡੀ ਅਜੀਬ ਸੱਚਾਈ ਸਭ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰੂ ਲਿਖ ਤੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਤੋਰ ਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੱਚੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਲਿਖਤੋਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਸਨ[1]। ਅਰਥਾਤ ਜਾਂ ਇਹ ਉਸ ਪੋਥੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਾਰਥਕ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। "ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ" ਜਾਂ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ — ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਤੋਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਵੱਡੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਕੇਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਦੀ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ੧੬੬੧ ਤੋਂ ੧੭੬੫ ਤਕ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਸਭ ਵਧੀ ਗੁਰੂ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਧੀ ਹੋਈ ਦਾਅਵੇ ਪਤਨ ਹੋ ਗਈ।

---

1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—
"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਗਰਾਮਾਸ ਪ੍ਰੀਤਮੀ ਪਤਸ਼ਾਹੀ
ਦੇ...... ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਥਾ ਆਪਣੀ (ਬਾਣੀ)
ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਾਈਆਂ।"
[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੰਨਾ ੯੭

ਜਾਪੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੁਆਰਾ, ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਤੋਰ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

2. ਇਸ ਪੋਥੀ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ—
"ਤਿਤੁ ਮਹਿਲ ਜੋ ਸ਼ਬਦੁ ਹੋਆ, ਸੋ ਪੋਥੀ ਜ਼ੁਬਾਨਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ
ਜੋਗ ਮਿਲੀ।"
[ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੨

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਪੋਥੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ।

[illegible]

ਇਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ ਹੈ "ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ"। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਦੇ ਉਲਟੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇਹ ਗੁਰੂ ਜਾਨਸ਼ੀਨਾਂ ਤੋਂ ਸਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣਾ ਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਣੀ ਨਾਂ ਸੰਗਤ "ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ" ਤੇ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਡੰਮ ਦੀ ਵਪਾਰ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਟੇਢੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਮਗਰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਵਿਚ ਦੋ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਦੋ "ਜੋ ਧਰਤ ਦੀ ਖੁਦਾ ਜੀ ਕਰਮ ਕਾਸਦਾਰ ਦੀ" ਨੂੰ ਉਪਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਾ ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਜੀ ਦੇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਆਖੋਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਾਰ ਹੀ ਸਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜਾਨਸ਼ੀਨ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਮਾਲੂਮ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ — ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮਨੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਮੇਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ" ਤੇ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ/ਗੁਰ-ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਮੇਲਾ ਹੋਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ; ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਣੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਆਂ ਤਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਾਬਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸੇ ਹੀ ਕਾਰ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਕਾਰਵੇਲੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਤੇ ਸਰਬਸਾਧਾਰਨ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਦਸਤਾਰ ਪੂਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ੧੭ ਕੁ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮਨੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿਹਾ ਦੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਮੇਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ (ਆਖਣਾ ਜੀ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਮੇਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦਾ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰ ਪੂਰੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ।

ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸੋਚੀਆਂ ਉਥਾਂ ਦਾ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਲੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ:—

"ਜੇ ਹੋਰ ਭੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਹਿਬ, ਤਾਂ ਫਿਰ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਕ ਅਜੋਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਭੀ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣਾ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰਤ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਉੱਤਰ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਹੋਵੇ,

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਦਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰਦੀ"

ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਣਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਠਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਸੰਭਵ ਸੀ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੀ ਇਕ ਗੱਲ ਹੀ ਠੀਕ ਤੌਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਹੋਈਆਂ ਚਾਰ ਨਹੀਂ, ਦੋ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇਹਧਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ।

"**ਪ੍ਰਸ਼ਨ:-** ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗਲਤ ਖਿਆਲ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (ਗੁਰੂ) ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।"

ਉੱਤਰ:- ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ' ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਈਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕਦੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਹ ਹੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਬਾਬਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।"

(ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੨, ਨੰ: ੪੦)

ਵਿਚਾਰ:- ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਦੁਹਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਇਹ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ; ਕੀ ਹੁਣ ਤਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਿਸ ਲਈ ਕੀਤੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ

ਜਿਵੇਂ ਨਾਂ ਹੋਣਾ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਲੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਹੋਰ ਰਸਾਲੇ ਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਬਾਬੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸਭ ਆਪ ਦੇਣਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਦੇਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਬਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦਿਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਜੀਵਨੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਆਮ ਹੀ ਬਾਲੇ ਵਿਸ਼ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਨਾ ੫, ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੦੮੩ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੩੭੬)

ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਾਲੇ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨੀ ਤੇ ਬਾਲੇਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦੇਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੋਂ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਅਸਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦੂਜੇ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਦੇਣੀ ਹੈ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ–

"ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ
ਜੀ ਸਭ ਸਾਥ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਦੀਜਿਏ।
ਜੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ।"

[ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, ਪੰਨਾ ੩,
ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ ੧੮੭੧ ਈ:

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਗੁਰੂ ਹੋਣਾ, ਤਾਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਕਹੀਂ ਸੀ।

ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ

"ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਜੋ ਇਹ ਸੰਤੋਖਾ ਅੰਗਦ ਕਿਹੜਾ ਹੈ,
ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਥਾਪ ਗਇਆ
ਹੈ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ ਜੋ ਦੇਖਣੇ ਕਾਇਕ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ
ਮੈਂ ਪਰ ਤੁਰ ਕਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ
ਆਇਆ ਅਤੇ ਜੋ ਦੇਖ ਸਕਤ ਆਪ ਜੋ ਭੇਟ ਨੈ ਆਇਆ।"

[ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਪੰਨਾ ੩-੪
ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ ੧੮੭੧ ਈ:

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਵੀ ਹੋਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਜਦ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨੀ ਕਰਵਾਈ ਗੱਲ ਤੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੇਣੀ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ ਤੇ ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਕੁਝ ਦੇਣੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸੀ।

ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਤੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਕੋਈ ਵਿਚ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੱਲ ਜੋ ਕੋਈ ਨੀਤੀਆਂ ਲਿਖਿਆ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

~~[illegible]~~ ਹੈ :-

"ਜਦੋਂ ਮਾਲਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ
ਬਾਦ ਜੋ ਮਸਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੈਂਠ ਬਣ ਗਈ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਖ
[illegible] ਗੁਰੂ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਕਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਤੇ ਇਹ ਸ੍ਰੀ [illegible]
ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਤੇ, ਦੇਹ ਦਾ ਪ੍ਰਤਖ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ [illegible] ਜੀ
[illegible] ਤੋਂ ਪੈਂਠ ਬਣ ਗਈ ਹਨ।" (ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ [illegible]

ਕੀ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਜੀ? ਉਹ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜੀ? ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜੀ? ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਸ ਸਿੱਖ ਪਾਰਤ ਹੋਇਆ ਜੀ? ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਉਸੇ ਸੀਗੁਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਾ - ਸਿਧਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਤੋਂ ਇਹ ਉਚਾਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖ ਸਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਣਗੇ। ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸੀਆਂ ਜੋ ਦੇਣੀ ਜਾਣਤ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ...... ਇਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਸੇਵਕ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹਨ।"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ: ੪੨

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਮਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀ...... ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।"[੫]

[ਸ੍ਰੋਤ ਪ੍ਰਸੀ ਚਰਿਤਾਵਲੀ ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੧੬੨

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਰੇ ਸਾਮਗੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸੀਆਂ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ [illegible] ਗੁਰੂ-ਪਦ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਸੰਸੇ [illegible] ਦੇ ਹੀ ਮੰਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸੇ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ - ਦਾਤੂ - ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਤੋਂ ਧੂਹ ਕੇ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਵਿਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਪਰਾਪਤੀ ਲਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੨, ਅੰਸੂ ੨੫) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਰਾਸ ੨, ਅੰਸੂ ੨੫ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪੰਨਾ ੬੨) ਇਸੇ ਹੀ ਰਾਮਰੈ ਦੇ ਵਿਚ [illegible] ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਬਣ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਧੀਰਮੱਲ [illegible] ਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਵਾਸ ੧੮) ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ [illegible] ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਰ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਆਦਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ [illegible] ਦੇਣਾ [illegible] ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ। (ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ

---

੫ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਇਕਰਾਰ [illegible] ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ੍ਰੋਤ ਪ੍ਰਸੀ ਚਰਿਤਾਵਲੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਮਤ ਕਦਾ [illegible] ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਏਨ੍ਹਾਂ "ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ" ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸਨ?

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਕ੍ਰਿਤ ਰਾਮ ੨੧, ਅੰਕ ੨) ਇਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ, ਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੜਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੦੦)

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ

> "ਧੀਰਮਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ
> ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਸਤਵੇਂ, ਅੱਠਵੇਂ ਤੇ ਨਾਂਵੇਂ
> ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਫ਼ਰੇਬੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।"
>
> [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੪੬

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੰਜ ਮਿਲਾਪੜੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਏ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ, ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਰੀ ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਦੇ ਪਾਪੀ ਰਹਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸੰਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗੁਰ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਵੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੩੬; ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ:੧੦ ਅ:੫; ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੧੦੨੦; ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੮੨; ਦਸਮੇਸ਼ ਚਮਤਕਾਰ ਪੰਨਾ ੨੬੮; ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੬੪; ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰੁਤ ੨, ਅੰਸੂ ੬; ਉਦਾਸੀ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਪੰਨਾ ੧੨ ਆਦਿ)

ਇਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (ਵੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੬)

ਸਤਗੁਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਇਸੇ ਦਾ ਹੱਲ ਆਰੰਭਿਆ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ, ਸ੍ਰੀ ਧੀਰਮਲ, ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਰਾਇ ਆਦਿ ਗੁਰ ਦੋਖੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਸੰਪਰਦਾਈਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਸਮਾਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫੈਲ ਰਹੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗਏ ਅਸੂਲ ਤੇ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਕਿ ਆਪ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜਤਾਲ ਹੋਣਾ।

ਖਾਸ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਵਾਲੇ ਗੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ:-

I. ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ.
II. ਕੀਰਤਨ.
III. ਗ੍ਰੰਥ.

---

੧ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਜੋ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ "ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ" ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੬ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੁਸਤਕ "ਤ੍ਰਿਕਾਲੀ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ "ਤ੍ਰੇਤੀ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਾਲੀ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਲਏ; ਸਗੋਂ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਰਾਜ ਸਮੀਪ ਦੇ ਉਲਟ ਲਿਖਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰੇ, ਉਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਗਤ ਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਤਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠੀ ਇਹ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ ਸਤਗੁਰੂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਝਮੇਲਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਸਤਗੁਰੂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਝਗੜਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਖੇਡੇ ਸਿੰਘ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਉਨ ਤੋਂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹਰ ਹੀ ਸੋਚ ਜੋਤੀ, ਉਹ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਸਮਝੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਾਲਕ [illegible] ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ[illegible] ਤੇ ਕਈ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਸਮਝੇ ਪਾਏ ਪੀਂਦਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਕੇ[illegible] ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੈਸੀ ਪਾਵਨ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰਿਕ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗੱਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਗਿਆ।[illegible]

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਬਾਰੇ ਪਿਆ ਝਮੇਲਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਤੇ "ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚਾਰ" ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਤੋਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਤੇ "ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਹੈ" ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਬਾਰੇ ਝਗੜਾ ਝਮੇਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜਾ ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਗੁਰੂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੀ ਝਗੜਾ ਝਮੇਲਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ "ਦਸਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ" ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ।[illegible] ਅਤੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਕਿਸੇ ਹੈ? ਬਾਰੇ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਚਤ "ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ" ਤੇ "ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ" ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਝਗੜੇ ਦਾ ਬਾਕੀ ਗੁੰਦਵਾਂ "ਰਾਗਮਾਲਾ" ਅਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਦਾ ਆਦਿ ਪੁਸਤਕ "ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਸਵੀਂ"[illegible] ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜੋੜ ਹਨ। ਅਤੇ "ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕ: ਜੋਤ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਰੀ" ਤੇ "ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੋਧਕਤਾ" ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨਾ ਝਮੇਲਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ "ਗੁਰਮਤ ਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਬਾਣੀ"[illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦਿ ਅੰਤਿਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।[illegible] ਇਹ ਕਰਕੇ ਸਭ ਗੁਰਮਤ ਬਾਣੀ ਰਹਿਤ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਬਾਰੇ ਵੀ ਝਗੜਾ ਮਤਭੇਦ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਖੰਡਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਤਭੇਦ ਤੇ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਇਸ ਹਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਇਹ ਝਮੇਲਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ—

---

੫੨ ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੨੬.

੫੩ ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੨੨.

੫੪ ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੨੨.

੫੫ ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ — ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪੰਨਾ ੧੨

੫੬ ਰਾਗਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੬.

੫੭ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕ: ਜੋਤ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਰੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੋਧਕਤਾ, ਪੰਨਾ

੧) "ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

(ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ)

੨) "ਭੋਗ ਮਿਲਾਵਣੀ ਵਿਧਿ ਪਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

(ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ)

੩) "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਵੈਯਾਂ ਤੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

(ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦ ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ)

੪) "ਭੋਗ ਸਵੈਯਾਂ ਤੇ ਪਾਵੇ।"

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ)

੫) ਭੋਗ ਰਾਗਮਾਲਾ ਪਰ ਪਾਵੇ।

(ਅਸਲ ਮਰਯਾਦਾ ਗਿਆਨੀ ...)

੬) ਭੋਗ ਜਪੁਜੀ ਤੇ ਪਾਵੇ।

(ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੬ ਅ: ੪)

ਅੱਜ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਭੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਗਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਜਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।"

[ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਪੰਨਾ ੭

ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਤੇ ਹਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਅਭਿੰਨਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੀੜ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਦੀ ਵਾਰ ਅੰਤਰਾ ਹੈ।"

[ਰਸਾਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੨

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਚਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ—

"ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ~~ਜਾਂਦੀਆਂ~~ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਦਾ ਭੋਗ ਮੁੰਦ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ~~ਕਈਆਂ~~ ਦਸ ਦਸ ਪੱਤਰੇ ਦੇ ਸਵੈਯੀਆਂ ਤੇ, ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗਾਥਾਵਾਂ ਬਾਬੂ ਪਾਠੀਆਂ ਵਾਚੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਸਨ। ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।"

[ਆਤਮ ਪਰਕਾਸ਼ ਗਜ਼ਟ
ਜੂਨ ੧੯੬੩

ਗਿਆਨੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਬੀੜ ਲਿਖਵਾ ਕਰਕੇ ਸਪੂਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਕਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੁਣ ਬੀੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਮਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਛਪੇ ਹੋਇਆਂ [illegible] ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦੇਈਏ। ਇਕ ਪੀੜ ਤਾਂ ਛਪਾ ਪੰਥ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ 'ਗਿਆਨ ਗ੍ਰੰਥ' ਗੁਰਸਾਂਦਲਾ ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਗਿਆਨੀ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਸਾਂਦਲਾ ਸਨ। ਇਹ ਆਸਲ ਵਿਚ [illegible] ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਇਕੋ ਪੀੜ ਹੈ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਪੀੜ ਛਪਾ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ [illegible] ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ [illegible] ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਸਾਰੇ ਛਪੇ ਹੋਇਆਂ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ [illegible] ਪੂਰਵਕ ਰਖੀ ਹੋਈ [illegible] ਛਪੇ ਹੋਇਆਂ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, [illegible] ਜ਼ਰੂਰੀ [illegible] — [illegible] ਹੈ ਕਿ —

"[illegible] ਛਪੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ [illegible] ਦੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible], ਉਹ ਛਪੇ ਹੋਇਆਂ [illegible] [illegible] ਹਨ।"

[ਜ਼ਰੂਰੀ [illegible], ਪੰਨਾ ੩੫

[illegible]:—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਛਪ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ [illegible] ਦੀ [illegible] ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਪੀ ਨਹੀਂ। [illegible] ਹੋਈਆਂ, [illegible] ਤੇ [illegible] ਹੋਈਆਂ [illegible] ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ [illegible] ਨਹੀਂ।"

[[illegible] ਪ੍ਰਕਾਸ਼, [illegible],
[illegible] ੨੨ ਪ੨

ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ [illegible] ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ 'ਗਿਆਨ ਗ੍ਰੰਥ' ਗੁਰਸਾਂਦਲਾ ਵਿਚ ਛਪੀ ਪੰਥ ਦੇ ਛਪੇ ਦੀ ਪੀੜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਟਕਸਾਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ [illegible] ਦਾ [illegible] ਨਾ [illegible] ਦੀ ਨਹੀਂ [illegible] ਕਿ —

ਪੰਥ ਦੇ ਛਪੇ ਦੀ ਪੀੜ	ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਛਪੇ ਦੀ ਪੀੜ
(੧) ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿਚ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਰਜ ਹੈ:— [illegible] ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਬਾਣੀ। [illegible] ਜਾਪੇ ਤਾਸ [illegible] ਕੀ ਬਾਣੀ। [illegible] ਤਾਸ [illegible] [illegible] ਕੀ ਬਾਣੀ। [illegible] ਬਾਣੀ। [illegible] ਕੀ ਬਾਣੀ। [illegible] ਬਾਣੀ। [illegible] ਜਾਪੇ ਤਾਸ [illegible] ਬਾਣੀ। [[illegible] ਪੰਥ, ਪੰਨਾ [illegible]	[illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਆਸਾ ਦੇ ਪੰਨਾ [illegible] ਤੇ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਦੇ ਪੰਨਾ ੩੮੪ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ [illegible] ਬਾਣੀ ਦਾ [illegible] ਹੈ, ਪਰ ਛਪੇ ਹੋਇਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪੀੜਾਂ ਵਿਚ [illegible] ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੨) ਰਾਗ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਦਾ ਇਹ [illegible]:— [illegible] ਕੇ ਸੰਗ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਨ [illegible]। [illegible] [illegible] ਨ [illegible]।	[illegible] ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੨੫੩ ਤੇ ਇਸ [illegible] ਹੈ — [illegible] ਕੇ ਸੰਗ। [illegible] ਹੈ। [illegible] ਨਹੀਂ ਸਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ ਦੀ ਬੀੜ
ਪਹਿਲ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨ ਕੋਏ ਜੀਤੇ ਤੋਇ ਨਿਰਬਿਗ। ਸੁਰਦਾਸ ਉਹਿ ਨਾਰੀ ਰਸਗੀਮਾ। ਰਹਤ ਨ ਟੂਜਾ ਰੰਗਾ ॥ [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੧੦੭੭	
(੩) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ਨਾਨਕ ਮਹਿਮੀ ਨ ਕਿ ਹੈ ਕਥਿਆ। ਜੋ ਸਭ ਕਰਤਿ ਕਰੇਇ। ...... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਪੰਨਾ ੧੧੨੫	ਇਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੪) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ ..... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰ: ੧੧੬੧	ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੫) ਏਕ ਨਜ਼ਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀਤਿਓ —— ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੨	ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੬) ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਰਹੀ ਨਾਨਕ..... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੨	ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
(੭) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ਪਾਇ ਸਾਤਰ ...... ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੩	ਇਹ ਤਾਂ ਉੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੮) ਰਾਗ ਸਾਰੰਗੀ ਮਹਲਾ ੧, ਰਤਨਮਾਲਾ ਆਸਣ ਸਾਧ ਨਿਰਾਲਮ..... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੪	ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੯) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਕੀ। [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਪੰਨਾ ੧੧੬੭	ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(੧੦) ਰਾਗਮਾਲਾ [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰ: ੧੧੬੮	ਨੁਸਖ਼ਾ ਟਾਈਪ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੇ ਛਪੇ ਹੋਏ ਬੀੜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ੧੯੦੦ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਤੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਸਹਿਤ ਬੀੜ ਛਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ੧੯੧੨ ਵਿਚ ਪੰਥਕ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਸਹਿਤ ਬੀੜ ਛਪਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀੜ ਵਿਚ ਰਾਗਮਾਲਾ

[illegible]	[illegible]
	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

[illegible]

ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਕਈ (ਸ਼ਬਦ) ਸਿਰਲੇਖ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਲਗਾ ਹੈ ਤੇ ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਹਵਾਲੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਾਂ:—

ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ ਦੀ ਬੀੜ
(੧) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੀ ਸਭ ਮੁਈ ਸੰਪਉ ਕਿਸੈ ਨ ਨਾਲਿ। ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖ ਪਾਇਆ ਸਭ ਜੋਹੀ ਜਮਕਾਲਿ। [ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ ੬੯	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੀ ਸਭ ਮੁਈ ਸੰਪਉ ਕਿਸੈ ਨ ਨਾਲਿ। ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਭ ਜੋਹੀ ਜਮਕਾਲਿ। [ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ ਪੰਨਾ ੮੪
(੨) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਸੁਲਖਣੀ ਜੇ ਖਸਮੈ ਚਿਤ ਕਰੇਇ। ਭਾਣੈ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੇਇ। [ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ ੩੫੮	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਗਉੜੀ ਰਾਗਿ ਸੁਲਖਣੀ ਜੇ ਖਸਮੈ ਚਿਤਿ ਕਰੇਇ। ਭਾਣੈ ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਸੀਗਾਰੁ ਕਰੇਇ। [ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ, ਪੰਨਾ ੩੧੧.
(੩) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦਰਹੁ ਲੋਭੀ ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ .... [ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ ੩੫੨	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪ ਤਪਾ ਨ ਹੋਵੈ ਅੰਦ੍ਰਹੁ ਲੋਭੀ ਨਿਤ ਮਾਇਆ ਨੋ ਫਿਰੈ ਜਜਮਾਲਿਆ। .... [ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ, ਪੰਨਾ ੩੧੫
(੪) ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੫ ਜੈਸੇ ਗੋਇਲਿ ਗੋਇਲੀ ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰਾ। .... [ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ ੩੭੫	ਆਸਾ ਕਾਫੀ ਮਹਲਾ ੧ ਜੈਸੇ ਗੋਇਲਿ ਗੋਇਲੀ ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰਾ।..... [ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ ਪੰਨਾ ੪੧੮
(੬) ਮਹਲਾ ੫ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨ ਆਪਣੇ ਸੁਚੇਤ। .... [ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ ੩੮੨	ਮਹਲਾ ੧ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ ਮਨਿ ਆਪਣੈ ਸੁਚੇਤ। ..... [ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ, ਪੰਨਾ ੪੬੩
(੭) ਮਹਲਾ ੨ ਦੁਰਮਤਿ ਜਿਸੈ ਦੁਰਮਤਿ ਤਜੀਆਂ ਦੁਰਮਤਿ ਤਉ ਤਪ ਸਾ ॥ .... [ਛਾਪਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਨਾ ੩੮੩	ਮਹਲਾ ੧ ਦੁਰਮਤਿ ਜਿਸੈ ਦੁਰਮਤਿ ਤਜੀਆਂ ਦੁਰਮਤਿ ਤਉ ਤਪਸਾਰ ॥ [ਛਾਪਾ ਦਾਇਮ ਪੰਨਾ ੪੭੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ ਦੀ ਬੀੜ
(੮) ਮਹਲਾ ੫ ਸਾਚਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਐ ਸਭ ਵਰਤੈ ਸਚੁ। .... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੪੨੨	ਮਹਲਾ ੩ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਸਭੋ ਵਰਤੈ ਸਚੁ। .... ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ ਪੰਨਾ ੫੦੬
(੯) ਮਹਲਾ ੧ ਰਖੀਰ ਪ੍ਰਰਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤਾਂ..... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੪੨੨	ਸਲੋਕ (ਮ:੧ ਅੰਤ) ਰਖੀਰ ਪ੍ਰਰਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤਾਂ...... ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ, ਪੰਨਾ ੫੦੬
(੧੦) ਵਡਹੰਸਬਾਣੀ ਮਹਲਾ ੫ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪ੍ਰਭਿ ਰਵਿ ਰਵਿ ਖੇਲੀਆਂ। .... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੪੩੬	ਵਡਹੰਸਬਾਣੀ ਮਹਲਾ ੪ ਮੇਰੇ ਮਨ ਪ੍ਰਭਿ ਰਵਿ ਰਵਿ ਖੇਲੀਆਂ। .... ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ, ਪੰਨਾ ੫੨੭
(੧੧) ਮਹਲਾ ੩ ਅੰਧੇ ਦਾ ਨਾਉ ਤਾ ਥੀਆਂ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਰਜਾਇ। ..... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੪੫੫	ਮਹਲਾ ੪ ਅੰਧੇ ਦਾ ਨਾਉ ਤਾ ਥੀਆਂ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਰਜਾਇ। ...... ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ, ਪੰਨਾ ੫੫੨
(੧੨) ਮਹਲਾ ੧ ਇਕ ਦਝਹਿ ਇਕ ਦਬੀਅਹਿ ਇਕਨਾ ਕੁਤੇ ਖਾਹਿ ॥ ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੫੩੫	ਮਹਲਾ ੩ ਇਕ ਦਝਹਿ ਇਕ ਦਬੀਅਹਿ ਇਕਨਾ ਕੁਤੇ ਖਾਹਿ ॥ ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ, ਪੰਨਾ ੬੪੮
(੧੩) ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਮਨ ਮਰੈ ਧਾਤੁ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਬਿਨ ਮਨ ਮੂਏ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਪਾਇ। ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੫੪੬	ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਮਨੁ ਮਰੈ ਧਾਤੁ ਮਰਿ ਜਾਇ। ਬਿਨੁ ਮਨ ਮੂਏ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਪਾਇ ॥ ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ ਪੰਨਾ ੬੬੫
(੧੪) ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅਸਟਪਦੀਆ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ ਹਉ ਤਿਸੁ ਪਹਿ ਆਪੁ ਵੇਚਾਈ ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੬੪੨	ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੪, ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਪਿਆਰਾ ਹਉ ਤਿਸੁ ਪਹਿ ਆਪੁ ਵੇਚਾਈ; ਛਾਪਾ ਟਾਇਪ ਪੰਨਾ [illegible]੭੫

ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ ਦੀ ਬੀੜ
(੧੫) ਮਹਲਾ ੩ ਸੂਰੈ ਝੂਠ ਕੁਪਤੈ ਚਿਤੀ ਓਇ ਤਾਣੇ ਗਹਿਰਾਣੁ। ..... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੬੫੩	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ਸੂਰਾ ਝੂਠ ਕੁਪਤੈ ਚਿਤੀ ਓਇ ਤਾਣੇ ਗਹਿਰਾਣੁ। .... [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੭੮੫
(੧੬) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿਆ ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ। ...... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੬੫੪	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ਜਿਨੀ ਚਲਣੁ ਜਾਣਿਆ ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ। ...... [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੭੮੭
(੧੭) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਰਾਤ ਕਾਰਣ ਧਨ ਸੰਚੀਆਂ ਭਲਕੇ ਚਲਣ ਹੋਇ। ...... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੬੫੪	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ਰਾਤਿ ਕਾਰਣਿ ਧਨੁ ਸੰਚੀਆਂ ਭਲਕੇ ਚਲਣੁ ਹੋਇ ॥ ...... [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੭੮੭
(੧੮) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਪਹਿਲ ਬਸੰਤੈ ਆਗਮਨਿ ਪਹਿਲਾ ਮਉਲਿਓ ਸੋਇ। ...... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੬੫੮	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ ਪਹਿਲ ਬਸੰਤੈ ਆਗਮਨਿ ਪਹਿਲਾ ਮਉਲਿਓ ਸੋਇ ॥ ...... [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੭੯੧
(੧੯) ਮਹਲਾ ੧ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨੁ ਖਟਿਆ ਸੇ ਦੇਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ। ...... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੬੬੧	ਮਹਲਾ ੪ ਜਿਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਨੁ ਨ ਖਟਿਆ ਸੇ ਦੇਵਾਲੀਏ ਜੁਗ ਮਾਹਿ ॥ ...... [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੮੫੨
(੨੦) ਮਹਲਾ ੨ ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖ ਬੀਜੇ ਦੁਖ ਖਾਇ ॥ ..... [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ, ਪੰਨਾ ੬੬੫	ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖੁ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ ॥ ...... [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੭੯...

147

[illegible]

ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ
(੨੧) ਮਲਾਰ ਮ: ੩ ਸਤੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ। ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰ ਦੇਵਣ ਜਾਹਿ। ..... [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰ: ੭੭੩	ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਸਤੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਸਤੁ ਕਮਾਹਿ। ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਘਰਿ ਦੇਵਣਿ ਜਾਹਿ। .... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੫੪੨
(੨੨) ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੨ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ। ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭੀ ਰੋਜੀ ਦੇਇ [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੭੭੬	ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੨ ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ। ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ। [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੫੫੫
(੨੩) ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਜਿਨ ਕਉ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੋ ਤੈ ਕੀ ਜਾਣੀ ਖੋਜ। ਨਾਨਕ ਅਹਿਲਾ ਕਾ ਕਿਆ ਮਾਰਣਾ ਜਿ ਆਪਿ ਮਾਰੇ ਮੋਹਿਣ ॥ [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੭੮੪	ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਜਿਨ ਕਉ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੋ ਤੈ ਕੀ ਜਾਣੀ ਖੋਜ। ਨਾਨਕ ਅਹਿਲਾ ਕਾ ਕਿਆ ਮਾਰਣਾ ਜਿ ਆਪਿ ਮਾਰੇ ਮੋਹਿਣ ॥ [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੦੬੪
(੨੪) ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੨ ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ ਰੂਪੜੇ ਸੋਹੇ ਕੇ ਆਲਣੁ। ਉਡਰਿ ਪਈ ਤਿਹਾਈਆ ਵਿਚਿ ਕਦੂ ਆਈ ਕਤਿ। [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੮੮੬	ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ ਰੂਪੜੇ ਸੋਹੇ ਕੇ ਆਲਣੁ। ਉਡਰਿ ਪਈ ਤਿਹਾਈਆ ਵਿਚਿ ਕਦੂ ਆਈ ਕਤਿ। [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੦੬੫
(੨੫) ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੪ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ। ਮਗਨ ਮਨੈ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਆਸਾ ਨੈਨਹੁ ਤਾਰ ਤੁਹਾਰੀ ॥ [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੯੦੭	ਕੇਦਾਰਾ ਮਹਲਾ ੫ ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੀ। ਮਗਨ ਮਨੈ ਮਹਿ ਚਿਤਵਉ ਆਸਾ ਨੈਨਹੁ ਤਾਰ ਤੁਹਾਰੀ ॥ ..... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੧੨੦
(੨੬) ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਦਿਗੰਬਰ ਹੋਗੁ। ਜਟਾਧਾਰਿ ਕਿਆ ਕਮਾਵੈ ਜੋਗੁ। .... [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ਪੰ: [illegible]	ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਿ ਦਿਗੰਬਰੁ ਹੋਗੁ। ਜਟਾਧਾਰਿ ਕਿਆ ਕਮਾਵੈ ਜੋਗੁ ॥ ..... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੧੬[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ ਦੀ ਬੀੜ	ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ
(੨੭) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ [illegible] ਮਤਿ ਨਹੀ [illegible] । ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਣੁ [illegible] । ...... [ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੧੦੨੬	ਸਲੋਕ [illegible] ਮਤਿ ਨਹੀ [illegible] । ਤੇਰੇ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਣੁ [illegible] । .... [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੨[illegible]
(੨੮) ਮਹਲਾ ੪ ਸਾਚੋ ਆਸਣ ਸਾਚੇ [illegible] । ..... [ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੧੦੨੨	ਸੋਰਠ ਮਹਲਾ ੩ ਸਾਚੋ ਆਸਣ ਸਾਚੇ [illegible] .... [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੨੪੬
(੨੯) ਪਉੜੀ ਮ: ੪ ਸਚੁ ਵਣਜਾ ਸਚੁ ਪਸਾਰਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰ ॥ ..... [ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੧੦੨੫	ਪਉੜੀ ਮ: ੫ ਸਚੁ [illegible] ਸਚੁ ਪੈਸਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ [illegible] । [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੨੫੧
(੩੦) ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਰਾਮ ਤੇਰੈ ਤਾ [illegible] ਪਾਇ ਵਿਣੁ ਰਾਮਾ [illegible] ਨਾਹਿ ॥ ..... [ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੧੦੩੫	ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਰਾਮੁ ਤੇਰੈ ਤਾ [illegible] ਵਿਣੁ [illegible] [illegible] ਨਾਹਿ । .... [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੨੭੬
(੩੧) ਸੋਰਠ ਮਹਲਾ [illegible] [illegible] [illegible] [ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੧੧੧੧	ਸੋਰਠ ਮ: ੪ [illegible] [illegible] । ..... [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੩੨੨
(੩੨) ਮਹਲਾ ੫ [illegible] [illegible] [illegible] ॥ ਭੁਆਲਾ ਪੰਥਕ, ਪੰਨਾ ੧੨੨੩	ਮਹਲਾ ੩ [illegible] [illegible] [illegible] ॥ [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੩੮੩
(੩੩) [illegible] [illegible] [illegible] ॥	ਮਹਲਾ ੫ [illegible] [illegible] । ..... [ਭੁਆਲਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੩੮੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ
(੩੪) ਮਹਲਾ ੫ ਕਬੀਰ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਭੁਲਾਵਲੇ ਜਿਨ ਵਿਸਾਰਿਓਨੁ ਨਾਉ । ...... [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰ: ੧੨੨੩	ਕਬੀਰਾ ਕਬੀਰ ਮਜਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਭੁਲਾਵਲੇ ਜਿਨ ਵਿਸਾਰਿਓਨੁ ਨਾਉ । ...... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੩੮੩
(੩੫) ਫਰੀਦ ਫਰੀਦ ਦੂਰਕ ਤਉਰਸਾ ਨਰਕ ਪਿਛੈ ਉਠਿ ਜਾਹਿ । .... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰ: ੧੨੨੭	ਮਹਲਾ ੫ ੫ ਫਰੀਦ ਦੂਰਕ ਤਉਰਸਾ ਨਰਕ ਪਿਛੈ ਉਠਿ ਜਾਹਿ । .... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰ: ੧੩੭੫
(੩੬) ਮਹਲਾ ੩ ਫਰੀਦ ਚਾਵਲ ਰਾਕਸੇ ਤ੍ਰਪ ਨਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਾਹਿ । .... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ, ਪੰ: ੧੨੨੭	ਮਹਲਾ ੫ ਫਰੀਦ ਚਾਵਲ ਰਾਕਸੇ ੮ ਤ੍ਰਪ ਨਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਲਾਹਿ । .... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰ: ੧੩੭੫
(੩੭) ਮਹਲਾ ੧ ਬ੍ਰਾਮਣ ਵੈਰੀ ਆਤ ਵੈਦਨਾ ਅਟਕਾਨੀ ਦਾ ਧਾਤੁ । ..... ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ੧੨੨੩	ਮਹਲਾ ੩ ੧ ਬ੍ਰਾਮਣ ਵੈਰੀ ਆਤੁ ਵੈਦਨਾ ਅਟਕਾਨੀ ਦਾ ਧਾਤੁ । ..... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ, ਪੰ: ੧੪੧੦
(੩੮) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ ਪੁਤੇ ਦਾ ਦੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੁਤਾ ਘਟਿ ਧਪਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥ ...... ੧੧੪੭ [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ਪੰ: ੧੧੪੭	੪ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ ਪੁਤੇ ਦਾ ਦੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੁਤਾ ਘਟਿ ਧਪਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ੫ ...... [ਛਾਪਾ ਸਾਹਿਬ ਪੰ: ੧੪੧੩
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧੦ ਬਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ ਸਭ ਕਛ ਹੋਤ ਉਪਾਇ । .... [ਛਾਪਾ ਪੰਥਕ ਪੰਨਾ ੧੧੬੧	ਹਰਨਤ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਸਲੋਕ ਤੇ ਮਹਲਾ ੧੦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮਹਲਾ ੯ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਜ ਹੈ। (ਛਾਪਾ ਉ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਏਹਨਾਂ ਸਾਖੀ ਕੁਝ ਤੁਕਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ; ਜਦੋਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ—

ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੀੜ	ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ ਦੀ ਬੀੜ
(੧) ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਨਹੀਂ। (ਦੇਖੋ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੧੦੮)	ਕਬੀਰ ੨/ ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਕੀ ਕੁਟੀਆ ਭਲੀ ਭਠਿ ਕੁਸਤੀ ਗਾਉ। ਆਗਿ ਲਗਉ ਤਿਹ ਧਉਲਹਰਿ ਜਿਹ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ॥ [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੧੩੬੫
(੨) ਇਹ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਪੰਨਾ ੧੧੦੮)	ਕਬੀਰ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੂਆ ਮਰਿ ਭੀ ਨ ਜਾਨਿਆ ਕੋਇ। ਐਸੇ ਮਰਨੇ ਜੋ ਮਰੈ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ। ੩/ [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੧੩੬੬
(੩) ਮਹਲਾ ੧ ਨਾਨਕ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਨੀਕਾ ਨਾਨਾ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਇ॥ ਹਉਮੈ ਮਨੁ ਅਸਥੂਲੁ ਹੈ ਕਿਉਕਰਿ ਵਿਚਦੋ ਜਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਹਉ ਗਈ ਜੋਤਿ ਰਹੀ ਸਭ ਆਇ। ਏਹੁ ਜੀਉ ਸਦਾ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥ [ਛਾਪਾ ਪੱਥਰ ਪੰਨਾ ੧੧੧੫	ਸਲੋਕ ~~ਕਬੀਰ~~ ਮ: ੩ ਕਬੀਰ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅਤਿ ਨੀਕਾ ਨਾਨ੍ਹਾ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਇ। ਹਉਮੈ ਮਨੁ ਅਸਥੂਲੁ ਹੈ ਕਿਉਕਰਿ ਵਿਚੁ ਦੇ ਜਾਇ। ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਹਉਮੈ ਗਈ ਜੋਤਿ ਰਹੀ ਸਭ ਆਇ। ਇਹੁ ਜੀਉ ਸਦਾ ਮੁਕਤਿ ਹੈ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥ [ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੫੦੯

ਇਸ ਤੋਂ (ਲਿਖਾਰੀਆਂ) ਦੇ ਅਖਰ-ਫਰਕ ਤੇ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਛਾਪਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਇਕ ਵੱਡੀ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਜਿਹੜੀ [illegible] ਪੰਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਏਹ ਫਰਕ ਨਾ ਹੋਵੇ! [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।—

"ਇਸ (ਉਪਰਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋ ਛਾਪੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰੈਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੇ ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਪਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ, ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਰਾਗ ਮਾਲ੍ਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ:—

ਰਾਮ ਸਿਮਰ ਪਛੁਤਾਹਿਗਾ ਮਨ ......
ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰ
ਸਾਧ ਸੰਗ ਤਰਿ ਜਾਹਿਗਾ ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ ਦਾ ਰਤਨ ਜੋੜੇ। ਮਹਲਾ/ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ ਦੀ ਰਾਗ ਮਾਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।
[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੨੦-੨੨

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਇਕ ਛਪੀ ਹੋਈ ਬੀੜ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗ ਮਾਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ।—

" ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੀੜ ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਛਾਪੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਵਖਰੇ ਸਾਖੀਆਂ ਵੇਰਵਾਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ। ਜੇ ਵੇਰਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪੀਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ।"
[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੮੩

ਸੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਛਪੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਥਾਂਦੇਂ ਪਾਠ-ਭੇਦ, ~~[illegible]~~ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਰ ਤੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਕੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਰਤੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੀੜਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ "ਮੁਫ਼ੀਦ ਆਮ ਪ੍ਰੈਸ" ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੬੬੮ ਤੇ ਮਹਲਾ ੩ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ।—

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਇ।
ਆਤਮਾ ਦ੍ਰਵੈ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ।

... ...

ਦੂਜੀ ਬੀੜ ਮੁਫ਼ੀਦ ਆਮ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੬੬੧ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਮਹਲਾ ੧ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਪਾਸੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ।—

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

॥ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਜ ਮਿਲਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।"

(ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੬੬੧)

ਇਸ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਰਜ ਸੀ:—

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀਆ
ਸੋਈ ਚੰਦੁ ਚੜਹਿ ਸ ਤਾਰੇ ਸੋਈ ਦਿਨੀਅਰੁ ਤਪਤ ਰਹੈ।
ਸਾ ਧਰਤੀ ਸਾ ਪਉਣੁ ਝੁਲਾਰੇ ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਅ ਖੇਲੇ ਥਾਵ ਕੈਸੇ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੯੦੨)

ਪਰ ਅਸਾਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਤੇ "ਮਹਲਾ ੧" ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੰਨਾ ੯੦੨)

ਜੇ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਧਿਐਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਂਤ [illegible] ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਵਨ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਥਾਵੇਂ ਕੁਝ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਦਰਅਸਲ ਗਲਤੀਆਂ ਆਮ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨਿਖੇੜਨ ਦੀਆਂ ਕਈ [illegible] ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਬੀੜ ਮੁੱਢਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਸਾਰੇ [illegible] ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂਗਵੀਂ ਬੀੜਾਂ ਦੀ ਇਹੀ ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

---

* ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਬੀੜ ਪਦ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੬੬੧ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਤੇ ਮਹਲਾ ੩ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਸਟੀਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੨੧੬੮ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਇਸ ਤੇ ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦਰਜ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਥਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ [illegible] ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜੇਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਕਸਾਰਤਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾ-ਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਆਸ਼ਯ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਸੁਧੇਰਾ ਰੂਪ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਾਠ ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਦੇਣਾ ਜੋ ਕੋਈ ਲਿਖਾ-ਰੀਆਂ — ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਾ ਪਾਠੀ ਦਾ ਜੀ ਪਰਚਾਰਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸਗੋਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੀ ~~[illegible]~~ ਮਨਚਾਹਿਆ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜੋੜ ਤੋੜ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀ ਪਾਠਕਿਦ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ, ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਗ ਦਾ ਵੇਈ ਦੀ ਜੀਹ ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਦੀਆਂ ਵੇਈ ਦੇ ਵਾਲੀਆਂ ਅਨੁਚਿਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਵੇਈ ਛੋਟ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਜ ਮੌਜੂਦ ਛੋਟਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਜਾਂ ਹਸਤ ਲਿਖਤ ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਵੇਈ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਆਧਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਮਿਲਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਖ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਇਕ ਬੀੜ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਹੈ।"

[ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਹਫਤਾਵਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੧

ਇਹ ਮਤਭੇਦ ਤੇ ਅੰਤਰ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜਾਂ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਛਪੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਸ: ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੁਧ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਨੁਸਾਰ <u>੭੩੩ ਸ਼ੁਧੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ</u>। ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹੋਏ ਬਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠ ਸੀ "<u>ਹਰ ਮਿਲਿਐ ਭੁਖ ਜਾਵਈ</u>" ਪੰਨਾ ੭੩੨। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਪਾਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਾਠ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ "<u>ਹਰ ਮਿਲਿਐ</u> ਸਭ <u>ਭੁਖ ਜਾਵਈ ਹੈ</u>। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਆਦਿ ਬੀੜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ "ਪੜ੍ਹ ਪੁਸਤਕ ਸੰਧਿਆ ਬਾਦੰ" ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ <u>੧੯</u> ਰਕਮ ਹੈ। ਪਰ ਛਪੇ ਹੋਏ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ <u>੧੯</u> ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਨੁਸਾਰ <u>੧੯</u> ਰਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ <u>੭੩੩ ਸ਼ੁਧੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ</u>।" [ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੫੫

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਛਪੇ ਦੀ ਇਕ ਬੀੜ "ਸੁਰਜੀਤ ਆਰਟ ਪ੍ਰੈਸ" ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ <u>੧੯</u> ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਹਸਤ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਫ਼ੇ ਪ੪੮ (ਪੱਤਰੇ) ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕੁਲ ਅੰਤਰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ:—

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ"

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਲੋਂ ਛਪੇ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ "ੴ" ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਂ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਫੁਟ ਨੋਟ ਲਾਈ ਹੈ ਕਿ:-

"ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ
ੴ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।"

[ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਪੰਨਾ ੧੩੫੩

ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਪਾਠ ਵਿਚ "ਕਿਰਤ ਕਰਮ ਕੇ ਵੀਛੁੜੇ" ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ "ੴ" ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। [ਦੇਖੋ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੩੫੩]

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਲੋਂ ਸੋਹੇ ਸਾਲ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਟੀਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੪੬੪-੬੫ ਤੇ [illegible] ਹਨ। ਏਨਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਇਸ "ੴ" ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਜੀ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ। ਜੀ ਛਪਾਈ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible]।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ [illegible] ਵਲੋਂ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੀ [illegible]: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ [illegible] ਇਸ ਵਿਚ ਛਪੇ [illegible] ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ [illegible] ਸੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰੀ ਸਾਂਝੀ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ ਸੀ।"

[ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੦੬੨

ਅਰਥਾਤ:- ਸ੍ਰੀ [illegible] ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਨੇਕਾਂ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਬਣੇ ਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ, ਅਨੇਕਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਵਿਚ ਰਲਾ ਪਾ ਦੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਸਨ। [illegible] ਜੀ ਨੇ ਇਸ [illegible] ਤੋਂ ਜੀ ਸ਼ੁਧ ਬਾਣੀ [illegible] ਕਰ ਕੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

[ਡਾ. [illegible] ਪੰਨਾ ੪

ਇਸ [illegible] ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ [illegible] ਬੀੜ, [illegible] ਬੀੜ ਤੇ [illegible] ਬੀੜ [illegible] ਵਿਚ ਆ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਏਨਾਂ ਦਾ [illegible] ਇਕ [illegible] ਦੇ [illegible] ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਬੀੜਾਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਮ ਪੁੱਤਰ ਦੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਹੈ ਕਿ:- "[illegible] ੧੮੦੧ ਦੇ ਸਮੀਪ ੩੫-੩੬ [illegible] [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਲਿਖਿਆ [illegible] ਜਾਂਦੇ ਰਹਾ।"

[ਡਾ. [illegible] ਪੰਨਾ ੧੬੨

P. T. O.

[illegible] ਬੀੜ ਦੇ [illegible] ਸ. ਜੀ. ਬੀ. [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ [illegible] ਇਸ ਵਿਚ ਛਪੇ [illegible] ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ [illegible] ਸਨ। [ਦੇਖੋ [illegible] ਪੰਨਾ ੬]

ਫਿਰ ਤੋਂ ਸੰਤ ਦਰਬਾਰ ਜੀ ਨੇ [illegible]
ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ [illegible]
[illegible] ਪਦਵੀ ਕਰੀ [illegible]
[illegible] —

" ਸ੍ਰੀ ਠਾਕੁਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
[illegible] ਤਰ [illegible]
ਜੀ [illegible] ਪਦਵੀ ਕਰੀ ਹੈ,
[illegible] "

~~[illegible]~~ | [illegible]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਜਨਾਬ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ?

ਉੱਤਰ:- ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਤਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਸੀ?

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ:੪੨

ਵਿਚਾਰ:- ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਨਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸਬੂਤਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦਾਅਵਾ ਕੋਈ ਕੋਰਟ ਕਚਹਿਰੀ ਵੀ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ:—

"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਦਸਿਓਗੇ ਤਾਂ, ਇਸੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਦਸੋ। ਐਵੇਂ ਦਸਿਆ ਕੋਈ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ।"

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ:੪੨

ਜੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮ-ਖਿਆਲ ਗੁਰ ਸੇਵਕ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝਣਗੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਾਂ ਪੈਂਫਲਿਟਾਂ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਇਸੇ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਉਤਰਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਬੇਸਬੂਤ ਹੋਣ ਤੇ ਦੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਹੀ ਕਾਰਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਅੰਕਿਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਫਿਰ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ, ਰਾਧਾਸੁਆਮੀਆਂ, ਨਕਲੀਆਂ, ਉਦਾਸੀਆਂ, ਭਲਾਵਾ ਬਾਬਿਆਂ, ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਅੰਕਿਤ ਦਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਹਾਂ, ਜੇ ਆਪਣਾ ਸੰਗਠਨ ਤੇ ਪਰਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਕਿਉਂ ਜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਆਦਿ ਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ।

ਉੱਤਰ:- ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਸੱਜਣ ਭੇਦ ਜਾਂ ਫ਼ਰਕ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਆਪਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੇ। ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਧਾਈ ਹੋਈ ਬਾਣੀ, ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਜਾਂ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਆਖਣਾ

ਕਰਦਾ। ਜੋ ਛੋਟੀਆਂ, ਸਤਵੀਂ, ਅੱਠਵੀਂ, ਨੌਵੀਂ ਜਾਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਆਈ ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਤਦ ਆਪ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੇ ਉਣਾ ਤਕ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦ ਕੋਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਆਪ ਪੇਸ਼ - ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ।

ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਬੀੜ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ, ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪਾਸ ਲਿਖਵਾਇਆ– ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਪਾਸ ਲਿਖਵਾਇਆ–

ਦੇਤਨ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਅਖਿਰਾਈ।
ਆਦਿ ਅੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਗਵਾਈ।
ਸਗਲ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਦੀਨੇ।
ਅਖਿਰ ਸੁ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦਾਸ ਕੀਨੇ।
ਲਿਖਿ ਆਪ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਆਲੇ।
ਕਿਧ ਕਰ ਅਖਿਰ ਸਿਤ ਤਿਸ ਪਾਲੇ।
ਤਿਸੀ ਬੀੜ ਪਹਿ ਰਚਨ ਲਿਖਾਏ।
ਨਹੀਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਧੌਂ ਸੋ ਪਾਏ। (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੇ ਬੀੜ ਆਂਦੀ। ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਚੜਾਈ। ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਤੂੰ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਈ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਤੂੰ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਕਦੀ ਇਹ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੁੰਦੀ, ਤਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਅਪਰਵਾਨ ਕਰ ਦਿੰਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਪਰ ਉਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?[੨]

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ: ੪੨

੧. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚਲੀ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ:— "ਮੈਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਸਿਖਾਂਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਵਾਧੇ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਕਈ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਏ ਹਨ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੨੭

੨. ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਖਣੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੧੪ ਤੇ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਅਸਲ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ੧੬੬੨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਈ ਬੀੜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਵਿਚਾਰ:- ਇਸ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਟਪੋਲੇ ਫੇਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰਲੀ ਫੇਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਫੇਰ ਜਾਂ ਵਾਧਾ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣ ਦਾ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਇਹ ਕੀ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ ਕਿ—

> "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਹੋਣਾ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ ਤੇ ਏਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਚੋਣਵੇਂ ਉਤਾਰੇ ਹੋਣਾ ਦੂਜੀ ਗੱਲ।........ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਤੋਂ ਅਪਵਾਦਿਤਾ ਸੀ।"
>
> [ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੭੫

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉਤਰ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੀੜਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਫੇਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰਤਾ ਕੇਵਲ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਅਜੀਬ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਕਿਸ ਸਮਝਿਆ? ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ?

ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੀਆਂ, ਸੈਂਚੀਆਂ, ਅੱਧੀਆਂ, ਮੋਟੀਆਂ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਪਤਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦੀ ਫੇਰਤਾ ਦਰਸਾਈ। ਪਿੱਛੇ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਭੂਰੇ ਸਿੱਖ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰ ~~[illegible]~~ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

> "ਇਕ ਅਸਮਾਨ (ਪੰਨਾ) ਵਿਚ ਗਿਣਤੀ ੧੯੯੨ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ, ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਹਨ। ਛੇਵੇਂ, ਸਤਵੇਂ, ਤੇ ਨੌਵੇਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਹਨ।"
>
> [ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੭੬

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਹੋਣੇ ਇਸ ਦੀ ਪਰਮਾਣਿਕਤਾ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ, ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੀਏ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

> "ਇਸ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀਆਂ; ਅਰਥਾਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਬਾਣੀ ਸਤ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਥੇ ਨਾਲ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਦੋ ਪੌੜੀਆਂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਦੀ ਵਧੀਕ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"
>
> [ਗਿਆਨਾਂਜਨ ਅੰਕ ੧੯

ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

---

੮. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—
"ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਈ ਗੁਰ- ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ [redacted] ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਭੀ ਗੁਰ- ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸੀ।"
[ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰ ਪਰਮੇਸਰ ਰੂਪ, ਪੰਨਾ ੧੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਇਹ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਨਾਮ ਰਲਿਆ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਸਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਸਮਝੋ, ਕਿ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰੇ, ਏਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਨਾ ਰਹੇ, ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੋ ਏਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰਖਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੦]

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਨਾਪੇ ਬਾਰੇ ਦਸਿਆ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਵਿਚ ਇਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋ ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਤਕ ਸਤ ਭੁਲ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਦੀਆਂ ਅਠ ਪਉੜੀਆਂ ਆਸਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਹੋਰ ਛੇਵੇਂ ਤਾਲੂ ਦੀ ਮੱਧੀ ਸਹੀ ਪੂਰ ਕਰਿ ਕੇ ਮੱਠ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸ ਪਉੜੀਆਂ ਦਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦਰ ਦੇ ਇਹ ਛੇਵੇਂ ਤੀ ਸੱਤੇ ਬਿਲਾਵਲ ਦੇ ਜੀ ਰਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਦਾਸੂ ਦੇ ਪਉੜੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:—

ਪੰਚਾਇਣਿ ਨਾਇਆ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ ਹੋਵੇ ਜੀਉ ਨਿਵਾਸ।
ਉਤਰਿਆ ਅਉਤਾਰ ਹੈ ਬਾਲ ਰੂਪੀ ਸਭ ਤਾਲ ਤਾਸ।
ਇਕੋ ਨਿਰਗੁਣ ਪਤਿਉਤਿ ਕਰਿ ਤਰ ਤੌਲਿਓ ਅਕਾਸ।
ਇਕਸ ਵਡੁਾਇਉ ਗਤਿ ਪਤਿ ਨਿਰਗਤ ਜੀਓ ਪਰਗਾਸ।
ਆਪਿ ਨਾਉ ਨ ਭੋਲਈ ਪਰਬਤ ਜਿਵੇਂ ਦਿਉਦਾਸੁ।
ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰਦਾਸ ਤਾਲੂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਰਾਮਦਾਸ।
ਪੰਚਾਇਣ ਨਾਲਾਂ ਪਰਗਟਿ ਕਾਇਆ ਹੋਈ ਜੀਉ ਨਿਵਾਸ।੯।
ਆਪਿ ਕਰਤਿ ਏਕੰਕਿਉ ਇਕ ਕਲਾ ਨਾਨਕ ਪਰੋਆ।
ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਦਰਿਆਇਉਨ ਗੁਰੂ ਜਿਵੇਂ ਥਰੇਆ।
ਰਬਦਾ ਕਤਾ ਨਿਰਾਲਿਉ ਰਹਿ ਅੰਦਰ ਨਾਨਕ ਹੋਆ।
ਅਜੇ ਤੁਰੀ ਪਾਂਦੀ ਜੀ ਸੇਵਦੀ ਦੇ ਹਥੀਂ ਆਪ ਧਰੇਆ।
ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਤਾਲ ਅਰਜਨ ਤੀ ਆਪੇ ਹੋਆ।
ਪੰਚਾਇਣ ਆਪੇ ਦਰਸ਼ਤਿਆ ਤਿਨਾ ਪੁਰਖ ਭੀ ਆਪੇ ਹੋਆ।੧੦।

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੨੪]

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਤਾਲੂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੀੜ ਦਾ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡੀ ਲਾਲਾ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। ਡਾ. ਜੀ ਆਪ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਪਿੰਡੀ ਲਾਲਾ (ਗੁਜਰਾਤ) ਭਾਈਆਂ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ੧੬੭੫ ਬਿ੍ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ, ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ।"

[ਗੁਰੂ ਪਰ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੬੨]

ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

"ਰਾਗ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਬੀੜ ਬਾਣੀ ਦਾ ਤਤਕਰਾ ਰਾਗ ਦੇ ਤੇਰਾਂ ਪਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤਤਕਰਾ ਦੇ ਦੋ ਤਤਕਰੇ 'ਮਾਂਝੀ ਲਾਲ ਤ੍ਰਿਕ ਵਿਚ' ਅਤੇ 'ਸੁਧ ਸਾਰਗ ਗੁਰਤਰ' ਸਾਹਿਬੇ ਹਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੫੨

ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੋ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

"(ੳ) ਸਲੋਕ ਤਥਾ ਗੋਸਟਿ ਮਲਾਰ ਨਾਲ ਹੋਈ,
(ਅ) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ (ਸਫੇ ੫੭) ....
(ੲ) ਰਤਨਮਾਲਾ ਬਿਅਰਣੀ ਮਹਲਾ ੧
(ਸ) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਕੀ।
(ਹ) ਰਾਗਮਾਲਾ ਅਤੇ
(ਕ) ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧੀ।

ਰਤਨਮਾਲਾ ਦੇ ੨੫ ਪੱਤਰੇ ਦੇ ਦੋ ਪਿੱਛੇ ਰਚਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਧਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੫੩

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੀੜ ਦਾ ਵੀ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ—

"ਫਾਲਤੂ ਬਾਣੀਆਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਹਨ,
ਗੋਸ਼ਟ ਮਲਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਰਤਨਮਾਲਾ ਬਿਅਰਣੀ,
ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਕੀ, ਅਤੇ
੪- ਰਾਗਮਾਲਾ। ...... ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਵਾਲੇ ਸਲੋਕ
ਗੋਸ਼ਟ ਮਲਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੫੩

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜੋ ਇਕ ਹੋਰ ਬੀੜ ਖਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਅਖੀਰਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਵਿਚ) ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਤੇ ੧੦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਉਸਦੇ ਪੀੜ੍ਹ ਪਰ ਹਨ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੪੨

ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਜੋ ਤੁਕ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—
"ਨਿਸ਼ਾਨ ...... ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਭੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਘਾਟ ਸਾਰੇ ਦਾਖੇ ਪਾਏ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਕਰ ਹੋਈ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦਖੀਰ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਛੋਟੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰਾਮ ਪਰ ਭੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਪਰ ਅਖੀਰ ਦੀ ਬਾਰ, ਫੇਰ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਦੇ ੩੦ ਤੇ ਵਰਕੇ ਤੋਂ ਫਾਲਤੂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੩੭

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ:-

"ਸਾਡੀ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਅੱਖਰ ਇਤਨਾ ਜੀ ਸੱਚ [illegible] ਸਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਸਾਰੇ ਦੱਸੇ-ਪਾਏ ਜਾਣ। ਰਵੀ ਪਾਲੀਆਂ [illegible] ਤੇ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਜਾਣ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਫ਼ਰਕ ਜਾਣ।...... ਰਚੀਰ ਮਾਹਿ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਸਾਰੀ ਦਾਸੂ ਪਾਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ ਹੋਂਦ ਤੇ ਮੱਠੇ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਚਾਰ ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮ ਪਰ ਦੀ ਪਾਈ ਹੈ।"

[ਗਰਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੨੨

ਇੱਥੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਦਸ ਦੇਣਾ ਵੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ - ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ - ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੧੧੮ ਤੇ ਛੇਵੇਂ ਜੀ ਬਾਰ ਵਿਸ ਪ੍ਰਮਾਣੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ, ਸੱਤਵੇਂ ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂਤੇ ਸਲੋਕ ਦੀ ਦਰਜ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ:-

ਸਲੋਕ ਮ: ੬:-

ਜੇ ਸਉ ਕਸੀਤ ਹੀ ਟੋਕਣ ਜਾਈਐ ਤ ਜਬ ਵਿਸਰ ਜਾਏ।
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਨਾਨਕ ਤੁਸੈ ਘਰ ਚੱਲਿਆ ਦਉਲਤਿ ਪਾਏ।

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੧੧੮

ਸਲੋਕ ਮ: ੭:-

ਦਾਗਣ ਖੇਲਣਿ ਭਾਗਣੀ ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ।
ਸਦਾ ਪਿਆਰਾ ਤਿਨਾ ਨਾਨਕਾ ਗੁਰ ਦਾ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੁ।

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੧੧੮

ਸਲੋਕ ਮ: ੮:-

ਸੀਸ ਰੁਖਾ ਤੇਹੀ ਜਗੀਆਸਾਦਕ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇਹੀ ਚਕੰਤ।
ਜਟਿਜਾਸ ਸਤ ਕ੍ਰਿਸਣ ਕੁਤਾਈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਤ॥

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੧੧੮

ਏਹ ਸਾਡੀ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਇਕ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।¹

ਲੋਕ ਦੀ ਰਵੀ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਏਨਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਦੀ ਬਾਣੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਛੇਵੇਂ, ਸਤਵੇਂ, ਤੇ ਅੱਠਵੇਂ ਮਹਲੇ ਦੇ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਗਰਮਾਲਾ ਖੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੩੩; ਤੇ ਰਸਾਲਾ ਸੀਹਨ ਸੰਦੇਸ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਕ ਸਤੀ ੧੯੫੨)

---

¹ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਏਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਕਰਨਾ ਮਹਿਮਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਿ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ:-

ਪੇਰਬੀਏ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ,
ਮਹਿਮਾਂ ਦੀ ਨਾਲ ਜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾ ਪਛਾਣੀ ਹੈ,
ਇਸ ਦੇ ਮੰਨਣ ਨਾ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਮੰਨਣੇ ਔਠ,
ਗੁਰੂ ਹੈ ਸਤਗੁਰ ਭੁੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਛਾਣੀ ਹੈ।

[ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੌਰਭਤਾ ਪੰਨਾ ੧੦੯

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਆਮ ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਆਮ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਉੱਕਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਤੇ ਰਤਾ ਭੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨ ਕਰਵਾਈ ਬੀੜ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀਆਂ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਰਜ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਫੁਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਹ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅੱਡਾ ਸੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਸਖ਼ਤਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਤਸਦੀਕੀ ਮੋਹਰ ਲਾਉਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੀੜ ਅਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਮਸਲੇ ਤੇ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਪਰਚੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਿਟਕੋਰ ਤੋਂ ਇਸ ਬੀੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਤੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

ਬੰਨੋ ਦਾ ਪਤ ਕੁਸ ਜਾਣੇ।
ਸੰਗਤ ਲਿਤ ਜੋ ਉਸ ਠਾਣੇ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਗੁਰ ਤਬ ਦਿਖਲਾਏ।
ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸੁਖਦਾਏ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਾਤਾ ਬੀੜ ਦੇ ਭਾਈ।
ਫਿਰ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਇਕ ਬੀੜ ਦਈ। [ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੬, ਅ: ੪]

ਪ੍ਰੋ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੀ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਆਦਿ ਗੁਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ:-

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਇਸੇ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਪ੍ਰਥੀਏ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਰਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਪਰ ਝੂਠ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਪਾਟੀ ਇਸੇ ਨੇ ਹੀ ਚਲਾਈ ਸੀ।" [ਸਟਿਕ ਸਰਬ ਲੋਹ ਤੇਰ ਧਰੀ ਤੇ ਖਾਰੀ ਬੀੜ]

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਰਲੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਉਸ ਦੇ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਇਕ ਸਿੱਧੇ ਸਾਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਪਾਦਨ ਪੰਨਾ ੬੨).

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫਿਰ ਤੇਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਨਨਕਿਤ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਜੀ ਤੂੰਮਣੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦਾ [illegible] ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਅਰ ਅਰ ਦਾ ਤੁਰਿਆ।" [ਗੁਰਮਤਾ ਸੰਤਨ, ਪੰਨਾ ੮੬

ਅੱਗੇ ਚਲ ਕੇ ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ [illegible] ਦਾਸੂ ਪਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਦਰਸਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਜਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਉਨ ਕੀ ਦਾਸੂ ਪਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਕਰ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੇ ਦਸਤਖਤ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤ ਕਮਲੋਂ ਸੇ ਕਰ ਦੀਏ ਅਤੇ ਛੇਵਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੂ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤ ਮੇਂ [illegible] ਕਰ ਦੀਏ ਮੋਹਰ ਸੰਯੁਕਤ ਤੇ ਇਹ ਤੁਰਮ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜੀ ਕਿਆ।" [ਗੁਰਮਤਾ ਸੰਤਨ, ਪੰਨਾ ੮੬

ਦੇ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੀਆਂ ਅਗਲਾ ਦੇ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਜੀ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾਸੂ ਪਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੂਜੀ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਰਿਆਂ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਜੀ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪਰਮਾਣ ਅੰਕਿਤ ਕਰ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸਿਖ ਪੰਥ ਤੇ ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਅੱਗੇ ਇਕ ਵੀ ਦਰਸਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ

ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਕਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਹ ਕਿ ਜਦ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਜੀ ਦੇ ਤੂੰਮਣੀ ਪੀੜ੍ਹ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹ ... ਪੂਰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸੇ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰੀ ਪਨ ਦਾ ਦੇਖ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਪਾਸ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਆਪ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਸਾਰੂ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਰ ਸੰਯੁਕਤ ਕਰਾਈ।" [ਗੁਰਮਤਾ ਸੰਤਨ, ਪੰਨਾ ੬੬

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ ~~ਤੇ~~ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀਆਂ ਉਦਿਆਂ ਇਹ ਵਰਸਾਇਆ ਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਏਨਾਂ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਵਰਤ ਦੀ [illegible] ਇਸੈ ਪਠਾਇ।

ਕਿ:— ਜੈਸੇ ਕਰਹਿ ਬਿਬੇਕ ਲਿਖੈ ਸੋਧਹਿ ਇਸੈ ਪਠਾਇ।
ਗੁਰਮਤ ਪੀੜ੍ਹ ਤੇ ਜੋ ਲਿਖੈ ਤੈਤੇ ਸੰਤ ਤਰਾਹਿ।
[ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ, ਪਾ: ੬, ਅ: ੪

(P.T.O)

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:— ਘੰਨੈ ਵਾਲੀ

"ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵੀ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਉਤਾਰਾ ਭਾਈ ਗੁਰਮਤ ਪੀੜ੍ਹ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਉਸ ਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸੋਧ ਅਤੇ ਜੋ ਭਾਈ ਗੁਰਮਤ ਪੀੜ੍ਹ ਤੋਂ ਨਕਲ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸੋਧੇ, ਇਹ ਦਿਆਰ ਦਾਸੀ ਪੀੜ੍ਹ ਬਾਂਕ ਸੀ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੩੨

ਜੇ ਗੱਲ ਸੰਤ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਰਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਘਨੈਯਾ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਇਸ ਤੋਰ ਸਿੰਘ ਇਸਨਾਨ ਕਰੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਲਿਖਦੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅਸਨਾਨ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ
ਪੰਨੇ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇ—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਦਸਤੇ ਭਗਤ ਤੁਸ ਦੀਸਾ।
ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਿਖੇ ਸਭਿ ਬੀੜ।
ਜੋ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਤੁਰੇ ਸਗਾ ਸਾਹਿ।
ਲਾਗੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਰਤੇ ਪਾਠਿ।
ਆਪ ਤੁਸ ਸੇਵਕ ਦਰ ਉਤਾਰਾ।
ਰਾਮਦਾਸ ਦਰਸਹਿ ਜਾਂ ਲਗਾਵਾ।
ਪੁਨ ਸਹਿ ਰਾਮਦਾਸ ਸਿਰ ਸਧਾਏ।
ਜੋ ਇਸਕੀ ਸਹਿ ਮਿਲਨ ਨ ਪਾਏ।
ਆਪ ਤੇ ਬੀੜ ਭੇਟੀ ਜਗ ਹੋਇ।
ਇਹ ਰਾਮਦਾਸ ਪਹਿ ਟੁਟੀ ਸੋਇ।
ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਤੇ ਸੇਵੂ ਉਤਾਰੇ।
ਤਿਸ ਜੀ ਤੇ ਪੁਨ ਭਏ ਤਯਾਰੇ।
ਸ੍ਰੀ ਬੀੜ ਤੇ ਪੋ. ਉਤਾਰਦੇ।
ਭਲੀ ਭਾਂਤਿ ਇਸ ਤੇ ਤਯਾਰਦੇ।
ਪਾਠ ਉਤਾਰ ਸਭ ਸਹਿ ਜਾਂਦੇ।
ਆਰ ਪਾਰ ਜਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਂਦੇ।

[ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ,
ਅਧਿਆ ੫, ਅੰਕ ੨੮

ਜੀ; ਸਗੋਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਇਕ ਉਪਕਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਤ੍ਰਿਆਕਾਲ ਹੋਣੀ ਬੀੜ ਤੇ ਕੁਸਰੀਰੀ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਈ ਜੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਰਹੇ ਜੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਰਿੰਦੀ ਜੀ, ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣਾ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣਾ ਦਰ ਬੀੜ ਅਕਾਲ ਕਰਨਾ ਇਕ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਜੀ ਕਿਹਾ ਨੂੰ ਸਰੂਪ ਹੈ ਕਿਹਾ ੧ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:-

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਜੋ ਜਿਸ ਦੇਖੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜਾਂ ਹੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਪੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਾਲੂਮ ਹੋਇਆ ਜੋ ਦੇ ਸਫਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਾਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਬੀੜ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਕੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਬਾਰੀ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੋਂ ਘੜੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮਤਲਬੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਫੈਲਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।" (P.T.O) [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੩੪]

ਹੁਣ ਸਗੋਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿਮਰਤਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਨ ਲਿਖੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹਸਤ-ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬੀੜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਪਰ ਇਕ ਦਸਵੀਂ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਸਨ। ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਕੁਲ ਪਤਰੇ ੭੨੪.......
੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸਤਿਨਾਮ..... ਪ੍ਰਸਾਦਿ।
ਸੰਮਤ ॥੧੭॥੨੦॥ ਦਤੇ ਪਜਿਲੇ॥ ਪੋਥੀ ਲਿਖ ਪਹੁੰਚੇ।
ਦੀਸਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਮ: ੧੦॥"

[ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿਮਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਨ, ਪੰਨਾ ੭੨]

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ—

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫॥
ਥਾਲ ...... ਸੀਧ੍ਹੇ ਹਰਿਆ ॥੧੫੫॥
ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਜਿਤ ਦਰ......
੭੨੧ ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਰਾਗ ਆਤਮ.....
੭੨੨ ਰਤਨਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੧
੭੨੪ (ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ
ਰਾਗਮਾਲਾ (ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਤਿ ਰਾਹੇ ਪੰਨੇ ਤੇ ਸਮਾਪਤ)।

[ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿਮਰਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਜ਼ਮੂਨ, ਪੰਨਾ ੭੨]

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਇਹ ਬੀੜ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਜੋ ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਦਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ੫੪ ਦੋ ਸਲੋਕ" ਦਰਜ ਹੋਏ

ਨਵੀਂ ਪੁੰਸ਼ ਕਿਰਨ ਸੀ ਕਿਸ਼ਤੇ ਹਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤੇ ਹੋਣ: ਗੁੰਥਾਂ ਦੀ ਕਿਤੇ
ਰੂਪ ਅਵਤਾਰ ਲੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਲਿਖਿਆ—

ਨਮਸਤ ਦੇਵਤ ਪਰ ਹਰ ਲੀਨੇ।
ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਰਹਿਤ ਸਗਲ ਮਤਿ ਪਰਬੀਨੇ।
ਰੂਪ ਰੇਖ ਰੰਗ ਰੇਖ ਨ ਜਾਕੀ।
ਜਿਹ ਨਾਮ ਜਿਨ ਲਿਖ ਪਰ ਪਾਵੀ।

[ਸਾਰੁਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਿ,
ਮਸਲਾ ਪ, ਪੰਨਾ ੩੮.

1

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਚੀਮਨ ਛੁੱਟੇ ...... ਤੋਂ ਸਮਾਇ" ਤੱਕ ਅੰਤ ਵਿਚ ਤੇ "ਮਹਲਾ ੧੦" ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਫ਼ਰ ਪੰਨਾ ੭੨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਸੈਂਚੀ ੪, ਪੁਸਤਕ ੧੯੫੨-੫੩)

ਭੁਪਾਲ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਬੀੜ ਵਿਚ ਰਾਗ ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਲੇਖ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਦੀਵਾਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦।
ਜੋ ਰਾਜ਼ੁਰ ਵਿਚ ਸੰਮਤ ੧੭੨੦ ਬਿ: ਦੀ ਲਿਖਤ
ਬੀੜ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੀਸਾਣੁ ਪੋਥੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ।

੧ਓ ਸਤਿ ਗੁਰੂ
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ

[ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਫ਼ਰ, ਪੰਨਾ ੭੨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਸੈਂਚੀ ੪, ਪੁਸਤਕ, ੧੯੫੨-੫੩

ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣਾ ਭੀ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸਮੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੂਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਪਰ ਲਿਖਤ ਪੱਤਰਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਜਗਨ ਨਾਥ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

੧ਓ ਸਤਿ
ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ[1]"
[ਸਰੂਪੀ ਗੁਰਮਤਿ, ਪੰਨਾ ੫੬

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:-

(ੳ) ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਸਤ।
[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੫੩

(ਅ) ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰੂ
[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੫੪
ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੩੧; ੧੩੩;
੧੩੫; ੧੩੯; ੧੪੦; ੧੫੩ ਤੇ ੧੯੯

(ੲ) ੧ਓ ਸਤਗੁਰੂ
ਸਤਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦ"
[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੫੪

(ਸ) ੧ਓ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਰਸਾਦ।
ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦ।
[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੫੪ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੬੫

---

1. ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਪਰਸਾਦਿ" ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਥਾਂ "ਪਰਸਾਦਿ" ਪਰ "ਪ੍ਰਸਾਦਿ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੯੬)
(ਘ)

(ਹ) ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ।

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੬੮; ੬੯; ੭੩; ੭੫ ਤੇ ੭੬ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੬੧; ੧੬੩; ੧੬੫; ੧੬੬, ੧੭੩; ੧੭੫ ਤੇ ੧੭੮

(ਕ) ੴ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀਉ।

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੮੦

(ਖ) ੴ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੮੧; ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੨੬੭; ੧੭੧; ੧੮੫, ੧੮੭ ਤੇ ੧੮੯
ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ਸੈਂਚੀ ੧, ਅੰਕ ੩, ਪੰਨਾ ੨੮

(ਗ) ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ
ਹੁਕਮਨਾਮੇ 147

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੬੧; ੬੯; ੭੬; ੮੩ ਤੇ ੮੭; ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੧੪੭; ੧੪੮; ੧੫੧; ੧੫੩; ੧੫੫; ~~੧੫੭~~; ੧੬੭; ੧੬੯; ੧੭੫; ੧੮੩; ੧੮੭ ਤੇ ੧੮੯
ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਸੈਂਚੀ ੧, ਅੰਕ ੩, ਪੰਨਾ ੨੯

(ਘ) ੧ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

[ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੭੭
ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਸੈਂਚੀ ੧, ਅੰਕ ੩, ਪੰਨਾ ੨੯

(ਙ) ੧ ਗੁਰੂ

[ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੮੩

(ਚ) ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੫੯; ੬੭ ਤੇ ੭੮ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੧੫੯

(ਛ) ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

[ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੨੫੯

(ਜ) ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੫੫; ੫੭; ੫੮; ੬੦; ੬੫; ੬੬; ੭੭; ਤੇ ੮੩; ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੧੩੧; ੧੩੩; ੧੩੫; ੧੩੯; ੧੪੦; ੧੪੩ ਤੇ ੧੬੧

(ਝ) ੴ

[ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਸੈਂਚੀ ੧, ਅੰਕ ੩, ਪੰਨਾ ੩੮

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(ਙ) ੧ੴ ਗੁਰੂ ਸਤ।

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੫੬ ਤੇ ੫੮; ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੧੫੮ ਆਦਿ
ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਸੈਂਚੀ ੧, ਅੰਕ ੩, ਪੰਨਾ ੨੨

(ਚ) ੧ੴ ਗੁਰੂ ਸਤ

ਸਤਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੫੩

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਕੇ "੧ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਜਾਂ ੧ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇਹ" ਦੀ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੭੧ [illegible];

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ- ਇਹ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਪੋਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਸੰਗ ਪੁਰੀਏ ਦਿੱਤਾ

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।

ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ
ਪੂਰੇ ਕੇ ਪਰਸਾਦਿ।"[1]

ਅਜਾਇਬ ਘਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪੰਨਾ ੫੩
ਸੰਤ ਬੋਧ, ਭਾਗ ੫, ਪੰਨਾ ੧੨੫ [illegible]
[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ [illegible] ਪੰਨਾ ੭੬੨,
[illegible] ਗੁਰਦਾਸ [illegible]
ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨੂੰ [illegible] ਵਿਚ ਰਤਾ ਕੁ ਬਦਲ ਕੇ ਇਹ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ—

---

[1] ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦੇ ਨਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬੇ ਮੋਹਨ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਟਿਕਾਣੇ ਸਾਤ ਤੋਂ ਜਿਹੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੇ
ਪਰਸਾਦਿ।

[ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਪੋਥੀ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੨੫ ਤੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ, [illegible]
੧੧ ਜੂਨ ੧੯੬੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

(੭੬)

੧ ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:-

ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੬

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

(੧) ੧ ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੩੭; ੨੨੪; ੨੪੨; ੨੪੩; ੩੩੩; ੩੪੦; ੩੪੫ ਤੇ ੮੫੫
ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ ਪੰਨਾ ੬

(੨) ੧ ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੮੧ ਤੇ ੫੪੪
ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ ਪੰਨਾ ੨

(੩) ੧ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ੫੨੫ ਵਾਰ (ਦੇਖੋ ਬਾਣੀ (ਬਿਉਰਾ)) ਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ੫੨੬ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ॥ (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰੀਚੈ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਜੀ, ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨਾ ੨੨)

(੪) ੧ ੴ

[ਗੋਸ਼ਟੀ ਰਮੇਣੀ ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ, ਪੰਨਾ ੧੩੫੩ ਤੇ
[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ), ਪੰਨਾ ੧੩੫੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

(੫) ੧ ੴ ਗੁਰੂ ਸਤਿ

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੧੪;
ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੬੩;

(੬) ੧ ੴ ਸਤਿ ਗੁਰੂ

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੫, ੧੬;
ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੬੭;

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਤੇ ਇਹ ਨੀਸਾਣ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ:-

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੧੮

(੭) ਸੰਮਤ ੧੭੨੬ ਦੇ ਲਿਖੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-
੧ ੴ ਸਤਨਾਮ ਕਰਤ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤ ਅਜੂਨ ਸਭ
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦ।

[ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ਸੈਂਚੀ ੫, ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਪੰਨਾ ੩੩

ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ "ਪ੍ਰਸਾਦਿ" ਪਦ ਨੂੰ "ਪਰਸਾਦਿ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਪੰਨਾ ੬) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰਾਂ ਵਿਚ "ਪਰਸਾਦਿ" ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੰਨਾ ੧੦ ਤੋਂ ੧੨) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਪੂਰਾ ਇਕ ਵਾਰ ਦਰਜ ਹੈ। ਬਾਣੀ (ਬਿਉਰਾ, ਪੰਨਾ ੨) ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਵਾਰ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੨੧)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(ਬ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰੂ

[ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ, ਪੰਨਾ ੨੬ ਅਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ, ਪੰਨਾ ੭੩

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ/ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible] ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ [illegible] ਆਪਣੇ ਦਸ [illegible] ਨਾਲ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ" ਦੀ ਥਾਂ "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭਉ" ਲਿਖਿਆ ਸੀ। (ਦੇਖੋ [illegible], ਪੰਨਾ ੫੬੦) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ [illegible] ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ [illegible] ੧ਓ ਗੁਰ ਸਤਿ [illegible] P.T.O.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ" ਪਦ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭਉ" ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

(ੳ) ਜਾਤਿ ਅਜਾਤਿ "ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਉ"
ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਾਉ ਨ ਭਰਮਾ॥ [ਸੋਰਠਿ, ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੫੯੭

(ਅ) ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ "ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ"
ਨਦਰਿ [illegible] [ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੯੧੬

(ੲ) ਅਮੋਘ ਦਰਸਨ "ਅਜੂਨੀ ਸੰਭਉ"
[ਮਾਰੂ, ਮ:੧, ੧੦੮੨

(ਸ) ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ॥
"ਆਜੂਨੀ ਸੰਭਉ" [ਸਾਰੰਗ, ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੧੨੦੨

(ਹ) ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਟਲ "ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਉ" ਪੁਰਖੋਤਮ ਅਪਾਰ ਪਰੇ॥
[ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ, ਪੰਨਾ ੧੪੦੪

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ "ਅਜੂਨੀ ਸੰਭੌ" ਪਦ ਦੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵੀ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ:-

(੧) ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ "ਅਜੂਨੀ ਸੰਭੌ" ਮਨ ਸਿਮਰਤ ਠੰਢਾ ਥੀਵਾਂ ਜੀਉ॥
[ਮਾਝ ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੯੯

(੨) "ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਵਿਅਉ" ਜਗਤੁ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਤਰਾਯਉ॥
[ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ੪, ਪੰਨਾ ੧੩੯੯

(੩) "ਅਜੋਨੀ ਸੰਭਵਿਅਉ" ਸੁਜਸੁ ਕਲ ਕਵੀਅਣਿ ਬਖਾਣਿਅਉ॥
[ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ੫, ਪੰਨਾ ੧੪੦੭

(P.T.O.)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ [illegible] ਗੁਰ ਪੁਰਬ [illegible]

ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ-

੧ੴ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ।

ਜਾਂ ੧ੴ [illegible] ਜੀ ਸਹਾਇ।

[illegible] ਪੱਤਰ
[illegible] ੨
ਨੰ: ੩੨

[illegible] ਦੇ [illegible] ਦੀ ਤੁਕ—

① ੧ੴ [illegible] ਹੈ ਸਤਿ
| ਸਿੱਖ ਪੰਥੀ, ਜਨਵਰੀ 1976

② ੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਹਾਇ।
| ਸਿੱਖ ਪੰਥੀ ਜਨਵਰੀ 1976

③ ੧ੴ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਤਿ।
[illegible] ਦੇ [illegible]
[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਡਾਕਟਰ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੦ ਬਿ: ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਜੀ ਜੀ - ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ੧੭੨੧ ਬਿ: ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗਿਆਰਤ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ੧੭੩੨ ਵਿਚ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਬਿ: ਹੈ। ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੋਣ ਤੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵੀ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਦੋਹਰਾ ਮਹਲਾ ੧੦ ਦਾ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰਮਤ ਹੋਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਂ ਇਹ ਨਾਵੇਂ ਤਰਤੀਬ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮਝੋ। ਇਸ ਬੀੜ ਦਾ ਅੰਤ ਅਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ (ਬਿਰਾਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨਾਰਥੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਚਾਰਨ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੀੜ ਭਾਈ ਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਮੇਹਤਾ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰਥਲਾ ਭਾਈ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਪੰਡਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦੇ ਪਾਸ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲੀ ਜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ ਇ:-

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਕੁਲ ਪਤਰੇ ੬੦੨ + ੧੪
ਅੰਤ ਪਤਰੇ ਦੇ ਨੰਬਰ (ਅੱਖਰ)ਪਖੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।
ਤਤਕਰਾ ਪਤਰੇ ੧੩ ਹੈ
ਸੰਮਤ ੧੭੪੭ ਵਰਤਕ ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਸਤਖਤ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਲਾ ੧੦ ਜਾਪੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ
ਦਰਬਾਰ।"

(ਅਨੁ: ਗਾਲਿਬਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੀਨਾ
ਪੰਨਾ ੭੫ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ
ਸੰਜੀ ਸੈਸ਼ੀ, ਪੁਰਾਤਨ, ੧੯੫੨-੫੩

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਨੇ ਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:—

"੫੯੮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧। ਤਿਤ ਦਰ.....
੬੦੦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧। ਦਾਤਿ ਆਰਤ ...... ਰਤਨਮਾਲਾ।
੬੦੨ ਜੀਵਨ ਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣ
ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਪਤਰੇ ਪਰ) ਲਿਖਤੀ ਜੀ ਬਿਧਿ ਪਰ ਸਮਾਪਤ। ਅਨੁਕ੍ਰਮ ਪਤਰੇ ਪਰ (ਨੰਬਰਵਾਰ) ਅੰਤ ੬੦੩ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।"

(ਅਨੁ: ਗਾਲਿਬਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪੰਨਾ ੭੫
ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ, ਸੰਜੀ ਸੈਸ਼ੀ, ਪੁਰਾਤਨ
੧੯੫੨-੫੩।

---

੧. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਿਤ ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨਾ ੩੦੦.
੨. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਿਤ ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨਾ ੩੪੦.
੩. ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—
"ਪੰਜੇ ਪਤਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਣੀ ਉਤਨੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨਾਰਥੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ" (ਸਿਆਣੀ, ਦਸੰਬਰ ੧੯੬੨
ਸਾਫ਼ੇ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਪਦਵੀ ਤੇ ਵੀ ਅਨਾਰਥੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਵੇਗੀ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਉਕਤ ਤੌਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਦੂਸਰੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਭਾਈ ਪੀੜ੍ਹੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ)
ਕੁਲ ਪਤਰੇ ੬੪੭.

ਸੰਮਤ ਦੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—
ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਕਾਰਤਿਕ ਮਿਤੀ ਸੋਧੀ ਦਿਨੇ ੧੨
ਕਾਰਤਿਕ ਲਿਖ ਪਹੁੰਚੇ। ਨੀਸਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸਖਤ।
ਮਹਲਾ ੧.
ਜਪੁ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਓ ਦੇ ਦਸਤ ਦਾ ਦਸਤ, ਦਾ
ਦਸਤ ਦਸਤ ਦਾ ਦਸਤ।
ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਤਨਮਾਲਾ ਤੋਂ ਬਾਦ।
ਪਤਰਾ ੬੪੭ (ਅ) ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ
ਰਾਗਮਾਲਾ।"

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪੜਾਅ, ਪੰਨਾ ੨੨
ਤੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
੧੯੫੨-੫੩

ਡਾਕਟਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਕਤ ਤੌਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ—
"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੁਲ ਪਤਰੇ ੭੩੬
ਸਾਈਜ਼ $13\frac{1}{4} \times 12\frac{1}{2}$, ਲਿਖਤ $10 \times 8\frac{1}{2}$ ਅੰਦਰ ਸਫ਼ੇ ਪਾਏ
ਸੰਮਤ ੧੮੦੬ ਮਿਤੀ ਕਤਕ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ ਦੀਵਾਨ ਕਿਰਪਾ ਜੀ ਲਿਖਿਆ।
ਨੀਸਾਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਮਹਲਾ ੧॥ (੧੧੦)
ਜਪੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀਉ ਦਿਆਂ ਦਸਖਤਾਂ ਦਾ ਦਸਤਖ਼ਤ, ਉਸਦਾ
ਨਕਲ ਦਸਤ ਦਾ ਦਸਤ ਦਸਤ ਦਾ ਦਸਤ। ਤਤਕਰਾ ੪੦ ਪਤਰੇ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਤਰੇ ਅੰਕ ੧ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
੭੩੦ (ਅ) ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ੫੩॥ ਮ:੧੦॥ ਦੋਹਰਾ ੪.....
੭੩੨ (ੳ) ਸਲੋਕ ਮ: ੧॥ ਜਿਤ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ, ~~[illegible]~~
(ਅ) ਪਉੜੀ ਮਹਤਸ
(ਅ) ਰਤਨਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੧
੭੩੫ (ੲ) ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਲੀ ਮਹਲਾ ੧
ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ
ਰਾਗਮਾਲਾ (੭੩੬, ਪਤਰੇ ਪਰ ਸਮਾਪਤ)
.....
੧ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਸਿਆਹੀ ਕੀ ਬਿਧਿ।

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਪੜਾਅ ਪੰਨਾ ੫੪-੫੫
ਖੋਜ ਪੱਤਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਸੰਨ ੧੯੫੨-੫੩.

ਨੋਟ:— ਪਰ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੧੫ ਬਿ: (੧੮੦੬) ਵਾਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਤੇ ਇਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋਣੇ ਸਨ?
ਤੇ ਸਗੋਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮਲੇਵਾਂ ਦੇ ਇਹ ਦਸਤਖਤ ਹਨ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਹਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਖਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲਿਆਂ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਮਹਲਾ ੯ ਦੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਉਲਝਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਤੋਂ ਦੁਰੇਡੇ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀਆਂ ਕਈ ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਪਾਰਕ ਸਹਿਗਲ (?) ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ੧੯੫੨-੫੩ ਵੀ: ਦੇ ਸਫਾ ੧੬ ਉੱਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਢਾਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ... ਦੀ ਸੰਮਤ ੧੭੨੫ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਬੀੜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ।"[1]

[ਨਵੇਂ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੰਨਾ ੩੪-੩੫

ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਗੁਆਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਏ ... ਦੀ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਅਸਲ ਬੀੜ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ... ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਬਿ: ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ... ਬੀੜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ... ਕੋਲ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇ ... ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕੀਤੀ।

ਇਹ ਬੀੜ ਮਨੋਹਰ ਜੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਰਲਭ ...

---

[1] ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ—

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯—
ਚਿਤ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਾ ਆਸਰਾ — ਹੈ,
... ੫੦੧ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰੇ ਪਰ ਖਤਮ ਹੈ।
ਰਾਗਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ ੧ ਅਗਲੇ ਪੱਤਰੇ ਪਰ ਹੈ (ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਅੰਕ ੫੦੨ ਹੈ) ਏਹ ਤਰੀਕਤ ... ਰਾਗ ... ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ੫੦੩ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰੇ ਪਰ "ਰਾਗਮਾਲਾ" ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਲਿਪੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪੱਤਰੇ ... ਮਹਲਾ ੯ ... ਹੈ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ... ਪੰਨਾ ੧੫
ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ... ੧੯੫੨-੫੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪਰ ਉਸ ਆਸਵਾਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ [illegible] ਦਰਸ਼ਨ ਆਖਦੇ ਹਨ।
ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਦਸਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹੋ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੈ ਅਤੇ
ਇਹੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਬੀੜ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧
ਤਕ ਰਹੀ।"

(ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੨੧)

ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

"ਰਾਗ ਸਾਰੂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਤਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦਿਵਾਲੀ ਦੇ ਤੱਕੀ .... ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਕੇ ਰਾਗ ਤਤਕਰਾ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ।"

(ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੨੮)

ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ—

"ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵੇਖੇ ਤਰਤੀਬ ਸਿਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤਤਕਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਹਨ—
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ਨਵਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ।
ਜੈਸਰ ਮਹਲਾ ਨਾਲ ਜੋੜੀ।
~~ਰਾਗਮਾਲਾ~~ ਰਾਗਮਾਲਾ ਰਤਨਮਾਲਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਸਤੂਰ ਮੁਤਾਬਕ ਤੋਲਣੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਬਾਤ ਲਿਖੀ ਹੈ।
ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ।
ਰਾਗਮਾਲਾ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ।"

(ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੨੨)

ਸ਼ਾਇਦ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ੧੭੩੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਤੋਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚ ਨੌਵੀਂ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬੀੜ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਜੋ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਤੋਰ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਪੈਂਦੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:— ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ ਸੀ?

ਉੱਤਰ:— ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਗਏ,

ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਮਦਮੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੩੫ ਵਿਚ ਜੋ ਅਨੇਕੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਤ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਦਰੀਨ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੧੭੩੫ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਨ ਪਰ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਪਰਗਟ ਮੌਜੂਦ ਦਸਤੂਰ ਹੋਈ ਹੈ।"

(ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ ਪੰਨਾ ੨੮)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੭੪੮ ਬਿ: ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਬੀੜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ (ਤੇ ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ ਪੰਨਾ ੩੦) ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੱਤ ਬਾਬਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਤਖਤ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। (ਪਾਠਕ: ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੰਨਾ ੪੬)

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੌਵੀਂ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਵੇਲੇ ਦੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰ ਬਾਣੀਆਂ ਅਨੇਕੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਮੰ[redacted] ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ, ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੀੜ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਹੋ, ਤਾਂ ਆਪ ਬੀੜ ਲਿਖ ਲਓ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਮੇਤ ਬੀੜ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਬੀੜ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਅਖਵਾਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸੇ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ। (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ)

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੬੬, ਨੰ: ੪੨

ਵਿਚਾਰ:— ਭਾਈ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ

---

੧. ਕਵੀਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 'ਚੂੜਾਮਣਿ' ਦੇ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੰਗ ਭੇਜਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਕਲਪਿਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

ਧੀਰਮਲ ਤੋਂ ਪੋਥੀ ਜਾ ਗੁਰੂ ਮੰਗੀ, ਕਿਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਹ ਤਰਸਾਏ ਦੱਸਾਂ।
ਪਾਣੀ ਬੀੜ ਸਾਰੀ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਲੈ, ਗੁਰੂ ਕਰਨ ਜੀ ਮੰਗਾਏ ਦੱਸਾਂ।
ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਬੀੜ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ, ਪਤ ਮੰਗਣ ਘਰ ਜਾਵੇ ਦੱਸਾਂ।
ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ ਸਦੋਂ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ, ਪੋਥੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿਵੇਂ ਜਾਏ ਦੱਸਾਂ।

[ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਰਣਯ ਪੰਨਾ ੧੨੪

੨. ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਦਾ ਬੀੜ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਦਾ ਕਥਨ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

ਜਬ ਗੁਰਆਪਨ ਜਾ ਤੋ ਫਿਰ ਲੀਆ।
ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਨਹਿ ਇਨ ਦੀਆ।

ਜੌਂ ਪੰਥ ਜੌਂ ਲੌਂ ਚਲਾਏ।
ਤੌਂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੌਂ ਲੌਂ ਪਰਚਾਏ।

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਛਾਪਾ ਪੰਜਵਾਂ ਪੰਨਾ ੨੩੨

ਇਹ ਗੱਲ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣਿ ਤੇ ਨਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਨ ਇਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। (ਦੇਖੋ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ੨੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੩੮)

੩. ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ੧੭੩੨ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਬੀੜ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਚਾੜ੍ਹੀ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

"੧੭੩੫ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ...... ਧੀਰਮਲ ਪਾਸੋਂ ਦੇਣਾ ਇਨਕਾਰ ਕਿਤਾ ਤੇ ਦੂਜੀ ਬੀੜ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਚਾੜ੍ਹੀ।"

[ਰਾਗਮਾਲਾ ਮੰਡਨ, ਪੰਨਾ ੩੦

ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ੧੭੨੦ ਤੇ ੧੭੨੫ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਨੂੰ ਸੀ ਤਰਿਆਗੀ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible] ਤੀਜੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ "ਮਾਨਿਆ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਦੀ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ" ਵਾਲੇ ਤੁਕੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ।[1] ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤੀ ਸੌਂਪਣਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।[2] ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਾਨਣ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤਿਆਗ ਕੀਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਤਰਿਆਗੀ ਹੋਣਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।[3] ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਾਡੇ ਪਰਚੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।[4]

ਜੇ "ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸਬੂਤ ਦੇ "ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ" ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

> ਅੱਠੀ ਜਿਸ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ, ਦਿਤੀ ਗੁਰ ਦਸਮੇਸ਼।
> ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪਰਵੇਸ਼।
> ... ...
> ਜੀਤ ਦਸਵੀਂ ਪਾਵੇ ਜਿਸ, ਸੌਂਪ ਨ ਗੁਰੂ ਪੰਥ।
> ਪਾਈ ਪਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਰੀ ਰਹਵੇ ਪੰਥ।
>
> [ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਪੰਨਾ ੨੬੮

ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਨਾ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਕੌਣ ਕਿ ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

---

[1] ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ? ਪੰਨਾ ੬੬.

[2] ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਛਾਪ ਪੰਜਵੀਂ, ਪੰਨਾ ੨੦੪.

[3] ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ, ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰਨਾ ੫

[4] ਸਰਦਾਰ ਪਦਮ੍ਰਾਹ ਸਾਹਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ "ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਬਾਰੇ ਸਾਡੇ ਪਰਚੇ ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਤਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ!—

> "ਗੋਲਡਨ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ —— ਸੰਮਤ ੧੯੨੪ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ੧੯੩੭ ਵਿਚ ਛਪੀ ਹੈ। ਮਹਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਲੀਮ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲ ਦੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।"
>
> [ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੩੧੭ (ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਗੁਰਬਚਨ ਪਰਵਰ ਆਪੇ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਕੌਣ ਕਿਵੇਂ ਗਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮ-ਖਿਆਲ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਦਸਵੀਂ ਜੋਤ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਲਾਭ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੫੫੨)

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ [illegible] ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਿਵੇਂ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ, ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਅਸਲ ਬੀੜ ਇਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਦੇਣ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਬੀੜ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਿਤੀ ਸੀ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰ. ਪੰਨਾ ੬੬੮

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭੀ ਦੋ ਹਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿ—

ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੀੜ ਛਪਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ [illegible] ਦਾ ਸਰੂਪ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਤ- ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਰਚਾਰਕ [illegible] ਅਕਤੂਬਰ ੭੮ ਪੰਨਾ

ਇਸੇ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ, ਜੋ [illegible] ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ [illegible] ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਕੱਲ ਬਾਣੀ (ਅਸਲੀ), ਜੋ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਪਰਵਿਤ੍ਰ ਹੈ।—

(੧) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ੧੦ ਸਵੈਯੇ, (੨) ਚੌਪਈ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਆਗ ਦਸ ੧੦ ਸਵੈਯੇ। ਤੇਤੀਸ ਸਵੈਯੇ। [illegible] ਸ਼ਬਦ, ਸੂਰ ਮੁਲਤਾਨੀ [illegible] ਰਚਿਤ ਆਦਿ [illegible] ਰਚਿਤ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਹ ਬਾਣੀ ਤੋਂ [illegible] ਵਿਚ ਛਪੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਤੀਸਰ [illegible] ਬਾਣੀ ਦੇ ਇਕੋ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸਭ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ [illegible] ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਰਚਾਰਕ [illegible] ਅਕਤੂਬਰ ੭੮ ਪੰਨਾ

ਉਪਰ [illegible] ਤੋਂ ਉਹ ਦੀ [illegible] ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ— "ਇਹ ਗੱਲ [illegible] ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਗੁਰਿਆਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।"

[ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਰਥ ਪੰਨਾ ੬੨

[illegible] ਤਾਂ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੰਗਾ [illegible] ਦੇ [illegible] ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਇਹ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ—

੫. ਸਾਰੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀ [illegible] ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਨੇ ਕੋਈ ਬਾਣੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [illegible] ਨੂੰ ਨੌਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਰੂਪ [illegible] ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

[illegible] ਇਸ ਬੱਸ ਦੇ ਇਹ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:— "ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ [illegible] ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ [illegible] ਇਸ ਦਾ [illegible] ਹੈ। ਇਹ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible] ਹੋਇਆ ਹੈ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਰਚਾਰਕ [illegible] ਅਕਤੂਬਰ ੭੮ ਪੰਨਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਭਗਉਤੀ ਤਤੂ ਚੰਡ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।"[1]

[ਭਗਤਾ ਸਾਹਿਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਫਰਵਰੀ ੧੯੬੭

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਤੂ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿੱਖਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਈਮਾਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤਾਂ ਨਾਲ ਜਦ ਤਕ ਕੀਤਾ ਇਸ ਬਾਬਤ ਆਖਰ ਕਿਹਾ

"ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਤਤੂ ਚੰਡ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਬਾਬਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।"[2]

[ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜਿਲਦ ੩੧, ਨੰ: ੧੪੦

ਤਤੂ ਚੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਉਹੀ ਤਤੂ ਚੰਡ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਈਮਾਨ ਰੱਖੇ ਹੈ,[3] ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਜਾਣੋਂ ਉਹਦੇ ਨਹੀਂ ਜੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਾਲੇ ਬਾਣੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ:-

	(ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)
(੧) ਓਅੰ ਤਤੂ	(ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ੫:੧੦)
(੨) ਸਮਸਤ ਤਤੂ	(ਤ੍ਵ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸ੍ਵਯੇ)
(੩) ਅਕਾਲ ਤਤੂ	(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਜੀ)
(੪) ਪੰਚ ਕਾਰ ਤਤੂ	(ਸੁਖਮਨੀ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)
(੫) ਸਤਿ ਕਿਸ ਤਤੂ	
(੬) ਸੰਗਤ ਕਿਸ ਤਤੂ	(ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਤਿਹਾਸ)
(੭) ਨਿਰ ਕਾਲ ਤਤੂ	
(੮) ਸਿਮਰਨ ਤਤੂ	(ਤਤੂ ਕਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)
(੯) ਕਾਲਰ ਕਿਸ ਤਤੂ	(ਇਤਿਹਾਸ ਗ੍ਰੰਥ)
(੧੦) ਸਤਨਾਮ ਤਤੂ	(ਮਹਾਤਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਵਚਨ)
(੧੧) ਦੇਸ ਤਤੂ	(ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)
(੧੨) ਸੰਤ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਤੂ	(ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)
(੧੩) ਸਾਡੀ ਦਾ ਜਾਮਾ ਤਤੂ	(ਤਤੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਤਤਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)
(੧੪) ਜਾਮ ਸੰਤ ਨਿਤ ਤਤੂ	

---

[1] ਇਹ ਸੰਤ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ "ਆਰਸ਼ੀ" ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਤ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ "ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ" ਜੀ ਤਤੂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਜਾਣਕੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਸਮਾਚਾਰ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਤਤ ਮਸਾਲਾ ਜੀ ਜੋਗਾ ਹੈ ਜੋ ਲੇਖਕ ਲਿਖਤ ਹੈ। ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਤਤੂ ਸੰਤ ਦਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਨਿਤ ਤਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਖਮਨੀ ਗ੍ਰੰਥ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੫। ਲੇਖਕ ਪ੍ਰਸਤਤ ਆਪ ਆਪਣੀ ਮੌਜੂਦਾ ਦਾ ਇਸਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

[2] ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:— "ਇਹ ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਡਾਂ ਸਮਝ, ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਸਲਾਮ ਹੈ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਜੇਤੂ ਆਉਂਦੇ। ਇਹ ਸਮਾਚਾਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜੀ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।" [ਸੱਚਾ ਤਤੂ, ਪੰਨਾ ੮੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜੋ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੇ ਹਮਖਿਆਲਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਗਰਜ਼ ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਮਰ [illegible] ਮਿਲਦਿਆਂ ਪੀੜ੍ਹ ਤੋਂ ਉਲਟਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਜੋੜ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਸਮੇਂ ਉਲਝਣਾਂ ਜੋ ਦੁਹਰਾਈਆਂ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸੱਚ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ?

ਉੱਤਰ:- ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦੇ ਅਰਥ ਇਕਠੇ ਦਲੀਲ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।......

(੧) ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਾਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ? ਜੇ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ? ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਾਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ, "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਭਾਵ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ (ਜੋ ਇਕਠੀ ਸਨ, ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਹੀਆਂ) ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪਵਾਨ ਹਨ, ਓਹ ਜਿਵੇਂ ਕਾਂ ਹੀ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।......

(੨) ਜੇ ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹ ਕਰੇ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਿਆਣੀ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਮਿਲੀ ਪਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਭਾਈ ਪੀੜ੍ਹੇ ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜਾਂ ਭਾਈ ਪੀੜ੍ਹੇ ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ, ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ।

ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਆਖਿਆਂ ਵਿਚ ਉੱਚ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ "ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ" ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਠੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਠੀਕ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਉਪਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ "ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਦੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਹੀਂ ਦੱਸੀ; ਪਰੰਤੂ ਸਿਆਣੀ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਾ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਿਹਾ ਹੋਏ ਹਨ।"

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ: ੯੨)

ਵਿਚਾਰ:- ਇਸ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ "ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ "ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ" ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ। "ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ:-

"ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਕੌਣ ਸਨ? ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਪਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸੋਢੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ।"

(ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੫੭-੬੦)

ਛੇਵੇਂ ਜੀ ਦਸਮ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸੰਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਚਕਰਵਰਤੀ" ਨੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਜੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਪਰ ਅੱਜ ਤੀਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਖਰ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਕਿੱਥੇ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਲ ਕਿ ਅੱਜੀ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਦਸਮ ਨੂੰ, ਆਦਿ ਬੀੜ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਨੂੰ? ਤਲਵੰਡੀ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ। ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੁਤੰਤਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਤਾਂਤਾ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਜਾਪੁ, ਚੌਪਈ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਸਵੈਯੇ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ, ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਾ ਦਰਜ) ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਹੈ, ਆਮ ਨਹੀਂ।"

[ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਗ ੧,
ਪੰਨਾ ੨੯੭-੯੮]

"ਆਸ਼ਿਕ" ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ "ਘਾਟੀ ਵਿਚੋਂ" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਸ ਬੀੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕੇ। "ਘਾਟੀ ਵਿਚੋਂ" ਵਿਚ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਹ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ "ਆਸ਼ਿਕ" ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਹ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਆਦਿ। "ਆਸ਼ਿਕ" ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਛ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬੀੜ ਮੌਜੂਦ ਸੀ? ਜੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸੀ? "ਆਸ਼ਿਕ" ਜੀ ਨੇ "ਗੁਰੂ ਪਦ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਦੇ ਤੀਜੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:-

"ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਸੰਬੰਧੀ ਆਖੀਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਬੀੜ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਆਮ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਸਨ (੧) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ, (੨) ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ, ਅਤੇ (੩) ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ। ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਸੋਢੀਆਂ ਪਾਸ, ਦੂਜੀ ਮਾਂਗਟ ਵਿਚੋਂ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਕੋਲ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਮਾਲਵੇ) ਸੀ। ਆਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਦ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਕਿਹੜੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ?"

[ਗੁਰੂ ਪਦ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੩,
ਪੰਨਾ ੭੬]

"ਆਸ਼ਿਕ" ਜੀ ਦੀ ਪੁੱਛ ਉਹਨੀਂ ਜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਉੱਤਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ, ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ? ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਜੋ "ਆਸ਼ਿਕ" ਜੀ ਨੇ "ਘਾਟੀ ਵਿਚੋਂ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਘਾਟੀ ਵਿਚੋਂ" ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਸੋਢੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ:-

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਜਿਹੜੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾ ਕਰਦੇਣਾ ਔਖਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਾਂ ਵੇਖੀ ਇੰਨ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਬੀੜ ਦਮਦਮੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਦਸੀ ਆਦਮੀ ਅਪਣੇ ਦਿਲ ਆਖਦੇ, ਕਿ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਾਂਗੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ ਹੈ।"

ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੩੬

"ਮਾਲਿਕ" ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉੱਤਰ ਤੇ ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ— ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੩, ਪੰਨਾ ੮੨

ਸ. ੬੬
ਏ/ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ, ਜੋ "ਮਾਲਿਕ" ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਏ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਸਤਿਗੁਰ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਲੈਣ ਕਿ "ਮਾਲਿਕ" ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ? ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਦਲੀਲਾਂ ਹਨ? ਅਖੀਰ ਤੇ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਆਸਮਰਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵੀ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਜਾਂ ਔਖਾ ਹੀ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਖਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਸਨ? ਤੇ ਕੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਉਤਾਰੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ? ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਉਹ ਸਥਾਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਉਹ ਬੀੜਾਂ ਕਰਦ ਨਹੀਂ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ, ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ ਬੀੜ, ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਮਦਮੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ? ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਹ ਖਾਰੀ ਬੀੜਾਂ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਜੀ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤੇ ਪ੍ਰਚੂਰ ਸੰਪ੍ਰ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀੜ, ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਤੇ "ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ" ਜੀ ਦੇ ਪਾਸਾਂ ਇਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, "ਦਮਦਮੀ" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ "ਮਾਲਿਕ" ਜੀ ਤੇ "ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ" ਜੀ ਦੇ ਪਾਸਾਂ ਇਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਤਾਂ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਖਣ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੀੜ ਤੋਂ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸੇ ਦੀ ਹੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੀ ਕਥਾ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਿਆ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਧਰ ਨਹੀਂ ਗਈ ਜਾ ਬੀੜ ਦਾ ਹੋਈ ਉੱਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਹੀ ਸਕਦਾ। ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤਰ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਹੀ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੇ ਹਰ ਉਤਾਰੇ ਨੂੰ "ਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਖਾਰੀ" ਦੇ ਨਾਮ ਅਨੁਸਾਰ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੇ ਹਰ ਉਤਾਰੇ ਨੂੰ "ਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਖਾਰੀ" ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਸ "ਖਾਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਸ "ਖਾਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਾਅਦ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਾਅਦ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ "ਦਮਦਮੀ" ਬੀੜ ਦੀ ਉਤਾਰੇ ਹੀ ਹਨ। ਉਂਜ ਇਸ ਦਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ "ਦਮਦਮੀ" ਬੀੜ ਦੀ ਉਤਾਰੇ ਹੀ ਹਨ, "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦਾ ਦਸੂਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਤਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦਾ ਦਸੂਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰਤਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦਾ ਬਾਅਦ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ "ਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਖਾਰੀਆਂ ਬਾਅਦ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ "ਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ", ਖਾਰੀਆਂ ਬਾਅਦ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ "ਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ", ਤਾਂ ਫਿਰ "ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਸ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ "ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਕਿਸ

[illegible]

ਹਕਦਾਰ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪੇਗੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਅਧਿਕਾਰ ਸਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਹੁਦਾ ਦਾਦਾ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਤੇਰੇ ਅਤੇ ਜਾਨ, ਪਰ ਉਹ ਗੱਦੀ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਜਿਸ ਦੀ ਵੀ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਖਵਾ ਲਿਆ ਹਕਦਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਖਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਦੇ ਨੇੜ ਇਹ ਅਨੁਸਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਬੀੜ" ਤੇ "ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ" ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ "ਆਦਿ ਗੁਰੂ" ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਸਵੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਦੀ ਵਰਤਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੀਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹੇ? ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

<u>ਪ੍ਰਸ਼ਨ</u>:- ਜੇ ਆਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਹੋ ਸਬਦ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਮੰਨੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

<u>ਉੱਤਰ</u>:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੈ ਗੁਰੂ ਹਨ। <u>ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਹਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਹਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸੰਕਲਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।</u> ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਹਰ ਉਤਾਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।"

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ: ੪੨)

<u>ਵਿਚਾਰ</u>:- ਇਸ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖੀ ਖਿਆਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੇ ਕੇਵਲ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸਬੂਤ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ "ਖਾਰੀ ਬੀੜ" ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ [illegible] ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿਵੇਂ, ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਕਿ

"ਇਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਕਹੀ ਕਿਤੇ।"

(ਗੁਰੂ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੬੨)

ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਤੇਵਿਆਂ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਪਰ ਜਦ ਤਕ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਮੰਨਤਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਚ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

[illegible]

ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਿੱਥੇ ਕੀ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਵੇਗੀ; ਕਦੇ ਉਹ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਤੇ ਕਦੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੀੜ ਵਿਚ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਇਹ ਆਖਣਾ ਕਿ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਛਾਪੀ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਖੁਲਾਸਾ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਤਸਦੀਕਸ਼ੁਦਾ ਉਤਾਰਾ ਵੀ ਇਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਹ ਸਾਖੀਆਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਬੀੜਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਤਸਦੀਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ [illegible] ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸਾਂਝੀ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੇ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਤਸਦੀਕ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ? ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੀ ਉਹ ਹਾਲਤ ਜਿਸਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ … ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਕਿੰਝ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

*ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਬੀੜ, ਸ੍ਰੀ ਪਾਵਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ।

ਉੱਤਰ:- ਉਹ ਕਿਵੇਂ? ਅਸਾਂ ਤੀ ਇਹ ਲਿਖਤ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਏਹੋ ਕੀਤਾ [illegible] ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਪੁੱਤਰ ਹੋਣਾ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।"

(ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ੬:੪੨)

ਵਿਚਾਰ:- ਮੈਂ ਇਹ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ-ਪੁੱਤ ਹੋਣਾ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਾਖੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋਣ ਸਬੰਧ ਗੁਰੂ ਮੰਨੀਏ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ-ਪੁੱਤ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਆਵੱਸ਼ਕਤਾ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਬਸ, ਜੇ ਭਾਈ ਜੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਰਸ-ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਾਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਅਰਥਾਤ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਬੀੜ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਉਕਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਗੱਲ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਗੁਰੂ-ਪੁੱਤ ਗੁਰਗੱਦੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਰੁੱਸੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਆਪ ਦੀ … ਕਰੋ। ਸੀ ਗੁਰੂ … ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ … ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ … ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ … ਨੂੰ ਗੁਰੂ … ਕੀਤਾ …

ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ — ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਹੋਈ ਅਸਲ ਪੋਥੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤਿ ਇਉਂ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ—

" ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦, ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ
(ਗੁਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ) ਸਮਾਏ ਕੀਰਤਪੁਰ।"

[ਜਾਗਮਾਣ (?) ਪੋਥੀ ਪੰਨਾ ੮

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਪੋਥੀ (ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤਿ ਦੇਣਾ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਜ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ ੧੩ ਫੁਟਨੋਟ (?))

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਹਥ ਲਿਖਤ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਆਖਿਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤਿ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਟਕੇ ਦੀ ਮਿਤਿ ਦੇ ਦੇ ਪਾਸੀ ਇਕ ਟਿਪਣੀ, "ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਮਾਏ" ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਪਰ ਕਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਰਤਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਹਿੰਦੇ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੋਥੀ ਪੰਨਾ ੧੫੬

ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦਰਜ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੋਥੀਆਂ ਪੰਨਾ ੨੦੪)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ "ਨੌਵਾਂ ਗੁਰੂ" ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ: ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਵਿਚ—

ਰਾਮਰਾਇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਗੁਰ ਸਾਚਾ।
ਰਾਮਰਾਇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਗੁਰ ਸਾਚੇ।"

[ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੨, ਅੰਸੂ ੩

(ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਰੋਤਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਰਾਇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਸੀ। (ਗੁਰਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੰਨਾ ੧੧੬))

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਆਂ ਦੀ ਹਥ - ਲਿਖਤ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤਿ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਦੀ ਇਕ ਹਥ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਮਿਤ ਦਰਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰ—

" ਸੰਮਤ ੧੭੪੪ ਭਾਦਉ ਸੁਦੀ ੮ ਆਦਿਤ ਵਾਰ ਪਹਰ ਪਛਲਿਆਂ ਦਿਨ ਰਹੇ ਤੇਵੀਹ ਮਹਲਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਸਮਾਏ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਜੀਆਂ ਸਮਾਏ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੧੭੨

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਗੁਰ ਜੀ · ਸ੍ਰੀ · ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲ ਦੇ [illegible] ਵਿਚ ਪਈ ਇਕ
ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਿਖਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ [illegible]
ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ—

"ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਕਾਰਤਕ ਸੁਦੀ ੫ [illegible]
ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਸਵੇਂ ਅਮਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਸਮਾਏ ਗੁਰੂਦੁਆਰ ਦੇਸ।"

(ਪੰਥਕ ਖੋਜ, ਪੰਨਾ ੩੩੩)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ [illegible] ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਮਿਤਿ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ "[illegible] ਸਿੰਘ" [illegible] (ਦੇਖੋ ਪੰਥਕ ਖੋਜ, ਪੰਨਾ ੩੩੦) ਅਤੇ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦੀ [illegible] (ਦੇਖੋ ਪੰਥਕ ਖੋਜ ਪੰਨਾ ੩੩੦)

ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, [illegible] ਜੀ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦਿਆਂ [illegible]
ਪ੍ਰਤਾਪ ਜੀ।"

(ਪੰਥਕ ਖੋਜ ਪੰਨਾ ੧੫੬)

ਜਾਂ ਤਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸਾਬਤ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ "ਨਵੇਂ ਗੁਰੂ" [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੌਜੂਦ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਹੀ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਸਤਾਰ [illegible] ਦੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਦੀ ਗੁਰੂ [illegible]।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋ ਸਾਖੀਆਂ ਪੰਥਕ ਖੋਜ ਵਿਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪੰਥਕ ਨੂੰ ਜੀ — ਜੋ ਨਾ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਥ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦਾ ਕੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ:- ਗਿਆਨੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਜੀ! ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਇਸੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਹੋ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ [illegible] ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕਿ ਇਹ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪੰਥ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਗਲਤ ਹੈ। [illegible] ਕਿ ਉੱਤਰ ਨੂੰ [illegible] ਦੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਉੱਤਰ ਤੇ [illegible] ਹੈ?"

ਵਿਚਾਰ:- ਮੈਂ ਇਹ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਖੋਜ ਰਹੇ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ [illegible] ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਤਾਰ ਪੁਰੀ ਪੰਥ ਨਾਲ [illegible] ਜੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ [illegible] ਦੇ ਨਾਲ [illegible] ਜੀ ਕਿ ਉਸ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਅਤੇ ਇਸ [illegible] ਜੀ। [illegible] ਦਸਤਾਰ ਪੁਰੀ ਪੰਥ [illegible] ਜੀ ਜੀ। [illegible] ਦਸਤਾਰ ਪੁਰੀ ਪੰਥ ਨਾਲ [illegible] ਹੈ। ਸਭੀ [illegible] ਜਾਂ, ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਪੁਰੀ ਪੰਥ [illegible] ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭੀ [illegible] ਦਸਤਾਰ ਪੁਰੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਦਸਵੀਂ [illegible] ਜਾਂਦਾ। [illegible] ਤੇ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ [illegible] ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ [illegible] ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ [illegible]

ਉਤਰਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਅੰਤਰੀਵਤ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਦਸਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਉਤਾਰੇ ਸਨ. ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦਾ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਪਹਿਲੀ ਸਾਰੀ ਪਾਠੀ ਇਕ ਇਸੇ ਉਤਾਰੇ ਦਸਮੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਇਹ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਦੇ ਅਸਲ ਬੀੜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਪਦਮ" ਆਦਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਅਸਲ ਬੀੜ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਦਾ ਕਵਿਤਾਂ-ਘਟਾਂ ਨਾਲ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਬੀੜ ਦਸਮੀ ਬੀੜ ਹੰਗਾਮੇ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਤਾਰੇ ਹੀ ਉਤਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅਨੇਕ ਘਟਾਈਆਂ ਤੇ ਵਧੀਆਂ ਘਟੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਦੀ ਦਸਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਨ ਬਾਬਤ ਵੀ ਠੀਕ ਮੁਕਲਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੈ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ—

> " ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪ ਗਈਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦਸਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ।..... ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਛਪੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਮੰਗਲ ਵੀ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਆਦਿ ਬੀੜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਸਵੀਂ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਨਾ ਸਕਦੇ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹਨ।"
>
> [ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਪੰਨਾ ੫੨-੫੩

ਅਰਥਾਤ:—

> ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ੁਧ ਬੀੜ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਸੋਧਕ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।"
>
> [ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਪੰਨਾ ੫੫

ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

> " ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਜਿਲਦ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੱਥੋਂ ਅਫ਼ਗਾਨਾਂ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।"
>
> [ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੩੨੭

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

> " ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਸੰਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਸੌ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਆਚ ਗਈ ਇਹ ਜਿਲਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।"
>
> [ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੩੦੭

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ—

ੴ "ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼" ਦੇ ਪੰ. ੫੮ ਤੇ ਇਹ ਲੇਖ ਬ: ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਲਿਖਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—

> " ਪਹਿਲੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ।"
>
> [ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, ਪੰਨਾ ੫੮

[illegible]

"ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਾਠਕ ਪੀੜ੍ਹ [illegible]
[illegible] ਜੀ (੧੮੫੭) ਦੇ ਮੌਕਾ [illegible] ਪਾਠ [illegible]
[illegible] ਹੋਈ।"

[ਸੰਤ ਤਪਤ ਕਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੩੫

ਫਿਰ ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਭੂਮਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]"

[ਸੀਹਾਨ ਸੰਦੇਸ਼, ਪਟਿਆਲਾ,
ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ ੨੬੫੨

ਭੂਮਾ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—
ਜੋਰ ਪਾਈ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੫੫੪

ਸੋ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible]।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ:— [illegible]
[illegible]

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਦਸੰਬਰ ੩੨, ਅੰਕ ੪੨

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰੂ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਪੀੜ੍ਹ, [illegible] [illegible] ਪਾਣੀ ਦੀ [illegible] ਅਤੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਪੀੜ੍ਹ ਤੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਜੀ [illegible] [illegible] ਤਾਰੂ [illegible] ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible] ਤਾਰੂ [illegible] ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible] ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ [illegible] ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਤਾਰੂ [illegible] ਪੰਨਾ ੬੪) [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਹਨ ਕਿ:—

"[illegible]"

[ਤਾਰੂ [illegible], ਪੰਨਾ ੭੭

[illegible] ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible] ਪੀੜ੍ਹਾਂ [illegible] ਪੀੜ੍ਹ [illegible]

[illegible]

ਜੇ ਸੱਚਖੰਡ ਜੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੀੜ੍ਹ, ਮਾਲਵਿਆਂ [illegible]; ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ [illegible] ਬਾਅਦ ਦੀ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਝੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਿਆ? ਭਾਈ ਜੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਪੀੜ੍ਹੇ ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਵਣ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਵੇਂ ਅਪਣਾਵਣ ਪੀੜ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਉਤਾਰੇ ਜਾਣੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰ ਦੇ ਦੀ ਉਤਰ ਅਪਣਾਵਣ ਪੀੜ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ? ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾਸਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਰਮ ਦੀ ਅਨੁੱਚਿਤਾ ਨਹੀਂ?

ਭਾਈ "ਪਰਤ" ਦਰਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

ਭਾਈ "ਪਰਤ" ਦਰਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

ਜੋ ਹੈ ਤਖਤ ਪੰਜਵੀਂ ਬੰਤ ਰਿਹਾ ਕਾ ਬਾਤ।

ਜਿਸਤੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬੰਤ ਪਰ ਵੇਈਨ ਨਰੇ ਗੁਮਾਨ।

[ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਜੋਸਤਾਂ; ਪੰਨਾ ੧੨੫

ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੰਡ

ਜੇ ਸਾਰ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਰਤਵਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੰਡ ਪੰਜ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਤਖਤ ਦੀ ਜੋਧ ਨਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਦੇਵਣ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੇ ਸੋਭ ਦੇਵਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂਤ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦਸਾਰ ਦੇਣਾ, ਫਿਰ ਮਹੀਪਕ ਜੋਤੀ ਦੇ ਪਰਤਵਾਂ ਪੱਲ ਦੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰ ਇਹ ਮੰਤ ਜੀ [illegible] ਸਨ; ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਮਹਿਲ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪਰਸ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ; ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜੀ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੇਵਣ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦਾ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੀ; ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਦਾ ਕਥਨ ਜਾਂ ਮਾਲਵ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਰਾਂ ਵੇਦੀ ਉਤੇ ਨਵੇਂ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ [illegible] ਹੈ ਕਿ–

"ਪਰਤਿਦੇ ਪਹਿਰੇ [illegible]

ਚਾਟ [illegible]"

[ਪਰਤੀਰ ਪੀੜ੍ਹੀ [illegible] ਪਾਵੇ, ਪੰਨਾ ੨੦੦

ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਕੇਸਰਗੜ੍ਹ ਪੁਰੀ ਪੀੜ੍ਹ, ਪਾਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਪਣਾਵਣ ਜੀ ਦੀ ਗਿਆਰ ਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀੜ੍ਹ – ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ–

"ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ (ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ) ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ [illegible] ਪਹਿਲਾ – ਮਹਲਾ ੧ ਦਰਜ ਕਰ ਉਤਾਰਾ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਪੀੜ੍ਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੨ ਭੂਮਿਕਾ

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਪੀੜ੍ਹ ਵਿਚ "ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ" ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਤਾਂ ਜੀ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪਤਾ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਪਰ ਉਤਾਰੂ ਵਿਚ [illegible] ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਵੇਈ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦਰਜ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮਨ ਸਿੰਘ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ [illegible] ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

ਪੰਡਤ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

"ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਇੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਦਾ ਅਨਰਥ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇੰਚ ਅਖਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਵਾਂ ਦਾਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਹੋਈ।...... ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਸਤੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖੇ"

[ਹਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੫੩੬

ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਭਾਈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਵਿੱਤਰ ਵੇਦ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦੀ ਪੱਕੀ [illegible] ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਦੇਣ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਲਿਖਣ ਵਿਚ, ਜੋ ਇੰਨਾ ਤੇ ਇਸ ਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦੇ ਉਚੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ ੧੨੩)

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅਤੇ ਏਹ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖਣੀ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਮਪ੍ਰਦਾਈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਵਧੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੜ੍ਹਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੇ ਸਮਪ੍ਰਦਾਇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਉਲਟ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸ਼ੋਕ, ਮਹਾਂ ਸ਼ੋਕ!!

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਐਸੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਕਿਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ। ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਉਤਾਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਫੈਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਠੀ ਕਿ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੀ, ਤੇ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ [illegible] (ਦਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਪਰਚੀ ਤਰੇਗੀ, ਉਹ ਬੀੜ ਉਤਾਰੀ ਜਾਏਗੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ [illegible] ਪ੍ਰਦੀਪ, ਭੂਮਿਕਾ ਪੰਨਾ ਜ)

ਜੇ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ "ਦਮਦਮੇ" [illegible] ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ ਕਿ ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਵੇ? ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾਕੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂਦੇ। [illegible] ਵਾਲੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਭਰਮਾਣ ਜੇ ਪਰਚੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ [illegible] ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਅਸੂਲਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਹੋਣਾ ਪਾਇਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਏ। ਜੇ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਜੋ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਠੀਕ ਹਨ, ਤਾਂ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਵਾਲੇ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ:- "ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਪਰਚਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰਚੀਆਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।" (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅਕਤੂ. ੨੬ ੬੨)

ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰਮਤਿ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੩੫ ਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿ ਪੰਨਾ ਪਰ ਤੇ ੬੨ ਤੇ) ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ? ਪੰਨਾ ੧੫੪ ਅਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪੰਨਾ ੪੦ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ- (P.T.O.)

[illegible]

"ਚਿੱਠੀਆਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਦ ਖਾਲਸਾ

ਵਿਚ ਪਰਮ ਪਦ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ"

ਤਰਕਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ 57

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪਾਠਕ ਖ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੱਲੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਮੋਢੀ ਹਨ [illegible] ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਗੁਰਮੁਖੀ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ~~[illegible]~~ ਸਰੂਪ

(ਖ਼ਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:-

" ਪਾਠ ਮੋਕਲਾਂ ਮੈਂ ਪੈੜੇ ਕੋ। ਉਸ ਦੇ [illegible] ਕਿ ਸੇਵਕ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਭਾਖਾ। ਜਾ ਕਰ ਤਰੇ ਮੈਂ ਆਖ ਕਰੀ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤੇ ਉਚਾਰਾ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਰੋ ਤੁਰਤ ਤਿਆਰੀ।" ਮਹਾਰਾਜ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਆਖੇ ਤਬ ਗੁਰਮੁਖੀ [illegible] ਲਿਖਾ ਕਰ ਲਿਖਦਾ ਜਾਵਾ। ਉਹੀ ਵਰਤ ਗੁਰਮੁਖੀ [illegible] ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਸਹਿਜ ਜੀ। ਪੈੜੇ ਸੇਵਕ ਭਯਾ। ਆਪ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰ ਲੋਕ ਰਹਤੇ ਸੇ ਲਿਖ ਪੜ੍ਹਤ ਜਾਵੇਂ ਸੇ। ਤੋ ਸਭ ਦਿਨ ਅਮਲ ਦੇਸਿ ਅਰ ਭਏ। ਆਗਿਆ। ਗੁਰੋਂ ਕੀ ਪਾਈ। ਪਸੰਦ ਭਏ, ਲਿਖਤ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹਤੇ। (ਦੇਖੋ [illegible] ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)"

[ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੬੮

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦੇ ਇਸ ਉਤਾਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹੋਣ [illegible]। ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ [illegible] ਦੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰਨਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਗਲ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਆਪ ਜੀ ਉਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ।

"ਪੈੜੇ" ਜੀ ਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ [illegible] ਕਿ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਪਾਸੋਂ [illegible] ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਕਿ:- ਤੇ ਆਪ

"ਬਾਬਾ ~~[illegible]~~ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਭੱਲੇ ਦੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸ਼ਿਆਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ, ਮਾਂਗਕ(ਸਾਂਗਰ) ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿੱਛੋਂ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

[ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੬੮

ਇਹ ਗੱਲ ਹੀ, ਭਾਈ [illegible] ਜੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਬਾਰੇ "ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ" ਵਿਚ ਇਕ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ:-

" ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤਦ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੀ, ਇਹ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਈ।"

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੰਨਾ ੪੮

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਦਸਤਖਤ ਹੋਣੇ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਤਾਂ ਜੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਇਸ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ। "ਪੈੜੇ" ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਪੋਥੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਤੇ [illegible] ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾ: ਕਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ [illegible] ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਖੋਜੀ ਸਰਦਾਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ:-

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਬੰਨੋ
ਹੋਰਾਂ ਬੀੜਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਲਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ
ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜੁਨ ਜੀਆਂ ਨੇ
ਦੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਪਾਏ ਗਏ, ਤਦ ਇਸੀ ਬੀੜ ਦਾ ਨਾਮ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਰੀ ਬੀੜ ਰਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੋ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹੈ।
ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਮੈਨੂੰ ਘੜੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ
ਘਾੜ ਘੜ ਕੇ ਬੈਠਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੩੪

ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਬਾਰੇ ਇਹ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਬੰਨੋਆਣੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਵਰਗ ਆਪਣੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੰਤੋਖ ... ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਹ ਵੀ ਪਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ
ਬੀੜ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਇਕ ਵਰਤਣੀ ਦੇ ਰੂਪ
ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਿਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

ਜਾਣਕਾਰ ਪੰਨਾ ੧੫
[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੩੩

ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ— ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ... ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

"ਮਾਂਗਟ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਦੀ ਇਕ ਨਕਲ ਦੀ
ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂਗਟ [illegible] ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅਸਲੀ ਬੀੜ
ਦੀ ਨਕਲ, ਅਸਲੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਦੇ [illegible] ਜੋ ਇਸ ਵਿਚ ਹਨ
ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਿਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ
ਭਾਈਚਾਰ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਭਾਈ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋ ਮਾਂਗਟ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ
ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ। ਅਸਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਧਾ ਕੇ
ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੩੩

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ... ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ ੪੬੭ ਪਤਰੇ ਪੱਕੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ
ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਪਾਸ ਹੈ।"

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ..., ਪੰਨਾ ੮੫

---

੮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਰੇ ਪਦ ਦੀ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ—

"ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮੰਗਲਾਚਰਨ ਹਨ
ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾਮ ਜੋ ਹੋਰ ਸਮਿਆਂ ਤਕ ਚਲਦਾ
ਆਇਆ ਹੈ, 'ਖਾਰਾ' ਸੀ ਅਤੇ ਏਥੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਾਮ
"ਖਾਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤ" ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਸਖ਼ਤੀ
ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਭਾਈਆਂ ਪਾਸ
ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਏਥੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ 'ਖਾਰੇ' ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ
ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਜਗਰਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ
ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਖਾਰਾ' ਅਤੇ
'ਖਾਰਾ ਮਾਂਗਟ' ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ......
ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬੀੜ ਦਾ ਨਾਮ 'ਖਾਰੇ ਦੀ ਬੀੜ' ਸੀ,
ਨਾ ਕਿ ਖਾਰੀ ਬੀੜ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੩੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਨੇ ਦੀ ਬੀੜ ਵਾਲੇ ਇਸ ਤਰਮੀਮ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜੇ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਦ ਵਿਚ ਦੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸੀ ਜੀ [illegible] ਜਾਹਰ ਹੈ; ਜਿਹੜੀ [illegible] ਬੀੜ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਅਸਲ ਬੀੜ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ [illegible] ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਅਸਲ ਬੀੜ ਦਾ ਵੀ ਇਹ [illegible] ਪਾਠ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਰਚਾਰਕ ਸੱਜਣ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ [illegible] ਅਸਲ [illegible] ਆਪਣੀ ਅਨੁਸਾਰਤਾ ਤੇ [illegible] ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੀ ਬਾਣੀ ਦੇ [illegible] ਦੀ ਪਰਥਾਈ ਤੋਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ [illegible] ਪੋਥੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਆਪ ਹੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਲਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [illegible] ਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲੀਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [illegible] ਦੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ।" ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ [illegible] ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ।"

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਰਪਣ, ਪੰਨਾ ੩੫]

ਅੱਗੇ ਇਹ ਪਰਮ ਨੀਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਤਕਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਪੋਥੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀ ਦਾ ਗੱਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ, ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸਪਸ਼ਟ ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਸੈਂਚੀਆਂ ਕਿਥੇ ਗਈਆਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਰਾਖੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ, ਸੈਂਚੀਆਂ ਕਿਥੇ ਗਈਆਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਰਾਖੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੀ ਲੋੜ, ਆਪ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦਾ। ਮੌਜੂਦ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਕਈ ਤਰਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਪਣਾਉਂਦਾ। ਪੋਥੀ ਦੀ ਕਦਰ ਦੀ ਇਹ ਲਈ ਗਈ ਜਾਪਦੀ। ਆਪ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆਂ ਉਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਕਦਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਰਹੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਈ ਸੌ ਨੂੰ ਵਰਤ - ਜਾਪਦੀ ਦਾ ਰੂਪੀਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਹੈ। ਸਹੀ ਹੈ।

[ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੧੨]

ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਜੇ ਗੱਲ ਹੀ, ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਇਕੱਠ, ਅਸਲ ਪੋਥੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡੀ ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਇਸੇ ਬਾਂ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂ ਲਿਖਵਾਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੱਡੀ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰਤ ਹਨ। ਬੜ੍ਹਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ—

ਇਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਇਹ ਮੂਲ ਇਕ ਗੱਲ ਉਹ। ਅੱਜ ਕਲ ਸਿੱਖ ਇਹ ਅਸੀਂ ਪੋਥੀ ਇਹ ਗਲ ਹੋਈ ਜਾਂ ਕਿ [illegible] ਮੂਲ ਸਾਰੇ ਤਕ ਇਹ ਮੂਲ ਇਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਰੂਪ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਕਿਤੇ ਪਰਾਪਤ ਨਹੀਂ।"
[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀਵਨ ਸਰਬਾਂਗ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੨

ਫਿਰ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਆਦਿ ਬੀੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।"
[ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੯੦

ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਲੇਖਕ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਜੀਵਨੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਜੀਵਨੀ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੧੪੩੦ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਇਹ ਜੀਵਨੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ,
ਜੋ ਗੁਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।"
[~~[illegible]~~ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ, ਪੰਨਾ [illegible]

ਫਿਰ ਹੋਰ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਇਹ ਜੀਵਨੀ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਮਿਲਦੀ ਹੈ,
ਸੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਹ ਪ੍ਰਚਲਤ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ
ਵਰਨਣ [illegible] ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ
ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਉਦਾਸੀ [illegible] ਹੈ। [illegible]
[illegible] ਦੇ ਲੇਖ [illegible] ਉਦਾਸੀ [illegible]
ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ — [illegible]
[illegible]।"
[ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ, ਪੰਨਾ ੪੧੨

(ਜਨਮਸਾਖੀ) ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਾ ਹੋਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਪੰਨਾ ੫੫; ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ, ਪੰਨਾ ੫੯ ਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੩੫੨ ਤੇ ੩੫੪ ਆਦਿ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਨਕਲ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਚਮ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਬੀੜ ਸੰਪਾਦਨ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋ [illegible] ਫਿਰ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਭੇਜ ਕਰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਸੇ [illegible], ਇਹ ਸੰਗਾਇਆ ਥਾ, ਜਿਸੀ ਕਾਰਨ ਜਿਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ ਥਾ, ਉਚਿਤ ਨਾ ਸਮਝ ਕਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦੀਆ ਥਾ।"
[ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਦਰਸ਼ਨ [illegible] ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ ੩੫

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ "ਜਪ ਨੀਸਾਣੀ" ਦੀ [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ [illegible] ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ ਪੰਨਾ [illegible]]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹਿਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੀਤੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤਥਾ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਸੌਂਪ ਕਰ ਦੇ ਗਈਆਂ।" *

[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੰਨਾ ੪੭]

ਪਰ ਅੱਜ ਇਹ ਪੋਥੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਿਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਇਹ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਕ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਦੋਵੇਂ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ [illegible] ਕੋਲ ਹੈ।........ ਇਥੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅੰਤ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਸ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਣ।...... ਅਜੋਕੀਆਂ [illegible] ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਾ ਬਾਰੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੬]

ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਿਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਭੱਲਾ ਕੁਲ ਵਿਚ ਜੋ ਰਵਾਇਤ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੋਥੀਆਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ (ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਜਵਾਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਭਤੀਜਾ ਸੀ) ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਹੰਸਰ ਰਾਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੭]

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੋਥੀਆਂ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ [illegible] ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ:-

ਇਸ ਬਿਧਿ ਬੋਲੇ ਗੁਰ ਤਬ ਬਚੀ ਦਿਆਲਾ।
ਬਾਣੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਾ।
ਤਿਸ ਪਹਿ ਪਠਾਵਹੁ ਪਾਸਹਿ ਪਹੁੰਚਿ ਸਮਸਤ ਲਿਆਵਹੁ।
ਬਾਣੀ ਚਹੁੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੀ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਿ ਇਕ ਥਾਵਹੁ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰਾਸਿ ੩, ਅੰਸੂ ੩੩]

ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:-

"ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਪੋਥੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ ਭਾਈ [illegible] ਦੀ ਪੋਸ਼ [illegible] ਵਿਚ ਸੁਰਖ [illegible] ਜੋ ਹੁਣ [illegible] ਦੇ ਪਾਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ [illegible] ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੈ।"

[ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੪੦੬]

* "ਇਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਸਹੰਸਰਾਮ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਸਨ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਫਰਵਰੀ ੮੨]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜੋ ਗੱਲ ਸੀ, ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਪਾਲੀਆਂ ਤੇ ਤੇ ਜੋ ਉੱਦਮ ਕੀਤੇ, ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਈ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਤ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਉਤਾਰਾ ਹੀ ਅੱਜ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਤਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। (ਵੇਖੋ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ... ਪੰਨਾ ੩੪-੩੫) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂ ਆਪਣੀ [illegible] ਨਿਗਰਾਨੀ ਤੇ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਲਿਖਵਾਇਆ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਮਿਲਣਾ, ਤਾਂ ਪਰ੍ਹੇ ਰਹੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇਕ ਤੁਕ ਵੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉੱਨੀ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਿਗਾੜ [illegible] ਫੱਲੇ ਤਵਾਰੀਖ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖੀ [illegible] ਸਮਾਨ ਲਿਖਵਾਈ — ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਉਹ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:-

> "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਖਡੂਰ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਤਕ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ।"
>
> [ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਪਟਿਆਲਾ ਸਿੰਘ, ਪੰਨਾ ੨੨

ਪਰ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ-ਲਿਖਾਇਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਉਚਾਰਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ। ਸਗੋਂ, ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਆਪਣੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਤੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਬਾਲੇ ਜੀ ਤੋਂ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਨਕ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਜ ਕੱਲ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਵਾਉਣ ਵਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

> "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਆਪਣੀ ਰਸਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲੋੜ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਸਲੀ ਸਾਖੀ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਹੈ ਤੇ ਲੱਭੀਆਂ ਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਲਿਖੂ ਵੀ ਨਾ, ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਆਸਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਪਾਈ ਸੀ, ਨਾ ਪਕੜਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਤੋਰ ਪਹੁੰਚੇ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿਤੇ ਹੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਤੇ ਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ, ਪਹੁੰਚਣਾ ਕਠਨ ਸੀ।"
>
> [ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ ਪੰਨਾ ੧੦੭
> [ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ, ਪੰਨਾ ੧੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਭਾਈ ਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਲੇਖ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਤੇ, ਅਸਲ ਪਤਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਉਤਾਰੇ ਸ਼ੁਧ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ, ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅਸਲ ਰਚਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਪਰਤਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਵਾਈ ਇਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਪੂਰਨ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਜੁ ਸੋਈ।
ਪੀਰ ਪਿਆਸਾ ਜਈ ਤਪੋਈ।
ਪੈਂਤੇ ਛੇਵੇ ਵਰ੍ਹੇ ਪਵਾਈ।
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕੇ ਲਿਖਵਾਈ।

~~[illegible]~~ (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਅਧਿਆਇ ੩੭)

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ, ਜਾਂ ਲਿਖਵਾਈ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਉਤਾਰੇ ਜੋ ਉਤਾਰੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅਸਲ ਪਤਰੀਆਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ-ਪਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਵੇਲੀ ਦੇ ਨਕਲ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਤੇ ਤੇ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਕਈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਏ [illegible] ਪਾਠ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀ ਰਾਜਕਾਲ ਵੀ ਉਦਾਸੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੇ ਉਤੰਸ਼ ਬੋਲ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਪੋਥੀਆਂ ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਛਾਪ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੇਖਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਸਾਲ ੧੯੪੫ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਹ [illegible] ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੋਥੀਆਂ 'ਸੈਂਚੀਆਂ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ" ਇਹ ਲੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਕਿ—

"ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਉਦਾਹਰਨ ਵਿਚ ਦਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਬੀਰ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਆਦਿ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋੜ ਆਸਰਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੇ ਜੋੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ।"

(ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੭)

ਅਰਥਾਤ:— "ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਪਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਈ ਸੀ।......... ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ..... ~~[illegible]~~ ਅਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ੁਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ—

ਮਹਲਾ ੧—'ਜਿਤੁ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ'

ਮਹਲਾ ੧— ਪਾਇ ਆਤਮ ਆਪ। ⟶

ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਛਾਪੇ ਸਮੇਂ
ਸੰਨ ੧੧੨੧

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਨਾਲ ਸੰਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕੋ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਚੇ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਪੰਥ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਘਾਟ ਘਟੀਆਂ ਵਿਖਾਉਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।" *

[ਕਰਾਮਾਤ ਕੌਤਕ, ਪੰਨਾ ੧੮੨

ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਤ੍ਰਿਆਗ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਾਰੋਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤ੍ਰਿਆਗ ਕਰਵਾਈਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ —

" ਤੁਸਾਂ ਭੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਰਚ ਕਰ ਪੋਥੀ ਅੰਦਰ
ਲਿਖ ਲੈਣੀ, ਫੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਾਬ ਕਰਨ।" [ਆਨੰਦ ਕਰਮ ਨਾਮਤਤ, ਪੰਨਾ ੪੭

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ —

੨— ਰਤਨਮਾਲਾ ਮਹਲਾ ੧ ਆਸਨ ਸਾਧ ਨਿਰਮਲ।

ਇਹ ਸਭ ਬਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਖਾਂਵੀਆਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਥੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਬਾਕੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੇਠ ਦੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਫ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਛਾਂਟ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਪਰ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਉਹ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਤੇ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਨਵੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਲਤੂ ਪਤਰਿਆਂ ਪੁਰ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੋਥੀਆਂ, ਪੰਨੇ ੨੯-੩੦

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਆਗੀ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈਆਂ ਸਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ — ਦੁਆਰਾ, ਤੋਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਾਂ ਫੇਰ, ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਤ੍ਰਿਆਗ ਕਰਵਾਈਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀਆਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ; ਸਗੋਂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

* ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ —

"ਪੋਥੀਆਂ ਪਰ (ਤ੍ਰਿਆਗ ਕਰ) ਵਿਚ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਆਈ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪਰਤੱਖ ਹੈ, ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਅੰਤ ੨ ਵਿਚ ੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।"

[ਕਰਾਮਾਤ ਕੌਤਕ, ਪੰਨਾ ੧੮੨

ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਸਤਿਗੁਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਕਰਨ [illegible]

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਸੀਤ ਸਤਿਗੁਰੂ 1234 ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਥਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੋਣਾ।" [ਮਾਲਵਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਨਾ 91
ਇਸ ਪ੍ਰਥਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਆਦਿ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਸ ਦਾ ਦਾਅਵਾ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਵਾਲੀ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਹੀ ਆਦਿ ਆਦਿ ਬੀੜ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੀ ਦਸਤਖਤ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਇਹ ਆਦਿ ਬੀੜ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਿਖਾਵਾ ਦਰਬਾਰੀ ਨਾਂ ਸਕੇ ਇਹ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਬੀੜ ਗੁੰਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਵਿਚ—

ਜੋ ਜੋ ਬਾਣੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਚਰਾਇ।
ਨੇਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮਿਲੇ ਦਾ ਕਰੇ ਤਲਾਸ਼।
[ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੌਗਾਤਾਂ, ਪੰਨਾ 128

ਅਰਥਾਤ:—
ਉਸ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਫਿਰਦੇ ਦਾ ਨੇਕੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ।
ਰਹਿ ਮਰਦ ਜੋ ਆ ... ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
[ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੌਗਾਤਾਂ ਪੰਨਾ 126

ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਆਦਿ ਬੀੜ ਗੁਰਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਾਰੇ,
ਆਪਣੀ ਨੇਕੀ ਦੀ ਲਾਈ ਪਰਗਾਸ ਕੀਤਾ।
... ...
ਨੇਕੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਿਮਾਂ ਦੇ,
ਨੇਕੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਦਲਿਆਨ ਕੀਤਾ।
ਸਦਾ ਲਈ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਜਾਣੀ ਨੇਕੀ,
ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ।
ਨੇਕੀ ਸਾਹਿਬ ਸਰੋਵਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ
ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾ ਮਾਨ ਕੀਤਾ।
ਜੋੜ ਲਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦਰ ਗੁਰਧਾਮ ਕਰਕੇ,
ਕਰ ਸਤਿ ਦੇ ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ।
[ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੌਗਾਤਾਂ, ਪੰਨਾ 126

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਮਹਾਂਨ ਦੀ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਆਦਿ ਬੀੜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਸੰਤ ਬਾਣੀ ਤੌਰ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਬੀੜ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਉਤਾਰੇ ਜੋ ਉਤਾਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ-ਸੋਚ ਨਾਲ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਗੁਰੂ ਜੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹੀ ਇਹ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦਮਦਮਾ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਬੀੜ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਲਿਖ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮਤ-ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਉਤਾਰੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੋ ਜਿਹੜੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਬੀੜ ਦੀ [illegible] ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਇਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਬੀੜ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚੋਂ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਕਿਹ ਦੇ ਲਿਖੀ ਸੀ।

ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਲਾ ਬੀੜ ਕੀ ਭਾਸੇ ਦੁਰਾਏ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬੀੜ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਬੀੜ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਪੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਮਸਤਕ ਤੋਂ ਦਸਤਾਰ ਪੂਰ ਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਸਤਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕੀ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਕਰ ਨਾਲੀ ਪਤਾਲੀ ਜੀਵੀ ਬਾਣੀ ਭਾਖਰ ਦਰ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਬੀੜ ਲਿਖਵਾਈ। ਜੋ ਇਸ ਮਸਲਾ <u>ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਤਰਤੀਬ</u>"

[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੰਨਾ ੫੦

ਤੇ ਹੀ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਮਸਲਾ ਬੀੜ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਤੇ ਜ਼ੋਰ, ~~[illegible]~~ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀੜ ਰੂਪ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਣ ਸਮੇਂ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਭੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਬੀੜ ਉਚਾਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਆਚੀ ਬੀੜ ਸੀ। ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਸਲੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਬਾਣੀ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਂਝੀ ਦੇਣੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹੋ ਗੁਆਚੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਬੀੜ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਫੇਰ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ ਉਚਾਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਦ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਹੈ ਕਹਿਆ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੧੨

ਮਾਨਤਾ!—

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਾਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਭਤੇ,
ਸੋਰੇ ਤੇਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਏ ਦੱਸਾਂ।
ਓਹੋ ਪੋਥੀ ਮਾਲਕ ਹੈ ਸਭ ਨਾ ਕੀ,
ਨਾਦੇਂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਾਣ ਚੁਕਾਏ ਦੱਸਾਂ।
ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਉਤਾਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ,
<u>ਗੁਆਚੀ ਬੀੜ ਦਾ ਕਿਤੇ ਲਿਆਏ ਦੱਸਾਂ।</u>

[ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੌਤਕ ਪੰਨਾ ੧੨੩

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਕਿੰਨਾ ਵਧੇਰੇ ਭਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮੋਹ-ਮਾਇਆ [illegible] ਜਾਂਦੀ [illegible] ਕਾ [illegible] ਹੈ।

(੧) ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਅਸਲੀ ਝਾਕੀ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ, ਕਰਾਮਾਤੀ ਪੋਥੀ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ। ~~[illegible]~~

(੨) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਵਧੇਰੇ ਦਰਸਾਈ ਜਾਵੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕੀ ਸਾਖੀ, ਭਰਮ।

(੩) ਭਾਈ [illegible] ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੈਂਤੀਆਂ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਵਾਈਆਂ, ਮਨੌਤ।

(੪) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਵਾਇਆ [illegible] ਕਿਵੇਂ ਹੋਣ ਲੱਗੇ।

(੫) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਉਪਕਾਰ ਕਰਵਾਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ, [illegible] ਦਸਿਆ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜਾਣੀ।

(੬) ਭਾਈ [illegible] ਦਾ [illegible] ਉਪਕਾਰ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ, [illegible] ਕਰੋ।

(੭) ਗੁਰੂ [illegible] ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ [illegible] ਕੀਤੀ, [illegible] ਹੋਏ ਹੀ ਹਨ।

(੮) ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਅਸਲੀ "[illegible] ਕੀਤੀ" ਦੀ [illegible] ਹੋ ਕੀ ਹੋਣੀ ਭਰ-ਪੂਰ ਹਨ [illegible]

(੯) [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦਾ [illegible] ਕੀਤੇ ਹਨ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ [illegible] ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ [illegible] ਹੈ [illegible] ਹੈ, [illegible] ਕੀਤਾ [illegible] ਦੀ ਕਰ ਦੇਣ, [illegible] ਹੋਣ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਟੀਕਿਆਂ ਭਾਈ [illegible] ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰੀਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਕੀਤੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਓ [illegible] ਕਰ ਦੇਣ। [illegible] ਇਹ [illegible] ਕਰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ [illegible] ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ [illegible] ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਤੇ ਇਸ ਦੀ [illegible] ਦੇਣ ਹਨ। [illegible] ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਹਨ, [illegible] ਇਸ ਦੇ [illegible] ਗੁਰਮੁਖ [illegible] ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਇਸ ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ [illegible] ਦੀ ਹੱਦ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ :– ਇਹ ਗੱਲ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਪੰਨਾ ੮ ਪਰ, ਭਾਈ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਕੀਤੀ ਦੇ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੬ ਪਰ ਤੇ ਭਾਈ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ '[illegible] ਕੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਪੰਨਾ ੮ ਪਰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹਨ ਤੇ ਭਗਤਾਂ। [illegible] ਦੇ ਹੀ [illegible] ਕੀਤੀ ਨੂੰ [illegible] ਲਿਖੀ ਹੈ, [illegible] ਗੱਲ [illegible]

ਉੱਤਰ :– ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਤੇ [illegible] ਇਹ ਜੀ ਗੱਲ [illegible] ਹਾਂ।"

[[illegible], [illegible], [illegible] ੩੬, ਸੰ: ੯੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਵਿਚਾਰ:- ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਆਪਣੇ ਇਕ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਤੋਂ ਬਣਦਾ "ਗੁਰੂ ਅੰਸ਼ੋਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ," ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਹ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਇਤਿਹਾਸੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੀ:-

"ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜੀ, (ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਜੀ) ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤਿੰਨ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੋਗ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਸਮੇਸ਼ੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਤੌਰ, ਪੰਨਾ ੯; ਦਸਤਾਰ ਪੁਸ਼ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੮; ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਪੁਸ਼ੀ ਬੀੜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ]

ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ (ਗਿਆਨ ਦੇਣ) ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਨੇ "ਦਸਮਗ੍ਰੰਥੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਅਸਲ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤਾਂ "ਦਸਮਗ੍ਰੰਥੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:-

ਪ੍ਰਸ਼ਨ- ਜੋ ਸਬੂਤ ਇਸ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ।

ਉੱਤਰ:- ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਤੁਕਾਂਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ।"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬ ਨੰ: ੪੨]

ਵਿਚਾਰ:- ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਦਸਮਗ੍ਰੰਥੀ ਬੀੜ" ਦੀ ਤਾਲਿਕਾ ਦੇ ਜੋ ਸਬੂਤ ਪਿੱਛੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਜੀ:-

"ਅਸੀਂ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹਾਂ।"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਿਲਦ ੩੬, ਨੰ: ੪੨]

ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇ ਨੇ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਬੂਤ ਇਤਿਹਾਸੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਬੂਤ ਪੰਡਤਾਂ, ਗਿਆਨੀਆਂ, ਸਾਧਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਪਾਸ ਹਨ। ਪਰ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮ-ਖਿਆਲ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਦਮਦਮੀ (ਦਸਮ) ਬੀੜ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇਣਗੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਰ [illegible] ਦੇਣਾ ਜੀ। ਸਬੂਤ ਦੇਣਾ ਹੈ ਦੇਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਆਪ ਹੀ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮਝਣਗੇ? ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਦੇਖਣ ਜੋ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

[illegible] (ਪੰਨਾ ੩੦੧)

[illegible]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:- ਉਸ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ [illegible]
ਘਟਾ ਉਠਾ।

ਉੱਤਰ:- ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਪਿਉ [illegible] ਤੇ [illegible]
ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਆਪ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ
ਤੇ ਹੈ।"

[ਆਤਮ ਸਮਾਚਾਰ, [illegible]
[illegible]

ਵਿਚਾਰ:- [illegible] ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਨ, [illegible] ਜੇ ਇਹ ਸਪੁੱਤ੍ਰ [illegible] [illegible]

[illegible] ਹਨ ਕਿ [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] ਦੇ [illegible]

[illegible]

[illegible] ਹੈ।

[illegible]

=== ੦ ===

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਭਾਗ ੨.

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਦੀਆਂ

ਨਾਲ

ਚਿੱਠੀ - ਪੱਤਰ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ

ਸੰਨ ੧੯੬੬ ਵਿਚ ਜਦ ਮੈਂ ਜਪਾਨੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅਨੁਭਵੀ ਮਿੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਹਾਦਰਪੁਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, (ਭਾਰਤ), ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰ "ਸ੍ਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ" ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਸਪਤਾਹਕ ਅਖਬਾਰ "ਸਤਿਜੁਗ", ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਰਸਾ, (ਭਾਰਤ), ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਦੋਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਅੱਗੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਦੋਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਾਰਤੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜਪਾਨੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਪਸ ਸਬੰਧ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਜਪਾਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨਵਰ ਕਰ ਦੇਣੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਦੋਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨਾਂ ਜਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਕਰਤਵ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਕਰਤਵ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਏਨਾ ਸੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਜੀਓ। ਭਾਰਤੀ ਆਖਦੀ ਹੈ:- "[illegible]"

ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਬਲ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਦੋਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਜਪਾਨੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੁਦਰਤ ਸੱਜਣ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦੀ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਬਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਚ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ—

ਜਿਥੈ ਬੋਲਣਿ ਹਾਰੀਐ ਤਿਥੈ ਚੰਗੀ ਚੁਪ ॥

ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਬਲ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਦੇ ਆਪਸ ਸਬੰਧ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ।

ਦਸ:-
ਮਸਾਨੋਬੂ ਫੁਕੂਓਕਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੧) ਪਹਿਲੀ ਚਿੱਠੀ

ਜਦ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਸਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਫੋਲਾ ਫਾਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ (ਤਾਂ) "ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ" ਦਾ ਇਕ ਪਰਚਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਲੰਧਰ, ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਲੇਖ ਛਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਮਾਸਿਕ ਅਤੇ ਰਸਾਲਾ "ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਮੇਰੀ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖ਼ਬਾਰ "ਨਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ" ਦਿੱਲੀ ਨੇ ੭ ਜੂਨ ੧੯੬੬ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ "ਸਤਜੁਗ" ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ੧੩ ਜੂਨ ੧੯੬੬ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਸੰਪਾਦਕ "ਨਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ" ਨੇ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ—

> "ਇਹ ਪਾਰਬਤਾਨੀ ਦੀਵਾਨ ਦੇ "ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ" ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਨਕਲ ਅਸਾਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"
> (ਸੰਪਾਦਕ)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ!

ਅੱਜ ਮੈਂ ਮਾਸਕ ਰਸਾਲਾ "ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ" ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦੀ ਫੋਲਾ ਫਾਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਰਸਾਲਾ "ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ" ਦੇ ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੬ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਇਕ ਲੇਖ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਇਹ ਲੇਖ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਲੰਧਰ, ਦਾ ਲਿਖਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਆਪ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

> "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹੀ ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਾਧਾਰ ਯਤਨ ਹੈ।"
>
> ("ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੬)

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ! ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਦ ਕੁ ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਤੇ "ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ — ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਣਗੇ!

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

[illegible]

"ਵਲਾਇਤ ਇਮਾਮਿ ਇਮਾਮਤ ਵਜਾਮ।"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਪਰਚੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜੀ ਇਹ ਸਿਧ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਕ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੋਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ? ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਰੂਰਤ, ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਨਹੀਂ ਟਕਰਾਉ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰਕ ਰਹਨ ਹਨ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅੱਜ ਇਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਵੇਂ ਵਿਚਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਦਾਸ:—
ਮ ਕਾਰਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਆਲੀ

ਰਾਮਪੁਰ
(ਲੁਧਿਆਣਾ)

"ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਲਈਏ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇ ਅਪਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ-ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਇਹ ਸਭ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਗੱਦੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਭ ਕਿਵੇਂ ਦੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਸਾਫ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਵਰਤੈ" ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸਮਝ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋਲੋਂ, ਤਾਂ ਉਹ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਲੈਣਾ ਕਿ ਹੁਣ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਲੈਣਾ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਗੁਰੂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਜੋ ਗੱਲ ਜੀ, ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੁਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ, ਸਾਂ ਕਿ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਅੱਖਰ ਹੈ ਕਿ—

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ।
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ॥
[ਵਾਰ ਆਸਾ, ਮ: ੨, ਪੰਨਾ ੪੬੩

ਅਰਥਾਤ:— ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੁ ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ ਸਮਝ ਨ ਆਵੈ।
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੁਰਤਿ ਨ ਸਿਧਿ ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਵੈ।
ਗੁਰੁ ਕਰੁ ਸਚੁ ਬੀਚਾਰੁ ਗੁਰੂ ਕਰੁ ਰੇ ਮਨ ਮੇਰੇ।
ਗੁਰੁ ਕਰੁ ਸਬਦ ਸਪੁੰਨ ਅਘਨ ਕਟਹਿ ਸਭ ਤੇਰੇ॥
[ਸਵੱਈਏ ਮਹਲਾ ੪, ਪੰਨਾ ੧੩੯੯

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

੨. ਦੂਜੀ ਚਿੱਠੀ

"ਨਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ" ਦਿੱਲੀ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਜੋ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ੩੦ ਜੂਨ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ "ਸਤਿਜੁਗ" ਦੇ ੧੨ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ:-

> "ਗਿਆਨੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ~~[illegible]~~" ਤੇ "ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਜੋ "ਨਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ" ਦੇ ਪਾਠਕ ੭ ਜੂਨ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਤੇ "ਸਤਿਜੁਗ" ਦੇ ਪਾਠਕ ੧੩ ਜੂਨ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਚਿੱਠੀ ਐਡੀਟਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉੱਤਰ ਵਜੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" (ਐਡੀਟਰ)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ!

ਆਪ ਦੀ ਚਿਠੀ ਮਿਤੀ 17.5.63 ਪੁੱਜੀ। ਧੰਨਵਾਦ!

ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਤਕ [illegible] ਅਸੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਗੁਰ-ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਦੀਆਂ ਯੁਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਦਾਸੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਜੀਓ! ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ-ਵਿਚਾਰ ਨਾਂ ਦਿਤੇ-ਬਾਣੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਹੋ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫ਼ੁਰਮਾਨੀ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ —"ਐਸੀ ਉਪਜੀ ਕਾਚੀ ਧੀਰਸੰ।"[ੲ] (ਮਲਾਰ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੨੫੫)

ਤਾ ਹੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਜੀਵਨ ਵਿਚਾਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਯੁਕਤੀਆਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੀ ਆਪਣਾ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਰਤਵ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਸਦਾ ਗੁਰਮਤਿ-ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਪੰਥ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜੀ ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦਿਖਾਵਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ:—

> "ਫੋਲਿ ਫੋਲਿ ਸਭੁ ਕਰਮੁ ਕੂੜੁ ਨ ਫੋਲੀਐ।
> ਜੇ ਗੁਰ ਦਸੈ ਵਾਟ ਮੁਰੀਦਾ ਜੋਲੀਐ॥"
> (ਆਸਾ ਫ਼ਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੪੮੮)

ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਸਨਮੁਖ ਸਦਾ ਜੀ ਇਹ ਗੁਰਵਾਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:—

> ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲਿ ਸਚੀਆਰਿ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰਹਿ ਪੀਆਰੁ।[ਫ]

ਦੇ ਸੰਗੇ ਇਹ ਆਖਣ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਗਾਂ। ਮੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹੋ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਆਪ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ-ਵਿਚਾਰ ਨਾਂ ਵਿਤੰਡਾ-ਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ੲ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ—

> ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਦੁਰਤੇ ਜਗ ਜੀਤਾ।

ਫ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਗਰਿਮਾਵਾਨ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਨਾਲ ਤੋਲਦਾ ਹੈ।
[ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੨੪੫]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਨਾਮ ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜੋ ਚਿੱਠੀ ਮਿਤੀ 13.5.63 ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ:—

"ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰੋ ਕਿ ਪੰਜ ਤੱਤ ਅਰਥਾਤ 'ਪਾਣੀ ਤੱਤ ਤੱਤ ਤੋਂ ਪਾਣੀ' ਤੇ 'ਜੀਵ ਤੱਤ' ਦੇ ਮੁੱਢਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ? ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਬਤ 'ਪਾਣੀ ਤੱਤ' ਤੇ 'ਜੀਵ ਤੱਤ' ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਟਕਰਾਈ? ਅਤੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੁਕ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤੱਤ ਤੇ ਜੀਵ ਤੱਤ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਟਕਰਾਉ ਮੰਨਦੇ ਹੋ?" *

ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕੋਈ ਗਵਾਹੀ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਬੇਲੇ ਕਰਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ; ਸਗੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਠੀਕ ਸੀ, ਜਦ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਕਿ—

"ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ ਤੋਂ ਆਪ ਉੱਤਰ ਤੇ ਰਚਨਾਤਾਂ ਤੇ ਉਪਾਧੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖੇ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।" **

ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੁਣ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹਸਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਸਤਾਂ ਦਸੀਆਂ ਉਪਾਧੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਲਿਖਤ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੱਤ "ਰਚਨਾਤਾਂ" ਤੇ "ਉਪਾਧੀਆਂ" ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਜੋ ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਉੱਤਰ "ਹਾਂ" ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ "ਰਚਨਾਤਾਂ" ਤੇ "ਉਪਾਧੀਆਂ" ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਭ ਤੱਤ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ? ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਸਟਪਦੀ ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ "ਰਚਨਾਤਾਂ" ਤੇ "ਉਪਾਧੀਆਂ" ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਅਸਟਪਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਠੀਕ ਸਮੇਂ ਤਕ, ਜੋ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੈ; ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ! ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਤੱਤ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ? ਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ "ਪਾਣੀ ਤੱਤ ਤੱਤ ਤੋਂ ਪਾਣੀ" ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਹੋਏ, ਤੱਤ ਕਿਵੇਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋਏ?

---

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪੰਜੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੀਆ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲੈ ਰਜਾਇ।
ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਰਖਿ ਦਸੈ ਆਕਾਸ ਮਾਰਿਆ ਜਾਇ।
ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਦੇਖੈ ਤਿਸੈ ਦਾ ਜਿਨਿ ਦੇਖਾ ਤਨੁ ਸਾਜਿ।
ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰਾਮ ਦਾਸ"

[ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ, ਸ: ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੫੫੨]

** ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਪਾਣੀ ਤੱਤ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੱਤ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਹ ਤੱਤ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਏਹ ਬਚਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਸਾਚਾ ਤਾ ਪੀਣਾ ਜਾਣਿ ਗੋਤੀਆ। [ਸੋਰਠ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੬੩੪]

ਪਰਭਾਤੀ—
ਸਾਚਾ ਤਤੁ ਪ੍ਰਗਟਿ ਤ੍ਰਿਹੁ ਲੋਆ" [ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੩੫੩]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਤੁਸਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

"ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ
ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ।
ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੈ।"[1]

ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਬੇਨਤੀ ਕਰਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ, ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਟ ਰਾਗ, ਪੰਨਾ ੯੮੨ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਵੇਖ ਲੈਣਾ।

ਦੂਜੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਭੀ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤੇ ਰਹਣੀ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਵਰਦੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾ ਥਾਪਦੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਗੁਰੂ ਤੇਗ" ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਚਲਾਉਂਦੇ।

ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜੋ ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤੇ ਰਹਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪ ਇਹ ਆਖੋਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਨੀ ਹੋਰ ਸੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਹੋਰ। ਸੂਤੋਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਜਾਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਣਦਾ ਤੇ ਕਰਨੀ ਇਹ ਕੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਬਣਦੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਏਹੋ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹਮਖਿਆਲ ਗਲਤ ਹੋ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਸਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟੱਕਰ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਛੇ ਗੁਰੂ ਹੋਏ।

ਸੰਤ ਜੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਪਰਮ ਸੰਗਤੀ (ਨਵੀਂ [illegible] ਸੰਗਤੀ)

---

1 ਦੇਖੋ ਕੋਠੇ (ਧੂਰੀ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਆਗੂ ਬਾਬਾ ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਪਟਿਆਲਾ) ਦੇ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ–

"ਭਾਈ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਲਿਖਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ–

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਇਆ:–
ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਇਹ
ਦੱਸ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ?"

[ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਦਿੱਲੀ,
ਨਵੰਬਰ ੧੯੬੮

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਤੇ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਉਹਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਖੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੋ ਲੋਕ ਏਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅੱਜ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਬਾਣੀ" ਜਾਂ "ਸ਼ਬਦ" ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਜਾਂ ਮੇਲ ਅੱਖਰਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ। ਏਨਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾਉ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੀ ਉਲਟ ਹੈ।

ਤਾਹੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਆਗਰ ਰੂਪ ਹੋਰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ ਹੈਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਾਦਰੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਜੀਰ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਾਲ ਔਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।"

ਬੀ ਅਸਲ ਕੀਤੀ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ "ਬਾਣੀ" ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਅੱਜ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਓਹੀ ਬਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਉਚੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਾਣੀ ਜਾਂ "ਬਾਣੀ" ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਸਿੰਘ-ਸਜੀਰ ਕਰਾਉਣ ਨਹੀਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਦਾ ਅਸਲਾ ਨਿਰੀ ਖਿਆਲ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਕੀਰ ਇਸਲਾਮੀ ਜਾਂ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਰੱਬ ਵਿਚ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਠੀਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਦੇ ਸਿੰਘ ਸਜੀਰ ਕਰਾਉਣ ਨਹੀਂ — ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਆਮ ਇਸ ਜਗਤ ਤੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ — ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੀ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਵੀ — ਜੋ ਅੱਜ ਦੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਾਰਜ-ਇਸ ਦੀ ਕਿਤੇ ਵਧ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਲੋੜ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਸਲ ਵਧਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਗੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਵਧੀਆਂ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਦਿ-ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਨਬੀਆਂ ਰਸੂਲਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਜਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਏਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਏਹ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਜਗਿ ਤਾਰਣ ਕਉ ਗੁਰ ਤਾਰਣ ਕਉ
ਸਤ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਚਲੰਦੀ ॥¹
[ਸਲੋਕਵਾਰ ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੧੬]

---

¹ ਅਰਥਾਤ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਸਤ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਚਲੰਦੀ" ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਤੇ ਅੰਤਰ ਗੁਰਤਾ ਦੀ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸਤਾਰ ਗਿਣਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਕਿਸੇ ਸੌਖ ਦਾ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਆਦਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ ਜਾਣਨ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਸੌਂਪਣ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਥੋੜੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ [illegible] ਦੀ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇ ਇਸ ਆਪਣੇ [illegible] ਆਪਣੇ ਮਤਾਂ ਦੀ [illegible] ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ [illegible] ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਪਨਾਉਣ, ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ [illegible] ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ [illegible] ਆਪਣੇ ਮਤਾਂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਆਪਣੀ [illegible] ਵਿਚ ਹੀ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ [illegible] ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇਹੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ [illegible] ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ [illegible] ਅਤੇ ਸਿੱਖ [illegible] ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ੨੨੭ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ।

[illegible] ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ [illegible] ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"[illegible] ਦੇਹਧਾਰੀ [illegible] ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣੀ [illegible] ਆਪਣੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਦੇ ਇਹਨਾਂ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਗੁਰਿਆਈ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅੰਤ ਠੀਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਠੀਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਆਦਿ [illegible] ਤੇ ਵੱਧ [illegible] ਹਨ, [illegible] ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਹੈ।

[illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਮੁਤਾਬਕ ੧੭੦੮ ਈ: ਨੂੰ [illegible] ਤੇ [illegible] ਹੋਏ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਨਾ [illegible]) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਬਿ: ਮੁਤਾਬਕ ੧੪੬੯ ਈ: ਨੂੰ [illegible] ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਨਾ [illegible]) ਇਹ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ੨੨੭ ਸਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ [illegible] ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ।

[illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ [illegible] ਜੀ ਨੇ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"[illegible] ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਦੇਣੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, [illegible] ਦੇ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ [illegible] ਕਿ [illegible] ਦੇ ਪਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ [illegible]।"

[illegible], ਪੰਨਾ ੧੦੪

[illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੇ ਪਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖਾਂ [illegible] ਅੱਗੇ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible]

"[illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, [illegible] ਹੈ।"

[illegible], ਪੰਨਾ [illegible]

[illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੇ ਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ [illegible]। [illegible] ਜੀ ਠੀਕ ਸਿੱਧਾਂਤ [illegible] ਹੈ।

ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮਤਤ ਤੇ ਨਿਰਭੌ ਤੱਤ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ਸਾਖੀ ਕਿਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਤਰਾਂ ਅਨੁਭਵੀਆਂ ਤ੍ਰਾਂਸਾਂ ਰੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਚਾਈਆਂ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ:-

ਸਾਧੂ ਸਤਗੁਰ ਜੇ ਮਿਲੈ
ਤਾ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ। [ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੨੨

ਮੰਨਦਾ ਹੈ; ਅਨੁਵਾਦ ਸਮੁੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਸ੍ਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਭਉ ਲੋਕ- ਪਰਲੋਕ ਇਕ ਸੱਚੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਰਭੌ ਅਵੇਂ ਇਹ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ—

ਨਿਰਭਉ ਰਹੁ ਗਹਿ ਰਾਖੀ ਜਾਤੀ।
ਅਨਦਿਨੁ ਉਠੋ ਹੋਰਾ ਪਾਤੀ। [ਆਸਾ ਮ:੩, ਪੰਨਾ ੩੬੨

ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਕਥਨ ਕਿ—

"ਨਿਰਪਖ ਤਬੀਅਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜੋ ਖਾਲਸ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਲੀਮ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੇ ਸੱਚੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਬੇਹੱਦ ਪਰਤ ਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਜੋ ਸਭ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋਗੇ ਕੀਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ—

"ਨਿਰਪਖ ਤਬੀਅਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਖੋਜ ਪਰਤ ਸਭ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟਕਰਾਉ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਜੀ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਅਸਲੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।"

ਦਾਸ:—
ਮਾ ਪਾਲਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

---

* ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਇਹੋ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਤਖਤ ... ਨੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ—
ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ ਸੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਲਸਨੁ ਤਿਨ ਨਾ ਜਮੀਆ।
[ਵਾਰ ਗਉੜੀ, ਮ:੪, ਪੰਨਾ ੩੨੨

ਅਤੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ—
ਰਾਮੁ ਤੇਰਾ ਮਾਧਉ ਮੇਰਾ ਜਿਉ ਕੁਲ ਜਾਨਉ ਨਾਹਿ।
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁਰਦੇਉ ਪਾਰ ਦਾ ਸੀਮਾਤਿ ਤੁਮਾਹੂੰ ਜਾਹਿ।"
[ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੩੩੮

ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਿਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮਤਤ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਰਤੀ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਪਰਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। (P. T. O.)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

(P. 80) [illegible]

(੩) ਤੀਜੀ ਚਿੱਠੀ

ਇਹ ਤੀਜੀ ਚਿੱਠੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਜੋ "ਦਸਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ" ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਲੰਧਰ, ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਅਤੇ "ਸਤਿਜੁਗ" ਹਫਤਾਵਾਰ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ ਦੀ ੧੪ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬੩। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:—

"ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਨਾਮਧਾਰੀ) ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੀ ਅਸੀਂ ਛਾਪ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਹੇਠ ਦੂਸਰੀ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੌਰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਖਦਾ ਹੈ।"
(ਸੰਪਾਦਕ)

ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਤੁਸੀਂ ਦੂਜਾਂ ਅਰਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਹਿਤ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ:—

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ!

ਆਪ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਤੀ ੨੬.੬.੬੩ ਪੁੱਜੀ। ਧੰਨਵਾਦ!

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਦੀ ਖਾਤਰ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਚਿੱਠੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਲਿਖੀਆਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹਤ ਮੰਗੀ ਸੀ।

II. ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਐਸੀ ਕਰਨੀ ਕਰੀ ਦਰਗਹ ਸੋਹਣਾ।" ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਐਸੀ ਕਿਸ ਦੀ ਆਖਦੇ ਹਨ? ਤੇ ਕੌਣ ਜੀ ਹੈ!

III. ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀਆਂ ਜੋ "ਦਲੀਲਾਂ" ਤੇ "ਉਦਾਹਰਣਾਂ" — ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਤ ਦੇ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਣਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀਆਂ "ਦਲੀਲਾਂ" ਜਾਂ "ਉਦਾਹਰਣਾਂ" ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰਿਆਈਆਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡਾ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੀਆਂ "ਦਲੀਲਾਂ" ਤੇ "ਉਦਾਹਰਣਾਂ" ਕਹਿਣਾ ਜਾਂਦੇ ਸਰਕਾਰ ਜੀਓ, ਆਪ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸਾਂ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਮੁਖਤਾ ਭਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਐਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਟਿੱਪਣੀ

੮- ਕਿਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ [illegible] ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ [illegible] ਪਤਿਤ ਹੋਇਆਂ ਹੈ - ਕਿਹੜੀ [illegible] ਹੈ? [illegible] ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਸਾਰੀਆਂ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਰਹਿਤਾਂ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ [illegible] ਵੇਲਾ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ। [illegible] ਕਿਸ [illegible] ਰਹਿਤਾਂ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ [illegible] ਗਈਆਂ ਹਨ? [illegible] ਅਨੁਸਾਰ [illegible] "ਰਹਿਤਾਂ" "ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ" ਦਾ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਕਿ [illegible] ਜੀ [illegible] "[illegible]" ਦੀ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਰਹਿਤਾਂ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦੀ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਹੈ? [illegible] ਹਨ। [illegible] ਤਾਂ ਹੀ [illegible] ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ [illegible] ਹੈ, [illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [illegible] ਰਹਿਤਾਂ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਹਨ? ਇਸ ਦੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ [illegible] ਆਪ ਦੇ ਹੀ [illegible], ਤੇ [illegible] ਕਰਦੀਆਂ ਤੇ [illegible] ਕਰ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਰਹਿਤਾਂ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਨੂੰ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ੴ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਕਿ—

"[illegible] ਦੀ [illegible] ਦੀ [illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਦਲਿਆਂ ਦੇ [illegible] ਸਮਝੀ........ ਤੇ ਅੱਜ [illegible] ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ [illegible]:—

ਨਾ ਹੋ ਹਿੰਦੂ, ਨਾ ਹੋ ਮੁਸਲਮਾਨ,

ਨਾ ਹੋ ਸਿੱਖ।"

[ਅਕਾਲੀ ਪੱਤ੍ਰਕਾ, ਪੰਨਾ ੫

[illegible] ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਜੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ [illegible] ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਆਖ ਦੇਂਦੇ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੈ।" [ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ [illegible] ੧੯੭੦

[illegible] ਜੀ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਕਿ [illegible]—

"[illegible] ਜੀ [illegible]...... [illegible]...... [illegible] ਇਹ [illegible] ਹੈ ......[illegible] ਤੇ [illegible] ਇਸ [illegible] ਹਨ, [illegible], [illegible] ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਅਤੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੈ।" [ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ, [illegible] ੧੯੬੯

੯ [illegible] ਹੁੰਦੇ ਸਨ। [illegible] ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible] ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਵਖੇਵਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਖੇਵੇਂ ਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ [illegible] ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ [illegible] ਕਰ ਸਕਦਾ? [illegible] ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ [illegible] ਦੇ [illegible] ਕੀਤੀ ਹੈ। [illegible] ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ [illegible] ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ [illegible] ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ [illegible] ਕੀਤੀ।

੨. ਤੁਸੀਂ ਏਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਉਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ —

"ਤਮਾਮ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਤੀਆਂ ਇਕੋ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਨ ਜੇ ਕੋਈ [illegible] ਦਾ [illegible] ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜੜ੍ਹ ਪਛਾਣੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਸਕੋਗੇ?"

[illegible] ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ, ਮੈਂ ਜਾਤੀਆਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦਾ [illegible]

[illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ —

ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ।
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ ਉਪਾਇਆ।
ਆਪੇ ਫਰਕੁ ਕਰੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੈ ਸਭਿ ਰਸ ਦੇਹੀ ਮਾਹਾ ਹੇ॥
[ਮਾਰੂ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੦੫੬

ਅਤੇ: —

ਜਾ ਜਾ ਦੇਖਾ ਤਾ ਤਾ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ
ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਕਿਨੇਹਾ
ਇਕਤੁ ਰੂਪਿ ਫਿਰਹਿ ਪਰਛੰਨਾ
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ" [ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੫੯੬

ਜੇ ਇਹ ਵਖੇਵੇਂ ਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? [illegible] ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹਨ। [illegible] ਇਨਸਾਨੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ [illegible] ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਕੀ ਸਕਦਾ ਹੈ।

[illegible] ਦੀ ਸਾਂਝੀ [illegible] ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਕਿ —

"ਤੁਸੀਂ [illegible] ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਮਨੁੱਖੀ [illegible] ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਮਹੱਤਵ [illegible] ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। [illegible] ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ [illegible], [illegible] ਤੁਸੀਂ ਕਿਸਮਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। [illegible] ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖੀ [illegible] ਨਾਲ [illegible] ਪ੍ਰਾਪਤ [illegible] ਕਰੋਗੇ?"

[ਸੰਦੇਸ਼ [illegible], ਪੰਨਾ ੩੨

[illegible] ਦੀ [illegible] ਹਨ। ਇਹ [illegible] ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible handwritten Gurmukhi text]

[illegible handwritten Gurmukhi text] ... (P.T.O.)

[illegible handwritten Gurmukhi text]

ਸਤੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਯ ਤਰਕਤ (ਮਤਗੁ
ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ
ਕਾਰਜ ਲਈ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—
"ਉਹ ਤੇ ਸਤ ਬਚਨ ਤਾਂ ਕਿ ਨ
ਪੜ੍ਹ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਕੁੜਤਣੀਆਂ
ਤੇ ਕਿ ਤਰਕ ਤੋਂ ਹਾਲੀ ਜਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ
ਜਾਣਿਓ ਕੀ ਜਾਣਦੇ।"

ਅਖ਼ਬਾਰ ਸਤੀ ੨੨੨੮
ਤੇ ਹੁਕਮ ਸੁਲਝਿਆ ਨੌਜਵਾਨ
ਮਿਤੀ (ਜਿਲਦ ੨, ੧:੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

੨੩ ਪਿਆਰੇ ਸਾਧਾਂ ਉਤਰ ਸਹਿਤ।

[ਦਾਸ ਜਸਵੰਤ, [illegible]

ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਘਟਨਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ [illegible] ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਿ ਦੋਹੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਬੇਖੋਫ਼ [illegible] ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਸਿਆਣਪ [illegible] ਕਰਦੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੇਣਦਾਰਾਂ [illegible] ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪੀਰੇ ਜਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ [illegible] ਵਿਚ ਤਕ [illegible] ਜਿਵੇਂ ਤੋਂ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਕਮੇਟੀ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ [illegible] ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਉਹ [illegible] ਜੀ ਸਰਦਾ ਕਿ ਝੂਠੇ ਨਹੀਂ ਤੇ [illegible] ਦੇਵੇ ਜਾਂ [illegible] ਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ [illegible] ਕਰਕੇ [illegible] ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ [illegible]। [illegible] ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ [illegible] ਹੈ ਕਿ—

ਭੇਖ ਦਿਖਾਏ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਗਨ ਕੇ ਬਸ ਕੀਨ।

ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਯੋ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ"

[ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ ੫੩

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੀ [illegible] ਤਾਂ ਹੀ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ [illegible] ਕਰਦੇ ਹੋ [illegible] ਦੀ ਪੋਜ਼ਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਕਿ ਤੁਸਾਂ [illegible] [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] ਕੀ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ [illegible] ਤੇ [illegible] ਜਾਂ ਸੱਚੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] "[illegible] ਪੰਥ" ਤੇ [illegible] ਕਰ ਜਾ ਸਕੋਗੇ? ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਦੇਣਾ। [illegible] ਹੋਵੇਗਾ।

੬. ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ [illegible] ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਤੇ [illegible] ਇਸ [illegible] ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਤੇ [illegible] ਕਰਕੇ [illegible] ਇਸ [illegible] ਦੀ [illegible] ਉਸ ਤੋਂ ਕਮੇਟੀ [illegible] ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।" [1]

ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਦੋਂ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਦੇਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ [illegible] ਦੇ ਨਾਂ [illegible] ਦੀ ਪੋਜ਼ਸ਼ਨ ਕਰਨੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਲੀ ਗੁਰਿਆਈ [illegible] ਸੀ? [1] [illegible] ਕੇ ਨਾਲ ਜੀ ਇਸ [illegible] ਤੇ ਹੀ [illegible] ਪਾਉਣ ਦੀ।

---

[1] ਸ੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ [illegible] ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ [illegible]—

"ਪੰਜੇ ਹੀ ਪਾਤਰ [illegible] ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ...... [illegible] (ਅਰਥਾਂ) ਦੇ ਰੀਤ ਨਾਮ ਤੇ ਪਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਾਖੀ ਵਿਚ [illegible] ਹੈ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੩

ਅਰਥਾਤ:— ਦੋਹਾਂ (ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ) ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਨ?"

[ਪ੍ਰਭੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ, ਪੰ: ੧੩੬

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਤਵਾਰੀਖੀ ਗਲਤੀਆਂ ?

ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ [illegible] ਕਰੀ ਗੁਰ-ਮਰਯਾਦਾ [illegible] ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਵਿਚ [illegible] ਕੀਤੀ ਸੀ? ਕੀ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ [illegible] ਰੋਟੀ [illegible] ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਆਪਣੀ [illegible] ਕਰ [illegible] ਸੀ? [illegible] ਰੋਟੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਮੇਰੀ [illegible] ਕਰਦਾ।

ਜੀ [illegible]! ਜੇ ਇਸੇ [illegible] ਦਾ ਰੋਟੀ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ [illegible] ਤਾਂ ਉਸ ਘਟਨਾ ਦੀ [illegible] ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, [illegible] ਉਸ ਘਟਨਾ ਦੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਦਾ [illegible] ਜਾਵੇਗਾ [illegible] ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ [illegible] ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਰੋਟੀ ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਗਾ। [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਕਿ [illegible] ਦੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ [illegible], ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ [illegible] ਹੈ।

[illegible] ਤਾਂ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਤੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ [illegible] ਦੇ [illegible] ਤੇ

[illegible] ਕਿ—

"ਇਤਿਹਾਸਕ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਰਨ ਲਈ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਜਾਵੇ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ [illegible], ਪੰਨਾ ੫੮]

[illegible]:—

"[illegible] ਇਤਿਹਾਸ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਹੈ, [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਕਰਦਾ। [illegible] ਨੂੰ ਰੋਟੀ [illegible] ਰੋਟੀ ਜਾਂ ਰੋਟੀ [illegible] ਲਈ ਤਾਂ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਲਈ [illegible] ਰੋਟੀ [illegible] ਗੱਲ [illegible] ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਦੇ [illegible] ਹੈ।"

[illegible, ਮਈ ੧੯੬੫]

[illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ [illegible] ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਹੈ, [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਕੀਤਾ ਕਿ—

[illegible] ਮਾਇਆ [illegible]।
[illegible]।
[illegible]।
[illegible]।
[illegible]।

[ਗੁਰ [illegible], [illegible]
ਪੰਨਾ ੫੫੬]

[illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਦਾ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹੈ।

[illegible, ਪੰਨਾ ੩੧੫]

[illegible]

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸੀਨਿ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਖ਼ਾਸ ਹੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਸੀਂ ਦੋਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇ ਅਧਾਰ ਪਹਿਲਾ ਪੱਖ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਾ ਕੀ ਉਹ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਲਿਖਤਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੁਰ ਪਰਮਾਣਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬਾਰੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਸ ਤੇ ਇਸ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈ? ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ~~[illegible]~~ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਭੀ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਬਾਣੀ ਜੋ ਉਹ ਗੁਰਤਾ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਰਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹੀਆਂ ਜੋ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਲੀਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਤੇ, ਜਿਸ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਲੀਮਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦੇ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹਨ? ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੋਏ ਹਨ।

੯. ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਵੀ ਠੀਕ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਰ ਸੁਖਾਲੀ ਗੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਕਤ ਕਦਾ ਇਖ਼ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਕਿਸੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਜੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਕੋਈ ਸਾਬਿਤ ਜਿਹੀ ਕੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਤੇ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਕਿੱਥੇ ਗਏ? ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਓ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ

ਮੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਪੱਖ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰਿ ਥਾਪਿਆ ਤਿਨ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ।
ਓਨਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਨਾਮੋ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ"

(ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੩੯)

ਅਰਥਾਤ:— ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਬਣਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਪਰਗਟਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਜਾਣੂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਸਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਦਸਤਾਰ ਤੇ ਸੀਸ ਜੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨੂੰ ਨਾਨਾਣੇ ਕੱਢ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ?

ਦੇ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਚੰਗੇਰਾਈ ਹੋਸਾਂ। ਅ ਸਤਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉੱਤਰ [illegible] ੮ ਤੇ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦਵਾਰ ਕੀ

ਅ ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਾਲੇ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜੋਤ ਦਾ ਦੋਰਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ/ਸਭ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪ ਦੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਿਕਰ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਂਜ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਆਗਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ [illegible] ਦਾ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧੀਰ (ਵਿਲਾਸ)" ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਇਆ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਹੁਲ ਛਕੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਲਾਸ ਪੰਨਾ ੬੭, ੬੮ ਤੇ ੭੦) [illegible] ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ ਕਿ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਸਮ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਜਾਂ [illegible] ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੨੮ ਬਿ: ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਸਮੇਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ। (ਦੇਖੋ 'ਨਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ', ੨੫ ਅਗਸਤ ੧੯੬੩) ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

" ਇਹ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਭਗਤੀਏ ਤੇ ਕੀਰਤ-ਕਰਿਤ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ...... ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾਸ ਦੇਣੀ ਉੱਤਰ ਨਾ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜੀ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਪਏਗਾ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਰੂਪ ਰਹ ਗਿਆ ਤੇ ਨਿਰਾਕਿ ਸਤਿ-ਪਾਰਸ, ਜੋ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਹੈ।

ਤਦ ਇਹ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰ ਦੇ ਫੈਸਲ ਕੀਤੀ। ਪਰਤਾ ਫੁਰਨਾਇਆ। ਮਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਫੈਸਲ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਤੇਰ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਮਾਣੀ ਰਖ ਨਹੀਂ ਤੁਟਾਈ।

ਤੁਸਾਨੂੰ ਆਪ ਮਾਸ ਖਾਣਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹਾਂ ਜੀ ਗੱਲ ਇਹੋ ਹੈ।.....

ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਸੰਗਤ ਰੂਪ ਜਾਣ ਲਈ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਨਖਾਹ ਲਾਈ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਸੰਗਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ।

ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਛੋਟਿਆਂ ਸਿਆਣੇ ਆਪ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਖੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।"

[ਫੁਲਵਾੜੀ, ਨਵੰਬਰ ੧੯੩੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਵੀ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਕਈ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਗੱਲ ਤਾਂ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਦੀ ਉਲਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸਨਾ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਦਾਤਾਰੂ ਦੇ ਤ੍ਰਿਕੁਤਰ ਮੰਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਦੇ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਹੈ। ——— ਦੇਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਿਸ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਦੀ ਟੇਕਣੀ ਹੈ। ——— ਜਿਸ ਦੇਵੀ ਇਸ ਹਵਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹਵਿਸਾਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ ਗਈ।"

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪਾਦਿਤ
ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਲਦ, ਪੰਨਾ ੨੫

ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡਾ ਦੇਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।"

[ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਨਵੰਬਰ ੧੯੫੬

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਗਲਤ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਹ ਸਦਾ ਸੱਚੀ ਹੈ।"

[ਗੁਰ ਮਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੫੮

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਤੇ। ਜੋ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਏਕਤਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਇਹ ਉਤਨਾ ਮੰਨੀਏ ਜਿਤਨਾ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨੋ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੰਨੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋਹੀਆਂ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਲਿਖ ਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ ਕਿ— "ਇਹ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਦਲੀਲ ਪ੍ਰਗਟ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈ।"

---

੫. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਮਹਾਰਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਹਮ ਅੰਧੁਲੇ ਅੰਧ ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ ਰਾਤੇ ਕਿਉ ਚਾਲਹ ਗੁਰ ਚਾਲੀ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਮ ਲਾਵੈ ਆਪਨ ਪਾਲੀ।
ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ,
ਜੋ ਗੁਰ ਕਹੈ ਸੋਈ ਭਲ ਮਾਨਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਨਿਰਾਲੀ।

[ਧਨਾਸਰੀ, ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੬੬੭

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੧੪੯),

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਛੁਤਰ [illegible] ਤੋਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਤਾ ਕੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤਕ-ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਆ. ਕੀ [illegible] ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ [illegible] ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ, ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ! ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਇਕ [illegible] [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਨ ਹੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੇ [illegible] [illegible] ਨੂੰ ਜੋ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਅਤੇ [illegible], [illegible] ਤੇ [illegible] ਪ੍ਰਗਤ ਮਹਾਨਤਾ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ [illegible] ਦੇ [illegible] ਜੀ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤਕ-ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ [illegible] [illegible] ਇਸ [illegible] ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] [illegible], ਅਤੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ [illegible] ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] ਦੇ [illegible] ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ [illegible] ਮਹਾਨਤਾ [illegible] ਤੁਸਾਂ [illegible] [illegible] ਨ ਦੀ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ [illegible] [illegible] [illegible]

ਤੁਸੀਂ ਇਸ [illegible] [illegible]। ਮੈਂ ਇਸ [illegible] ਤੇ [illegible] ਹਾਂ। ਮੈਂ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਹਾਂ ਕਿ [illegible] [illegible] ਛੁਤਰ ਤੋਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] [illegible] ਕੋ। ਮੈਂ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਮਾਫ਼ [illegible] [illegible] ਕਰਾਂ।

ਤੇਰਾ—
[illegible] [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੪) ਚੌਥੀ ਚਿੱਠੀ

ਸ੍ਰ. ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਚਿੱਠੀ ਜੋ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਨਵਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਦਿੱਲੀ ਦੇ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਪੇ ਅਖ਼ਬਾਰ "ਸਤਿਜੁਗ" ਦੇ ੮ ਅਗਸਤ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:—

"ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ (ਪਟਿਆਲਾ) ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਆਖ਼ਰੀ ਚਿੱਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਗਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਏਨੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਂਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਤਰੀਕਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਹੈ।" (ਸੰਪਾਦਕ)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ!

ਆਪ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਤੀ ੧੬-੭-੬੩ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹਾਂ। ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਲਟ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਨਾ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀ — ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਚਾਈ ਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਮੰਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜੋ ਅਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ—

"ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਰੋਲ ਉਸ ਪਾਤੀ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਤਾਸੂੰ ਤਾਸੂੰ ਅਜੀਤ ਤੇ ਮੈਂਡੇ ਜੋਰ ਅਜੀਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੋਏ।"

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਓ! ਅਜੀਤ ਦੇ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਥੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਜੋਤਿ ਸ਼ਬਦਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਜੇ ਉੱਤਰ 'ਹਾਂ' ਵਿਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਜੀਤੇ ਵਾਲੇ ਇਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਤੁਹਾਥੋਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਖ ਗੁਰਮਤਿ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਕਰਕੇ ~~ਦੱਸੋ~~ ਕਰੋ? ਜੋ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ - ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ "ਤਾਸੂੰ ਤਾਸੂੰ ਅਜੀਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਮੈਂਡੇ ਜੋਰ ਅਜੀਤਾ ਪ੍ਰਤਾਪ" ਦਾ ਕਿਸ ਹੈ ਦੇ ਜੀ, ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤੇ ਅਧੂਰੇ ਸਨ? ਤੇ ਇਸੇ ਦੀ ਗੱਲੀ ਦੇ ਇਸ ਅਜੀਤੇ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਤਾਂ ਜੀ ਇਸੇ ਦੇ

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਕਾਲੀਨ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ—

ਮਿਲੇਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਸਖੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਇਹ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਨਹਿੰਗ ਇਕਾਗਰ-ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੁਲਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਬਲ ਸਮਝ ਦੇ ਤੁਰਨਗੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਚਾਰ ਮਹਾਂਪਾਪਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਇਕਮੁਤ ਹੋਣ ਤੁਰਦਾ ਇਨਸਾਨ ਦੁਆਇਆਂ ਸੰਸਾਰ ਤਕ ਗਈ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਤੇ ਪਰੰਤੂ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਲਿਖ ਰਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਨ ਸਤਿਯੁਗ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੋਜਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹੇਠ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਕਰਤਾ ਰਹੀਏ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਕਿ ਤੁਰਨਗੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ-ਗੁਰ-ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜ-ਆਗੂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਰਹਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲੜ ਲਾਏ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਤਲਾਸ਼ ਮੁੱਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

[ਸੰਤ (ਸਿਪਾਹੀ), ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੬

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਓ! ਆਪਣੇ ਇਸ ਉੱਤਰ ਦਵਾਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖੇਆਂ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨਦੀ ਹੋ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋ, ਤਾਂ ਪੰਡਤੀ ਦਰ ਬਾਤ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਸੀ ਤੇ ਗੱਦੀਪਤ ਜੀ ਨੇ ਦੀ ਦੇ ਪਰਤੱਖ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਮੁੱਕਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਉਪਰੰਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੇਹੜੀ ਸੀ? ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀ ਆਪ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ? ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

" ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਹੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚ ਗਾਲ੍ਹੀ-ਗਲੋਚ ਨਾ [ਲਿਖ] ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ ਕਿ ਲਾਇਕ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਭੁੱਲ [ਲਿਖ] ਦਾ ਬੋਲ ਤੇ ਦੂਜਾ ਆਦਮੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ।"

[ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਹਿਯੋਗ, ਅਗਸਤ ੧੯੫੬

ਫਿਰ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲ ਵਿਰੁਧ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂਵਟੀ ਘਟੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਆਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਜ਼ਹਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਧਰਮ ਉੱਤਮ ਹੈ।"

[ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਮਈ ੮, ੧੯੫੬

[illegible]

ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹੋ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਏਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਹਿਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਉਹਨਾਂ ਕਥਨ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਏ? ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਵ ਜੀ 'ਗੁਰੂ' ਅਖਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ? ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਲਈ ਜਾਂ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ? ਜੇ ਉੱਤਰ "ਹਾਂ" ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਪਕਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੀਰਤਾ ਦੀ ਕਿਆਮਤ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਈ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਵੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਂ ਦੇਵੀ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਕਿਸੇ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਕੁਝੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਧ ਲਈ ਪੀਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗ ਤੇ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਦਸ ਦੇਵੀ ਪੀਰ ਉਹ ਤੌਰ ਤਾਂ ਕੁਝੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇਵ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਕੁੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਕੋਰਾਣੀ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦੀ ਕਿਆਮਤ ਕੀਤਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁੱਲ ਤਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਲਾਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜੇ ਸਦਾ ਲਈ ਪੀਰ ਤੇ ਕਿਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਬੇਗਣੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ "ਸਦ ਜੀਵੀ ਗੁਰੂ ਗਹਿਰੀ" ਦਾ ਹੋਕਾ ਆਖ ਹੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਆਪ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੀ ਉਪਮਾ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਪੀਰ ਕਰ ਕੇ ਕੋਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਸਬਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਪੀਰ ਕਰ ਕੇ ਕੋਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਦੇਵਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਸਾਰੇ; ਸਾਰੇ ਜਗ ਦੀ ਸਰਬੱਤ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਿਤਨੀ ਚੇਤਨਾ ਕਰਾਈਦੀ ਹੈ। ਅਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ[1] ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਹੀ ਤੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੇ [illegible] ਕੀ ਆਖੋਗੇ? ਕੀ ਉਹ ਸਮੇਂ ਪਿਆਸਾ ਗਿਆ ਸੀ? ਰਤਾ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ? <u>ਸੋ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ[2] ਆਗਦ ਜਾਤੀ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਮਿਹਰਾਂ ਤੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।</u>

ਤੁਸੀਂ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹੋ ਲੱਛਣ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅਹਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸੋ ਤਾਂ "ਘਰ ਉਪਜੈ ਪਾਰੀ ਪਿਆਸ" ਵਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਅਵੱਗਿਆ

---

[1] ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਣ ਸੀ ਕਿ—

ਜੋ ਜਾਗਤ ਬਹੁ ਜਣ ਤਮਾਰੇ।
ਜੋਰ ਤੁਰੀ ਤਸ ਤਿਸ ਰਖਵਾਰੇ।
ਇਨ ਸਾਗਰ ਭਰੇ ਨਹਿ ਵਾਰੀ।
ਪਰ ਪ੍ਰਗਟਨ ਕੀ ਆਸ ਭਾਰੀ। [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁੱਤ ਪ, ਅੰਸੂ ੧੬]

ਅਰਥਾਤ:— "ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਾਗਰ ਭਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ-
ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣਾ।" [ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਸੰਪਾਦਿਤ, ਪੰਨਾ ੨੦੮੬]

ਸੋ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਣ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼-ਤੁਹਾਡੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ-ਪੂਰਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ? ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਪੰਥਕ ਤਾਂ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤਲਾਸ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਪੂਰਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਗਾਰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਏਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਸਲੋਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਨਾਲ "ਬੋਲੀ" ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :—

"ਬੋਲੀ ਪਹਿਲੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਪਾਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਸਦਾ ਲਈ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੋਲੀ-ਪਰੰਪਰਾ ਨਰਕ ਦੇ ਪਾਰ ਜੰਦੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਰਕੇ, ਬਦਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਅੱਪੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸ ਜਗਾਤ ਵਿਚ ਅਜੇ ਬੋਲੀ ਕਿਸੇ ਤੁਰੇ ਹਨ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੇ ਕਾਰ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਾਂ-ਪਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ? ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਏਨ ਕੀ ਵੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਸਦਾ ਤਾਂ ਆਖੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲੀ ਇਕ ਰੋਜ਼ੀ-ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਇਕਠ ਵਿਰੋਧ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ? ਜੇ ਤਾਂ ਬੋਲ-ਪਰੰਪਰਾ ਰਚਨ ਵਾਲੀ ਜੀਵਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਅਗਵਾਈ ਪੱਕੀ ਸੀ।

ਆਓ ਬੋਲੀ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਪਰਖੀਏ ਜੋ ਕਿ—

ਭੁਖਿਆ ਬੁਝਾਵਨ ਹਰਿ ਰਤਨੁ ਦਿਸਾਵਾ ਰਾਮ।
ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਲਧਾ ਹਰਿ ਸੰਤਨ ਪਾਸਾ ਰਾਮ।
ਮਿਲੇ ਸੰਤ ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਧਾਰੇ ਕਥਹਿ ਅਕਥੁ ਬੀਚਾਰੇ।
ਇਕ ਚਿਤਿ ਇਕ ਮਨਿ ਧਿਆਇ ਸੁਆਮੀ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ।
ਕਰ ਜੋੜਿ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿ ਕਰਿ ਬਿਨੰਤੀ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਾਹਾ।
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਗਮ ਅਥਾਹਾ।
(ਬਿਲਾਵਲੁ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੪੫

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਪਰਤਖ ਹੈ ਕਿ—

ਸੋਇ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਸੰਗੁ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਾਇ।
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧੁਰਿ ਕਰਮ ਜੇ ਵਡਭਾਗੀ ਮਾਇ।
(ਗਉੜੀ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੯੬

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਲੋਕਬਾਣੀ ਰਚਨਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਭੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਏਸ ਬੋਲੇ ਹੀ ਸਬੂਤ ਇਸ ਸਿਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲ ਰਚਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜਿਉਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲ ਰਚਨਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੈ। ਠੀਕ ਸੋਚੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ਕੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ? ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹਾ ਵਿਦਵਾਨ, ਲੇਖਕ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਉਲਟ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ "ਸੰਤ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨ. ਪੈ ਸਾਡਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਇਸ ਪਰ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਫ਼ੁਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ—

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਤਿਖ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਮੰਤ੍ਰੁ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ।
ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਮੰਤ੍ਰੁ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ।
[ਮਾਝ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੯੬

ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕਿਸੇ ਦੀ [illegible] ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਦਵਾਇਆ। ਜੇ ਦਵਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ [illegible] ਵੀ [illegible] ਕਰਨਾ। [illegible]

ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਵੀ ਜੋ [illegible] ਕਰਕੇ ਦੀ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ ਹੈ। [illegible] ਗੱਲ ਦਾ [illegible] ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ [illegible] ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ [illegible] ਅਖ਼ਬਾਰ — "[illegible]" — ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਹਾਂ ਅਤੇ [illegible] ਦਾ [illegible] holiday ਹੈ। [illegible] ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ [illegible] ਦਾ ਕੀ ਉੱਤਰ [illegible] ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ; [illegible] ਕਿ [illegible] ਸਾਹਿਬਾਂ ਜੀ [illegible] ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਗੁਰਗੱਦੀਆਂ [illegible] ਜੀ ਸਨ। [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, [illegible] ਦੇ [illegible] ਜੋ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ? ਅਤੇ [illegible] ਕਿਸ ਨੂੰ [illegible] ਸੀ? [illegible] ਕਿਸ ਦੀ [illegible] ਸੀ? [illegible], ਤੁਸੀਂ [illegible] ਦਾ ਕਾਰਨ [illegible] ਦੀ [illegible] ਇਸ ਦਾ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਰਨਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਦੀ ਦੇਣਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ [illegible] ਗੁਰਤਾ [illegible] ਪੰਥ [illegible] ਦਾ [illegible] ਇਕ [illegible] ਨਾਮ [illegible] ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਰਾਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ [illegible] ਜੀ, ਤਾਂ

[illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਫ਼ਾ [illegible] ਕਿ —

" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੁ [illegible] ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ 'ਸਿਖ', 'ਮੰਤ੍ਰ' ਪਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਹੈ।........ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਤ੍ਰ ਆਖਿਆ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਖ ਨ ਉਤਰੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਮੰਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਜੀਉ। (ਮਾਝ ਮ: ੫ [illegible] ੧) [illegible] ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦ [illegible] ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।" [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਪੰਨਾ ੮੬-੮੭ [illegible] ਹੈ। ([illegible] ਪੰਨਾ ੫੯)

[illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

" ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਮੰਤ੍ਰ' ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਦਸਤੀ [illegible] ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਕਿਹੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਕਿਹੜੀ [illegible], ਕਿਹੜੀ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਸਵੀਂ 'ਮੰਤ੍ਰ' ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਹੜੀ [illegible] ਕੀਤਾ, [illegible] ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਹੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ [illegible] ਮੰਤ੍ਰ ਪਦ [illegible] ਗਿਆ, ਕਿਹੜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ [illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੀ [illegible] ਕਰਨੀਆਂ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।" [ਸੰਪਾ: ਗੁਰੂ, ਪੰਨਾ ੨੩੦

(P.T.O)

ਫਿਰ ਤੇਰ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਪ. ਰਚਨ ਤੋਂ ਕਿ —

"ਗਾਡੇ ਸ੍ਰੀ ਜਿਤਿਆ ਫੇਰ ਨ ਕਿਸੇ
ਜਿਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤ ਅਖਵਾਇਆ
ਤੋਂ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤ
ਹੀ ਆਖਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ
ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ
ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

"ਪੰਥ ਰਤਨ ਗਿਆਨੀ
[illegible]

ਆਖਦੇ ਜਿਸੇ ਕਿਸੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ? ਜੇ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਕਰਮ ਹੀ, ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣਯ ਕਰਨਾ। ਜੇ ਪਸ਼ੂ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੇ ਗਊ ਪਸ਼ੂ ਦੋਵੇਂ ਆਖੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਦੋਵੇਂ ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਰਜਾ ਅਹਿੰਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਾਹਿਬਾਂ ਹੋਇਆਂ ਤੋਂ ਇਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਮੈਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਸਮ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤੇ ਸਦਾਚਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਸਰਾਹਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਖ਼ੇਰ ਕਮਾਲ ਹੋਰ ਧਰਮ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਰਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਤਰਜੀਹ ਨੂੰ ਸੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।"

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਉ! ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗਊ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਦੇ ਹੋ। ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਊ ਜੇਕਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੈ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤ-ਮੰਦੀ ਤੇ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਊ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੀ ਤਰਜੀਹ ਤਰਜੀਹ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਈ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਊ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਮਾਤਮੰਦੀ ਤੇ ਤਰਜੀਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ! ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਾਂਝੀ

ਮੈਂ ਉਹ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਗਊ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਆਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਗਊ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦਾ ਵੇਦਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੋਂਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਿੱਤ ਦੀ ਵਧਾ ਸਾਧਿਆਂ ਤਧਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।"

[ਸਤ ਸਨੇਹਾ ਰਸ ਨੰ, ਪੰਨਾ ੩੩

ਇਹ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਗਿਆਤ ਵਰਨਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਜੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਗਊ' ਕਹਿਣ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਵੱਡੀ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ; ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਹੀਣਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵਿਆਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। .... ਜੇ ਆਪੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਊ (ਗਊ) ਕਹੀਏ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਰਾਇ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਦਾ ਸਬਬ।"

[ਜਨਮ ਗਊ ਸਿਆਣੀ, ਅਹਿੰਸਾਕਾਰ
ਜਨਵਰੀ ੧੯੫੯

ਜੇ ਗਊ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਨ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਆਖਣਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਊ ਦੇਣ ਦਾ ਵੱਡੀ ਅਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

—ਚਰਿਤ੍ਰ-ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ! ਤੇ ਜਰੂਰ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੇ ਦਸਦੇ ਹਨ। [illegible] ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ [illegible] ਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇਗਾ? ਆਪ ਸਭ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਜਮਾਤ ਪੰਜੀ ਦੇ ਤਾਲੀਮ ਨੂੰ ਕੁੱਝ [illegible] ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰਮਤੀ [illegible] ਵਿਸ਼ਾ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ? ਕਿਸਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠਕ ਹੋ? [illegible] ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਾਂ [illegible]। ਉਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਕੁਝ [illegible] ਹੋ ਕਿ [illegible] ਦੀ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ [illegible] ਕਿ ਕੁਝ [illegible] ਪਾਰਟੀਆਂ [illegible] ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ [illegible] ਪਾਰਟੀਆਂ [illegible] ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਜੀ ਹੈ। ਸੋ ਪਾਠਕ ਕੁਝ ਤੇ [illegible] ਹੈ, ਉਸ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਮਾਤ-ਜਮਾਤ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਜਮਾਤ ਹੈ [illegible] ਦਾ ਇਸ ਕੁਝ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਇਸ ਜਮਾਤ ਦਾ [illegible] ਆਪਣਾ [illegible] - ਨਾਮਧਾਰੀ - ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ "[illegible]" [illegible] ਹੈ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਆਪਣਾ [illegible]। ਇਸ ਜਮਾਤ ਦਾ [illegible] ਵਿਚ ਸਤਿ ਧਰਮ (ਇਸਲਾਮ) ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਜਮਾਤ [illegible] ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ [illegible] ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ [illegible] ਰਹੀ ਸੋਚ! ਦੇਣੀ [illegible] ਜਾ।

ਭੇਦਕ —

[illegible]

— ੧ ਇਸ ਸਿੱਖ [illegible] ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਆਪ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਨਹੀਂ [illegible] ਆਪਣੀ [illegible] ਦੇਣੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਚਲਾਇਆ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਆਪਣੀ [illegible] ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ ਹੈ — ਦਸ ਨਾਨਕ [illegible] (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ) [illegible]

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] ਕਿ ਆਪ ਤਾਂ [illegible], [illegible] ਨਹੀਂ। ਸਾਡੀ ਦੇਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।.......

ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਖਾਸ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ [illegible] ਨਹੀਂ; [illegible] ਧਰਮ ਦੀ [illegible] ਜਾਰੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।...... [illegible] ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਰੀ [illegible] ਸਿੱਖ ਰਹਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਮਤਿ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਰੀ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੈ।"

[illegible] ਰਹੀ ਹੈ [illegible], ਪੰਨਾ ੪੨

ਇਸ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ [illegible] ਮਰਯਾਦਾ [illegible] ਦਾ [illegible] ਗੁਰਮਤਿ [illegible] ਹੈ। ਇਸ [illegible] ਵਿਚ ਜਮਾਤ [illegible] ਇਸ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ [illegible] ਵਿਸ਼ਾ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ [illegible], ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਹੈ? [illegible] ਤਾਂ ਇਹ [illegible] ਪੰਥ [illegible] ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ? [illegible] ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ [illegible] ਜਮਾਤ ਪੰਜੀ ਦੇ ਤਾਲੀਮ ਤੋਂ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਦੇ [illegible] ਪ੍ਰਚਾਰ [illegible] ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(ਖ) ਪੰਜਵੀਂ ਚਿੱਠੀ

ਬਾਬਾ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗਣੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਵੀਂ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਲੜੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਚਿੱਠੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ-ਲੜੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰੋ. ਗਣੀ ਸਿੰਘ "ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ" ਪੱਤਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਨੂੰ "ਗਿਆਨੀ ਅਮਰਦੁੱਲਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗਣੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਤਲੀ ਚਿੱਠੀ" ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ੧੫ ਅਗਸਤ ੧੯੬੩ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਇਸ ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ—

> "ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰਦੁੱਲਾ ਜੀ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗਣੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਤਲੀ ਚਿੱਠੀ ਸਮਝ ਕੇ ੮.੮.੬੩ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ "ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ" ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਠਕ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਕਿਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ, ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ।" (ਸੰਪਾਦਕ)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀਉ!

ਆਪ ਜੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਤੀ ੫.੮.੬੩ ਮਿਲੀ।

ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬੜਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਨਿਰਉੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਅਥਵਾ ਬਹਿਸ-ਮੁਬਾਹਿਸਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਆਸ਼ੰਕਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦੇ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਜਦ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਇਤਨੀ ਬੇਨਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਖੇਚਲ ਕਰਨਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਦਲੀਲਾਂ, ਪੰਕਤੀਆਂ ਠੀਕ ਤੇ ਠੋਸ ਜਾਪਣਗੇ। ਅੰਕੜੀਆਂ ਤਵਾਰੀਖੀ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਤਕ ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਿੱਖ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਪਰ ਤਵਾਰੀਖੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਠੋਸ ਦਲੀਲਾਂ ਤਵਾਰੀਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜੁਲਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। ਤਵਾਰੀਖ, ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਗੁਰ-

---

੧. ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ "ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ" ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਵੀ ਭੇਜੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਪਰਚਾ ਛਪਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

- ਪ੍ਰਿਤਮਾਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ।

[illegible] ਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਸ ਸੋਹਣ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਤੇ ਨਾਥ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ

ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ:—

ਜਿਥੇ ਬੈਠਣ ਸਾਧ ਜਨ ਉਥੇ [illegible]।

ਅਤੇ [illegible] ਕੀਤੀ। [illegible] ਦਾ [illegible] ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ [illegible]

ਹੈ ਕੀ [illegible] ਕਿ:—

ਜਿਥੇ ਬੈਠਣਿ ਸਾਧਜਨ [illegible]

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਪੰਨਾ ੧੪੨

---

* [illegible] ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ [illegible] ਦੀ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ [illegible] ਵਲੋਂ [illegible] ਦੇ ਨਾਲ [illegible] ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ [illegible] ਹਨ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ [illegible] ਉਦਾਹਰਣਾਂ [illegible]:—

(੧) ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ:—

[illegible] ਉਦਿਆਨਾ।

[illegible] ਰਹਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦਾ [illegible]।"

[ਸਪਤਸ਼ਤ੍ਰਿੰਗ [illegible], [illegible] ੧੯੬੩

ਜਿਤੇ ਕਿ [illegible] ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible] ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੯੪੫)

(੨) [illegible] ਵਿਦਵਾਨ, ਜਿਸ ਦੀ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ, [illegible] ਹੈ [illegible] ਵਿਚ ਜੋ [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

[illegible]।"

[ਪੰਜਾਬ ਤੇ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੩੪

ਇਹ [illegible] ਹੈ ਤੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੪੮੮)

(੩) ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ [illegible] ......[illegible]

[illegible] ਵਿਚ [illegible] ਦੀ ਇਸ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ:—

[illegible]।"

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਤੇ [illegible] ੧੯੬੨

ਇਹ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੦੮੪)

→

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਮੈਂ ਭੀਰੀਉ ਦਾ ਸੰਸੋਧਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਸ਼ਕਾਰ [illegible] — "[illegible]" — ਦਾ ਸੰਸੋਧਨ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਮਾਣ — ਪ੍ਰਮਾਣ [illegible] — ਦਾ [illegible] ਹੈ। ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਸ਼ਕਾਰ [illegible] ਦੀ [illegible] ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਇਕ ਲਿਖਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ [illegible] [illegible] ਹੈ। ਭੀਰੀਉ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ [illegible] ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। [illegible] [illegible] ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ [illegible] ਹੀ ਛਪਦਾ। [illegible] ਜਾਂ [illegible] ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ [illegible] ਦੇਣੀ ਸੇਵਾ। [illegible]

ਸੇਵਕ:—

[illegible]

---

(੪) ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:—

ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ।
ਏਕੋ ਸਿਮਰੋ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਜਲ ਥਲ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ।

(ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੬੩;
ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੪੮੨;
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੦੪੦;
ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੧੦੫;
ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible], ਪੰਨਾ ੪੬੭;
ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਪੰਨਾ ੩੫੬ ਆਦਿ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ [illegible] ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਦਾ [illegible] ਹੈ ਤੇ ਪਾਠ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:—

ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੋ ਸੇਵੀਐ ਜੋ ਸਚਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ।
ਅਵਰੁ ਦੂਜਾ ਕਿਉ ਸੇਵੀਐ ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਇ।"
(ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ, ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੫੦੯)

(੫) ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਨੇ [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ [illegible] ਦੀ ਹੈ [illegible] ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ:—

ਆਪ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।"

(ਸ਼ੇਰਿ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ,
੨੧ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੭)

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੩੬੫ ਤੇ ਦਰਜ ਹੈ। [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ [illegible] ਦੀ [illegible] ਗਏ।

ਇਹ ਪੰਜ ਹਵਾਲੇ ਆਪਣੀ [illegible] ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ। [illegible] ਤਾਂ [illegible] [illegible] ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ [illegible] ਹੈ। ਜੇ [illegible] ਇਕ ਵਾਂ [illegible] [illegible] ਤਾਂ ਇਕ [illegible] ਪੁਸਤਕ [illegible] ਹੈ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ [illegible] [illegible] ਇਹ [illegible] [illegible] ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ [illegible] ਹੈ। [illegible] [illegible] ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਭਾਗ ੩.

ਅੰਤਿਕਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਅੰਤਿਕਾ

"ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜੀਓ! "ਸੋਈਆਂ ਉੱਠਾਂ ਤੇ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ" ਅਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, [illegible], ਸ੍ਰੀ [illegible] ਜਿੰਦੀਆਂ" ਤੋਂ [illegible] ਨੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਹੈ ਕਿ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ" ਜਾਂ "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ" ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਤੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ [illegible] ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ [illegible] ਹੈ, [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਪ੍ਰੀਤਮ [illegible] ਜੀ ਦੀ [illegible] ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਕਿ [illegible] ਆਪਣੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹੋਏ। [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੇ [illegible] ਕਿ [illegible] ਦੇ [illegible] ਅਤੇ ਆਪਣੇ [illegible]" ਪੰਥ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ [illegible]।

ਫਿਰ [illegible] ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦਾ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਕਿ—

"ਅਖੀਰ [illegible] ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible]। [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਪੰਥ ਆਪਣ [illegible] ਇਸ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਪੰਥ।"

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੭੬

[illegible] ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਕਿ [illegible] ਜੀ ਤੋਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਦਾ [illegible] ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਦੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਸ. ਪ. [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਵਾਲੇ [illegible] ਕਿ—

"ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ [illegible] ਦੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible]? [illegible] ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ [illegible] ਹੈ [illegible] ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ [illegible] ਅਤੇ ਬਾਣੀ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਖਾਲਸਾ [illegible] ਅਤੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ [illegible]। ਇਸ [illegible] ਹੈ ਕੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] ਹੈ।"

[ਗੁਰਮਤਿ [illegible], ਪੰਨਾ ੬੨੪

[illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੈ; ਕੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਤੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] ਤੇ [illegible] ਗਏ। ਸ: ਪ: [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible]

[illegible] ਨੂੰ [illegible]

[illegible] ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ-[illegible] ਦੇ [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible] ਆਪਣੇ [illegible] ਸਮੇਂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਪੰਥਾਂ [illegible] ਸਾਲ ੧੬੬੩; [illegible] ਸਤਿਗੁਰੂ [illegible]।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੇਹ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਕੀਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਸੰਨ ੧੯੬੩

ਇਹ "ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ" ਤੇ "ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ" ਕੀਆਂ ਇਸਤਲਾਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਾਢ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ। ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਤਾਂ ਹੈ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਹੈ, "ਸਰੀਰਕ ਕੁਰਬਾਨੀ" ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ... ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ... ਸਨ?

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ—

"ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ "ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ" ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਛੁਟ ਲੈਣ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣੀ ਕੋਈ ਸਧਾਰਨ ਗਲਤੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਜੀਵ ਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਰਸਤਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸੀ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਸੰਨ ੧੯੬੩

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਵਿਚ "ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਦਾ ਇਕ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ—

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਭੀ ਤਬੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਹਿ ਕਹਿਤ ਰੋਇ।
ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਰਚ ਤੈਂ ਸਭ ਸਿੰਘ ਦਿੱਤਿਓ ਰਚਾਇ।
ਫਲਤ ਫੂਲਤ ਜੋਊ ਰਹਿਓ ਤਨ ਪਾਸ।
ਤਿਸ ਨੇ ਤੂੰ ਕੀਨੋ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।
ਪਿਖਤ ਪਰਾਏ ਜਸ ਕੀਮ ਜਾਏ।
ਆਪਣ ਜਾਏ ਵਿਛੋ ਜਨਾਏ।

[ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਸੰਨ ੧੯੬੩ ਸਿੰਘ ... ੧੯੭੭

---

*ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਮੰਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ... ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ... ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ... ਕੀਤੀ ਸੀ। ... ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਸੰਨ ੧੯੬੩ ...

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫੇਰ ਤੇਜ ਫ਼ਿਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਵਿਚ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਆਪ ਜੀ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੁ ਉਹ ਆਪ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਛੇਤੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਜਤਿਲਕ ਲਗਾ ਸਕੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ—

"ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇਕ ਇਕ ਤੋਰ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਮਗਰੋਂ ਜੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਕਰਨੀ ਆਸਾਨ ਹੋਵੇਗੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ...... ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਛੋਟੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਦਿੱਤਾ।"

[ਰਸਾਲਾ [illegible]
ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible],
ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩

ਸੋਚੋ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਦ ਸਾਂਭੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਕੀ ਸੋਝੀ ਹੈ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਤਕ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇ [illegible] ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰਾਜਤਿਲਕ ਗੁਰ ਗੱਦੀ, ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸੀ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪਦ ਤੇ ਥਾਪਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਈ? ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਵੇਖੀ ਗਈ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਰਾਜਤਿਲਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਲ-ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ? [illegible] ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਰਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਇਕ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਾਣੇ ਜੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾ ਕਰਕੇ ਕੀ ਪਹਿਚਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰ-ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਤੇ "ਅਕਾਲ ਜੀ ਅਕਾਲ ਹੋ" ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੰਥ ਪੰਨਾ ੧੧੩ ਵਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ, [illegible] ਵੇਰਵਾ ਆਦਿ)

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਇਕ ਕੱਚੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਤੇ ਕਿ ਪਿਰਥੀਏ ਦੀ ਔਲਾਦ ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਇਹ ਦੇ ਘਰੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ — ਅਰਜਨ — ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਵੱਡਾ ਖੁਣਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇ [illegible] ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਤਕ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸਬਕ ਹੈ:—

"ਜੀ ਤੋਂ ਇਹਿਆ, ਜੋ ਘੱਟੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਹੋਤਾਂ ਇਹ

ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਫ਼ਿਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਪਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ।"

[ਪੰਜਾਬੀ ਖੋਜ਼ਾਂ ਪੰਨਾ ੧੨੫

:— "ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋ ਸਾਹਮਣੇ ਤਕ ਹਿੱਲ ਗਏ। ਗੋਬਿੰਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਗੱਦੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਖ ਹੋ ਗਿਆ।"

[ਪੰਜਾਬੀ ਖੋਜ਼ਾਂ ਪੰਨਾ ੩੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜਾਣ੍ਹਦੀ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਜੀ ਪਰ ਹੈ ਨਾ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਹਕਦਾਰ ਸਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਹੀ ਹੈ ਨਾ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੨੨੩

ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾ ਦਾ ਆਖਣਾ ਗੁਰ-ਘਰੀ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਹਾਰ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਉਸ ਦਾ ਜੀ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਆਖਿ ਦੁਵਾਰਾ ਕਰਤਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਭ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਲੱਗੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਦਾ ਜੀ ਦਰਬਾਰਿ ਸਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਆਖਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਰੱਬੀ ਦਾਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਭਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਪਦ ਪਾਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਫ਼ਿਕਰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ।[1]

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਰਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਆਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ:—

ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਅਬਿਚਲ ਜਗ ਮਾਹੀ।
ਧਰਹਿ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਨਾਹੀ।
ਸੋ ਰਾਜਨ ਸੰਗਤ ਪਾਵਹਿ।
ਜੋ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵਹਿ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਦੇਹਾ।
ਜੋ ਜੋਤ ਰਹਿ ਇਕਸਾਰ ਤੇਹਾ।

ਸੋ ਸੁਗਮ ਦਰ ਤੇਰਨ ਰਹੈ।
ਪਾਵਨ ਗਾਨ ਨਰੂ ਤਤ ਹਿਤ ਲਹੈ।
ਜਸ ਜਿਉ ਪਰਤ ਦਰਸ ਹੈ ਜਾਹਿ।
ਪਰਹਿ ਸੁਨਹਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਹਿ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ
ਰਾਸ ੧੦, ਅੰਸੂ ੫੨

ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ—

---

[1] ਇਸ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰ-ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸਰੇ-ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਸਦਕਾ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ ੧੫੯੫ ਈ: ਨੂੰ ਵਡਾਲੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ, ਪਰ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾੜਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਵਧ ਗਈ। ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਨਾ ੧੬੬

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਏਹੋ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਮੇਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਕੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵੱਡੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਗੁਰੂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ?

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗਾਵੈ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੇ ਲਾੜ ਲਾਈ।
ਜਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗੁਰਆਸਨ ਦੀ ਚਲੀ ਆਈ।
ਰਹਤ ਆਪ ਭੀ ਕਿਰਤ ਸਮਾਨ।
ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸਾਗਰ।
ਇਕਠ ਸਾਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਾਰੀ। — [illegible]
ਦੇਖਿਤ ਜੇਹਿ ਮੀਟਨ ਅਣਸਾਰੀ।
ਚੀਰਾ ਟ ਰਖੂ ਮਾਨਹਿ ਦੇਹੀ।
ਦੇ ਸਿਖ ਰਾਮਰਾਇ ਦੇ ਤੇਈ।
... ...
ਗਏ ਨ ਜਾਣੇ ਦੇ ਸਭ ਮਾਨਣ।
ਪਰ ਇਤ ਆਪਣ ਪਾਨਿ ਤਤਕਾਲਿਨ।
... ...
ਦੇ ਗੁਰ ਰੱਖਿ ਆਸਾ ਦੇ ਭਰੋਸੇ।
ਸੋ ਸਮਝੇ ਸਿਖਨ ਕੀ ਤਰਸੇ।
ਇਕ ਨੈ ਤੂੰ ਆਪ ਸੋਝੀ ਸਾਰੇ।
ਪੰਥਹਿ ਮਾਣੀ ਗੁਰ ਤੁਹਿ ਭਾਰੇ।
ਤਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਿਲ ਲਾੜ ਲਾਵਣ।
ਗੁਰਤਾ ਕਿਰਿਤ ਜਾਪਿ ਲਖ ਪਾਵਣ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸ ੧੦, ਅੰਸੂ ੫੨]

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ [illegible] ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ [illegible] ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਦਾ ਅੰਤਰ [illegible] ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ [illegible] ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ [illegible] ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ:—

ਖਾਲਸਾ ਖਾਸਿ ਜੋ ਗੁਰ ਪਾਸ ਪਰਾਤੇ।
ਪਰ ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਸਰਬ ਸਮਾਤੇ॥[1]

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸ ੧੦, ਅੰਸੂ ੫੨]

ਸੋ ਅੰਤ ਵਿਚ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ "ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ" ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ [illegible] ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਤੇ [illegible] ਕਿ [illegible] ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ [illegible] ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਤਾਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਿਯੁਕਤ [illegible]।

---

1. ਡਾ. [illegible] ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ—
"ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜਗਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ [illegible] ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਆਪਣਾ [illegible] ਜਿੱਥੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੰਥਕ [illegible] ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।" [ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੭੧]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਦੇਸ਼ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਇਕ ਸਿੱਖ ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ: ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ——

"ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਨਿਰਬਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਥਾਪਣ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤੇਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰ ਦਿਨਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।"[੧]

[ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੨੯

ਭਾਈ ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਂਦੇੜ ਦੀ ਧਰਤੀ [illegible] ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲੱਗਿਆਂ ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ——

੨ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪੈਰੋਂ ਲਾਗ।
ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਪੈਰਾਇਆ ਭਾਗ।
ਪਗੜੀ ਆਪਣੀ ਸੀਸ ਸਜਾਈ।
ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਧਰਾਈ।
ਇਸ ਬਾਲਕੀ ਐਸੇ ਦਈ ਬਣਾਇ।
ਦਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਆਪਣੀ ਪਰਗਾਇ।
ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਤੱਕਿ ਧਰਾਏ।
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।[੨]

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੭੦

ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਂਦੇੜ ਦੀ ਧਰਤੀ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ

---

੧ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ ਇਸ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—— "ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ 'ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਂਗ ਥਾਪਿਆ'। ਨਦਲਗੀ ਕਿਰਪਾ, ਕਲਗਾ ਦੇ ਸੰਤ ਤੁਸੀਂ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ ਦੇਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ। ਜੈਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੈਂਠਾ।" [ਨਦਲਗੀ ਦਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ, ਪੰਨਾ ੨੫੮

ਇਹ ਗੁਰਮਤਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਲੋਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ—— "ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਗੁਰਮਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।" [ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਤੇ ੨, ਪੰਨਾ ੩੭

੨ "ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਛਿੱਬਰ [illegible] ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ [illegible] ਪੋਥੀਆਂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਘਟਤ ਉਤਮ ਹੈ।" [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਕਰਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਅਵਤਾਰ ਪਦ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਤਰਤੀਬ ਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਥ ਤੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਮਲਾ ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤੌਰ ਗੁਰੂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੋ ਇਕ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੱਦੀ ਕਲਿਆਣੀ, (ਜਗਾ, ਦਲਗੀ, ਮਾਲਿਕ ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ (ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ) ਇਹ ਬਚਨ ਉਚਾਰ ਕਰ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਕ ਰੂਪਤਾ ਏਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਪਿਤਾ ਬੇਟਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੁੱਤਰ, ਬੇਟਾ, ਭੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

(ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ, ਗਿਆ. ਪੰਜਾਬ
ਕਾਂਡ ੧੨, ਪੰਨਾ ੫੨

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਦੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਤਾ ਮਿਲਣੀ ਸਿੱਧ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੀ ਪ੍ਰਗਟ —ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼— ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੇਤਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਥ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸ੍ਰੀ ਦਲ ਤੇ ਟਕਰ ਦੇ ਕੇ — ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਸੀ: ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਭ ਬਿਧਿ ਲਾਇਕ ਦੇਖ।
ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠਾਇ ਕੈ ਕੀਨੋ ਗੁਰ ਅਭਿਖੇਕ।

ੴ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਇਹ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਦਮ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਮੁੱਲ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਦੇ।"

(ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਭਿਨੰਦਨ
ਪੰਨਾ ੫੨

ਫਿਰ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:—

"ਗਿਆਨੀ ਦਸੌਂਧਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਫਰਜ਼ੰਦ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਟਕਸਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੀਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਵਧ ਸਕਦੇ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

(ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਭਿਨੰਦਨ
ਪੰਨਾ ੬੮

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸੁਖਦ ਚਖਦ ਨਿਜ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਕਾਰ।
ਤਿਨ ਦੇ ਪਹਿਰਾਏ ਸਭ ਤਾਰ।
ਫਿਰ ਦਸਤਾਰ ਸੀਸ ਸਜਾਈ।
ਕਰਨੀ ਜਿਨਾ ਬਹੁ ਸੁਖਦਾਈ।
ਪੈਂਤੇ ਪਾਂਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰ ਏਕ।
ਰਹਤ ਸਭ ਆਪੇ ਮਸਤਕ ਟੇਕ।
ਤਬ ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੀਨੀ ਜਾਨੀ।
ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਪਛਾਨੀ।

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਿਸਰਾਮ ੨੦,
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਨਾ ੨੦੪

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਥਾਪ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਦੌਲਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:—

ਦੌਲਤ ਕੋ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕਹਿਤ ਹੈ ਪੇਖ ਰਹੇ ਗੁਰ ਬਾਨੀ।
ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਆਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ ਟੇਕ, ਜਿਨ ਕੋ ...
ਸੰਤ ਸਹੀ ਤਿਨ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਰਨੀ ਲੈ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰਭ ਜਾਨੀ।
ਸੰਗਤ ਹੈ ਨਾਲ ਜਿਸੈਂ ਕਛੁ ਤ ਬਚਨ ਹੈ ਕਹਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਾਨੀ।
ਅਦਬ ਕਰੇ ਆਪ ਪੈਰ ਕਰੈਂ ਭੁਲ ਸੋ ਪਰ ਨਾਹਿ ਆਖੈਂ ਗੁਰ ਪਾਣੀ।
ਮੈਂ ਪਰ ਆਪਣਾ ਸਾਮ ਕਰੈਂ ਕਛੁ ਜਾਣੀ ਸਹੀ ਤਿਨ ਕੇ ਪਰ ਬਾਣੀ।
ਆਪਣੇ ਆਪਣ ਗਤਿ ਪੰਥਹਿ ਹੈਂ ਕਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤਿਸੈਂ ਭਗ ਆਣੀ।
ਹੈਂ ਕਰ ਪਾਨ ਕਹੇ ਯਕ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਹੈ ਜਸ ਮਾਨਕ ਜਾਣੀ।੬

[ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ, ਅ: ੨੧, ਅ:

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਏਹੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨਾਂਦੇੜ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਖੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੋਤਿ ਰੱਖਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਸੌਂਪਣਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

---

੫ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—
"ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪਣ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਅੱਗੇ ਧਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਰਸਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।" [ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੮੬

੬ ਇਸ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—
"ਏਹ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਆਤਮ ਕੁਟੀ ੨੧, ਸੰਮਤ ੧੮੦੮ ਬਿ: ਮੁਤਾਬਕ ੧੭੫੨ ਈ: ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ [redacted] ਲਗਭਗ ੪੪ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।"
[ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦, ਭੂਮਿਕਾ, ਪੰ. ੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਤਵਾਰੀਖ ਵਿਚ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਸਥਾਨ [illegible] ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ; ਲਿਖਾ ਹੈ—

ਪੁਨ ਦਸਮੇਸ਼ ਲਿਖਿ ਤੁਰਿਤ ਪਠਾਏ।
ਪਤ੍ਰੀਕਾ ਜਿਹ ਓਰਨ ਭੁਲਾਏ।
ਸਤ ਅਕਾਲੀਆਂ ਜੀਵਨ ਤਿਹ ਤਾਰੀ।
ਦਲਨੀ ਕਿਲਾ ਸੀਸ ਤਿਹ ਧਾਰੀ।
ਲਿਖ ਆਪਨ ਕਰ ਤਿਸੈਂ ਪੱਠਾਏ।
ਆਪਿ ਹੈ ਅਨੰਦ ਪਠਾਏ।
ਬੁਝੀ ਰਹੀ ਸਤਿਗੁਰ ਰਖਤਾਰਾ।
ਤਉ ਨਾਮ ਅਮਰ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰਾ।
ਸਤਿ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤਿਸਾਰ ਹੈ।
ਜੇਦਨ ਆਗਿ ਗੁਰ ਦੇ ਪਾਰ ਹੈ।
ਪ੍ਰਗਟ ਤਾ ਦੇ ਦੇਸ ਅਟੀਜੈ।
ਤਤੇ ਜਸ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕੀਜੈ।
ਸਰਬ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਜਾਨਹੁ।
ਤਿਨਤੇ ਦੂਸਰ ਏਕ ਪ੍ਰਮਾਨਹੁ।[1]

[ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ:੧੦, ਅ:੨੨

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੱਜਣ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਦੇ ਦੇ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਪਰਣਾਲੀ ਤੁਰ ਪਈ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨ [illegible] ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦੇ ਆਪ [illegible] ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਲੇ ਗਏ।.... ......ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਸਤਿਗੁਰ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ [illegible] ਦਰਬਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਏਲਾ।"

[ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸਫ਼ਰੀ [illegible], ਪੰਨਾ ੨੩੩
[illegible]

---

[1] ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਗੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਗੁਰ-ਬਿਲਾਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—
"ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਣਥੱਕ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਸੋਚ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਨਾਲ [illegible] ਆਲੋਚਨਾ [illegible] ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਇਤਿਹਾਸ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।'

[ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਜੀ
[illegible] ਪੰਨਾ ੫੭

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਏਹ ਸਾਰੇ ਹਵਾਲੇ ਇਹ ਸਿਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪਣਾ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਸਮਝਣ, ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦੇਣ ਅਤੇ (ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ [illegible] (ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ, ਸੈ: ੧ ਤੇ ੨੪-੨੫ ਆਦਿ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ (ਇਕ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪੀ ਗਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣ ਹੈ ਕਿ —

ਇਕ ਬਾਣੀ ਇਕ ਗੁਰੂ ਇਕੋ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥

[ਰਾਗ ਸੋਰਠ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੪੬

ਅਰਥਾਤ:— ਇਕ ਸਮੇਂ ਇਕੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਬਾਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਇਕ ਪੰਥ ਦਾ ਗੁਰੂ ਭੀ ਇਕੋ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ...... ਜੇਕਰ ਇਕ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਜਿਤਨੇ ਗੁਰੂ ਉਤਨੇ ਹੀ ਪੰਥ।

ਇਕ ਗੁਰੂ ਆਖੇਗਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ। ਦੂਜਾ ਆਖੇਗਾ ਨਾ ਛਕੋ। ਇਕ ਕਹੇਗਾ, ਮਾਸ ਖਾਓ। ਦੂਜਾ ਨਾ ਖਾਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇਗਾ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨਵੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਹੋਵੇਗਾ।"

[ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੧੦

ਜੇ ਸਭ ਹਵਾਲਿਆਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸੰਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ [illegible] ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ [illegible] ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣਾ ਜਿਤਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ।"

[ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੬੩

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਏ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ [illegible] ਤਕ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ [illegible] ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਜੀ, ਤੇ [illegible] ਬਾਬਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਰੂ ਹਨ। [illegible] ਬਾਬਾ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible]

ਇਸ [illegible] "ਸਤ ਜੁਗੀ ਗੁਰੂ [illegible]" ਦਾ ਇਕ ਪਰਸੰਗ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ।

[illegible] ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ [illegible] ਤੁਕਾਂ ਇਉਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ—

ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਤੋਂ [illegible] ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ
[illegible] ਨਾਮੀ ਹੈ [illegible] ਹੋਤੇ।
[illegible] ਦਸਤਾਰ ਦਈ [illegible]
ਨਾਮ ਹੈ ਉਧਾਰ [illegible] ਹੈ [illegible]।
[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ [illegible]
[illegible] ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ [illegible]।
[illegible]
[illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible]

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, [illegible] / ਪੰਨਾ [illegible]
[illegible] ਸੰਮਤ ੨੦੨੬ ਬਿ: [illegible])

ਇਸ [illegible] ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਨੂੰ [illegible] ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਜੀ ਉਦੋਂ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਨਹੀਂ ਸਮਾਏ ਸਨ। [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ [illegible] ਸਮਾਏ ਸਨ। [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ [illegible]

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ, [illegible] ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ [illegible] ਸੰ. ੧੭੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ [illegible] ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਝਣਾ [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦੇ [illegible] ਸਮਾਏ ਸਨ। [illegible] ਦੇ ਇਕ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸੀ ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲ ਸਿੰਘ [illegible] ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ।" (ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੨)

[illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] "ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ" [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਦੇ [illegible] ਪੰਜਾਬ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ [illegible] ਸੰਮਤ ੧੮੬੯ [illegible]

(ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੧, ਪੰਨਾ ੬੦-[illegible] ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੨੨੬ ਤੋਂ ੨੨੧ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਗ ੩, ਪੰਨਾ ੨੫੨)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮੇਂ ਜਦ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਤਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਗੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ

ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦੇਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੇਣਾ ਲਿਖਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਦੈਵੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚ ਲਿਖਤ ਪਏ। ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਦੇਣੀ ਹੋਣ ਵਿਚ-ਵਸਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਅਸੂਲ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚੋਂ [illegible] ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣਾ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਆਏ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਮ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਆਏ, ਉਹ ਰਹੇ। ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣੇ ਹੀ ਜੀਅ ਭਰ ਕਰ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਰਗੀ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਦੇ ਬੀਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ।

ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤ-ਜੋਤ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੈਵੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

(ਕਸਾਨਾ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀਸਤਾਂ, ਫ਼ਰਵਰੀ, ਜਨਵਰੀ ੧੯੪੬ / ਕਰਮਾ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਪੰਨਾ ੨੨੪)

ਅਰਥਾਤ:— "ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਜੀ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ [illegible] ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ, ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ।" ਪਰੰਤੂ [illegible] ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਾਸਕ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ:—

"ਸਤਿਗੁਰ, ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਣੀ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ; ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਮ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਦਾ ਵਸਦਾ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਗ ਰਹਿੰਦੇ ਜਿਤ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਵਸਤ ਦੇਸ਼ ਸਦਾ ਤੇਗ ਨੰਗੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਸੀਆਂ; ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਉਚਿਤ, ਚਾਹੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਸਨ। ...... ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਦਰਸ਼ ਚੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਣਾਇਆ।"

(ਵਿਸਾਖਾ ਪੰਥ ਪਿਆਰੀ ਖ਼ੁਲਾਸਾ [illegible] ਗੁਰੂ, ਭਾਗ ੨, ਪੰਨਾ ੫੮)

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ—

ਖ਼ਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੋਏ ਸੋਂ ਆਪ,
ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਗਦ ਕੇ ਕੀਨੀਓ "
ਸੰਗ ਨ ਰਖੀਐ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਤੇਗ ਹਾਥੈ ਆਪ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਏ ਪੁਨਿ ਸੈਸੇ ਗੁਰ ਕੀਨੀਓ "

(ਗੁਰ ~~ਪ੍ਰਤਾਪ~~ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੩, ਅੰਸੂ ੨੦)

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਸਮੇਂ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ—

"ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਗੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਪ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹੋ। ਰੱਬ ਸੌਂਪਿਆ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ। ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਤਨ ਧਾਰਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰ-ਭਾਈ ਬਣਾਓ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾਓ। ਹਰਿ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਥਾਪਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਜਗਤ ਦੀ ਭਲਿਆਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ "ਲਹਿਣੇ" ਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਥਾਪ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਬਣਾ ਗੁਰੂ ਥਾਪਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੋ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ।"

(ਨਵੇਂ ਯੁਗ ਦਾ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੩੬)

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸਿੱਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸੇ ਹੀ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੋ ਜੇ ਸੱਚਮੁਚ ਸਰਬਸਾਂਝੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ...

ਪ੍ਰੋ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ "ਸਿਧਾਂਤਕ" ਨੇ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਜੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਨਵੇਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿ ਕਦੇ ... ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਸੌਂਪੀ ਜਾਏ ਤੇ ਕਦੇ ... ਨੂੰ।"

(ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ੩, ਪੰਨਾ ੬੬)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹ ਤੇਈ ਨੰਬਰ ਹੀ ਜੋ ਤਵਾਰੀਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਛਿਆਂ ਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਮੁਖੋਂ ਗੁਰੂ ਪੁਛਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਮੱਤੀ ਮੰਨੀ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿ ਇਕ ਗੁਰੂ ਦੇਵੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾਇਮ ਸੀ ਤੇ ਦੇਵੇ ਇਸੇ ਨੂੰ।

ਇੰਜ ਸਾਡਾ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨਾਂ, ਵਾਰਸ ਚੁਣਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਦਿ ਕਾਰਜਾਂ ਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ "ਪੰਜੀਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

ਇਕੁ ਸਿਖੁ ਦੁਇ ਸਾਧ ਸੰਗੁ
ਪੰਜੀਂ ਪਰਮੇਸਰੁ

(ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ,
ਵਾਰ ੩, ਪਉੜੀ ੧੯)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ—

ਪਾਂਚੋ ਮੇ ਨਿਤ ਵਰਤਤ ਮੈਂ ਹੂੰ
ਪੰਚ ਮਿਲਹਿ ਤੇ ਪੀਰਨ ਪੀਰ॥"

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ,
ਰੁਤ ੬, ਅਧਿ ੪੧)

ਇਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਜੀ ਗਈ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਤੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਆਪ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਇਕ ਪੰਜ ਚੇਲੇ ਚੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਲੈਣੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਛਕਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਣਾਏ ਸਨ।"

(ਰਸਾਲਾ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਨਵੰਬਰ ੧੯੫੪)

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਜੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣੇ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ: ਪ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦਿਆਂ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।...... ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਨਾਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ—ਬਿਧੀਚੰਦ, ਜੇਠਾ, ਲੰਗਾਹ, ਪਿਰਾਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਪੈੜਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤਾ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ, ਊਦਾ ਅਤੇ ਜੈਤਾ।"

(ਅਜਾਇਬ ਰੰਗ ਮੈਗ ੨੩੭੦

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪ੍ਰੋ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਵਰਨਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ:—

"ਬਾਣੀ ਸੋਚੋ, ਬਾਣੀ ਬੋਲੋ, ਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੋ,
ਬਾਣੀ ਕਮਾਓ, ਤੇ ਬਾਣੀ ਜਪੋ।"

[ਰਸਾਲਾ "ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ" ਦਿੱਲੀ,
ਮਈ ੧੯੬੩

ਜੇਕਰ ਸੰਗਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਉਚਰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ।
ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨੁ।
ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ ਦਰਿ ਰਾਜਾਨੁ।
ਪੰਚਾ ਕਾ ਗੁਰੁ ਏਕੁ ਧਿਆਨੁ॥

[ਜਪੁਜੀ, ਪੌੜੀ ੧੬

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਪਰਥਾਇ ਹੈ ਕਿ—

ਗੁਰਮਤਿ ਪੰਚ ਸਖੇ ਗੁਰ ਭਾਈ।
ਗੁਰਮਤਿ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰਿ ਸਮਾਈ।
ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਜਗਜੀਵਨ
ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਆ।

[ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੪੨

ਜੇਕਰ ਗੌਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਸਿਧ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤਕ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਏਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੇ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਥੀ 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਥੀਏ ਰਹੇ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚ ਏਹੀ ਜੋਰ ਨਾ ਪਕੜ ਸਕਿਆ। ਤੇ "ਬਾਣੀ" ਤੇ "ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ" ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ।

ਦਸਤਾਰ ਸਮੇਂ ਜਦ ਇਸ ਧਾਰਨੀ ਨਾਂ ਪਰਤ ਜਾਂਦੇ ਪਾਰਖੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਆਪ ਉਚਰਤ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ

ਪਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸੰਗਠਿਤ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਜਕ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਜਾਂਦੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ—

"ਪੰਜ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਤਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰਵਾਨਤ ਹੈ।"

[ਧਰਮ ਪਤ੍ਰ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਸੰਨ ੨੨

ਸ਼ਸਤ੍ਰਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਾਟਾ ਤਿਆਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਜਾਂ, ਏਹੀ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਜੇਹੜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਖਲੋਂਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੧੨

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਡੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਰਸਮ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਚਿਤਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਦਾ ਇਸੇ ਅੱਜ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕੋ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ/ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਭਸੌੜ ਦੇ ਲਿਖਤ ਹੈ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਪੰਚ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ~~ਪ੍ਰਚਾਰ~~ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

[ਰਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਅਗਸਤ ੧੯੫੮

ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਤਰ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋੜੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬੀਬੀ ਦਾ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਚੁਣੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਦੋਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਣੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬੀਬੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ਼ਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। .... ਉਹ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।"

[ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ, ਜਾਲੰਧਰ, ਅਗਸਤ ੧੯੬੩

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ, ਜਦ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ—

"ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।"

[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੰਨਾ ੧੬੫
ਰਚਿਤ ਭਾਈ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ

ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਕੁਝਕੀ ਭੇਖਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਲਿਖ/ਬਦਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"ਜੋ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘਣੀ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਨਾ ਦੇਵੈ,
ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।"[1]

[ਰਸਾਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੯੩]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ:-

"ਸੰਨ ੧੯੦੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।"

[ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ, ਪੰਨਾ ੫੬]

ਅਰਥਾਤ:—

"ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਕਲਾ ਸਿੰਘ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।"

[ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ, ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਕ ੧੯੫੬]

ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝਕੀ ਭੇਖਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸਿੱਖਣੀ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲਿਵੇ ...... ਸਿੱਖਣੀ ਨੂੰ ਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਦੀ ਦੇਣੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਮਰਜੀ ਦਾ ਖੰਡਾ ਦੇਵੇ ਹੈਂ ਇਹ ਪਤਾਸੇ ਪਾਏ ਹੈਂ ਜਪੁਜੀ ਕੀ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਲਾਵਣੀਆਂ।"

[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੰਨਾ ੧੬੬]

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੧੯੦੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਦੀ ਅਖਿਲ ਨਗਰ ਜਥਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਰਸਾਲਾ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਅਗਸਤ ੧੯੯੦)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦੀ ਰਹਿਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ ਤੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰੀਏ। ਦੂਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵਾਲੀ ਦੀ ਪਗੜੀ ਅਤੇ ਜਕਿਆਰਾ:

---

[1] ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਅਨੁਵਾਦਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭਾਈ ... ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਖਤਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਘੜਤ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।" [ਦੈਨਿਕ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੬]

[illegible]:— "ਸਾਰੇ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ [illegible] ਨਹੀਂ ਹਨ।" (ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੩੨੭)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਦ. ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਦੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਪਰਥਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ।"

[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੰਨਾ ੧੪੭

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਿੰਨ੍ਹ: ਕੇਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕੜਾ ਆਦਿ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਲਿਖਾਰੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ~~[illegible]~~ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ, ਤਦ ਇਹ ~~[illegible]~~ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਿ ਕੇਸ ਰੱਖੋ, ਕੜਾ ਪਹਿਨੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ (ਤਲਵਾਰ) ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਰੱਖੋ। ਕੱਛ ਕਾਰਦ ਜੇ ਪੰਜ ਕੱਕਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ....... ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਪੰਨਾ ੪੨੭

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਸਿੱਖ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.......ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ~~[illegible]~~ ਦਾ ਜਿਕਰ ਇਹ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਸ, ~~[illegible]~~ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਰੱਖ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਹਨ, ਜੋ ਕੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ [illegible] ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦੋਹਾਂ ਕਕਾਰ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੫੬੫

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਧਾਰਨੇ ਦੇ ਧਾਰਨ ਦੀ ਧਾਰਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਪੋਥੀ ਮੇਂ ਨਹੀਂ।......... ਪੁਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀ ਤੇਈ ਹੈ (ਏਕ ਕੰਘੀ, ਦੂਸਰੀ ਕੱਛ, ਤੀਸਰੀ (ਕਿਰਪਾਨ) ਜੇ ਤਮਾਮ ਆਚਾਰਜ ਕਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਲਮ ਕਿਆ ਹੋਵੇ ਆਚਾਰੀਆ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇ ਕਰਨਾਂ, ਉਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਰ ਪਾ ਹੈ ਉਹ ਲਿਖਣੀ ਹੈ। ਸੀਟਾਂ ਪਾਂਚ ਕੱਕੇ ਰਖਣੇ ਕੀ ਰੀਤ ਕਰਨੀ ਕਰਨੀ ਕੋਈ/ਕੱਕਿਆਂ, ਲਿਖਣੀ ਹੈ, ਸੋ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਕਿਤੀਓਂ ਮੇਂ ਹੈ,/ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਮੇਂ ਨਾਹੀ।"

[ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ, ਪੰਨਾ ੯੦

"ਜਿਸੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਵੀ 'ਪੰਜ ਕਕਾਰ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ; ਸਿਵਾਇ 'ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ' ਦੇ ਜੋ ਪਰਮਾਂ ਜਾਲੀ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ — ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਸੰਤ-ਨਿਰਮਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।"

[ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ਸੰਚੀਤ, ਅੰਕ ੧ ਤੇ
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਨਾ ੩੬

ਫਿਰ ਉਹ ਇਹਦਾਰ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ; ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੱਖਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੬੫

→

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੧੦੮)

ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੇਰਾਂ ਸੌ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚ [illegible] ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਾਲਾ ਕੰਡਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਲੇ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਕਦਾ। ਪਹਿਲੇ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚ ਸਰੂਪ ਸਨ। ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸਮਝਦੇ ......

← ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ —

" ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ, ਤਦ ਹੀ ਕੇਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਛਹਿਰਾ, ਕੇਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ"

(ਰਸਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀਰਤ ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੯੩੨)

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ [illegible] ਦੀ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾ: ਕਾ: ਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

ਪਰਮੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟੇ।
ਸਤਜ ਸਰੂਪ ਪੁਨਿ ਰੂਪ ਜਟੇ।
ਕਛ, ਕੇਸ, ਕਿਰਪਾਨ ਤਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ।
ਗੁਰ ਕੁਰਾਤ ਰਾਮਦਾਸ ਕੁਲੋ। (ਗ੍ਰੰਥ ਤਿ ਸਾਰਤੱਤ ਪੰਨਾ ੫੬੪)

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

ਕੇਸ, ਕਛ, ਕਰਦ ਗੁਰੂ ਕੀ ਤੀਨ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਇਹ,
ਪਾਸ ਤੇ ਨ ਦੂਰ ਕਰੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗਿ ਧਰ।

(ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੫, ਅੰਸੂ ੧੦)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ —

ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸਭਨ ਤੇ ਜਾਨੋ ਇਹ ਹੈ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਮੋਰੀ।"

(ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਵਾਦ [illegible] ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੫੬੪)

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

ਮੋਂਹੇ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲਸਾ ਪਰਤਾਪ ਕਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਸ ਤੈ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਸਾਜ।
ਕਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਸ ਤੈ ਮੁੰਦ੍ਰੀ।
ਜੋ ਧਾਰੈ ਸੋ ਗੁਰਸਿਖ ਸੁੰਦ੍ਰੀ। (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਛਾਪ ਪੰਜਵੀਂ, ਪੰਨਾ ੨੫੫)

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਨਵਾਂ ਛਾਪੇ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ [illegible] ਦਿੱਤੀ [illegible] ਤਾਂ ਇਹ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ —

ਗੁਰ ਦਾ [illegible] ਧਾਰਨ ਸਿੰਘਨ ਇਹ ਦਸਤਾ।
ਮੁੰਦ੍ਰੀ ਤੂੰ ਕਰ ਲੀਨੇ ਰਹਣਾ।
ਤੂੰਮਾ ਕੇਸ ਨੇ ਸੰਗ ਰਹੈਂ।
ਦੇਤੋ ਪਾਂਚ ਕੱਕਾਰ ਧਰੈਂ। (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਛਾਪਾ [illegible] ਵਿਕ੍ਰਮੀ [illegible])

ਇਸ ਵਿਚਾਰ [illegible] ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਾ [illegible] ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਪਾਸ ਲਈ ਸੀ। (ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੀ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੫੦) ਕਛ, ਕੇਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਮੁੰਦ੍ਰੀ [illegible] →

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

ਸਨਮੁੱਖ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਅਸਤਰੀ (ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਤੂੰ, ਜੈਸੇ ਸੁਣਾਤ, ਵੈਸੇ ਸੁਣਾਤ ਸਾਂਈ
ਸੁਆਗਤ ਹਨ।"

[ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ, ਪੰਨਾ ੨੨੮

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਓਦੋਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਓਹ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠ ਸੁਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਭਾਈ ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ, ਜੋ ਸਿੰਘ ਓਦੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ। ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖਾਏ ਹਨ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਜੀ ਬਹੁਤ।

ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਥ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਜਾਗਰਤ ਤੇ ਇਸ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਨ:-

ਨਿਰਮਲ ਸਿੱਖੀ ਪੰਥ ਜਾਣ ਰਾਹ।
ਜਗਤ ਦੇ ਕਾਰਜ ਆਪ ਹੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
ਦਰ, ਦਰਵੇਸ਼, ਦੇਗ, ਤੇਗ ਫਤਿਹ।
ਇਹ ਦੇਸ ਹੋਣਹਾਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ।

[ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਪੰਨਾ ੨੨੬ ਤੇ
ਦੇਸ ਦੁਆਬਾਦੀ ਪੰਨਾ ੧੨੭ ਆਦਿ

ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨੀਆਂ ਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਡੋਗਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨੀ ਸਾਹਿਬ ਡਾ: ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਨਿਰਮਲੇ ਦੇ ਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ — ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾਰਸ਼ੀ ਛੰਦ—
ਨਿਰਮਲ ਸਿੱਖੀ ਹੀ ਪੰਥ ਜਾਣ ਰਾਹ।........." ਭਾਈ ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ
ਰਚਨਾ ਸਮਝੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ? ਦੱਸ
ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।........ਜੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਨਾਲ ਮਨਸੂਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਛੰਦ ਵੀ। ਪਰ ਇਹ ਮੇਰੀ
ਰਾਇ ਨਹੀਂ। ਇਹ, ਇਹ ਛੰਦ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ
ਨੇ, ਅਣਜਾਣੀ ਵਜੋਂ, ਉਸ ਸੰਚੇ ਦੇ ਅੰਤ ਪਤਰੇ ਪਰ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ।"

[ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਨਾ ੩੭
ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਤਰ ਸੰਖੀ ੩, ਅੰਕ ੧

ਪ੍ਰੋ: ਸਿੰਘ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ਕਿ— "ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਲ ਸਤ ਸੀਸ ਮਹਿਲ (ਸੰਗਰੂਰ) ਵਿਚ
ਸਰਕਾਰੀ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਇਕ ਪੋਥੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ
ਪਾਠ ਹੈ— ਨਿਰਮਲ ਸਿੱਖੀ ਹੀ ਪੰਥ ਜਾਣ ਰਾਹ।..........

ਪਰ ਸੰਗਰੂਰ ਜਾ ਕੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਲਯ
ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਹਾਲ ਤੋਂ
ਇਹ ਗੱਲ ਗਲਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੫੬੪
→

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੧੬੬)

ਮੈਂ ਗੱਲ ਕੀ, ਧਰਮ ਧਰਤਾ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਤਰਕ ਰਖਦੇ ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਧਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਜਾਣੇ ਸਿੱਖ

੨— ਮੈਂਬਰ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਦੀ ਕਹਿਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਵੇਰਵਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜ ਰੰਗ ਕੇਹੜੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਪੰਜ ਰੰਗ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:—

(੧) ਨੀਲਾ.
(੨) ਸੁਰਮਈ.
(੩) ਬਸੰਤੀ.
(੪) ਚਿੱਟਾ.
(੫) ਕਾਲਾ.

ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—

" ਪ ਕੇਸਰੀ ਹੈ। ਕੇਸਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਸ ਜੀ ਰਹਿ ਦੇ ਰਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ..... ਅਸਾਂ ਨਵੀਂ ਪੰਜਾਂ ਰੰਗਾਂ ਕੇਸਰੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅਸੀਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਕਾਰੀ ਰਚਨ ਕਰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਰੀ ਉਸ ਰਚਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਵੀ ਰਖਦੇ ਸਨ।".

[ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਿੰਘ ਸੰਤੋਖ, ਪਟਿਆਲਾ.
੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੫੨

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਭੋਲੇ ਤਾਂ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਂ ਰੰਗਾਂ ਕੇਸਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਕੇਸ? ਰੱਤਾ, ਨੀਲਾ, ਸੁਰਮਈ, ਚਿੱਟਾ, ਕੇਸਰੀ। ਪੰਜ ਰੰਗਾਂ ਕਹਿਤ ਕਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸੋਈ। ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਤ ਉਪਦੇਸ਼ੀ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖਿਆ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਰੰਗਾਂ ਕੇਸਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿ ਕੇਸ। ਕੇਸਰੀ ਪਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਤਰ। ਉਤਰ ਸਾਖੀਆਂ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਤੇ ਕੀਆ। ਕਿਤੇ ਕੇਸ ਜੀ ਕਹਿ ਕੀਆ। ਭਾਈ ਦੀ ਗੁਰਬਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਨਾਲ-ਉਸ ਦੇ ਇਹ ਮਰਯਾਦ ਸਰਲਾਧਾਰੀ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ।"

[ਕਿਰਤੀ ਖਾਲਸਾ" ਲੁਧਿਆਣਾ
ਦਸਤਾਰ ਅੰਕ, ੨੦ ਅਗਸਤ ੧੯੫੨

ਇਸ ਤੋਂ "ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ" ਤ੍ਰੈਮਾ. ਦੇ ਨਵੀ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਂਦਾ ਕੇਵਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜੇ ਰੰਗਾਂ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੇਸਰੀ (ਛੋਟੀ ਦਸਤਾਰ) ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਰਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ੧੯੫੨ ਤੇ ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੯੫੨ ਆਦਿ) ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਦੀਰਘਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

" ਨਵੀਂ ਸੈਂਚੀਕੇ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਅਹਮੀਅਤ ਸ੍ਰੀ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ 'ਕੇਸਰੀ' ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਂ ਰੰਗਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਕਲਗੀ ਵੇਖੀ ਨਿਸ਼ੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਈ ਹੋਵੇ ਜਿਹੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੁਮਾਲੀਆਂ ਵਾਲੀ ਪਹਿਨੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਦੀ ਕੌਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਮਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਭਾਗਵਾਨ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ

"ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਚਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਦਸਤਾਰ ਨਾਲ ਬੱਝਾ ਹੈ।
ਪੱਗਾਂ ਦਸਤਾਰ, 'ਕੇਸਕੀ' (ਦਸਤਾਰ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਵਾਲੀ
ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਦਰ ਉੱਚੀ ਰਵਾਇਤੀ ਹੈ।"

[ਖਾਲਸਾ ਕਰਿਤ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੧੪੪

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਸਤਾਰ ਕੇਸਕੀ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਅਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।"

[ਕੱਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੨੬

ਇਕ ਹੋਰ ਸੱਜਣ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਰ (ਕੇਸਕੀ)
ਵੀ ਕ ਪੰਜਾਂ ਕਕਾਰਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ
ਅਗਸਤ ੧੯੮੫

ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਿਤ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਚਾਰ ਵਾਰ ਤਾਕੀਦਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਕਿ—

"ਕੇਸ ਰੋਮ ਇਕਤਰ ਰੱਖਣੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਾ ਕਰਨਾ,
ਕੰਘਾ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਕਰਨਾ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ।"

[ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ, ਸਾਖੀ ੫੬

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਲਸਿਆਂ ਦੀ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਸਤਾਰ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਕੇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੇ ਕੇਸ ਦਸਤਾਰ ਲਗਾਏ ਬਾਹਰ
ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਦਸਤਾਰ ਭੀ ਰੱਖਿਓ ਜੋ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਨੀ
ਚਾਹੀਏ। ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਪੰਜ ਕੱਕੇ ਰਖਣੇ ਹੁੰ, ਆਗੇ ਜੋ ਕੋ
ਰੱਖਿਓ ~~ਕੇਸ~~ ਦਾਰ ਦਾਤਾ ਦਸਤਾਰ ਬਾਲ ਰੱਖ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੪੨੮

ਕਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ~~ਸਨ~~ ਸਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ—

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਕ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਉਹੀ ਮਹਾਨ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਸਾਰੇ ਗੁਣੀਆਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਨੇ ਉਹੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਦਾ ਰਚਨਾ-ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਖੇਤਰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਏਨਾਂ ਦੇ ਏਹ ਅੱਡਰੇਪਨ ਏਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਿਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹੀ ਦਾ ਰਚਨਾ-ਖੇਤਰ ਪਰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਦਰਿ ਨਾਲੀ ਰਚਨ ਤੇ ਮਹਿਮਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ:-

ਗਾਵਿ ਨਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤੇਰੀ
ਤਾ ਤੂੰ ਸਾਰਤੁ ਨਾਹੀ ॥
ਜੇ ਅਤੁ [illegible] ਤੁਧੁ ਨ ਭਾਵਹਿ
ਤੇਰੀ [illegible] [illegible] ॥
(ਮਲਾਰ, ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੧੨੭੨)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਮਿਹਰ ਹੈ ਜੋ ਇਕ [illegible] ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਣੀ ਤੇ ਨਦਰਿ ਉਹੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮ ਦੇ ਗਾਥੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਦਰਿ ਨਾਲ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਏ। ਇਹ ਰਚਨਾ-ਖੇਤਰ ਮਹਾਨ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਨਦਰ।

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ:-

ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਅਤਿ ਭਗਤੀ [illegible] ਹੈ
ਅਤਿ ਨੇੜੈ ਭਗਤੀ ਭਾਇ ।
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਾਲਾਹਿ ਸਦਾ ਹਰੀ
ਅਤਿ ਵਾਹੁ ਪਾਏ ਪਾਇ ॥
(ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ, ਮ:੩, ਪੰਨਾ ੧੪੧੩)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਉਹੀ ਦੇ ਰਚਨਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਮਹਾਨ ਬਾਣੀ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਸਿਫ਼ਤ ਰਚ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਉਹੀ ਦਾ ਰਚਨਾ ਆਦਿ ਪਤ ਦੀ [illegible] ਇਉਂ ਕਿਹਾ:-

ਚਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸਚੁ ਸੰਤੋਖੁ ਪ੍ਰਭ।
ਅਨਿਆਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਪਤ ਸਰੂਪ।
ਏਕ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਤ ਭਗਤੀ।
ਸਗਲ ਸੰਤੋਖੀ ਰੇਣ ਸੰਤਨ ॥
(ਆਸਾ, ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ ੩੭੨)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਦੇ ਰਚਤਾ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

---

"ਏਹੀ ਵੀਰ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਕਵਿਤਾਂ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਦਾਤ ਦਸ ਕੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੇ ਕਵਿਤਾ-ਤੁਕਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਖ਼ਾਸ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਨੀਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਏਨਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੀਆਂ ਵਰਗਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।"

(ਖ਼ਾਲਸਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਗਜ਼ਟ ਵਿਚੋਂ, ਪੰਨਾ ੬੭ ਤੇ ੬੮)

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲੇ ਜੋ ਸਿੱਖ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੇ ਕਲਗੀ ਦੇ ਬਾਣੀ ਪਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ:-

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(ਅ)

"ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੋ ॥
ਸੂਰੇ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੋ ॥"

[ਵਡਹੰਸ ਮ: ੧, ਅੰਗ ੫੭੯-੮੦

ਅਰਥਾਤ:—
"ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥"

[ਭਗਤ ਕਬੀਰ, ਅੰਗ ੧੧੦੫

ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਸਮਾ- ਪੰਤਰ ਆਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਰਦ ਆਪਣਾ ਮਰਦਊਪੁਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦਲੀਲ ਨਾਲ, ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਆਣੀ ਜਾਂ ਘਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਲਾਲੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਜਾਣੀ ਦਾ ਜਾਣਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਹੋਵੇ ਸਹੀ।"

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੰਨਾ ੧੨੬

"ਸਿੱਖ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਕੀਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੇ ਤਾਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਕਿ ਅਕੇਲਾ ਸਿੱਖ-ਸਿੱਖਣੀ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰੀ ਹੁੰਦੇ।......

ਪਹਿਲੇ ਇਕ ਜੀ ਪੱਕੀ ਹਥਿਆਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਦਲੀਲੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪਾਸ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪੱਕਾ ਹਥਿਆਰ ਦਲੀਲ ਦੀ ਨਿਆਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਦੋ ਦਲੀਲੇ ਰੱਖੇ ਦੇ ਆਦਿ।"

[ਧਾਰਮਿਕ ਲੇਖ, ਪੰਨਾ ੪੩

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਦਲੀਲੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ:—

"ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅਜੇ ਦਲੀਲੇ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਦਲੀਲਾ ਗੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ।"

[ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਜਲੰਧਰ
੧੪ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੬੮

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ:—

"ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਆ, ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰੀਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਤ ਵੀ ਬਾਧਕ ਕੋਈ ਪਏ ਹੁਕਮ ਹੋਣ।"

[ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ
੧੦ ਮਾਰਚ ੧੯੦੬

ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਇਹ ਖਬਰ ਵੀ ਠੀਕ ਜਾਪ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਆਖੀਆਂ ਤੀਜੀਆਂ ਗੁਰੂ ਘਟਨੀਆਂ ਗੁਜ਼ਰੀਆਂ ਸਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ "ਭੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਅੰਗਦ ਦੇ ਦੀਨੀਓਂ" ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਤੀਜੀ ਦਾ ਨਾਮਕ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹਨਾਂ ਘਟਾਘਟਤ ਚੀਕੋਤੋ ਹੀ ਮੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਸ ਗੁਰੂ

ਨੋਟ— ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ; ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਡਰ ਕੇ ਗੁਪਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਲਿੰਤਾ [illegible] ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਛੁਪ ਨ ਸਕਣ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਬਿ ਕਹਿ ਕੈਸੇ।
ਗੁਰਮਤਿ ਛੋਡੇ ਤਰਪਤ ਸੈਸੇ।
ਇਸ ਬਿਧਿ ਦੇ ਅਬ ਪੰਥ ਚਲਾਵੈਂ।
ਸਕਲ ਜਗਤ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵੈਂ।
ਲਾਖਹੁੰ ਜਗ ਕੇ ਨਰ ਇਕ ਥਾਇ।
ਤਿਨ ਮਹਿ ਮਿਲਹਿ ਏਕ ਸਿਖ ਜਾਇ।
ਸਭ ਮਹਿ ਪ੍ਰਗਟ ਪਛਾਨਯੋ ਪਰੈ।
ਰਲੈ ਨ ਰੰਚ ਹੀ ਨੈ ਮਿਲੈ ਰਹੈ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੨, ਅਧਿ ੭

ਅਰਥਾਤ!—

"ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਪੰਥ ਸਾਜ ਕੇ ਦੀਆਂ ਅਕਾਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ।" [ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੨੨੫

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਸਨ:— "ਸਿੱਖ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਰੂਪ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੋਈ ਹੈ।" [ਸੈਮੀ ਦਰਬਾਰ, ਜਲੰਧਰ [illegible]

ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਉਂ ਬਣਾਇਆ।" [ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ, ਕਲਕੱਤਾ, ੧੮ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੭

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸਾਂ ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ।" [ਮਾਸਿਕ ਪਤ੍ਰਿਕਾ [illegible], ੧੯੬੭

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

(੧੫੩)

ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਹਦੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੀ ਮੰਨੀ ਗਈ (ਸੁੰਦਰਤਾ)। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੀਵੀਂ ਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇਹ ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਤੀਵੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੱਕ ਅਤੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਹਨ। (p.t.o)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ—

ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਚੇਰੀ ਕੀ ਨਿਆਈ
ਸੋਭ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਭਰਤਾਰੇ ॥

[ਮਲਾਰ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੬੮

ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣ ਹੀ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ ਹੈ
ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ
ਜਿਸੁ ਵਲਿ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ ॥

[ਵਾਰ, ਗਉੜੀ, ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੩੧੨

ਅਰਥਾਤ:—

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਤਿ ਪ੍ਰਸੀਐ ਦੂਜੇ ਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਵੈਰੁ ਹੈ ਆਪੇ ਲਏ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥

[ਵਾਰ ਗਉੜੀ, ਸ: ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੩੧੪

ਸੋ ਇਹ ਇਕ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ ਤੀਵੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕਰਮ-ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੇ ਪੰਜ ਇਸਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ। ਪਰ ਦਸਾਂ ਦੇ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਬਰਾਬਰੀ ਜਾਂ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ-ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਅੱਡ ਅੱਡ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਜਨਮ-ਦਿਨ ਪਾਲਣਾ-ਪੋਸਣਾ ਕਰਨੀ ਹੋਈਆਂ ਸਮਾਜ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪੁੱਤਰੀ, ਪਤਨੀ ਤੇ ਮਾਤਾ। ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਐਸੀਆਂ ਗੁਣਵਾਨ ਤੀਵੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਗੁਰੂ (ਅਮਰਦਾਸ) ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਹੋਏ (ਅਮਰ ਦਾਸ) ਜੀ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸਨ। ਜਦ ਉਹ ਵਿਆਹੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਇਕ ਗੁਰੂ (ਰਾਮਦਾਸ) ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਹੋਏ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਾਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਗੁਰੂ (ਅਰਜਨ) ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਬਣਾਏ। ਜੇ ਉਹ ਦਾਦੀ ਬਣੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੀ ਇਕ ਗੁਰੂ (ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ) ਜੀ ਸੀ। ਇਤਨੀ ਉੱਚੀ ਤੇ ਗੁਣਵਾਨ ਤੀਵੀਂ — ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਇਤਨੇ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਤੀਵੀਂ ਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਬਰਾਬਰਤਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ; ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ [illegible] ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਹ [illegible] ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਤੀਵੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ...

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

ਗਿਆਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤਾਇਆ-ਪਿਤਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਜੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜੀ [illegible] ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਦੋਂ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਸਨ-ਮਾਤਾ ਦੇ ਦੇ ਗੁਰ ਪੜੀ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਪਾਰ ਹੀ ਘਰ ਰੱਖੀ ਸਾਏ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਿਆਫ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਮਾਤਾ ਦਾਤਾ ਵਰਗ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਆਖੀ ਇਹ ਦਸ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਰ ਦਾਨ ਸ੍ਰੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ-ਪੋਤਰੇ ਹੀ ਹੋਏ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗੁਰੂ ਕਰੋਂ ਤਰ [illegible] ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਮੰਸ਼ੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ੭੧ ਤੇ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੧੬੫)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇਰਾ ਕੀ ਮਾਤਾ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਥੀ ਨਾਮ ਵਿਖਿਆਤਾ।
... ...
ਜੋਗਤ ਪੁਰ ਤਿਸ ਧਾਮ ਬਿਰਾਜੀ।
ਮਾਨਨ ਲਾਗੇ ਸਿਖ ਸਮੁਦਾਈ।
ਗੁਰ ਮਾਤਾ ਲਖ [illegible] ਕੀ ਢੂੰਢੈ।
ਕਰੀ ਗਵਿਆਈ ਤਿਨ ਭੀ ਲੈਂਦੈ।
ਜੋ ਕਿਛੁ ਆਵੈ ਸੋ ਸੰਗਤ ਲ੍ਯਾਵੈ।
ਭੁਖਾ ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਵਤ ਪਾਵੈ।
ਤਿਸ ਕੀ ਸੰਗਤ ਭੋਜਨ ਖਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਲਾਗੇ ਸੁਖ ਦੇਨ ਵਿਸ਼ੇਖ "

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ਦੂਜਾ,
ਬਿਸ੍ਰਾਮ ੧੮, ਪੰਨਾ ੧੨੬)

ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੁਰਤਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੜੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਿਆਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ [illegible] ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਇਹੀ ਅਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ [illegible] ਇਸ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਕਰਮ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਉਲਟ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

"ਜੋਤੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇਵ ਤਾਹੀਂ ਆਏ ਪਹੁੰਚੇ ਸੇ,
ਕੁਸ ਪਤੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਜੇਹਾ ਦੇਸ ਭਏ ਹੈਂ।"

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਬਿਸ੍ਰਾਮ ੨੩,
ਪੰਨਾ ੧੫੮)

ਤੇ ਹ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਗੱਲੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸੁਧੀਰਕਿਤਾ ਪੰਨਾ ੬੨੩ ਕੀਤ ਸਾਗਰ ਆਦਿ ਆਦਿ)

[illegible]

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪਾਰਖੂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਖੀ ਨਵੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡੀਟਰ "ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ" ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗੰਮੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਦੀਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੇਵਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪੋਂ ਨੂੰ ਜੁਗ ਦੇਣ ਲਈ ਨੂੰ ਦੀਖਿਅਤ ਕਰਨ ਤੇਦੇ, ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਦੀਖਿਅਤ ਕਰਨ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ ਪੰਨਾ ੧੨

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਜੇਹਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਨੌਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰ ਅਵਤਾਰ ਜੋ ਦੀਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਦੋਂ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ~~ਤੱਕ~~ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਪਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਅਵਤਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਸੰਚਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਪਣੇ ਪਰਤਖ ਦੇ ਦਿਖਾਈ।"

[ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੬

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਕਿਆਸ ਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਇਹ ਦਸਵੇਂ ਹੀ ਕਿ ਗੁਰ ਆਖਿਆ ਤੋਂ ਗੁਰ-ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਅਵਤਰਨ ਸਿਲਸਿਲਾ ਬੰਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ—

"ਜੇ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਕਹੋ। ਐਵੇਂ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ।"

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿਲਦ ੩੬; ੨:੪੦

---

੧ ਇਹ ਤੇ ਨਿਰਣਯ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਇਸ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ, ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਪੰਥ ਤੇ ਦੇਹ ਸੰਬੰਧ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਖੇ ਮੰਨਣਾ ਦੱਸਿਆ।"

[ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਨਾ ੬੮੦

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਤੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ-ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਂ ਕੇਵਲ ਦਸ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ/ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ; ~~[illegible]~~ ਇਸ ਲਈ ਬਾਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਨ ਤਰਸ ਦਾ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਤੇ ਸਾਂਝ ਮਤਲਬ ਦੇ ਗੱਲ ਲਈ — ਇਸ ਦਾ ਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਾਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ। ਜੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਠੀਕ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੌਕੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫਿਰ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਬਾਣੀ ਵੀ ਗੁਰ-ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਖਤਮ/ਰੋਕਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚਾਰ ~~[illegible]~~ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ —

"ਅਜੋਕੇ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਚ ਉਪਰ ਇਹ ਪੰਜਾਂ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਪਦਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੇ ਜੋ ਹਨ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਪਿਆਰਾ-ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਹੋਣ।"

(ਰਸਾਲਾ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੬੫ਈ)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਤਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੀਸ ਭੇਟ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਕੇ ਚੁਣੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਜਾਏ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰ-ਮਰਯਾਦਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਉਪਰ ਇਹ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ~~[illegible]~~ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਹੀ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ — "ਹੁਣ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਕੇਵਲ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਥਾਪੇ ਹੋਇਆਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ...... ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਏਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ

---

੧ ਇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕੌਣ ਸਨ? ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

'ਪੰਜ ਸਿੰਘ' ਤੇ "ਪੰਜ ਖਾਲਸੇ" ਵਰਤਣ ਹੋਣਾ ਲੱਗਾ ਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਕੀ [illegible] ਦਿਖਾਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਹੈ ਕਿ—

ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੋ ਦੇਹਿ।
ਤਾਂ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰ ਛਕ ਲੇਹਿ।.....

"ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ "ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ [illegible]" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। "ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ...... ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ~~ਨਹੀਂ~~ ਲਿਖਿਆ...... ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅਖਵਾਉਣੇ ਜਾਂ ਕਹਿਣੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ [illegible] ਹੈ। ਕਈ ਥਾਂ ਤੇ [illegible] ਹੈ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ [illegible] ਪਿਆਰਿਆਂ ਜੇਹਾ ਰੁਤਬਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ? ਜੋ ਪੰਜ ਦੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਣਨ ਤਾਂ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

......ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਣੇ ਜਾਂ ਬਣੇ ਜਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਣਨਾ ਤਾਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।"

[ਰਸਾਲਾ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਅਗਸਤ ੧੯੫੨

ਜੋ ਗੱਲ ਕੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰ-ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ~~[illegible]~~ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਤੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਰੱਖਕੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਸੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ "ਰਹੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੋਤ" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜਿਹਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਜੀ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਲਹਣੇ ਦੀ ਫੇਰਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਦੋਹੀ ਖਟੀਐ।
ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ।

[ਰਾਮਕਲੀ, ਸਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ
ਪੰਨਾ ੯੬੬

ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਥਾਪੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਭੀ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਗਵਾਹ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਇਕਰਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਪਣਾਇਆ ਤੇ ਮੰਨਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜੇ ਗੱਲ ਕਰੀ, ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ [illegible] ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਈ [illegible] ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "[illegible]" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ [illegible] [illegible] ਸੀ; ਪਰ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ [illegible] ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ [illegible] ਮਗਰੋਂ ਸੀ। [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੀ ਇਸ [illegible] ਤਾਂ ਹੀ [illegible]। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਮਗਰੋਂ [illegible] ਪਿਆਰੇ [illegible] ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ [illegible] ਉਸੇ ਹੀ ਲਿਖ ਨਹੀਂ।

ਇਸ [illegible] ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ [illegible] ਕਰ ਕੇ ਇਹ [illegible] ਕਿ ਗੁਰੂ [illegible] [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਗੁਰੂ [illegible] [illegible] ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ [illegible]। ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਤਾਂ [illegible] ਕਰਦੇ ਸਨ। [illegible] ਨਾਲ [illegible] ਸਨ। ਜਾਂ [illegible] ਦਾ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਨਹੀਂ। (ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੮੬੨; ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible] [illegible] ੮੮੨; ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੦੬੧; [illegible], ਪੰਨਾ ੮੧, ਤ [illegible] [illegible] ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੧ ਆਦਿ)

[illegible] ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਦਲ ਸਿੰਘ ਅਰ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੀਜੇ ਧਰਧੀਰ।
ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਚਮ ਜਾਨਹੁ ਇਕ ਦੇ ਦਰ ਧੀਰ।
ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਹੁ ਸਭੇ ਖਾਲਸੇ [illegible]
ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੈਂ ਇਤ ਵਰਤਤ ਸੰ: ਤੇ; ਪੰਚ ਮਿਲਹਿ ਸੋ ਪੀਰਨ ਪੀਰ।

(ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰੁਤ ੬, ਅਧਿ: ੪੨)

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਇਹ ਨਵੀਂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਆਪ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।"

(ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਦਾ [illegible], ਮਈ ੧੯੬੦)
(ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ [illegible], ਪੰਨਾ ੨੩੦)

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—
"ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਰਗੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਮੰਨੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜੀਓ [illegible] ਜੀਓ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

(ਨੰਦੇੜ, ਜਲੰਧਰ, ੧੮ ਅਗਸਤ ੧੯੬੮)

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—
"ਅਜੇ ਇਹ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਘਾੜਤ ਹੈ।"

(ਅਕਾਲੀ ਪਤ੍ਰਕਾ, ਜਲੰਧਰ, ੨ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੧)

ਸੋ, ਗੱਦੀ ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ [illegible] ਕਿਸੇ ਕਰਨੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ;

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

ਏ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ [illegible]

" ਇਹ ਸਾਰੀ ਆਪੇ ਘੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ [illegible] ਮਾਤ੍ਰ ਸੰਖਯਾਵਾਂ ਹੈ [illegible] ਹੈ। .... [illegible] ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਜੀ ਨਾਂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।"

[ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਗ ੧, ਪੰਨਾ ੨੭੦]

[illegible] ਗੁਰ-ਗੱਦੀ [illegible]

" [illegible]

੧. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾ! ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ,
੨. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾ! ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ.
੩. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾ! ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ.
੪. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾ! ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ.
੫. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾ! ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ.

[ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਗ ੧, ਪੰਨਾ ੧੬੬]

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਿਆਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪੀ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ—.

"ਗੋਰਖ ਗਾਥਾ" ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਪੋਥੀ (ਜਿਸਦੇ ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ [illegible] ਦੀ ਰੀਤ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਪਰਚਾ ੫-੧੧-੫੬) ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪਣ ਸਮੇਂ ਪੰਥ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪੁਰਖ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ:—

੧. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ.
੨. ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ.
੩. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ. ([illegible] ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੁਜਾਰੀ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ).
੪. ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ.
੫. ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਨ।

ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ [illegible] ਕਰਕੇ, ਪਰਕਰਮਾ ਕਰ, ਪੰਜ ਪੈਸੇ, ਨਾਰੀਅਲ ਰੱਖ, ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ [illegible] ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ!

ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ।
ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇਵਲ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ।
(ਜ਼ਾਹਰਾ ਦੇਹ) ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਜਾਣਨਾ।

[ਖ਼ਾਲਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਫ਼ਰਵਰੀ ੧੯੬੨

ਏਹੋ ਜੀ ਸੱਜਣ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇਕ 'ਗੁਰਮ ਸਾਖੀ' ਨਾਮ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ [illegible] ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪਦ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਸਨ:—

੧. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ।
੨. ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ।
੩. ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਹੈ।
੪. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ।
੫. ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ, ਜੋ [illegible] ਗਏ ਸਨ।

ਇਸ 'ਗੁਰਮ ਸਾਖੀ' ਪੋਥੀ ਦੇ ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਸਨ ਜੋ ੧੭੭੨ ਵਿਚ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਪਾਸ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਪਰਚਾ ੧੫-੧-੫੬)

[ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਪੰਨਾ ੧੧੭-੧੧੯.

ਇਹ ਕੋਈ ਇਕ ਲੇਖ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਸਤਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ [illegible]

ਜੋ ਸੋਚਦੇ ਸੱਜਣ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ [illegible] "ਪੰਥ" ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ [illegible] ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਤੇ ਠੰਢੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਨੂੰ [illegible] ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ [illegible] ਸਨ [illegible] ਤੇ [illegible] [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ [illegible] ਕਰਨ, ਤਾਂ [illegible] ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ — ਸ੍ਰੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਕ — ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ " " [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤਕ [illegible] ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ [illegible] ਵਿਅਕਤੀ ਤਾਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਇਹ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ [illegible] ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਇੱਕੋ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਹਨ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰ [illegible] ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ [illegible] ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ ਇਸ [illegible]

"ਇਹ ਬਾਣੀ ਇਹੁ ਗੁਰੂ ਇਹੋ ਸਚਾ ਦੀਬਾਣਿ"

[ਰਾਗ ਸੋਰਠ, ਸ: ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੪੬

ਜੋ [illegible] ਇਸ ਸਮੇਂ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤੋਂ [illegible] ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ [illegible] ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ ੧੧੬੫ ਤੋਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਤੇ [illegible]। ਇਸ ਨੂੰ [illegible] ਹੈ [illegible] ੧੧੬੫ ਤੋਂ [illegible]

[illegible] ਕਿ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ [illegible]

ਇਥੇ [illegible] ਇਹ [illegible] ਦੇਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ [illegible] ਕਿ [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਸਾਹਿਬ [illegible] ਤੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible]। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ੧੧੬੫ [illegible] ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ [illegible]। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਗੱਦੀ [illegible] ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ [illegible] ਗਏ।

[illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੀ [illegible] ਹੋਈਆਂ [illegible] ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਇਸ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਹਨ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible]

"ਮੈਂ ਤਾਂ [illegible] ਹਾਂ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ,
ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, [illegible] ਹਾਂ...... ਜੀ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਸੰਗਤ
ਨੇ ਹੈ...... ਮੱਥਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੈ।" [ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੨੨੫

ਅਰਥਾਤ:- "ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।"

ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ [illegible] ਵਿਚਾਰ [illegible] ਹੈ ਕਿ [ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੨੭੬

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਕਾਦਰ ਕਹੇ, " ਇਕ ਵਾਰੀ ਪਿਛਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤਰਫੀ, ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਤਾਂ ਮਾਮ ਤੇ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਠਿਆ, "ਮਹਾਰਾਜ, ਜੀ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਤੇ? ਜੀ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਤੇ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਜੀ, [illegible] ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਤਾਂ [illegible] [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ।"

| ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ [illegible]
ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੩

ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਦੇ ਸਤਿਗੁਰ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ [illegible] ਕਰਦੇ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ [illegible] ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੰਘ [illegible] ਜਾਮ ਜੀ [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਸਾਹਿਬ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਸਤਿਗੁਰ [illegible] ਸ੍ਰੀ [illegible]
ਬਾਣੀ ਸਿਖ [illegible]
... ...
ਸਿਖ [illegible]
[illegible] ਸਿੱਖ ਮੇਰੇ [illegible]

(ਪ੍ਰ. ਸ.)

| ਕਬਿੱਤ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੨੬

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ [illegible] ਗੁਰਬਾਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ—

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਗਟ [illegible] ਪ੍ਰਗਟ [illegible]।
[illegible] ਨਾ ਹੈ ਸਿਖ [illegible]।
[illegible]
[illegible] ਹੈ [illegible]"

| ਗੁਰਬਾਣੀ, [illegible] ਪੰਨਾ ੨੬੬

ਜੇਕਰ ਸੱਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਦੀ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ [illegible] ਕਿ ਗੁਰੂ [illegible] ਦੇ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਦੇ [illegible] ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ?

ਸਿੱਖ [illegible] ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ [illegible] ਦੀ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਸਾਹਿਬ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ [illegible] ਕਿ [illegible] ਹੈ—

"ਗੁਰੂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਕਿ
"ਮੈਂ ਗੁਰੂ [illegible]।"

| ਸਤਿਗੁਰ [illegible], ਪੰਨਾ ੧੩

ਫਿਰ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਿ—

" [illegible] (ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ) ਦਾ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible]।"

| ਸੱਚ ਗੁਰੂ, ਪੰਨਾ ੧੬੬

ਫਿਰ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਹੈ—

" [illegible] ਦੇ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ [illegible] ਤੇ [illegible] ਦੇ [illegible]
ਤੇ [illegible] ਕਿਹਾ ਹੈ।"

| ਗੁਰੂ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੭

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫਿਰ ਸਿੰਘ (ਸਜਣ ਨੇ ਨਵਾਬ ਘੁਮਣਾਕ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਦੋਹਾਇਆਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ
"ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਥੇ
ਸਭ ਤੇ ਅੱਗੀ ਸਿੱਖ ਸਹੀ ।"
(ਸਾਂਝੇ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ 14 (ਪ.੧)

ਸਤਿਗੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੀਕਣ ਇਸ ਕਿ ਵਾਕ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰ, ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਵਰ ਹਾਂ।"

[ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ, ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੨

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੱਬ, ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ ਤੇ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।"

[ਸਪਤਾਹਕ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੨੨ ਨਵੰਬਰ ੧੯੬੮

ਫਿਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਥਮ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਵਤਾਰਵਾਦ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਜਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਪੁੱਤਰ [illegible] ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੩੫

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ; ਇਹ ਕਥਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible]
ਜੋਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕਠਾ ਸੌਂਪ ਤੇਜ ਦਾਤਿ ਹੈ।
ਨਾਮ, ਦੇਸ਼, ਇਤਿਹਾਸ ਕੋਊ ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਨੇ
ਗੁਪਤ ਰਹਿ- ਭਗਤ ਜਗਤ ਉਪਜਾਇ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਸਰੂਪ ਦੇ ਪਾਛੂ ਕੋ ਬਾਪ ਕੀਨੋ,
ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਸੋਤ੍ਰ ਵਿਚ ਲਗਾਇ ਹੈ।
[illegible]
[illegible]

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪.

(ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ।) ([illegible] ਪੰਨਾ ੧੬੪)

[illegible] ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ [illegible] ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ।" [ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਪੰਨਾ ੫੨

ਅਰਥਾਤ:- "ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ [illegible] ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ।"

[ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਗਾਥਾ, ਪੰਨਾ ੨੦੫

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ ਪੱਤ ਅੱਤ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰਤਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੁਣ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੀ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ।[1] ਜਿਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਤੋੜੀ ਵਰਨਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸਮੇਂ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੧੬੬੧ ਵਿਚ ਤੇ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ੧੭੬੫ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਇਕ ਸੌ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਪਰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਜੇਹਾ ਇਹ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਸੱਜਣ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ~~[illegible]~~ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਅਸਲ ਤੌਰ ਤੇ ੧੭੬੩ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ੧੦੨ ਸਾਲ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਹਨੇ ਖੋਹ ਲਈ? ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ" ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜੇ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ (ਇਹ ਅਜੇਹਾ) ਮਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅਸਪਸ਼ਟ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਜੇ ਕੇਵਲ "ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ" ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਬੀੜ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰੀ ਬੀੜ ਵੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ੨੩ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ੧੨੭ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ, ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਅਜਿਹੀ ਇਕ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਧਾਰ (ਪਿੱਛੋਂ) ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੂਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਗਵਾਹੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਸਮੇਂ ਚੌਥੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ੧੨੭ ਸਾਲ ਬਾਦ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਪਰਮਾਣਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਲੈਂਦੇ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾ ਥਾਪਦੇ। ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ "ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ" ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ।

---

1. [illegible] ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ— "ਇਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ... ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬੀੜ ਅੰਦਰ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀ ... ਗੁਰਿਆਈ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ... [illegible] ... ੧੭੦੮ ਈਸਵੀ (ਇਤਿਹਾਸਿਕ)" [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰ- ਅਵਤਾਰ

ਆਸਤਕਵਾਦ ਮੂਲ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ, ਮਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਮਤਾਂ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਤੇ ਇਕ ਮਤ ਹੀ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਆਤਮਕ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਇਸੇ ਦੇ ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਆਏ- ਦਾਤਾ, ਸਵਾਮੀਆਂ - ਗੁਰਆਈਆਂ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਸਰੀਰਕ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਜੱਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਹਿਬਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਤਮਿਕ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੇ ਨਬੀਆਂ, ਰਸੂਲਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਰਹਿਤਾਂ ਸਮਾਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੀ ਮੰਨੀ ਗਈ, ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਗਏ ਜੋ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰ- ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹਰ ਦੇ ਲੋਕ ਆਮ ਕਰਕੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਮਝਣ ਕਰਨ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲੋੜ ਦੀ ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਹਨ।

ਹਰਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਭਗਤ ਉਪਾਇਆ
ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ।

[ਆਸਾ, ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੪੫੧

ਅਤੇ ਕਿਹਾ :-

ਆਪਿ ਪਠਾਏ ਆਇਆ ਹਰਿ ਜਸ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਸਾਚੀ ਲੋਇ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੯੨੫

ਘ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀ ਦੇ "ਗੁਰੂ" ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—

"ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਪਦ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ 'ਸਿੱਖਾਂ' ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ- ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ।"

[ਡੇਲੀ ਟਰੈਂ, ਜਲੰਧਰ,
੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੬੮

ਙ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਕਥਨ ਹਨ ਕਿ—

ਤੁਮ ਗਾਵੋ ਨਾਨਕ ਆਪ ਹਰਿ ਸੁ ਹਰਾ ਬੋਲਣ ਬਾਣੀ।
ਆਪ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲ ਗਾਂਵਦੇ ਸਚੀ ਨਾਲਿ ਸਚੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।

[ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ,
ਵਾਰ ੧੦, ਪੌੜੀ ੬

ਚ ਜੈਸੇ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ "ਸਤਿਗੁਰੁ" ਨਾਲ "ਭਗਤ" ਪਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ—

ਭਗਤੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੋਈ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਣਾ ਭਾਵਏ।

[ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ, ਪੰਨਾ ੯੨੩

ਛ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ "ਗੁਰੂ" ਤੇ "ਸਾਧੂ" ਦੇ ਇਕ ਅਰਥ ਹੀ ਲਏ ਗਏ ਹਨ—

ਸਾਧੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ।

[ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੨੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਮਹਾਤਮ :—

"ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਕੋਈ [illegible] ਕਿ
ਉਹ ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੁਲਨਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹਨ ਹੈ।"

(P.T.O.)

[[illegible] ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ [illegible]

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ [illegible] ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਅਵਤਾਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ [illegible] ਬਾਰੇ [illegible] ਅਵਤਾਰੀ [illegible] ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ

ਜਬ ਜਬ ਹੋਤਿ ਅਰਿਸਟਿ ਅਪਾਰਾ ॥ [illegible]
ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰਾ ॥

[ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ [illegible]

ਇਸ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ—

"ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭੀ ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੋਣ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ [illegible] ਆਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ [illegible] ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਰੀਕੇ [illegible] ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।"

[ਰਸਾਲਾ "ਉਪਦੇਸ਼", ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਨਵਰੀ [illegible]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ [illegible] ਅਵਤਾਰ [illegible] ਸਾਂਝਾ ਹੈ [illegible] ਬਾਰੇ [illegible] ਜੀ [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਧਰਮ [illegible] ਪਰ [illegible] ਅਧਰਮੀ ਦੇ ਨਾਲ [illegible]। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible], ਧਰਮ ਦਾ [illegible] ਦਾ ਹਵਾਲਾ [illegible] ਹੈ—

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥
ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥
ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥

[ਵਾਰ ਮਾਝ ਸ: ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੫

ਸੋ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ [illegible] ਅਨੁਸਾਰ [illegible] ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ [illegible] ਕਰਦੇ [illegible] ਜੀ। [illegible] [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਪ [illegible] ਜੀ ਦਾ [illegible] ਹੈ—

"ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੀ [illegible] ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ [illegible] ਕਿਸੇ ਨੂੰ [illegible] ਜਾ ਸਕਦੀ।"

[ਗੁਰੂ [illegible], ਪੰਨਾ ੪੪

[illegible]

ਫਿਰ ਓਸ ਵਿਚਕਾਰ ਜੀਵ ਰਖਨ ਤੋਂ ਕਿ—

"ਤਾਰਕਾਦੀ ਉਹ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਪਰ
ਵੇਦਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਰਹੀ ਜੋ ਦੁਰਤੇ
ਗਏ ਸਨ।" [ਤਵਾਰੀਖ਼ ਖਾਲਸਾ ਲੋਕਸੰਗ 54

ਤਨ ਸੰਬਧ ਸੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਚੀਆਂ—
ਸਾਰਸ ਰਾਮ ਤਾਰੂ ਨ ਉਹਿ।
ਸਾਰੇ ਸਾਧ ਪ੍ਰਿਤੰਮ ਹੋਏ"
[ਪੰਥਿਆ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 301

(੧੬੪)

ਤ੍ਰਿਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ:

ਰੂਪ ਸਾਕਾਰ [illegible] ਪਸਾਰਾ ॥

[ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੭, ਪੌੜੀ ੨੩

[illegible] ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਕਾਰ [illegible] [illegible] ਸਾਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਰ [illegible] ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:—

ਆਪੇ ਆਕਾਰਿ ਸਾਕਾਰ
ਆਪੇ ਮੂਰਤਿ ਸਾਜਿ ॥

[ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੨੩੬

[illegible] ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਕਾਰ [illegible] [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ [illegible] [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਗੋਬਿੰਦ [illegible] [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਗੋਬਿੰਦ [illegible] ਹੈ। ਇਹ [illegible]:

"[illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ [illegible]। ਪ੍ਰਭੂ [illegible] 'ਜੋਤਿ [illegible]' ਅਤੇ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible]" [illegible] ੧੯੬੨

ਅਰਥਾਤ:—

"ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਜੋਤਿ [illegible] ਹੈ। .... [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible] [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ [illegible]" [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਪੰਨਾ ੮੫

[illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ [illegible] ਹੈ।

[illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਗੋਬਿੰਦ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ [illegible] ਗੋਬਿੰਦ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ [illegible] ਹੈ।

[illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਗੋਬਿੰਦ [illegible] ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਗੋਬਿੰਦ [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

੧੬੩

[illegible] ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible]।
[illegible] ਪਰਮੇਸਰ [illegible] ॥ [illegible]
ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਇਸ [illegible] ਤੋਂ ਕਿ—

ਤਪ ਸਾਧਤ ਹਰਿ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਇਓ।
ਇਮ ਕਹਿ ਕੈ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਇਓ।
... ...
ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।
ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ। [illegible]

[illegible]

"[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਹੈ।"
[illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਤੋਂ [illegible]"

[illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਇਸ [illegible] ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"[illegible] ਹੈ।"

[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible]

[illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਜੀ ਇਸ [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ—

"[illegible] ਗੁਰੂ [illegible]
[illegible]
[illegible] ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ [illegible]
[illegible] ਗੁਰੂ [illegible]
[illegible] ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਨ।" [ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ੧੬੬੩]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਸੰਪੂਰਨ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਦੁਖ ਜਰ ਕੇ
ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਤਲਾਸ਼ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮੁਕ ਰਹੀ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਮਿਲਾਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੬

ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਇਕ ਬੰਨ੍ਹ [illegible] ਕਰਗੇ ਹਨ ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰੇ [illegible] ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਠੀਕ ਮੰਨੀਏ ਜੋ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ [illegible] ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਗਏ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

" ਸਾਡੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਤਿਆਗਮਈ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ।
ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ
ਹੀ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਬਲਿਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।"

[ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਾਰਗ, ਪੰ. ੯੦

ਜੇਕਰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪਦਵੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਤਿਆਗ ਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜੋਕੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ [illegible] ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ [illegible] ਨਹੀਂ ਤਿਆਗ ਦੀ ਕੋਈ [illegible] ਦੇ ਕੇ ਦਿੱਤਾ। [illegible] ਪਹਿਚਾਣ।

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

" ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ [illegible] [illegible] ਤਿਆਗਮਈ ਜੀਵਨ ਤੋਂ [illegible]
ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸਭ ਕੁਝ [illegible]। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਆਪਣੇ [illegible] ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਵਿਚ ਤਿਆਗ ਦੀ
ਸਾਰ [illegible] ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ [illegible]। ਇਕ
ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੇ ਮੰਨਣੀ ਨੇ [illegible]। [illegible] ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ
ਗੁਰਗੱਦੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੱਚੀਆਂ ਦਾ [illegible]। [illegible] ਨੂੰ ਗੁਰੂ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਗ ਤੇ [illegible] ਸੀ। [illegible] ਗੁਰੂ [illegible]
[illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਵਿਚ ਗੁਰੂ [illegible] ਤੇ [illegible] ਸੀ। [illegible]
[illegible] ਕਿ [illegible] ਬਾਈ [illegible]। [illegible]
ਤਿਆਗ ਦੇ [illegible] ਇਹ [illegible] ਗੁਰੂ ਨੂੰ
"ਗੁਰੂ [illegible]" [illegible] ਜੀ [illegible] ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ

[illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ [illegible]
ਜੀ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੈ ਕਿ—

" [illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible] ਵਿਚ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ ਸਨ, [illegible] ਹੈ।
[illegible] ਵਿਚ ੫੬ ਮੰਜੀਆਂ [illegible] ਸਨ, [illegible]
[illegible] ਮੰਜੀਆਂ [illegible]।
.... ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਜੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਹੋਰ ਹੈ।"

[ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਣਯ,
ਪੰਨਾ ੧੬੩ ਜੀ ਟੂਰ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ

ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਹਿਤ — ਪੂਰਾ ਅਜ਼ਾਦ ਸੀ। ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ। ਦੀਦਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ .... ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੇਰ ਪੱਕੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਫੜੇ। ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਮੰਗਾ ਦੇਵਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ (ਕਾਲੀ) ਗੁਰੂ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣਗੇ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਨੂਰ ਪੰਨਾ ੧੬੪

ਫਿਰ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੂਕੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਨ ਕਿ:—

"ਧਰਮ ਪੱਕਾ — ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਨਿਸ਼ਚਾ, ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਤਾਕਤਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਪੂਰੇ ਪੱਕੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਇਕ ਅਤਿ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਮਾਜ ਉਸਾਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ।"

[ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ, ਪੰਨਾ ੨੩੮-੩੯

ਦੋਨਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਪੂਰਨ ਦੇਸ਼ ਦਿਵਾਉਣ ਜੋ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਪੰਥ" ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। "ਕਾਲੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਇਕ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅਖੌਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਸਿੱਖ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅਖੌਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਖੇਡ ਦੇ ਰਹਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੌਰ ਸਮਾਜ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰੂ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਅਜ਼ਾਦ ਜੀਵਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ "ਕਾਲੀ ਗੁਰੂ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਦ ਆਪਣਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਇਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਖੀਰ ਤਕ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ। ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਾਲ (ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜੀ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਦੇ ਮੰਨਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਾਲ ਦੇ ਸੀ। ਪੰਥ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜੀ (ਗੁਰੂ) ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ [illegible] ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਮਾਜ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਅਸੂਲ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਗਾਦੀਦਾਰ ਹੀ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਦੀ ਗਾਥਾ ਜੀ। ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਸੂਲ ਹੈ, ਤਾਂ

[illegible]

ਜਦੋਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਇਸ [illegible] ਤਿਆਰ, ਮਗਰ ਤੇ [illegible] ਤੱਕ ਮਗਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] [illegible] ਕੀਤੇ ਹਨ (ਮਹਾਰਾਜ) ਇਸ ਗੁਰੂ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਨ। ਜੇ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਦਾ [illegible] ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੇਹਧਾਰੀ ਇਸ ਗੁਰੂ ਪਰੰਪਰਾ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ?

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ" ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਹੁਤ ਮਗਰੋਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਤਾਂ ਹੀ [illegible] ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਤਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਹੋਣ ਦੇ [illegible] ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਭਾਰੀ, [illegible] ਹਨ ਜੋ ਤਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਪਦ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਹੀ ਹੋਂਦੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਹੈ ਸੀ।

ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਉਂ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

> "ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਕਿ [illegible] ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਪਰਮ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਨੇ ਦੇ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰੀਤਮਾਨਤਾ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸੋਝ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ [illegible], ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਕਿਸ [illegible]। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੀਸ ਦੇ ਪੰਥ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ [illegible]।"
>
> [ਗੁਰੂ ਪਦ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੧੬੬-੬੭

ਇਹ "ਅਸਲ ਗੱਲ" ਜਿਸ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸਲੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਪ੍ਰੀਤਮਾਨਤਾ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸੋਝ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ? ਜਿਵੇਂ ਕਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਡੀ ਮਾਨਤਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੋਏ ਜੋ ਸਿੱਖ ਹਨ ਕਿ ਕੱਚੀ-ਪਿੱਲੀਆਂ ਜਾਂ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿਚ ਇਹ [illegible] ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਾਤ ਹੀ [illegible] ਹੈ। ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ੇ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਉਤੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸੀਸ ਪੰਥ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾਨ ਦਾ ਦਾਤਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮਕ ਪ੍ਰੀਤਮਾਨਤਾ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸੋਝ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਜਿੰਨੀ ਆ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ [illegible] ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੱਲ ਕੀ ਬਣੀ?

---

1. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ [illegible] ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

> "ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਪਰਮਾਣਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ [illegible] ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਆਪਣੇ [illegible] ਵਿਚੋਂ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਉਤੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ।"
>
> [ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਪ੍ਰੈਲ, ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੬੨

2. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ—

> ਤ੍ਰਿਤੁ [illegible] ਆਤਮਰਾਮ [illegible] ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ।
> [illegible] ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ [illegible] ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ॥
>
> [ਆਸਾ, ਮ:੫, ਪੰਨਾ ੩੮੨

ਜੋ ਵਡਿਆਈਆਂ (ਵਡਿਆਈਆਂ) ਦਾ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਗਿਆਸੀ ਦਾ ਮੋਢੀ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

ਜਾਹ ਸੋਹ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਜਗਿਆਸੀ।
ਸਸ ਪਤਿ ਤੇ ਸੋ ਭਈ ਜਗਿਆਸੀ।
ਸੋ ਮੋਹੀ ਸੰਗਤਿ ਮੈਂ ਰਹੈ।
ਇਕ ਗੁਰ ਪੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚਾਵੈ।
ਤੇ ਪ੍ਰਭੀ ਘਰ ਤਜਾ ਨ ਜਾਵਾ।
ਏਹ ਤੱਤ ਬੇਦਨ ਦਾ ਆਵਾ।
ਸਿਖ ਪਾਏ ਇਕ ਠੌਰ ਰਹੈਂ ਹੈਂ।
ਧਰਮੈ ਦੇਤ ਸੋਗ ਉਪਜੈਂ ਹੈਂ।
ਤਿਸ ਜਗਿਆਸੀ ਤੇ ਇਕ ਹੋਵੈ।
ਰਹੈਂ ਦੇਹੈਂ ਦੇਖ ਆਤ ਰੋਵੈ।
ਉਪਜੈਂ ਜੋਤਿ ਨਾਮ ਘਟ ਦੇਹੈ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬੀ ਦੇਹੈ।

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, [illegible], ਪੰਨਾ ੮੦

ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਜਗਿਆਸੀ ਦਾ ਅਸਲੀਅਤ ਮੋਢੀ ਦਾ ਮੂਲ ਨਾਮ [illegible] ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ [illegible] ਹੀ ਸੋਢੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ —

"ਸ੍ਰੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ [illegible] ਜੀ ਦੀ ਸੋਢੀ ਤੇ [illegible] ..... [illegible] ਕਰਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਵਰਗੀ ਹਰ ਗੱਲੀ ਕਰਨ ਪਰਤਾਵਾ ਤਕ ਸੋਢੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਦਰਸਤ ਨਹੀਂ। ਹਰ ਗੱਲੀ ਦਰਬਾਰ [illegible] ਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਚਲੀ।"

[ਜਗਿਆਸੀ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੦੫

ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਈਏ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਕਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਕਰੀ ਪੈਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ, ਉਹ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਈ ਰਾਹ ਦੱਸੀਆਂ [illegible] [illegible] ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

"ਜਿਸੇ ਜਾਣ ਦੁਬਾਰੀਆਂ, ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਦਾ ਜਥੇਦਾ ਵਰਗੀ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਰਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਸੇ ਤੋਂ ਸਦਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਰਸਮੋਂਈਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵੀਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਸੀ ਦੀਸਾਂ ਜੀ ਇਸ ਦੇਰ ਇਕ ਸਮਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਨਾ। ਪ੍ਰਸਰਾਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਰ ਪਤਿਸ਼ਾਹੀ ਆਵੇਗਾ। ..... ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਏਨਾਂ ਜਿਊਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਰਗੀ ਪਰਤ ਸੁਣਿਆ ਜਦ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸਤਰ ਸੋਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਵਰਗੀ ਪਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ।"

[ਜਗਿਆਸੀ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੧੦

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

P.T.O.

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀਆਂ
ਦੀਆਂ ਤੇ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੀਂ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜੇ ਗੁਰੂ
ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਇਨਕਲਾਬੀ
ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕਵਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉਹ "ਅਸਲੀਅਤ" ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਤਬੰਨਾ ਤੇ ਹਿਦਾਇਤਾਂ
ਤੁਰ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਉਦਾਸੀ, ਮੀਣੇ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ ਤੇ ਰਾਮਰਾਈਏ
ਆਪਣੀ ਗੁਰ ਤੋਂ ਫਿਰਨ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਤੁਰਾਂ ਅਟ ਗਏ ਸਨ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ ੫੩

ਸਿੰਘਾਂ ਤਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਜਾਗਰਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦ ਸੰਕੇਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿਧਾਂਤਿਕ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਉਸਦੇ ਸੀ ਜੀ ਕਾ ਲੀਆ ਸੀ; ਜਿਸ ਕਿ ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ
ਸਭ ਕੁਝ ਰੱਬ ਮੰਨਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪੱਕਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਕੁੱਟਾਂ ਦੇ
ਸਫ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। .... ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਭ ਅਵਤਾਰ ਇਸਤਰਾਂ
ਹੀ ਹਰ ਕਰਮ ਦ ਲਿਖਤ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨ ਕਰਦੇ।"

[ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ, ਜੂਨ ੧੯੬੫

ਅਗਰਤ:—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਵਿਗਾੜ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕੀ ਅਤੇ ਜਾਤ ਭੇਦ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ਦਰਜਾ ਜਾਂ ਉਪਜੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ...... ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਕ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੀਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਹੋਂਦਾ ਸੀ।"

[ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਨਵਰੀ ੧੯੬੬.

ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੋ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਅਵਤਾਰਵਾਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਰਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਤ ਰਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘੜੇ ਰਹਕੇ ਗੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਪਰਿਲੀ ਪੋਥੀ ਪੰਨਾ ੧੦ ਤੇ ਵੀਹਾਂ ਪੰਨੇ ਆਦਿ) ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਨਾ ਦੇ ਤ੍ਰਿਆਗਤੇਲ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਰਾਹੀਆਂ-ਪਾਹਿਆਂ ਉਸਰਦੀਆਂ ਪਈ ਨ ਤੇ ਸਨਿਆ।

ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਸਭ ਦੇ ਕੁਦਰਤ ਨਵੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਣਿਤ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਤੋਂ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਸੱਚਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਭੁਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੇ ਪਹਿਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਤਰ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ "ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ" ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਕਿ ਦਸਵਾਂ

ਪਰਗਟਿ ਭਏ ਨਗਰ ਆਨੰਦ ਭਯੋ ਨਾਮ ਤਹਿ ਤਾਮ
ਨਿਹਕਲੰਕ ਜਾਪੈ ਤੇਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਤਿ ਜੋਤਿ॥

[ਸਤਜੁਗੀਏ ਮਜਰੇ ਗੁਲੇਹ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੬੦੩

[illegible]

ਅਰਥਾਤ:—

"ਆਪ ਜੀ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸ [illegible] ਕਰੋਗੇ, [illegible] ਕਰੋਗੇ, [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਕਰੋਗੇ, [illegible] ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ [illegible] ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ [illegible] ਹੋਵੇਗਾ।"

[ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੧੪੦੩

[illegible] ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੈ, [illegible] ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ [illegible]

ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਆ ਆ ਜੋ [illegible]

[illegible]

[illegible] ਦਾ [illegible]

[illegible] ਤੇ [illegible]

[ਦੀਵ [illegible] ੧੯੩੦

[illegible] ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ [illegible] ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ [illegible]

"ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ ਸਤਾਨਵੈ
ਹੋਰੁ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ॥"

[ਤਿਲੰਗ ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੭੨੩

[illegible] "ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ" [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] "ਮਰਦ ਕਾ ਚੇਲਾ" ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੪੬; ਗੁਰੂ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੨ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੦੭ [illegible] "ਮਰਦ ਕੇ ਚੇਲੇ" ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ [illegible] "ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ" [illegible]

"ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ
ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ॥"

[ਤਿਲੰਗ ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੭੨੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਕਰ ਦਾ ਮੇਲਾ" ਅਨੰਦਪੁਰ [illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਂ ਦੀ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਕਿ ੨੦੦੪ ਤੋਂ ਕਿਹਾ—

"ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸਮਾਪਤ ਪਿੱਛੋਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਪੈਣ ਤੇ……
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ "ਮਕਰ ਦੇ ਮੇਲੇ" ਦਾ ਹੋਣਾ।"

[ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ, ਪੰਨਾ ੩

ਅਰਥਾਤ:-

"ਦਾਤੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾਤਾਰ ਦੇ। [illegible] ਦਾ [illegible]।
ਤਾਂ ਇਹ "ਮਕਰ ਦਾ ਮੇਲਾ" ਉਠੇਗਾ।"

[ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ, ਪੰਨਾ ੪

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ [illegible] [illegible] ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ—

"ਪਹਿਲੂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੀ ਹਾਲਤ [illegible] ਦਾ [illegible]
ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ [illegible] ਦਾ [illegible] ਮਕਰ
[illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ਹੈ। ਤੇ [illegible] ਮਕਰ
ਦਾ ਮੇਲਾ।"

[ਸੰਤ [illegible], [illegible]
[illegible] ੧੯੪੮

ਸੋ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮਾਂ ਦੀ ਇਹ "ਮਕਰ ਦਾ ਮੇਲਾ" [illegible] [illegible] ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ [illegible] ਦਾ ਇਹ [illegible] ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ [illegible] [illegible] ਦੀ [illegible] ਤੋਂ ਸਿੱਖ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਤੋਂ ਇਸ [illegible] ਤੋਂ ਜਿਸ ਦੀ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਤੋਂ [illegible]।

ਇਸ ਸਿੰਘ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਤਾਂ ਇਸ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਜੀ [illegible] ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਨੂੰ ਇਸ [illegible] [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਇਸ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] [illegible] [illegible] ਦਾ [illegible] [illegible] ਜੀ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ [illegible] ਹੈ—

"ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਨੂੰ ਇਸ [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible]
[illegible] ਇਸ [illegible] [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਦੇ [illegible] ਤੇ
[illegible] ਜੀ [illegible] [illegible] ਦਾ [illegible] [illegible]।"

[[illegible] [illegible], [illegible]
੧੮ [illegible] ੧੯੩੦

[illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਦੇ "ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ" ਦੀ [illegible] [illegible] [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਹੈ—

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ਜੀ, [illegible] ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] ਜੀ।"

[ਸੰਤ [illegible], [illegible],
[illegible] ੧੯੫੫

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਤੇ ਸੁਭਾਗ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਕ ਉਤੇ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ੨੦੬ ਸਾਲ ਤਕ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਵਿਰਾਸਤ ਤੁਰੇ ਅਤੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ੨੩ ਸਾਲ ਤਕ ਰਹੀ। [ਕੱਟਿਆ ਸ਼ਬਦ] ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਤਕ ਕੁਲ ੨੩੯ ਸਾਲ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਰਿਹਾ — ਉਸ ਵਕਤ ਦੀ ਇਹ ਮਾਨਤਾ; ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਖੀਆਂ ਇਹ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਜਾਗਰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਾਲੀ ਗੱਦੀਆਂ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਜੁਗਤਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਸਾਡੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚਾਰ ਸਮਝਾਏ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਾਗਤੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਤੇ ਦੀਖਿਆ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਦਾ ਰਹਿਤ ਧੀਰ ੨੦ ਦੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਜਾਗ੍ਰਤ ਤੋਂ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਹੈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਜੀ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਡੇ ਹੀ ਇਹੋ ਵਿਚਾਰ ਰਖਦੇ ਪੈਂਦੇ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੀ। ਸਾਖੀ ਇਹ ਦਸ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ <u>ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਆਤਮਾ ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਆਤਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।</u>

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੋਚ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਵੇਂ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ —

ਸਭ ਪੀੜ੍ਹੀ ਗੁਰੂ ਚਲਦੀ।

ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਹੀ ਆਖਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਤ ਦਸਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰ ਦੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕ ਕਿੱਥੇ ਤਕ ਦੇਹ ਤੋਂ ਹੀ ਜੋਤ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਹਾ ਕਿ —

---

੧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ —

ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਲਕ ਸਾਦਕ ਸੁਹਦੇ ਅਉਰੁ ਸਹੀਦ।
ਸੇਖ ਮਸਾਇਕ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦ।
<u>ਬਰਕਤਿ ਤਿਨ ਕਉ ਅਗਲੀ</u> ਪੜਦੇ ਰਹਨਿ ਦਰੂਦ॥
[ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਮ:੧,
ਪੰਨਾ ੫੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

"ਇਹ ਸਿਖ ਗੁਰ ਤੇਗ਼ਾ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਗੁਰ ਤਰ ਕਿ [illegible] ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦ ਕਿਸੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੀ।"
(ਗੁਰ [illegible] ਤੇ [illegible] ੨

[illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ [illegible] ਨਾ ਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਦਾ ਨਾਮ ਜੀ [illegible] ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਭਗਤਾਂ [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਉਂ [illegible] ਹੈ ਕਿ—

ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰੁ ਜੋਲਾਹਾ "ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ" ਗਤਿ ਪਾਈ।
ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੇਤੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ ਹਉਮੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ।
(ਸਿਰੀਰਾਗੁ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੭

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੰਮਤ ੧੩੨੭ ਤੋਂ ੧੪੦੮ ਤਕ ਹੈ (ਮਹਾਨਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੦੭੮ ਤੇ ੮੮) ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੀ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ [illegible] ਕਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਗਤਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ ਸੀ; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ੧੫੨੬ ਤੋਂ ੧੭੬੫ ਤਕ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਇਆ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਪਦ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(੧) ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ:—

ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਮੋਕਉ ਗੁਰ ਕੀਨਾ।
ਦੁਖ ਬਿਸਾਰਿ ਸੁਖ ਅੰਤਰਿ ਲੀਨਾ।
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਮੋਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨਾ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਜੀਵਨੁ ਮਨ ਹੀਨਾ।
(ਬਿਲਾਵਲ ਨਾਮਦੇਵ ਪੰਨਾ ੮੫੭

(੨) ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ:—

ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਪੂਜ ਚਰਾਵਉ।
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਵਉ।
(ਗੂਜਰੀ ਰਵਿਦਾਸ, ਪੰਨਾ ੫੨੫

(੩) ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ:—

ਘਰਿ ਘਰਿ ਖਾਇਆ ਪਿੰਡੁ ਬਧਾਇਆ।
ਖਿੰਥਾ ਮੁੰਦਾ ਮਾਇਆ।
ਭੂਮਿ ਮਸਾਣ ਕੀ ਭਸਮ ਲਗਾਈ
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਤਤੁ ਨ ਪਾਇਆ।
(ਗੂਜਰੀ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਪੰਨਾ ੫੨੬

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੫) ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ:—

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ।
ਪੀਪਾ ਪ੍ਰਣਵੈ ਪਰਮ ਤਤੁ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਹੋਇ ਲਖਾਵੈ।
[ਧਨਾਸਰੀ, ਪੀਪਾ, ਪੰਨਾ ੬੯੫

(੬) ~~ਭਗਤ ਬੇਣੀ ਜੀ~~:—

ਸੰਤਹੁ ਤਹਾ ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਮੁ।
ਗੁਰ ਗਮਿ ਚੀਨੈ ਬਿਰਲਾ ਕੋਇ।
ਤਹਾਂ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਮਈਆ ਸੋਇ।
[ਰਾਮਕਲੀ, ਬੇਣੀ, ਪੰਨਾ ੯੭੪

(੭) ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ:—

ਮਾਇਆ ਨ ਛੋਡਿਆ ਰਾਮ ਨਾਹਿ ਛੋਡਿਆ।
ਸਤਿਗੁਰ ਸਬਦਿ ਕਾਟਿਓ ਭਰਮੁ ਮੋਰਾ।
[ਬਿਲਾਵਲ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੮੫੫।

(੮) ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ:—

ਸਤਿਗੁਰ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤੋਰ।
ਜਿਨਿ ਸਕਲ ਬਿਕਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ ਮੋਰ।
ਰਾਮਾਨੰਦ ਸੁਆਮੀ ਰਮਤ ਬ੍ਰਹਮ।
ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ।
[ਬਸੰਤ ਰਾਮਾਨੰਦ, ਪੰਨਾ ੧੧੯੫

(੯) ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ:—

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਨਿਰਮਲੁ
ਇਹੁ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਸਾਰਾ।
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕਹੈ ਜਨੁ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ
ਬਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਾ॥
[ਧਨਾਸਰੀ, ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ, ਪੰਨਾ ੬੯੫

(੧੦) ਸ਼ੇਖ਼ ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ:—

ਫੇਰੀਆਂ ਸਚੁ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿ ਕੂੜੁ ਨ ਫੇਰੀਆਂ।
ਜੋ ਗੁਰੁ ਦਸੈ ਵਾਟ ਮੁਰੀਦਾ ਜੋਲੀਆਂ।
[ਆਸਾ, ਫ਼ਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੪੮੮

(੧੧) ਭਗਤ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ:—

ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ
ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀ ਪਾਲੀ।
ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ
ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ॥
[ਸਾਰੰਗ ਪਰਮਾਨੰਦ, ਪੰਨਾ ੧੨੫੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਪਏ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾਂ ਇਹ ਸਭ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਕਿਉਂ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ~~ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਾਸਤੇ~~ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮਝਣਾ ਔਖੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਾਵਾਂ ਵਿਚ "ਗੁਰੂ" ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਆਖਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਭਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਤੇ ਪੂਰਨ ਸਤਿ ਅੰਗ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿੱਧ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੇ ਗੁਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਜੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਵਾਸਥ ਉਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਮਝਦੇ, ਜਦ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਪਸ਼ਟ ਆਖਦੀ ਹੈ:—

ਜਨ ਪਾਇਆ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ

ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਵਰਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਆਖੀ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਕਿ:—

ਜਪ ਜਪ ਜੀਓ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣਾ।
ਤਪ ਤਪ ਲੇ ਪਰਤ ਅਨੰਤਾ।

[ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੪੨

ਮਾਤੇ ਪਰੀਖਿਆ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰਥਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਆਖਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕੇਵਲ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰ ਜਨ ਹੈ ਜਿਤ ਜਗ ਤਰਸਣ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ।
ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸ ਨ ਭਗਤੀਆਂ ਜਿਹੜਾ ਕਰੇ ਨ ਗੁਰ ਸਮਝਣਾ।

[ਦਾ: ਗਾਂਧੀ ਗੁਰਮਤ, ਦਾ: ੨, ਪੰਨਾ ੧੨

ਇਹ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਤ ਕਈ ਕਿੰਨੇ ਗੁਰੂ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਆਪ ਆਖਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ....... ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਹੈ।"

[ਅਕਾਲੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੰਬਰ ੧੯੬੭

ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਗੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਪਾਈ, ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਪਣਾ ਜਾ ਨਸ਼ੀਨ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਪਦ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਜਾਤ ਜੀਵਨ ਤਰਕ ਹੈ, ਇਲਾਹੀ ਜੀਵਨ ਅਕਲ ਹੈ।

ਜਿਸ ਸੰਦਰ [illegible] ਵਿਚ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਆਂ ਜਾਂ, ਜਿਸਦੇ ਤੇ
ਜਿਸਤੋਂ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ, ਓ ਕਿਉਂ ਜਾਂ ਘਟ ਸਕਦਾ।
[ਤਾਰੂ [illegible] ਦੇਵ ਪੰਨਾ ੧੮

ਮਾਰਗ ਤੇ :—

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ [illegible] ਘਟ ਸਕਦੇ? ਕੀ ਅਸੀਂ [illegible] ਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸ ਸਕਦੇ? ਇਸਦਾ [illegible] ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [illegible] ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਘਟ ਦੇ ਦਿਖਾਵੇ। [illegible] ਘਟ ਦੇ [illegible] ਜਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।"

["[illegible]
ਪ [illegible] ੧੯੬੮

ਸੋ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ [illegible] ਜਾਂ ਹੈ [illegible] ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ [illegible] ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ [illegible] ਦੀ [illegible] ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਤਾਂ [illegible] ਦੇਣੀ [illegible] ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [illegible] ਹੁੰਦੇ [illegible] ਜਾ ਕਰ ਹੀ ਗਏ। —

ਸਿੰਘ [illegible] ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ [illegible] ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜਾਂ [illegible] ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ "[illegible]" [illegible]। [illegible] ਦੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਵਿਚ "[illegible]" [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਿਹਾ ਹੈ :—

(ੳ) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

(ਅ) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

(ੲ) [illegible] ਇਹ [illegible] ਸਭ ਤੇ [illegible]।
[[illegible] ਮਹਾਰਾਜ
ਪੰਨਾ ੫੫੩

[illegible] ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ [illegible]। [illegible] ਵਿਚ [illegible]
੬੦੩। [illegible] ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible]
ਜੀ "[illegible]" [illegible], ਜਾਂ ਤਾਂ [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible] [illegible]
ਵਿਚ [illegible] ਜਾਂ ਤੇ [illegible] [illegible] ਦੇਣੀ [illegible]।
ਇਹ [illegible] ਦੇ ਇਕ [illegible] ਮਹਾਨ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ —

"ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ [illegible] ਉਹ [illegible] ਦੀ [illegible], ਜੋ [illegible] ਕੇਵਲ [illegible] ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ [illegible]। [illegible] ਦੀ [illegible] ਦੇ [illegible] "[illegible]" [illegible] ਦੀ [illegible] ਦੋਨੋਂ [illegible], [illegible] ਦੇ [illegible] ਉਸੇ ਤੌਰ ਜੀ [illegible] ਸੀ। [illegible] [illegible] ਸਿੱਖ, [illegible], [illegible], [illegible] ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। [illegible] ਉਸੇ [illegible] "[illegible] ਮਹਾਰਾਜ" [illegible] ਇਕ ਸਭ [illegible] ਰਹੀ ਹੈ।"
[[illegible] [illegible]
ਪੰਨਾ ੨

ਸ਼ਾਂਤ

ਇਹ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ
ਰਚਨਾ ਹੀ - ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ
ਜੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ "ਸ਼ਬਦ" ਦੀ ਰਚਨਾ
ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਜੋ "ਸ਼ਬਦ" ਰਚੇ
ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਜੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ।
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ
ਦੇ ਵਿਚ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਜੀ "ਸ਼ਬਦ" ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ
ਵਿਚ [illegible] ਦੇ [illegible] ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ [illegible]
ਬਾਣੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜੀ "ਸ਼ਬਦ" ਰਚਨਾ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਬਾਣੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ "ਸ਼ਬਦ" ਰਚਾਉਣਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਗੱਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ
ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ; ਸਗੋਂ ਸਭਿਆਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਗੁਰੂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਸੋ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਗੁਰੂ ਦੇਵੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਨਹੀਂ
ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਦੇਵਤੇ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦੇਵਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਾਂ ਪ੍ਰਭਾ
ਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਦੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ।
ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਦੇ ਰੀਪਰ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਰੀਪਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ; ਕਿਉਂਕਿ
ਆਪ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਸਨ; ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ
ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਆਵਸ਼ਕਤਾ ਨਹੀਂ ਪਈ।"

(ਗੁਰੂ ਪਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਪੰਨਾ ੪)

ਜੇਕਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ
ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਆਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ।

(ਸਾਰੀ ਗਉੜੀ ਮਾਝ, ਪੰਨਾ ੫੯੯)

ਇਸ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਲੈਂਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਤੋਂ
ਦੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ ਸੀ, ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਸੱਜਣ ਜੋ ਏਹ ਅਰਥ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ
ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਨਮਸਕਾਰ
ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ—

ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ।
ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਝਿਯਹੁ ਹਮਾਰਾ।

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰ., ਪੰਨਾ ੧੨੯੫)

ਇਸ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ~~[illegible]~~ ਪਾਰੋਂ ਦਾ ਵਰਣਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਕਿ—
ਨਾਮਧਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਹਾਂ।"

(ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿ., ਪੰ. ੧੮੩)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੨੧੨)

"ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੋਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਵਿਚ [illegible] ਹਨ। [illegible]

[illegible] ਕਿ—

[illegible]

[illegible] ਗੁਰੂ [illegible]

[ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ, [illegible]

[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] "[illegible] ਗੁਰੂ [illegible]" [illegible] ਕਿ [illegible]—

[illegible]

[illegible] "ਗੁਰੂ", "[illegible]" [illegible]।

(P.T.O.)

[ਸ੍ਰੀ ਰਸਨ ਪ੍ਰੀਤ, ਪੰਨਾ [illegible]

[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] "ਗੁਰੂ" [illegible] "[illegible]" [illegible] ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible]।

[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] (ਦੇਖੋ [illegible] ਪੰਨਾ ੧੧੪) [illegible] (ਦੇਖੋ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੦੨) [illegible] "[illegible] ਗੁਰੂ [illegible]" (ਦੇਖੋ [illegible], ਪੰਨਾ ੩੬੬) [illegible] "[illegible] ਜੀ" (ਦੇਖੋ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible], ਪੰਨਾ ੨) [illegible] "[illegible] ਜੀ" (ਦੇਖੋ [illegible], ਪੰਨਾ ੨੦੫) [illegible] "[illegible]" ਜੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible]। ([illegible] ਪੰਨਾ ੧੨੩) [illegible] "[illegible]" ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ([illegible] ੧੧ [illegible] ੧੯੮੦) [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible]। ([illegible] "[illegible]", "[illegible]", "[illegible]" [illegible]। ([illegible]) [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ੧, ਪੰਨਾ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ੧੯੬੬ [illegible]) [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ੧੧੨) [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible]

ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸ: ਖ਼ਾ ਸਤੁ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਗੁਰੂ ਦੇ ਤਾਪ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ
ਦਾਨ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—
"ਮੇਰੇ ਤਾਪ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
ਜੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਹਿ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਤ ਦਾ
ਤਾਪ ਹੈ।"
[ਕਸ਼ ਸਿੰਘ ਨਾ: ਪੰਨਾ 110

ਜਿਵੇਂ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਤੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕ ਆਪਣੇ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ "ਪਰਮੇਸਰ ਗੁਰੂ" ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ [redacted] ਰੱਖਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਾਣੀ [illegible] ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਇਸ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ—

ਘਰ ਪੰਚਾ ਮਹਿ ਰੋਇ ਉਚਾਰੇ।
ਰਹਿ ਇਕਾਂਤ ਗੁਰ ਮੋਹਿ ਪਿਆਰੇ।

[ਰਤਨਮਾਲ, ਪਾਠ, ਪੰਨਾ ੬੮੬]

ਅਰਥਾਤ—

"ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜੋ ਮੱਥੇ ਨ ਪਰਤਾਵੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।"

[ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਜੀਵ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੬੮੬

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਲਿਖ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਗ੍ਰੰਥ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਲੈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ।"

[ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੨੨

ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

"ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਮੂਨਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਠਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਿਸ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਸਨ।"

[ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ, ਪੰਨਾ ੬

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਨ—

"ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹਸਤਲਿਖਤ ਮਾਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਅਸਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।"

[ਸਿੱਖ ਰੈਫ਼ ਤੇ, ਪੰਨਾ ੩੪

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਅਜੇ ਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।"

[ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਨ, ਯੁਗ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੮੦

ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ—

"ਸਵਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਕਿੱਥੇ ਗਈਆਂ? ...... ਇਹ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਆਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ ...... ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਜਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਹੋਰਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ~~[illegible]~~ ਮਿਲੀਆਂ। ਜੇ ਮਿਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੀੜਾਂ, ਪੰਨਾ ੨੮-੨੯

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ :— ਜਨਮਸਾਖੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ

"ਸ੍ਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਸੁਨਹੁ! ਕਲਿਜੁਗ ਗੁਰੂ ਕਰਿ।
ਤਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਕਹਿਆ ਕੇ [illegible], ਇਸ [illegible]
ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਉ ਮੋਹਿਓ ਜਿ ਇਸ ਕਿਰਪਾ ਮਹਿ ਹੈ ਪਰਮੇਸਰ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ! ਤੂੰ ਤਬ ਕਹੁ ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਮੇਰਿ।"

[ਜਨਮਸਾਖੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ, ਪੰਨਾ ੪੨੪]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਲਜੁਗ ਕਹੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਆਪਣੇ ਮਗਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਅੰਤਮ ਜੁਗ ਦੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਵਾਰਿਆ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿਐ ਖਸਮੁ ਸਮਾਲਿਆ।
ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਦੀਆ ਇਨ੍ਹੀ ਨੇਤ੍ਰੀ ਜਗਤੁ ਨਿਹਾਲਿਆ।

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੪੭੦]

ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਵਾਕ ਦੇ ਇਉਂ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਖਸਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ (ਅਤੇ) ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ) ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜਗਤ ਦੀ (ਅਸਲੀਅਤ) ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ।"

[ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸਟੀਕ, ਪੰਨਾ ੨੦੬]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ—

ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ਲੀਆ।
ਘਰਿ ਮੇਰੈ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ
ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਦਰਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਇਆ।

[ਮਲਾਰ, ਮਹਲਾ ੧, ਪੰਨਾ ੧੨੫੫]

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਪਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪਮਾਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਬਾਰੇ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤੋਂ ਰੂਪ ਦੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ। ਜੋ ਦੇਵੀ ਅਜੇਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਗਿਆ ਕਹਿਆ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਖੋਂ ਸਾਫ਼ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਕਲਜੁਗ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰੇ।
ਇਸੇ ਜੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਜੋ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਭੁੱਲਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਪਰਗਟਾਈ ਹੈ।"

[ਸਮਾਜ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਾਖੀ, ਪੰਨਾ ੩]

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਗੁਰੂ ਉਪਰ ਪਾਏ ਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੀ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਐਸੀ ਇਹ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਸ ਦੀ ਹੋਰ ਵੀ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸਾਧਾਰਨ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਇਸ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਸਾਡੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਜੀ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕਬਾਲ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਹੋ ਸਭ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਉੱਤਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਹੋਤਾ ਹੈ..... ਇਹ ਪੂਰੀ ਇਤਿਹਾਸੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ..... ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਆਪਣੇ ਦੀਖਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨੀ ਦਿਤਿਆ [illegible] ਪਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਜੋ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ [illegible] ਸਕਦੀ ਸੀ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੨੯-੩੦

ਠੀਕ ਇਹੀ ਰਾਏ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕ [illegible] ਵਿਚਾਰ [illegible] ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਤ੍ਰਲੋਚਨ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼, [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [illegible], ਪੰਨਾ ੮੫ ਆਦਿ)

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ [illegible] ਤੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਦਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਦੋਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਅਸਧਾਰਨ ਵੀਚਾਰੀਏ ਕਿ [illegible] ਜੋ [illegible] ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੇ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ [illegible] ਸਭ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ [illegible], ਉਹ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ਤੇ ਸਦਾ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤਾ ਸਫਲ ਹਰ ਸਮਾਂ ਹੈ; ਜਿਸ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

ਸਾਧੂ ਸਤਗੁਰ ਜੇ ਮਿਲੈ
ਤਾ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ।

[ਸਿਰੀਰਾਗ, ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੨੨

ਇਹ ਜੋ ਕਾਂ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ:-

"ਤਉ ਮਿਲੁ ਸਾਧੂ ਨਾਨਕਾ ਭਾਈ
ਜਨ ਛੂਟੈ ਪਕੜਿ ਛੋਡਿ"

[ਸੋਰਠ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੬੬੭

ਅਰਥਾਤ:-

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ,

[ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਮ:੧, ਪੰਨਾ ੪੬੬

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ:-

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਨਾਉ ਨ ਪਾਏ
ਪ੍ਰਭਿ ਐਸੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੇ।

[ਮਾਰੂ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੦੪੬

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਆਖੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪਣੇ ਸਾਸ਼ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਭੀ ਬਣਾਈ; ਸਭੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਐਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਸੋ ਹਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ

ਰਹੇ ਹੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਬਣੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੱਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ "ਸ਼ਬਦ ਪਿਆਰੀ ਗੁਰੂ ਬਣੀ" ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ; ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਸਾਧਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਜਣ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਕੇ ਸੇਵਾਦਾਰੀਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਰੋਖ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਰੇ......ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ
ਆਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਾਵਨ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਾਸਤੇ
ਵਰਤਾਈਆਂ।"
[ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਾਸ਼ਤ, ਪੰਨਾ ੫੨]

ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਆਤਮਿਕ ਰੂਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਨ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਉਚਾਰੀ
ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕਰ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ।"
[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੯੭]

ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਉਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਿਦਵਾਨ (ਸ਼ਾਇਦ ਜੋਧ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਕੇ ਦੇ ਪੁੱਛਿਆਂ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਿਖੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਉੱਤਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂਵੇਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੇਰਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰ ਬਚਨ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਤ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਤ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇਕ ਪਰੰਪਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ।"
[ਸ੍ਰੀ ਹਰਨ, ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ
੩੦ ਮਾਰਚ ੧੯੬੦]

---

੧. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—
"ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ—ਪਰਤੱਖ ਦੀ ਵਾਰ ਮ: ੫, ਅਤੇ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ—ਪਰ ਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।...... ਇਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ (ਵਿਦਵਾਨ) ਆਂ ਦੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਬੁਲੇ ਜਾਂ ਛੂਟ ਦੇ ਟਪਦੇ ਗੁਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਪਉੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ।"
[ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ ੨੯]

੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ—
"ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਜੋੜਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ; ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਾਈ ਸੀ।"
[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਫਰਵਰੀ ੧੯੮੮]

[illegible]

ਇਹ "ਸੰਗਤ" ... ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ [illegible] ... [illegible] ਇਹ "ਸੰਗਤ" ਸ਼ਬਦ ... ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ [illegible] ... ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ [illegible] ... [illegible]

ਸੋ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। [illegible] ... ਕਿ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ [illegible] ... [illegible] ... ਕਰੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ... [illegible] ... [illegible] ਕਿ—

ਪੰਨੈ ਪੰਨੈ ਪਿਤਾ ਸਭ ਸੰਨੈ ਦਲ ਪਰ ਪੰਨੈ ਤ ਸਤਗੁਰ
ਕਿਹ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਮਾਹਿ "
[ਰਾਮ ਕਲੀ, ਸਾਖੀ ੬, ਪੰਨਾ ੩੨੦

ਮਹਾਰਾਜ :-

ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਆ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸੀ ਸਭ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕਾ ਮਤੁ ਪਿਤਾ।
ਰਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਹਿ ... [illegible] ... ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਤ।
[ਰਾਮ ਕਲੀ, ਸਾਖੀ ੬, ਪੰਨਾ ੫੬੨

[illegible] ... ਕਿ ਹੋਰ ਸਭ ਗੁਰੂ ਦੀ ... [illegible] ...

ਆਪਿ ਵਿਚਿ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਰਹਿਆ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਵ ਭਤਾਰੈ।
ਤਿਸ ਗੁਰ ਰਵੈ ਗਾਵਣ ਭੋਜਨ ਪਾਨ ਪਰਿਧਾਨ ਧਨ ਵਿਧਿ
ਸੂਤਿ ਦੇਹਿ ਸਭਿ ਸਰਬ ਉਸ ਪੰਨ ਦੀ ਦਿਲਿ ਭੋਗਿ ਮਾਨੈ।
[ਸੋਰਠ ਸਾਖੀ ੪, ਪੰਨਾ ੧੨੬੪

ਮਹਾਰਾਜ :-

ਲੋਹਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਉਸਤ ਰਾਗਨ ਸਭ ਸਦਾਵੇ।
ਜੋ ਇਹੁ ਸੋ ਟਲ ਪਾਵਿਗੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪਨ ... [illegible] ... ਸਤਗੁਰ।
[ਰਾਮ ਕਲੀ, ਸਾਖੀ ੬, ਪੰਨਾ [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

(੨੯੭)

ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੁਰੂ

ਉਪਰ ਆਈਆਂ ਵਿਚ ਦਸ ਦੇਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂਤਾ ਸਮਾਪਤ ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। [illegible] ਸਿੱਖ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ [illegible] ਹੈ। [illegible] ਇਸ ਦੀ [illegible] ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈ। [illegible] ਗੁਰੂ ਨੂੰ [illegible] ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਦਸ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਇਕ ਸਮ ਹੋਇ ਹੈਂ ਸੋ ਏਕ।
ਇਕ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਕੀ ਧਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਟੇਕ।

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੬੦੨

ਅਰਥਾਤ:—

"ਜੋ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਨ,
ਸੋ [illegible] ।"

[ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰ
ਪੰਨਾ ੧੨੪

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਾਖੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ [illegible] ਤੇ ਹੀ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ [illegible] ਤਾਂ ਉਸ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ [illegible] ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ [illegible] ਕੀਤਾ — [illegible] ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ [illegible] ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ [illegible] ਸਿੱਖ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ [illegible] ਦੀ [illegible] ਆਦਿ [illegible] ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਧੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ।

ਭਾਈ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"[illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ [illegible] ਆਖਦੇ, [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ [illegible]।"

[ਸ੍ਰੀ [illegible]
ਪੰਨਾ [illegible] ਭੂਮਿਕਾ

ਇਕ ਹੋਰ [illegible] ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ [illegible] ਦੇ ਗੱਦੀ [illegible], [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਕੋ, ਜੋ ਫਿਰ [illegible] ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ [illegible]।"

[[illegible], ਪੰਨਾ [illegible]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹਨ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੱਦੀ [illegible] ਦੇ ਆਖਰੀ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ।"

[[illegible] ਗੁਰੂ [illegible], ਪੰਨਾ ੨੬੦

ਇਸ [illegible] ਦੀ [illegible] ਹੈ ਕਿ—

"(ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦੇ) ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਜੀ ਕਿ—

[illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ।"

[[illegible] ਗੁਰੂ [illegible], ਪੰਨਾ ੨੬੦

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਤੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦਾ [illegible], ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ...... ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] ਲੱਗ ਪਏ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੪੧੧

ਅਰਥਾਤ:- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾਇਆ, ਪਰ [illegible] ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੀ [illegible] ਰਹੀ।"

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੮੮

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਪੋਤਰੇ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ) [illegible] ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੭੮੨)

ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ -

"ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਰਾਇ [illegible] ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾਇਆ, ਪਰ ਉਹ ਵੀ [illegible] ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ।"

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੮੮

ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੋਂ [illegible] ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ [illegible] ਦੇ ਅਗਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰਾਸ ੧੦, [illegible] ਪੰਨਾ ੭੮੩; ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੧੧੪੪; ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੧੬; ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੬੭੦; ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੨੬੧ ਆਦਿ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਕੇਵਲ [illegible] ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਧੀਰਮਲ ਆਦਿ [illegible] ਗੁਰੂ ਦੇ [illegible] ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, [illegible] ਦੇ ਰਸਤੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸੀ। (ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ [illegible]; ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰਾਸ ੧੧; [illegible] ਪੰਨਾ [illegible]; ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੨੨ [illegible] ਪੰਨਾ ੬੪; ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ [illegible])

ਫਿਰ [illegible] ਜੀ ਦੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਕਿ -

"ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ) ਦੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਤੇ ਹੋਣ ਤੇ [illegible] ਕਰ ਦਿੱਤੀ।"

ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

[ਗੁਰਾਂ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦਾ [illegible], ਪੰਨਾ ੬੬

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਫਿਰ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਹੈ ਕਿ -

"[illegible] ਪਿਤਾ ਦੇ [illegible] ਦੀ ਸੇਵ [illegible] ਨਹੀਂ ਰਹੇ [illegible] ਦਾ [illegible] ਹੋਏ, ਪਰ [illegible] ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।"

[ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੮੮

[illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਧੀਰਮਲ ਵਲੋਂ ਹੋਏ [illegible] ਦੇ ਬਾਰੇ [illegible]

[illegible] ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ - ਗੁਰ ਗਾਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ [illegible]।

"[illegible] (ਧੀਰਮਲੀਏ) ਮੱਤ: ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਨਾ।"

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰਾਸ ੧੧; ਅੰਸੂ ੧੪

[ਗੁਰੂ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫਿਰ ਤੇਰ ਫ਼ਿਰਦਾਰ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

" ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕਦਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਅਸੂਲ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਰ ਮਰ ਇਸ "ਗੁਰੂ" ਨਹੀਂ ਹਨ। ... ਮਾਂਗੀ ਜੀ ਮਹਿੰ ਚਰਨ ਛੋਹੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸ [illegible] ਹੈ।"

[ਕਰਮ ਸਿੰਘ [illegible], ਪੰ. ੨੬

ਅੱਜ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿਚ [illegible] ਹੱਥੋਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ [illegible] ਕਰ ਆਤਮਾ ਸਮਾਚਾਰ ਦੇ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ—ਜੀ ਕਿ—

" ਕਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਤਾਰ੍ਹਵਾਂ ਅਠਾਰ੍ਹਵਾਂ ਆਦਿ [illegible] ਬਾਬਾ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [illegible] ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਹਨ।"

[ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ੨੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੩੮

ਸੋ ਨੰਗਲ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤਾਰਾਂ ਤੇ [illegible] ਆਮਤੌਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਗਏ [illegible] ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਰਜ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਦੀ ਮਾਨਵ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਹੈ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਦਰਾਂ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ ਖਾਰਜ ਹੈ ਸਾਂਝਾ [illegible] ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ।

ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜੀ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

" ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ, ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਇਕ ਇਕ ਜੋਤਿ ਰੂਪ ਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟਿਆਂ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕਿ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਤੇ ਜੋਤਿ ਸਮਝਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਲਸਿਲਾ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਖ਼ਤ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਾਲੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸਮ ਨੂੰ [illegible] ਸਮਝਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੂੰਹੇਂ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਰਸਮ ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ? ..... ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਅਜੋਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਹੀ ਹੋਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ੧੯੫੦ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ [illegible] ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਓਗੇ? ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਨਹੀਂ? ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲੀ ਕਰੋਗੇ?"

[ਸੌਚਣ ਕਰਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪੰਨਾ ੧੧੪-੧੫

ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦਾ ਮੰਦਰਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੁ. ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਥ [illegible] ਹੈ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹਾਂ, ਜਦ ਇਕਮਾਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ।

[ਸਾਰਣ ਛਤਰਪਾਲ, ਪਟਿਆਲਾ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(P.T.O)

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ [illegible] ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਗਦ ਪਦ ਦੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ ਸੀ। [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਿ [illegible] ਦੀ [illegible] ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਵੇਲਾ, ਉਹ ਸੀ [illegible] ਕਿ [illegible] ਜੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਤੇ [illegible]

"ਸਭ ਸੰਗਤ ਦਾ [illegible] ਤੇ [illegible] ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ [illegible] [illegible] ਤੇ [illegible] ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਿ: [illegible] [illegible] ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ [illegible] [illegible] ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ [illegible] [illegible]" [ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੫੨੧-੨੨]

[illegible] ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ [illegible] ਸਮੇਂ ਦੇ [illegible] ਹੈ, ਉਹ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਹੀ [illegible] ਹੈ।

ੴ ਭਾਈ ਸਿੰਘ [illegible] ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਿਲਕ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਗੁਰ ਤਿਲਕ ਦੇ ਅਰਥ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ।" [ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਪੰਨਾ ੧੪੧, ਨੂਰ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਰਹਰਾਸਿ ਕੀਈ ਨਾਨਕਿ ਸਲਾਮਤਿ ਥੀਵਦੈ।
ਸਹਿ ਟਿਕਾ ਦਿਤੋਸੁ ਜੀਵਦੈ।" [ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਸਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ, ਪੰਨਾ ੯੬੬

ੴ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਿ: ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਗ ੧, ਪੰਨਾ ੧੧੨, ਤੇ ੧੨੮) [illegible] ਵੀ ਕਈ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਿ: ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [illegible] ੫੧; ਖਾਲਸਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਗ ੧, ਪੰਨਾ ੬, ਨੂਰ; [illegible] [illegible] [ਖਾਲਸਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ ੨੬

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫਿਰ ਤੇਰ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਜੀ ਦਾ ਵਚਨ ਹੈ ਕਿ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਸਿਰ ਝੁਕਦੀ ... ਜੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਮਝ ਤੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰਕੇ ਸਮਝ, ਗੁਰੂ ਜੀ ... ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ... ਰਹੇ, ਇਹ ਸਮਝ ਜਾ ਰਹੇ।"

ਸਤਿਜੁਗ, ...
੨੫ ਜੇਠ ੨੦੧੬

ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਦੇਖੇ ਇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿ ਓ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਮਝੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਸੀ। ... ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਖੇ ਉਤੇ ... ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਉਸੀ ਨਾਮ ਸਿਖਾਉ ਦੇ, ... ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਤੇ ਉਹੀ ਕਿਰਪਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰਹੇ।

[ਗੁਰ ਕੀਰਤੀ ...]

(220)
(ਚੱਲਦਾ)

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਮਹੰਤ ਮਤੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੀਨ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤਦ ਤੋਂ ਜੋ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੀ ਮਹੰਤ ਗੁਰੂ ਜੋੜਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਥੋੜੇ-ਥੋੜੇ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। [illegible] ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਅਸਲ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ [illegible] ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ [illegible] ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੋ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦਾਵੇ [illegible] ਧਰਮ ਦੇ [illegible] ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਗੁਰਿਆਈ ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਨਵੇਂ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਅਸਲ੍ਹੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।"

[ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ, ਅਪ੍ਰੈਲ 1937

ਇਸ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੇ [illegible] ਅਖੀਰੀ ਅਵਤਾਰ ਹਨ, ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

[ਨਿਰੰਕਾਰੀ [illegible] ਪੰਨਾ 62

ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"[illegible] ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁਆ ਹੈ, ਅੰਤਮ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਔਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਕੇ ਅੰਤਿਮ ਅਵਤਾਰ [illegible] ਮਾਨਤੇ ਹੈਂ।"

(P.T.O)

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ 42

[illegible] ਜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਉਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ—

"[illegible] ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਇਸ [illegible] ਵਿਚ ਹਨ, [illegible] ਕਿ [illegible] ਹੋਵੇ ਇਸੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਾ [illegible] [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਹੀ [illegible] ਹਨ ਦੀ [illegible], ਉਸ ਦੇ [illegible] ਇਸ ਦੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਮਹੰਤ ਮਤੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹਨ, ਇਸ ਅਜੇਹਾ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਇਸ [illegible] ਅੰਤ ਦੀ [illegible] [illegible] ਤੇ [illegible] ਨਾਲ [illegible] ਸਾਹਿਬ [illegible] ਹੈ। ਇਸ [illegible] ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਦਾ [illegible] ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ [illegible] ਜਾਵੇਗਾ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੰਬਰ 1269

[illegible] ਇਸੇ ਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ [illegible] ਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ [illegible] ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ [illegible] ਹਨ ਅਤੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਤੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ [illegible] ਤੇ [illegible] ਹਨ ਤੇ [illegible] ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:—

"[illegible] ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ [illegible] ਤੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਹਨ ਅਤੇ [illegible] ਨੂੰ [illegible] ਹਨ।"

[ਮੇਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ, [illegible] 1966

ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ—

"ਹੁਣ ਕੋਈ ਦੇਹਧਾਰੀ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ [illegible] ਪ੍ਰਕਾਸ਼ [illegible] ਹਨ। [illegible] ਆਦਿ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ..... [illegible] ਅਵਤਾਰ ਸਮਝਦੇ [illegible] ਹਨ।"

[ਸਿੱਖ [illegible] ਪੰਨਾ 63

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਫੇਰ ਓਹ ਲਿਖਦਾ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ
ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥੀ ਪਰਚਾਰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ [illegible]
ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ —
"ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ
ਪਰਚਾਰ ਸਦਕਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਖ਼ੱਦਰ (ਸਵਦੇਸ਼ੀ) ਪਹਿਨਦੇ ਰਹੇ।"
[ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਥ, [illegible], ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 36
ਤੇ [illegible]-ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ 2]
ਨਾਮ ਤਾਂ ਇਹ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਤਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ
ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ [illegible] ਸਿੰਘ [illegible]
[illegible] ਨਾਮਧਾਰੀ [illegible] ਤਾਂ [illegible]
[illegible] ਹੈ ਕਿ [illegible]
[illegible]
ਫੇਰ ਓਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ —
"1908 [illegible]
ਸਮਾਜ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ [illegible]
ਦੇ ..... [illegible]
[illegible] ਕਰ ਦਿੱਤਾ।"
[illegible]

(੨੫੬)

ਅਰਥਾਤ :-

"ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾਤਾਂ ਪੌਣ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਮਾਨੁਖ ਜਾਤੀ ਲਈ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈਆਂ ਓਹਨਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭੀੜਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਭੀ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਪਾਰਿਕ ਵੰਡ ਇਕ ਨੈਤਿਕ ਅਪਰਾਧ ਹੈ, ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

[ਤਾਲਮੇਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜੂਨ ੧੯੯੪

ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਤਾਰਾ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖੇ ਇਸ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

"ਰਾਜ ਨੈਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਰੂਹ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਆਣਪ ਬਾਣੀ ਇਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ।"

[ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ, ਜਨਵਰੀ ੧੯੫੫

ਮੰਤਰ ਹੈ:-

ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਸੁਣੇ ਸੁਣ ਸੁਆਮੀ ਸਭੋ
ਸਭ ਪੀਤਾ ਰਾਜੁ ਚਲੰਦੀ"

[ਸਿਰੀਰਾਗ ਮ: ੪ ਪੰਨਾ ੭੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਝੂਠੇ ਤੇ ਫਰਾਊਣੀ ਗੁਰੂ

ਸਾਡੇ ਜੀ ਸਮਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਰ ਰਾਹਿਤ ਤੇ ਮਾਇਆ ਵਰਗੇ ਹਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਵਾਲੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮੀ ਤੇ ਭੋਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਅਖੌਤੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗ ਕੇ ਫਰਾਊਣੀ ਦੇ ਝੂਠੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧੋਖੀਆਂ, ਪਖੰਡੀਆਂ ਤੇ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਜਦੋਂ ਫਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਅੰਤ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੁਰ ਦੀ ਫਰਾਊਣੀਦਾਰੀ ਤੇ ਗੁਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਚਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਧੋਖੀਆਂ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਤੇ ਫਰਾਊਣੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਮੰਦਾ ਹੋਇਆ।[1]

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਚ-ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ—

ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥[2]

ਮ:੧, ਪੰਨਾ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਭੇਖ ਦਿਖਾਏ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਸ ਕੀਨ।
ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟਿਓ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮੋ ਲੀਨ॥

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੬੯

ਸੋ ਗੱਲ ਕੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਠਗ ਝੂਠਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਅਫਸਰ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠਗਦਾ ਫਿਰੇ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਧੋਖੇ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਵੀ ਇਹ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਧੋਖੇ ਤੇ ਪਖੰਡੀ ਫਰਾਊਣੀ ਦਾ ਝੂਠਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਠਗਦਾ ਫਿਰੇ। ਇਹ ਆਪ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦੀ ਝੂਠੀ ਫਰਾਊਣੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨਦੇ ਫਿਰ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ।

---

1. ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਾਠ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੀ ਨਕਲੀ ਗੁਰੂ ਤੇ ਨਕਲੀ ਗੱਦੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਤਵਾਰੀਖ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਕਲੀ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪਤਿਤ ਕਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।" (ਡਾਕਟਰ ... ਸਤਿਜੁਗ ਨੰਬਰ, ੧੯੬੯)
2. ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਿਖਾਰੀ/ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫਰਾਊਣੀ ਦੇ ਝੂਠੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ ਲੇਖ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੬੯੮ ਤੇ, ਪੰਨਾ ੭੨੪)

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ:-

(੧) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ- ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ [illegible] ਮਾਨ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਪਰ [illegible] ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀਆਂ [illegible] ਜੀ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਨੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਵੱਡਾ [illegible]। [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

" ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, [illegible] ਜੀ ਦਾ [illegible] ਉਦਾਸ-[illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ [illegible] [illegible] ਜੀ ਨੇ [illegible]।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੫੨੨

ਫਿਰ [illegible] ਹੈ-

" ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ [illegible], ਜੋ ਫਿਰ [illegible] [illegible] ਗਏ।"

[[illegible] ਪੰਨਾ ੮੮

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ [illegible] ਗੱਦੀ ਦੀ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ [illegible] [illegible]। [illegible] ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੇ [illegible] - [illegible] [illegible]। [illegible] ਦੀ [illegible] [illegible]।

ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] [illegible] ਤਾਂ [illegible] ਸੀ। [illegible] ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਦੀ ਗੱਦੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ [illegible] ਸੀ। (ਦੇਖੋ [illegible] ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ [illegible] ਪੰਨਾ ੬-੩-੪੦)

[illegible] ਤਾਂ [illegible] ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ [illegible] ਸਪੁੱਤਰ [illegible] [illegible] ਹਨ। (ਦੇਖੋ [illegible] [illegible], ਪੰਨਾ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਤਾਂ [illegible] ਕਿ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਸੀ ਤੇ [illegible] ਦੀ ਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਵੱਡਾ [illegible] ਸੀ ਤੇ [illegible] ਤੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ [illegible] [illegible] ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੨੩੬)

[illegible] ਫਿਰ [illegible] ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ [illegible]-ਗੱਦੀ [illegible] ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ [illegible] ਵੱਡਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਸੀ। [illegible] ਹੈ-

" ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ [illegible] ([illegible]) [illegible] ਕਰ ਕੇ [illegible] ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ [illegible] [illegible] ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ।"

[ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਥ [illegible]

ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਨੇ ਏਹੋ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਨਾ, ਪੰਨਾ ੨੯ ਤੇ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਦਾਤੂ ਜੀ ਤੇ ਦਾਸੂ ਜੀ

(੨) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ~~[illegible]~~ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ- ਦਾਤੂ- ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ-

"ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ - ਦਾਤੂ - ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰੀ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਰਹਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਖੋਹ ਲਵਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ~~[illegible]~~ ਗਿਆ। ...... ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਗ ਅਜੇਹੀ ਭੜਕੀ ਜੋ ਸਤਗੁਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਰ ਵਿਰਾਜਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰ ਕੇ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕਰ ਆਪ ਗੱਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਕਰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ...... ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖੇ ਜੀ ਪਿਤਾ ਪੈਰ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੫੬੬

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ-

ਦਾਤੂ ਨੇ ਜਿਸ ਪਦ ਦੇਖਾਵੇ। ਤੇ ਸਤਿ ਤੇ ਪਾਂਚੀ ਜਾਤਾਵੇ।
ਪੰਚਹਿ ਕਿਤ ਜਾਣੀ ਪਰ ਸੋਇ। ਪ੍ਰਭ ਰਜਾ ਆਣਿ ਤਹਿ ਹੋਇ।
ਪਾਵਹਿ ਗੁਰੂ ਪਰਮਪਦ ਰਾਜਣੀ। ... ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਜਿਸ ਦੇਤੇ ਆਈ।
ਸੀਤਲ ਜੋ ਤੋ ਚਿਤ ਮਹਾਨਾ।
ਜਿਤ ਜਾਣੀ ਤਹਿ ਰਹੀ ਮਹਾਨਾ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਰਾਸ ੧, ਅੰਸੂ ੩੪

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ— ਸ੍ਰੀ ਦਾਸ ਪਾਲਿਆ ਦਾਤਾ ਸਿੰਘਾਸਣ ਜਿਸ ਆਕਾ। [ਵਾਰ ੨੬, ਪੌੜੀ ੩੩

ਅਰਥਾਤ- ਦਾਤੂ ਸ੍ਰੀ (ਗੋਇੰਦਵਾਲ) ਆਈ ਗੁਰ ਸਿੰਘ ਹਿੰਤ ਆਕੇ ਦਾਤੂ ਸਿੰਘਾਸਣ ਦਾ ਪੈਰ (ਲਾਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਗੱਦੀ ਲੈਣ ਨਾ ਜੇ ... ... ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਲਿਖੀ ਹੈ ਸੁੱਝੀ)" [ਵਾਰਾਂ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਸਟੀਕ, ਪੰਨਾ ...

ਦਾਸੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ-

"ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਖਡੂਰ ਵਾਲੇ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਾਸੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਪਗ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਹ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਉਤਾਰਦੇ ਰਹੇ- ਉਪਦੇਸ਼, ਅਸੀਸਾਂ ਤੇ ਵਰ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿਰ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਦਾਸ ਦਾਸੂ ਜੀ ਤੇ ਪਰ ਕਿਰ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਇਆ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਭਾਗ ੧, ਪੰਨਾ ੧੫੦

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾਸੂ ਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਣਾ ਤੱਕ ਦੀ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੨੪੬)

ਸਾਹਿਬ ਮਲ ਜੀ

(੩) [illegible]

[illegible]

> " ਸਾਹਿਬ ਮਲ [illegible] .... [illegible] "
>
> [illegible]

[illegible]

[illegible]

> " [illegible] .... [illegible] "
>
> [illegible]

[illegible]

ਮੋਹਰੀ ਜੀ

(੪) [illegible]

> " [illegible] "
>
> [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ

(੬) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਭਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਪੁੱਤਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਸੌਂਪ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਸਪੁੱਤਰ, ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਪਾਪੜ ਵੇਲੇ, ਮੁਗਲਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਦਦ ਵੀ ਲਈ, ਪਰ ਉਹ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖ-ਸੰਗਤੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ "ਮੀਣਾ"[8] ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ —

"ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੜਾ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਝਗੜਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ... ਕੀਤਾ।"

[ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਨਾ ੧੮੦

ਇਕ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜੀ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ —

"ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾਇਆ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਸੰਗਤ ... ਮਿਲੇ। ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਦੇ ... ਬਹੁਤ ... ਕਰੀ।"

[ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ [illegible], ਪੰਨਾ ੮੮

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ —

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪ੍ਰਿਥੀਆ ਰਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਪਾਸ ਜੋ ਰਹੈ।
ਤਿਹ ਨ ਭੁਲਾ ਦੇਹਿ ਰਸਦਾਈ।
ਸਾਂ ਆਪਣ ਕਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਈ।
ਗੁਰ ਨਿੰਦਕ ਨਰਕ ਉਪਜਾਇ।
ਪਰ ਨਿੰਦਕ ਨਰਕ ਉਪਾਇ।
ਅੰਤ ਪਰ ਨਰਕ ਪਾਸ ਨ ਪਾਇਓ।

[ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, [illegible] ੨੬

---

8. ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ "ਮੀਣਾ" ਪਦ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ —

(੧) "ਮੀਣੇ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।"

(੨) "ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ" [ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ ੭੬, ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ, ਪੰਨਾ ੨੬੧੪

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(229)

(2) ਮਿਹਰਵਾਨੁ ਜੀ

ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ (ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ) ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਸ਼ਬਦ ਰਚਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦਾ [illegible] ਕੀਤਾ। [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

"ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, [illegible] ਹੋਇਆ।
ਇਸ ਨੇ ਭੀ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ~~[illegible]~~ [illegible] ਲਿਖਿਆ।"
[ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 2602

[illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਧੀਰਮਲ ਜੀ

(ਢ) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੋਤਰੇ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਦੀ ਗੁਰੂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਸਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਧੀਰਮਲ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਦਸਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ
ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬਿਠਾਇਆ,
ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖ ਧੀਰਮਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ
ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ।"

[ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ, ਪੰਨਾ ੪੮

ਫਿਰ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਧੀਰਮਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਗੁਰੂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਮਸੰਦ, ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ
ਖ਼ਾਲਿਸ ਜੀ ਛੁਟੇਰੇ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਦਾ
ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ ਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ।"

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੨੪੬

ਫਿਰ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਧੀਰਮਲ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ—

"ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੋਟੀ ਲੜਾਈ।
ਗੁਰੂ ਪਰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ
ਵੇਲੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ
ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਤਰਲੇ ਲਏ।"

[ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੰਨਾ ੧੮੬

ਡਾ. ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਧੀਰਮਲ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਪਹਿਲਿਆਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਸਿਰਜਿਆਂ ਵਿਚ ...... ਹੋਰਾਂ ਦਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਲ ਜੀ ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਕੁਝ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵੀ ਦਿਖਾਏ ਮਿਲਦੇ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਵੀਂ ਸੰਗਿਆਵਰ ਹੋਰ ਦੇ ਪੈਦਿਆਂ ਦੇ (ਜੋ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹ) ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਂ ਦੇਖੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਦੀਰਘ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪਾਠ ਧੀਰਮਲ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤ ਅਸੀਂ ਜੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਦੇਣੀਆਂ ਗੱਲੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸੀਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੨੪੬
ਪਰ ਅੱਜ ਇਸ ਧੀਰਮਲ ਦੀ ਇਸ ਤਾਲਿਮਾਂ ਦੀ ਜਿਆਦਾ ਅਤੇ ਹਰ ਦੇ ਸਮਾਜ

ਹੈ। ਅੱਜ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਇਸ ਧੀਰਮਲੀਏ — ਜੋ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਤੇ ਦੇਈ ਸਿਰ ਸਦੇ — ਵਿਚੋਂ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮੇਲ ਜੋਲ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਧੀਰਮਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਸਾਂ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਸਿਰ ਚੁਕਦਾ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਦਾ ਨੱਕ ਰਗੜਦੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਸਾਡੀ ਸੰਗਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਤਰਜ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨਾਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹ ਦਾ ਜੋ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਡਾ: ਜੀ. ਬੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ—

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(ਸੰਗੀਤ)

ਸਤਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੇਮਧਾਰੀ ਸੰਤ ਦੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ...... ਸੰਨ ੧੯੧੪ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰ ਦੀਵਾਨ ਅਤੇ ਤੇਰਾਂ ਘਰ ਕਿਆ ਲੈਣਾ ਦੇ ~~[illegible]~~ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੁਰ ਮੜ੍ਹਾ ਦੀਤਾ ਕਿ 'ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਹੋਏ, ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਸ ਤੋਂ ਛਕਣ ? ਤੇ ਕਿਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗਾਂਹ। ਰੋਣ ਆਪ ਅਗਤਤਰ ਦੇਰੋਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਤਰੀਮਾਨਦਾਰ [illegible] ਗਾਰਡੀਅਨ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਇਹ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ, ਜਿਸ ਦੇਣੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਜਵਾਬ ਦਾ ਦੇਣਾ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਪਤਨੀ ਦਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ।"

[ਪਾਰਸੀਸ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ, ਪੰਨਾ ੨੮੯

ਇਸ ਤੋਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟੀ ਕਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧੀਰਮਲੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਭੇਦ ਵੀ ਖੁਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਧੀਰਮਲੀਏ ਗਰਾ-ਦੁਆਰੇ (ਗੁਰੂ) ਪੰਥ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸੋ ਗੱਲ ਦੀ ਤਰਿਆਈਆਂ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਤੁਰ ਪਏ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬ ਕਾਰੀ ਦੇ ਦਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੂਰ ਜੀ ਨਹਿਆ ਦਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਅਤੇ ਸੰਗ ਜੀ ਅਮਲ ਉਹਿਆ ਕਰਾਂਦੇ।

(ਣ) ਮੈਂਡੀ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ

ਸਤਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦੀ ਸਤਗੁਰ ਤੋਂ ਜਿਹਾ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ –

"ਸੰਤ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਤਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਪਰਾਣੀ ਵਿਚ ਬੁਰ ਸਦੇ ਸਨ।" [ਪਾਰਸੀਸ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ, ਪੰਨਾ ੨੮੨

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੨੩੯)

ਭਾਈ ਸੋਢੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ

(੧੦) ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਢੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸਰ: ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸੀ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ —

> "ਭਾਈ ਸੋਢੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ
> ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੜਾ
> ਦਬ ਦਬਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਭ ਪਾਸੇ ਰਿਆਸਤਾਂ
> ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਨ।"
>
> (ਗਿਆਨੀ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ)

੨੩੪ / ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ

(21) [illegible] ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਸਨ [illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕਿ—

"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਰਾਮਰਾਇ [illegible] [illegible] ਪਰ [illegible] ਰਾਮਰਾਇ ਦੇ [illegible] ਸੀ।"

[illegible], ਪੰਨਾ ੮੮

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ [illegible] ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ [illegible] [illegible] ਸੀ, [illegible] ਪੰਨਾ ੧੧੮; [illegible] ਖਾਲਸਾ, ਪੰਨਾ ੬੫੫;

[illegible] ਹੈ। [illegible] ਹੈ। [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕਰ। [illegible] ਕਰ। [illegible] ਦੇ [illegible] ਦੇ [illegible] ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [illegible] [illegible] ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

੨੨੭੦

ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ

(੧੨) ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ [illegible] ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਤਪਸ਼ਾ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਨਹੀਂ [illegible] ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:—

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ ਕੀ ਮਾਤਾ।
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਸੋ ਨਾਮ ਵਿਖਿਆਤਾ।
... ...
ਕੀਰਤਪੁਰ ਨਿਜ ਧਾਮ ਟਿਕਾਈ।
ਸਾਧਨ ਕਰੀ ਇਸ ਤਪਸਾਈ।
ਜਾਗ ਸਮਾਧ ਨਿਜ ਗੁਰ ਕੀ ਦੇਖੈ।
ਰਹੀ ਤਪਸਿਆਈ ਉਨ ਕੀ ਲੇਖੈ।
ਜੋ ਇਕ ਪਾਈ ਮੇਂ ਨਿਗਰ ਜਾਵੈ।
ਭੂਖ ਲਗੈ ਨ ਤ੍ਰਿਖਾ ਪਾਵੈ।
ਇਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕੌਨ ਕਹੈ।
ਸੀਸ ਧਰੈ ਦੁਖ ਦੇਖ ਅਲੇਖ॥

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ, ਬਿਸ੍ਰਾਮ ੭੮, ਪੰਨਾ ੧੧੨)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ [illegible] ਕਰਦਿਆਂ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:— "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦਾ [illegible] [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ [illegible] ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] ਦੀ [illegible] ਕੀਤਾ। ...... ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ [illegible] ਦੇ [illegible] ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ [illegible] ਕਿਹਾ ਗਿਆ।"

(ਸੰਖੇਪ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੨-੨੨)

ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ [illegible] [illegible] ਨਹੀਂ; [illegible] ਸੀ। ਪਰ [illegible] ਦੇ [illegible] ੨੨ [illegible] ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਸਨ। [illegible] ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਸਨ। [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਦੀ [illegible] ਤੇ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਜੀ [illegible] ਹੈ। ਗੁਰੂ [illegible] ਗੁਰੂ [illegible] ਦੇ [illegible] ਹੈ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਚੰਦੂ ਚੈਂਗਾਲੀ ਜੀ [illegible]

(੧੩) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਚੰਦੂ ਚੈਂਗਾਲੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਹੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸ: [illegible] ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

" ਇਹ ਉੱਚਾ ਜੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਤਗੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ
ਦਿਮਾਗ ਫਿਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ।"

[ਚੰਦੂ ਚਾਣਕ੍ਯ ਸੈਂਟ ਸੀ. ਪੰ: ੬੪

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚੰਦੂ ਚੈਂਗਾਲੀ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਾ [illegible] ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਐਸੇ ਰਾਜੇ ਜਸ ਆਪੇ ਤਾਕੂ।
ਜਾਣੈ ਅਸਾਰ ਸਭੀ ਲਗ ਤਾਕੂ॥

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਿਆਨੀ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

ਭੂਲੇ ਆਪ ਹੈ ਸਬ ਕਰ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕ ਤਣੀ ਭਏ ਹੈ।
ਲਗਾਏ ਰਾਜ ਮੈਂ ਜਸ ਦਿਖਾਵਤੇ ਪੰਥ ਸਿੱਖਨ ਦਾ ਜਾਂ ਹੈ।
ਮੈਂ ਰਹਿ ਸਿੱਖ ਤਖ਼ਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਸਮ ਹੋਵੀ।
ਤਿਸ ਦੇ ਰਹੀ ਘਾਤ ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਆਪ ਰਹੀ ਮੈਂ ਸੋਈ।
... ...
ਸਾਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈਂ ਪੰਥ ਤਖ਼ਤ ਸਦੈਵੈਂ,
ਪੰਥ ਖਾਲਸੀ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਆਪ ਦਿਖੈਵੈਂ।

[ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਚਿਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿ.
ਪੰਨਾ

ਚੰਦੂ ਚੈਂਗਾਲੀ ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਣ ਦੇ ਅਤਿ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

" ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਉਤੇ ਜੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ,
ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ।"

[ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਾਜ, ਦਿੱਲੀ
ਸਫ਼ਾ ੨੫੪੮

ਸੋ ਚੰਦੂ ਚੰਦ ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੇ [illegible] ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਦੀਆਂ [illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰੋਸ ਦਾ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਸਨ। [illegible] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਦਾ ਪੱਕਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਗੁਰੂ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਜੀ

(੧੪) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ; ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ

"ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਣੀ ਸੋਨੇ ਰੰਗ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਸੁਨਿਆਰਾ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਉਸ ਆਪਣੇ ਕਰੀਬ ਰੱਖੇ ਸਨ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ-ਬੋਲਾ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ।"[1] [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੨੪

ਇਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

"ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੋਲੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗੁਰਿਆਈ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੨੪

ਅਰਥਾਤ:- "ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਸੰਮਤ ... ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਗੱਦੀ ਲਾਈ ਸੀ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ

ਇਸ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਇਹ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

"ਜਦ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਤਿਲਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ। ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ, ਪਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ... ਪੰਥ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ..... ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਿਚ [illegible] ਹੋਇਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੀ ਜੀ ਸਾਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਰਹੀ।" [ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਪੰਨਾ ੧੬੦

ਇਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ:-

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਦ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਹੋਏ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੨੪

ਅਰਥਾਤ:- "ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਦੀ ਪਰ ਬੈਠੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਜੀ ਸੈਂਟਰ ਮਿਲੀ।" [ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੨੫

ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਵੀ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ:- ... ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੇਹ ਤਕ

"ਹਠੀ ਸਿੰਘ ਪਿਤਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ...

---

[1] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ... ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੰਨਾ ੧੬੦; ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ, ਪੰਨਾ ੩੨੫ ਤੇ ਗੁਰ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ... ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉੱਤਰ

[2] ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ... ਕੀਤੀ ਸੀ। (ਦੇਖੋ ਸਾਖੀ ਤਵਾਰੀਖ ਤੇਗ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤੇ ਮਹਤਮੀ ਖ਼ਿਲਤ ਦੇ ... ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖਾਂ ਪੰਨਾ ੮੩ ਤੇ ਅਸਰਨਾਮਾ ੧੧ ਮਾਘ ..., ਇਸ ਤਾਂ ... ਹੋਈ ਸੀ। (ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਥ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਨਾ ੫, ... ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ, ... ਪੰਨਾ ੪੮੩

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

(੨੩੪)

ਪ੍ਰੈਸ ਰਹੇ। ਲਾਹੌਰ [illegible] ਜੀ ਸੋ ਗੱਦੀ ਦਾ [illegible]
ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ।" [illegible] ਪੰਨਾ ੩੩੨
ਇਨ੍ਹਾਂ [illegible] ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੀ [illegible] ਹੈ—
"[illegible] ਜੀ ਸਿੰਘ [illegible] ਮਹਾਰਾਜ ਸੈਂ [illegible]
[illegible] [illegible] ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible]
ਉਹ ਜੀ ਦਾ [illegible] [illegible] [illegible] ਕਰਕੇ [illegible]।"
[ਗੁਰ [illegible] ਪੰਨਾ ੪੫੨
[ਗੁਰ [illegible] ਨੰ: ੧੦ ਦੀ [illegible] ਪੰਨਾ ੨੦੦

ਇਹ ਸਿੰਘ [illegible] ਸ: [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ [illegible] ਜੀ ਸਿੰਘ [illegible]
ਦਾ [illegible] ਕੀਤਾ ਹੈ—
"ਜੀ ਸਿੰਘ [illegible] ਇਹ [illegible] [illegible]
[illegible] ([illegible]) ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਦੇ [illegible]
ਸ੍ਰੀ [illegible] ਜੀ ਦੇ [illegible] [illegible]
ਸਿੰਘ ਦਾ [illegible] [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ। [illegible]
ਇਹ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
([illegible]) ਇਹ ਜੀ [illegible] [illegible] ਤੋਂ [illegible]
ਜੀ [illegible] ਦਾ [illegible] [illegible] [illegible]
ਇਸ ਦੇ [illegible] [illegible] [illegible] ਹੈ।"
[ਗੁਰ [illegible] ਨੰ: ੧੦ ਦਾ [illegible] ਪੰਨਾ ੩੦੨ ...

[illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ [illegible] [illegible] ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੀ ਸਿੰਘ ਦੀ [illegible]
ਇਹ [illegible] [illegible] [illegible] ਹੈ—
"[illegible] ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ [illegible] ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ [illegible] ਉਹ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਦਾ [illegible] [illegible] [illegible] ਜੀ। [illegible]
[illegible] ਸਿੰਘ [illegible] ਦੇ [illegible] [illegible] ਉਹ [illegible] ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ [illegible]
[illegible] ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੀ ਸਿੰਘ ਦਾ [illegible] [illegible] ਜੀ।"
[illegible] [illegible] ਸਿੰਘ ਤੋਂ [illegible] [illegible] [ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਥ, [illegible] ੧, ਅੰਕ ੧,

ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ

(੨੫) ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰੀ(?) ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ [illegible] ਸੀ। ਇਹ [illegible] ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ [illegible] ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਸੀ। ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ——

ਜਬ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛੋੜੇ।
ਤਬਹਿ ਮੱਲੀ ਗੁਰ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਔੜੇ।

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ [illegible]

ਅਰਥਾਤ :-

[illegible] ਇਕ ਸੀਸ ਮਹਲ [illegible]।
[illegible] ਇਸ ਗੁਰਤਾ [illegible]।

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ [illegible]

ਇਸ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ ਬਾਰੇ ਭੰਗੂ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ [illegible] ਲਿਖਿਆ ਹੈ —

[illegible] ਸਤਿਗੁਰ [illegible]।
[illegible] ਇਸ ਦੇ [illegible]।
[illegible]।
[illegible] ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ।
[illegible] ਉਸ ਤੋਂ [illegible]।
[illegible]।

[illegible] ਸਤਿਗੁਰ [illegible]।
[illegible]।
ਸਤਿਗੁਰ [illegible]।
ਗੁਰ [illegible]।
ਤਿਸ [illegible]।
[illegible] ਤਿਸ ਗੁਲਾਬ ਰਾਇ [illegible]।

[ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ ੨੦੬

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜੀ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਬਾਰੇ [illegible] ਲਿਖਦੇ ਹਨ :—

" ਮਸੰਦ [illegible] ਮੰਜੀਆਂ ਨੂੰ [illegible]। ਆਪਣੇ 'ਗੁਰੂ ਦੇ' [illegible] 'ਗੁਰੂ' ਦੀ [illegible]। 'ਮੰਜੀਆਂ' ਤੇ [illegible] 'ਸੇਵਕ ਗੁਰੂਆਂ' ਮਸੰਦਾਂ [illegible] ਜਾਂਦੇ।"

[ਇਤਿਹਾਸ [illegible], ਭਾਗ [illegible]

ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ [illegible], ਉਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਉਹ ਮਸੰਦ ਜੋ [illegible] ਗੁਰੂ-ਘਰ [illegible] ਸਿੱਖ [illegible] ਉਸ [illegible] ਸਨ।

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

[illegible]

[illegible]

(੨੬) [illegible]

[illegible]

ਤਉਕਿਰ ਜਗਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਭਏ।
ਆਤਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਖ ਨਿਰਮਏ।
ਤਾਰ ਜੋਤੀ ਤੇ ਜੋਤ ਜਗਾਇ।
ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਕਿਦ ਜਗਿ ਨਾਮ ਧਰਾਏ।
ਤਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਭਾਗ ਪ੍ਰਵੇਸ।
ਨਾਮ ਦਾਏ ਸਿਖ ਦੈ ਉਪਦੇਸ।
ਤਿਨ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ।
[illegible]
ਗੁਰਦਾਸੀ ਤਾ ਸੇਤ ਸੋ ਭਏ।
ਸੂਰ ਸੂਰਾ ਜਗਿਰਾਮ ਤੋਂ ਸਿਖ ਰੇ।
ਦੀਨੇ ਸੁਤ ਸੁ ਜਗ ਪਰ ਤਿਨ ਕੇ।
ਪ੍ਰੇਮ ਜਗਿ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ਧਰਾਏ।
ਸਤ ਦੀਪਕ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਏ।

[illegible]

[illegible] ੫

ਦੇਸ਼ਾਂ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾਂਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ [illegible] ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ [illegible] ਸਤਗੁਰੂ ਅਵਤਾਰ ਕਰਕੇ [illegible] ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਤਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚੰਡਤੇ ਅਵਤਾਰ ਕਰਕੇ ਦੀ [illegible] ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋ ਕੇ ਓਹ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਏ।

ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ [illegible] ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪਰਚੇ [illegible] ਜਾਂ ਨਾ ਹੀ ਸਕਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਦੀ [illegible] ਤੇ ਚੇਲਿਆਂ ਤੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦਾ [illegible] ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਹੋਏ. ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ [illegible] of Commissions [illegible] ਤੇ ਇਹ [illegible] ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂਆਂ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ [illegible] ਦੇਣਾ।

(੧੬) ਨੈਣਾਂ ਧਾਰ ਕੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ [illegible] ਕਿ ਇਕ [illegible] ਤੋਂ [illegible] ਇਸ ਗੱਦੀ ਦੇ [illegible] ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰ [illegible] ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ [illegible] ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ [illegible] ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਜਿਨ ਕੇ ਭਉ ਭਏ।
ਆਤਮ ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਵੇ ਨਿਸਦਿਨ।
ਗੁਰ ਜੋਤੀ ਤੇ ਜੋਤ ਜਗਾਇਓ।
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿ ਨਾਮ ਰਸਾਲੋ।
ਸ੍ਰੀ ਭਾਗ [illegible]।
ਜਿਸ ਪਰ ਸ੍ਰੀ [illegible] ਉਪਦੇਸ।
[illegible] ਜਿਨ ਕੇ ਸਿਖ ਭਏ।
ਸ੍ਰੀ ਜੀਤ ਕੇ ਸ੍ਰੀ [illegible]
ਭਾਰਤ [illegible] ਸੋ ਭਏ।
ਧਾਰ [illegible] ਜਨਮ ਤੇ ਸਿਖ ਕੇ।
ਦੀਨ [illegible] ਗੁਰ ਪਰ ਜਿਨ ਕੇ।
ਪ੍ਰੇਮ ਨੀਰ ਭਰ [illegible]।
ਸਤ ਸੰਗਤ ਤੇ ਦੀਪ ਜਗਾਇਓ।

ਸ੍ਰੀ [illegible] ਕਾਲ ਗੁਰ [illegible], [illegible] ਪ [illegible] ਮਾਰਚ, [illegible] ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੯੭੫ ਤੋਂ।

[illegible] ਗੁਰ [illegible]

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com

Sri Satguru Jagjit Singh Ji Elibrary NamdhariElibrary@gmail.com